W

REIZE

RONDOM DE

WAEREL D.

AVERTD

LONDON DE

KEISE

REIZEN
RONDOM DE
WAEREL D,
DOOR
JAMES COOK,
VERTAALD DOOR
J. D. PASTEUR.
MET KAARTEN EN PLAATEN.
DERDE DEEL.

TE LEYDEN, AMSTERDAM, EN 'S HAAGE, bij
HONKOOP, ALLART EN VAN CLEEF,
MDCCCIII.

INHOUD

VAN HET

DERDE DEEL.

DERDE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

Bladz.

Vaart van Nieuw-Zeeland *naar* Botanie-Baai *op de Oost-kust van* Nieuw-Holland, *nu* Nieuw-Zuid-Wales *genoemd; Verſchillende voorvallen. Beſchrijving van het land en deszelfs inwooneren.* . 1

TWEEDE HOOFDSTUK.

Vaart van de Botanie-Baai *tot de* Drievuldigheid-Baai. *Beſchrijving van het land, deszelfs inwooneren en voortbrengzelen.* . 41

DERDE HOOFDSTUK.

Gevaarlijke toeſtand, waarin het ſchip geraakte in de koers van Drievuldigheid-Baai *tot de* Endeavour-Rivier.

VIERDE HOOFDSTUK.

Bladz.

Verrigtingen terwijl de ſchade aan het ſchip herſteld wierd in de Endeavour-Rivier. *Beſchrijving van het omliggend land, deszelfs inwooneren en voortbrengzelen.* . 119

VIJFDE HOOFDSTUK.

Vertrek uit de Endeavour-Rivier. *Bijzondere beſchrijving van de haven, het omliggend land en verſcheiden eilanden aan de kust. Vaart van de* Endeavour-Rivier *tot het noordlijkst eind van het land en gevaaren op dien tocht.* . . . 169

ZESDE HOOFDSTUK.

Vertrek van Nieuw-Zuid-Wales. *Beſchrijving van het land, deszelfs voortbrengzelen en bewooneren. Enige woorden van de taal. Aanmerkingen over de ſtroomen en getijen.* 219

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Koers van Nieuw-Zuid-Wales *naar* Nieuw-Guinea. *Voorvallen bij de landing.* . 261

AGT-

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Bladz.

Koers van Nieuw-Guinea *tot het Eiland* Savu. *Voorvallen aldaar.* . . . 281

NEGENDE HOOFDSTUK.

Beschrijving van het Eiland Savu, *deszelfs voortbrengzelen en inwooneren. Kleine woordenlijst van de taal.* . . . 310

TIENDE HOOFDSTUK.

Tocht van het Eiland Savu *naar* Batavia. *Verrigtingen aldaar.* . . . 345

ELFDE HOOFDSTUK.

Korte beschrijving van Batavia *en het omliggend land; beschrijving van de vrugten, bloemen en andere voortbrengzelen.* . 375

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Van de inwooneren van Batavia *en het omliggende land; van hunne zeden, gewoonten en levenswijze.* . . . 412

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Bladz.

Tocht van Batavia *naar de* Kaap de Goede Hoop. *Beschrijving van* Prinsen-Eiland *en deszelfs bewooneren. Vergelijking van de taal van dat Eiland met de Maleitsche en Javaansche taalen.* . . . 439

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Aankomst aan de Kaap de Goede Hoop. *Aanmerkingen over de koers van de punt van* Java *tot aan die plaats. Beschrijving van de* Kaap *en van* St. Helena. *Terugkomst van het schip in* Engeland. . 459

N.° IX.

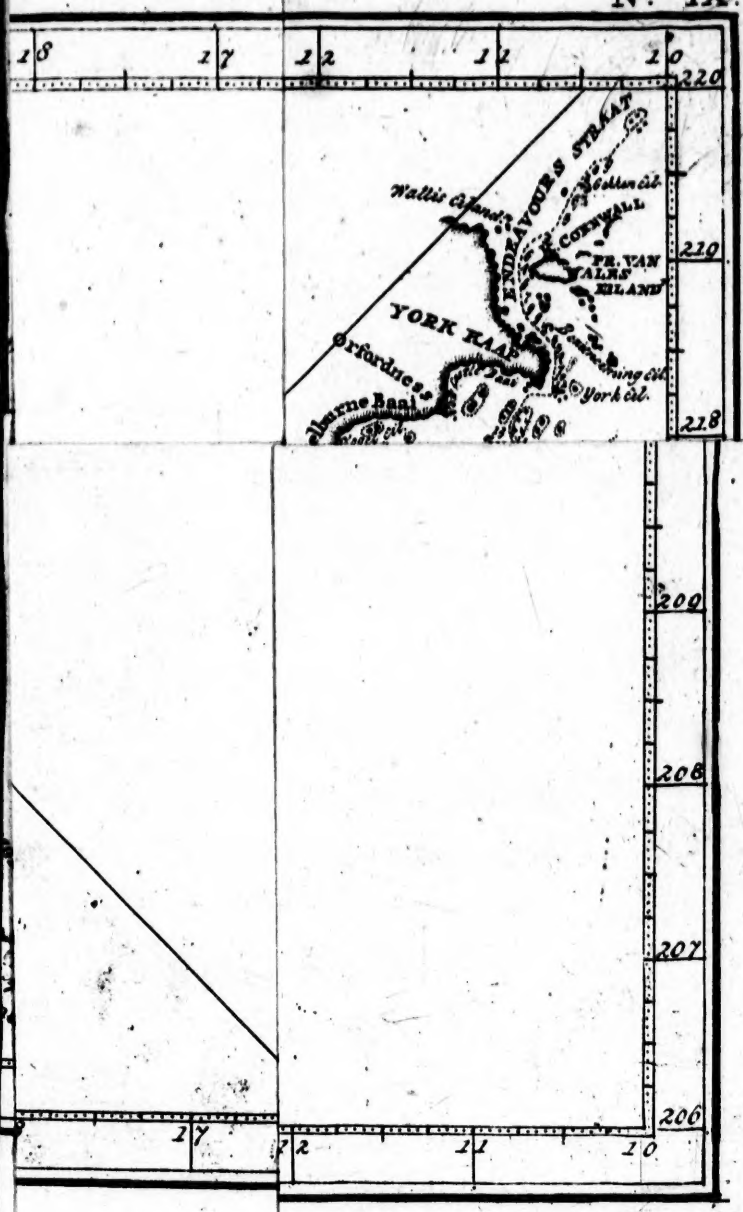
18
17
12
11
10
220
219
218
209
208
207
206
ENDEAVOURS STRAAT
Wallis Eiland
COENWALL
PR. VAN
WALES
EILAND
YORK KAAP
York Eil.
Orfordness
Baai
17
12
11
10

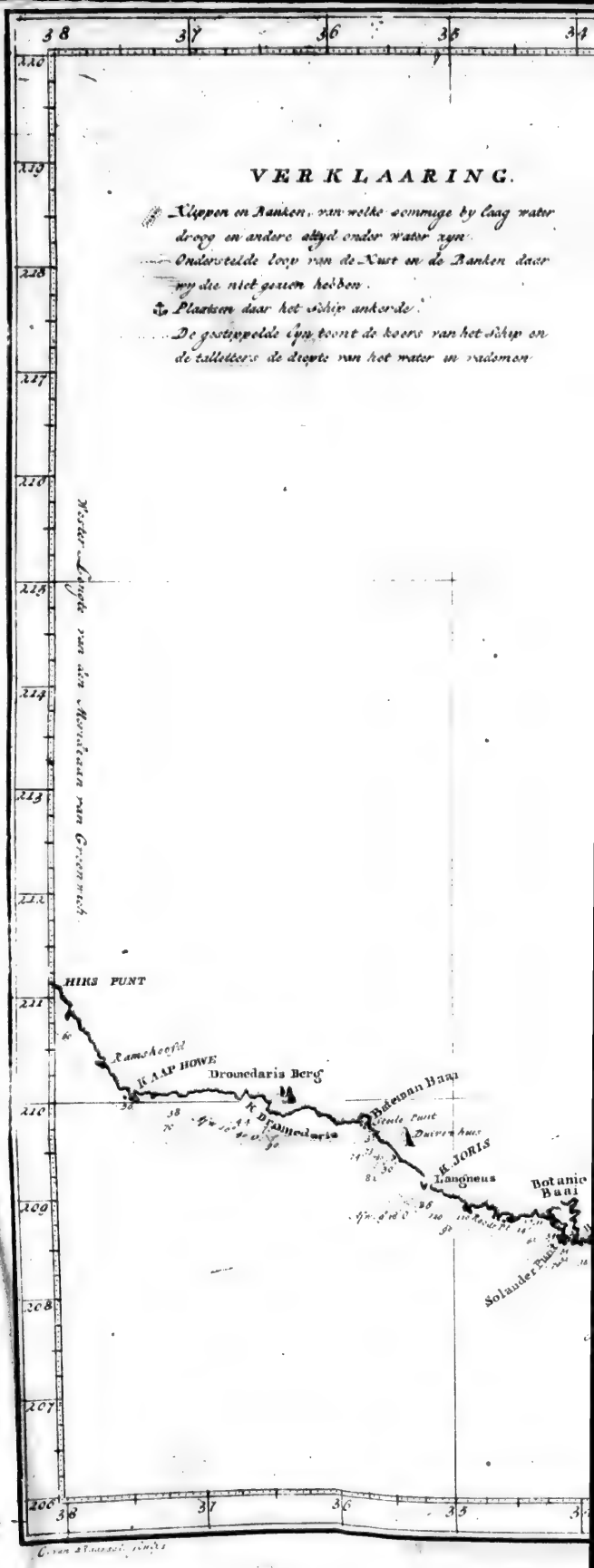
VERKLAARING.
Klippen en Banken, van welke sommige by laag water droog en andere altyd onder water zyn.
Onderstelde loop van de Kust en de Banken daar wy die niet gezien hebben.
Plaatsen daar het schip ankerde.
De gestippelde lyn toont de koers van het schip en de talletters de diepte van het water in vademen.
Wester Lengte van den Meridiaan van Greenwich.
HIKS PUNT
Ramshoofd
KAAP HOWE
Dromedaris Berg
K. Dromedaris
Bateman Baai
Steile Punt
Duivenhuis
K. JORIS
Langneus
Botanie Baai
Solander Punt
38
37
36
35
34
220
219
218
217
216
215
214
213
212
211
210
209
208
207
206

L A A R I N G.

elke sommige by Laag water
der water zyn.
Kust en de Banken daar
.
nkerde.
de koers van het Schip en
het water in vademen

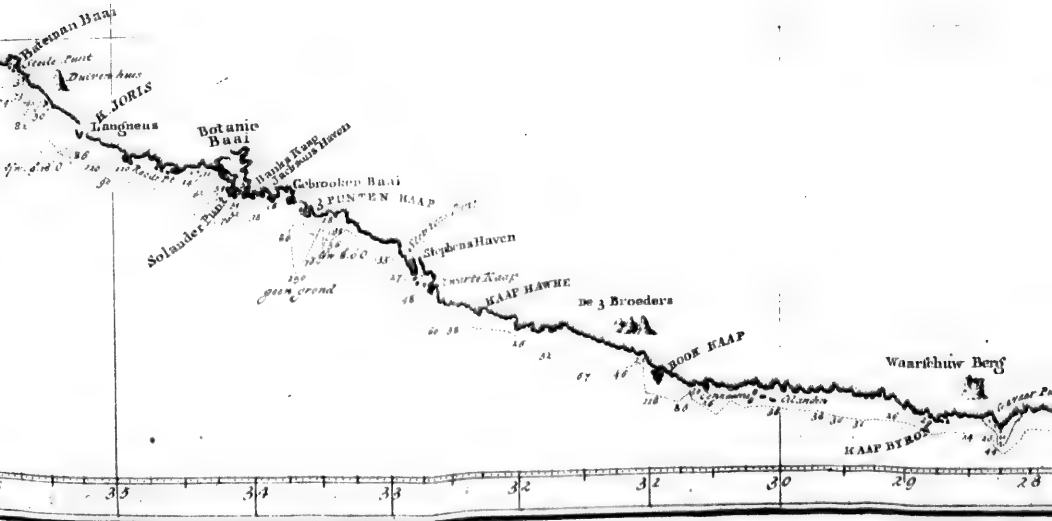

28 27 26 25 24 23 22 21 20

Schaal van zee-mylen.

KAART VAN
NIEUW ZUID WALES
of de oostlyke Kust van
NIEUW HOLLAND,
ontdekt en onderzogt
door den Luitenant
J. COOK.
met het Schip de
ENDEAVOUR
in het Jaar 1770.

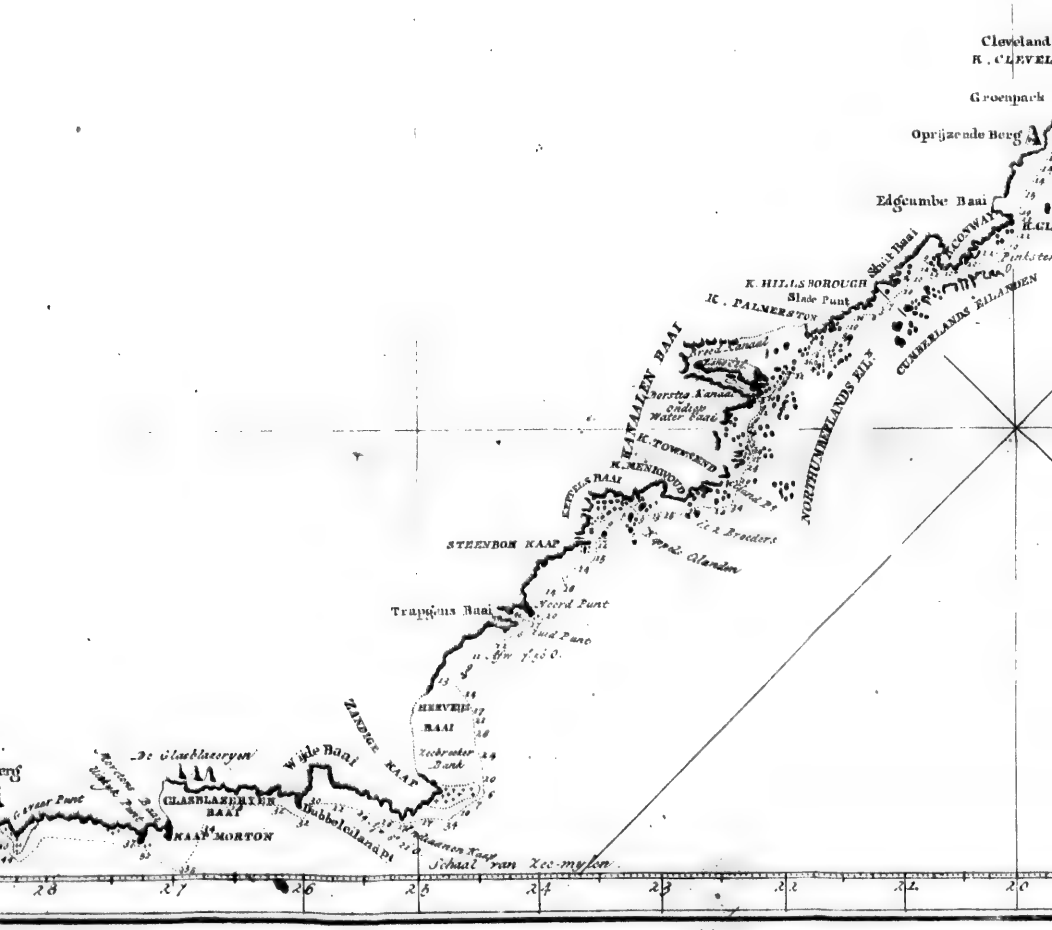

Schaal van zee-mylen.

KAART VAN
NIEUW ZUID WA
of de oostlyke Kust van
NIEUW HOLLA

ontdekt en onderzogt
door den Luitenant
J: COOK.
met het Schip de
ENDEAVOUR
in het Jaar 1770.

AN

WALES

van

LAND,

gt-

U R

e.

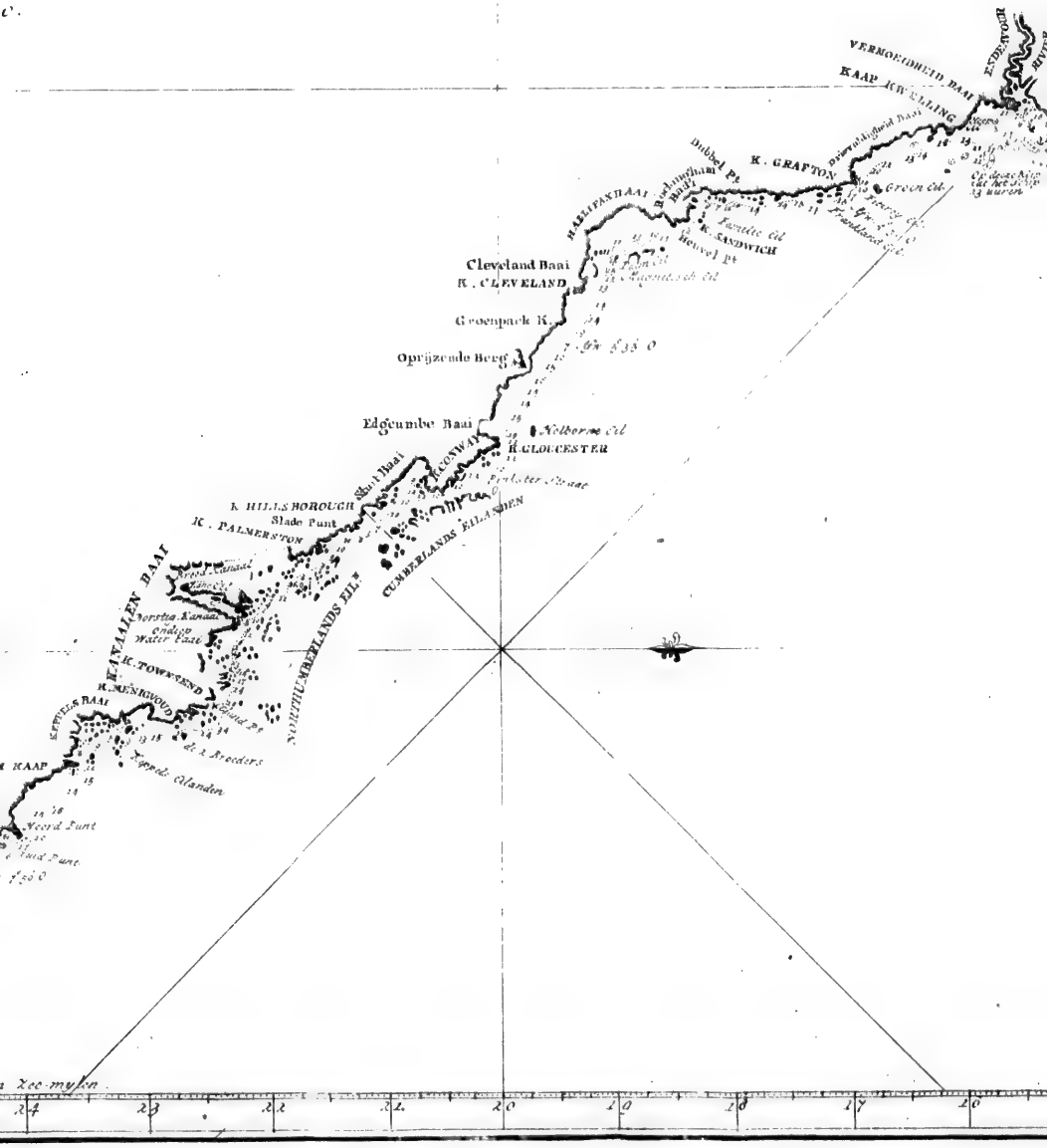

N° IX.

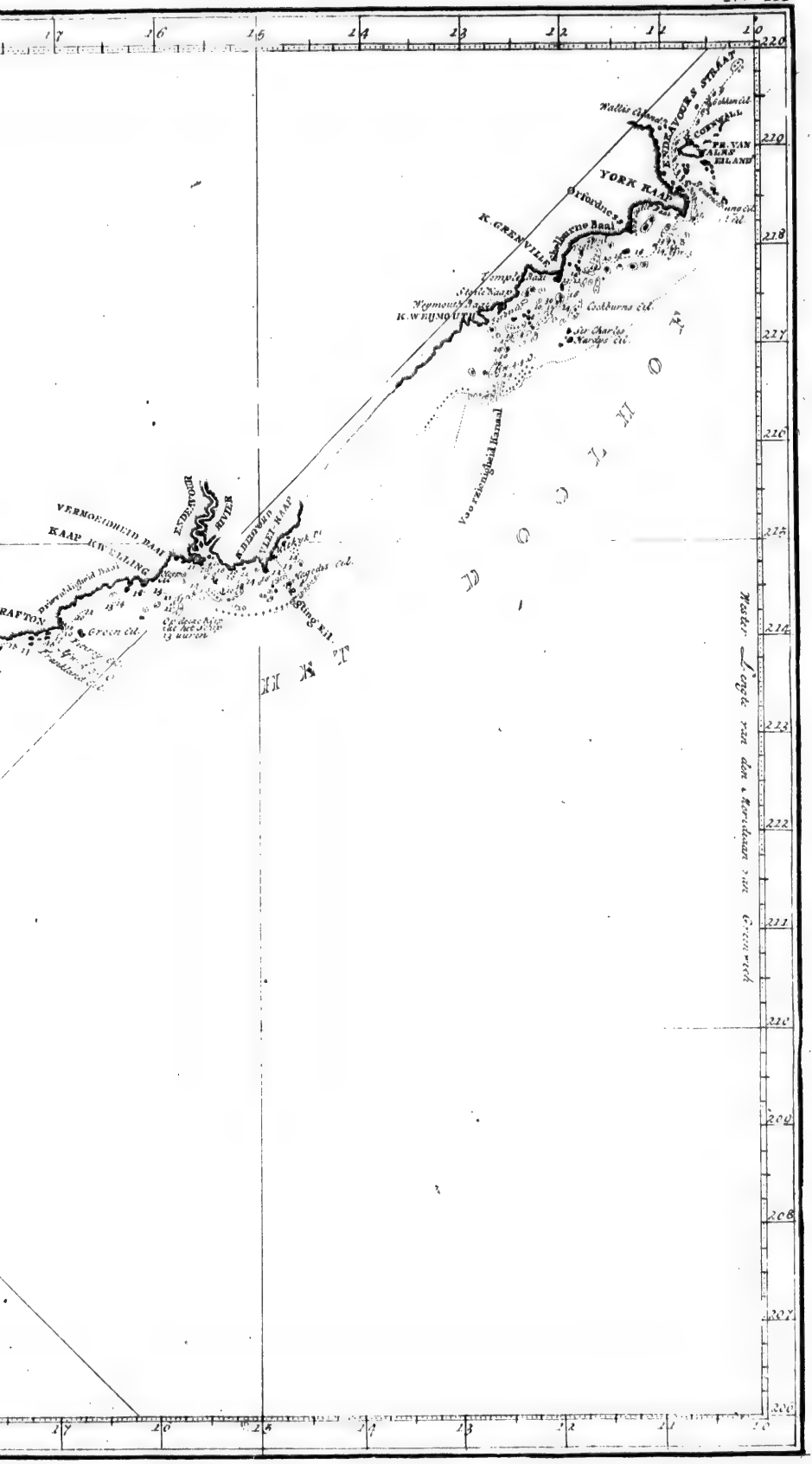

ENDEAVOURS STRAAT
Wallis Eiland
Cornwall
PR. VAN WALES EILAND
YORK KAAP
Orfordness
K. GRENVILLE
Barbarne Baai
Temple Baai
Steele Baai
Weymouth Baai
K. WEYMOUTH
Cockburns Cil.
Sir Charles Hardys Cil.
Voorzienigheid Kanaal
VERMOEIDHEID BAAI
KAAP KWELLING
ENDEAVOUR
RIVIER
KAAP
Green Cil.
Regting Eil.
Wester Lengte van den Meridiaan van Greenwich

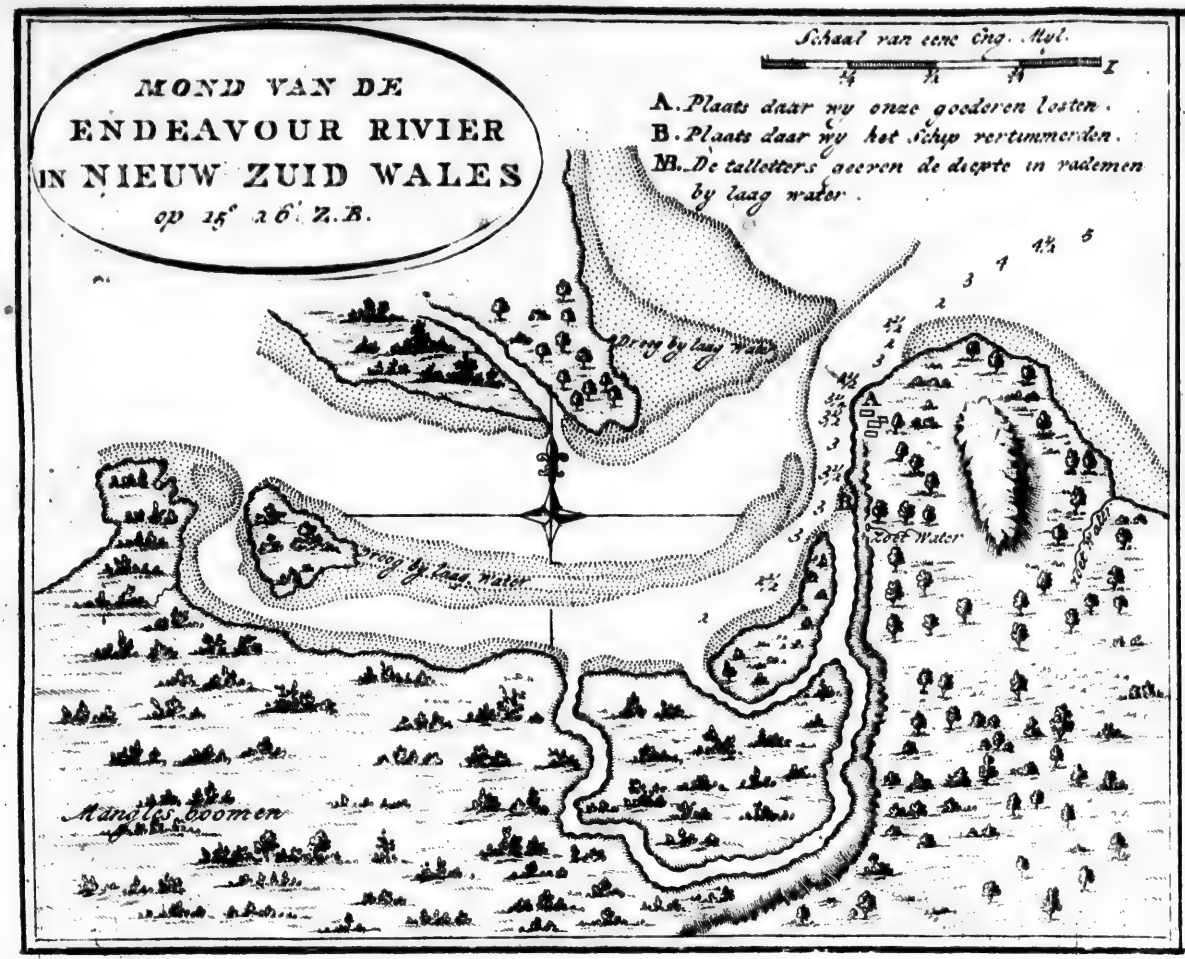
MOND VAN DE
ENDEAVOUR RIVIER
IN NIEUW ZUID WALES
op 15° 46' Z.B.
Schaal van eene Eng. Myl.
A. Plaats daar wy onze goederen losten.
B. Plaats daar wy het Schip vertimmerden.
M. De tallletters geeven de diepte in vademen by laag water.
Droog by laag Water
Droog by laag water
Deep Water
Mangles boomen

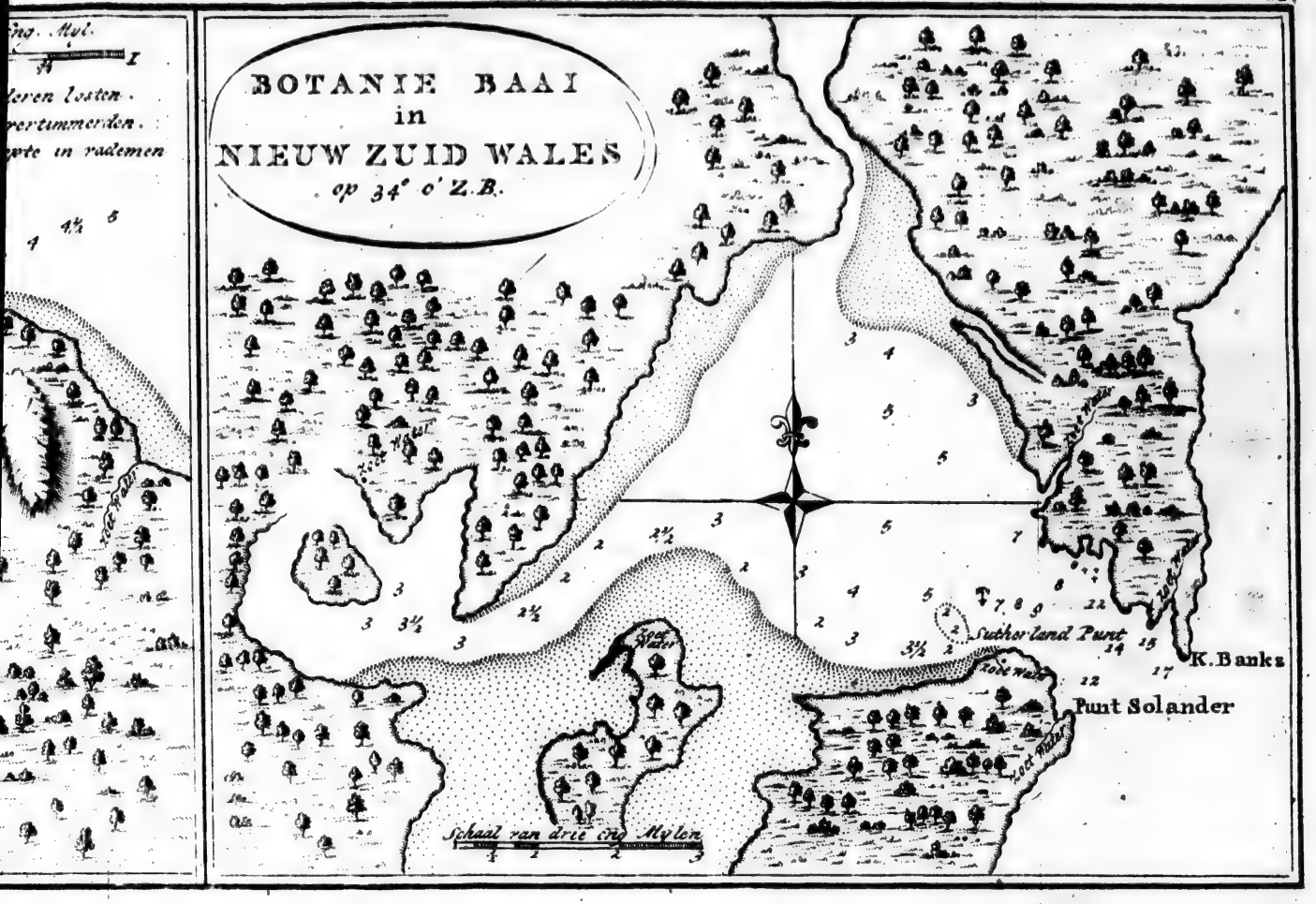
BOTANIE BAAI
in
NIEUW ZUID WALES
op 34° o' Z.B.
Sutherland Punt
K. Banks
Punt Solander
Schaal van drie Eng Mylen

REIZE
RONDOM DE
WAEREL D.

DERDE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

Vaart van Nieuw-Zeeland *naar* Botanie-Baai *op de Oost-kust van* Nieuw Holland, *nu* Nieuw Zuid Wales *genoemd; verschillende voorvallen. Beschrijving van het land en deszelfs inwooneren.*

Op Saturdag den een en dertigsten Maart 1770 van *Kaap Vaarwel*, die op 40° 33′ Zuider Breedte en op 186° Wester Lengte ligt, gezeild zijnde, stevenden wij westwaarts met eene frisse koelte uit het N. N. O. en den tweeden April, op den middag, was onze breedte, volgens waarneeming, 40° en onze lengte van *Kaap Vaarwel* 2° 31′ W.

Den negenden in den morgen, op 38° 29′ Zuider Breedte zijnde, zagen wij eenen Keerkring vogel, dat op eene zoo hooge breedte zeer ongemeen is.

In den morgen van den tienden, op 38° 51′ Zuider Breedte en 202° 43′ Wester Lengte zijnde, bevonden wij door de *amplitudo*, de afwijking van het kompas 11° 25′ O. te zijn, en door het azimuth vonden wij dezelve 11° 20′.

Den elfden in den morgen was de afwijking 13° 48′, dus twee graaden en eene halve meer dan den voorigen dag, ſchoon ik verwagt had dezelve minder te zullen vinden.

In den loop van den dertienden, zijnde wij toen op 39° 23′ Z. B. en op 204° 2′ W. L. vond ik de afwijking 12° 27′ Oost en in den morgen van den veertienden vond ik dezelve 11° 30′; wij zagen deezen dag ook enige vliegende visſchen. Den vijftienden zagen wij eenen eiervogel (*a*) en eene kokmeeuw; alzoo deeze vogelen nooit verre van land wegvliegen, bleeven wij den gantſchen nacht peilen, maar vonden geen' grond met honderd en dertig vademen. Den zestienden, op den middag, waren wij op de Zuider Breedte van 39° 45′ en op 208° Wester Lengte. Omtrent twee uuren liep de wind W. Z. W., waarop wij wendden en Noord-Westwaarts ſtuurden; kort daarna kwam een klein land-vogeltjen in het wand zitten, maar wij peilden geen grond met honderd en twintig vademen. Ten agt uuren

(*a*) Eene ſoort van Zee-zwaluw. VERTAALER.

ren lieten wij het voor den wind wenden, en ſtuurden zuidwaarts tot 's nachts ten twaalf uuren, en toen wendden wij weder, en ſtuurden Noord-Westwaarts tot des morgens ten vier uuren, wanneer wij wederom zuidwaarts ſtevenden met eene friſſe koelte uit het W. Z. W. met rukwinden en donker weder tot negen uuren, wanneer het weder opklaarde en, alzoo 'er toen weinig wind was, hadden wij goede gelegenheid om verſcheiden waarneemingen van de zon en maan te doen, welker middelbaare uitkomst 207° 56′ Weſter Lengte opleverde; onze Breedte was op den middag 39° 36′ Z. Wij hadden nu eenen ſterken ſtooker uit het Zuiden en eene hooge zee uit dezelfde ſtreek, hetwelk ons noodzaakte den geheelen nacht alleen met ons voor-zeil en bezaanzeil te zeilen, terwijl wij om de twee uuren peilden, maar met honderd en twintig vademen geen grond vonden.

Den agttienden, in den morgen, zagen wij twee bruine meeuwen (*a*) en een onweêrsvogel, die ontwijfelbaare tekenen zijn dat men het land nadert; ook konden wij, naar onze rekening, niet verre van hetzelve zijn, want onze Lengte was nu een' graad ten westen van de oost-zijde van *Van Diemens Land*, volgens de Lengte, door

TAS-

(*a*) *Port Egmont hens* en *Pintados*. Zie II. D. bl 259 en 291. Noot (*a*). VERTAALER.

TASMAN opgegeeven, welke wij niet onderſtellen konden dat zig veel misrekend zoude hebben in eene zoo korte vaart als van dat land naar *Nieuw-Zeeland* en, volgens onze Breedte, konden wij niet boven vijftig of vijf en vijftig mijlen van de plaats zijn, van waar hij zijn vertrek gerekend had. Wij hadden deezen geheelen dag menigvuldige rukwinden en eene hooge zee. Ten een uure in den morgenſtond legden wij bij en peilden, maar vonden geen' grond met honderd en dertig vademen; ten zes uuren zagen wij land, dat zig van het Noord-Oosten naar het Westen uitſtrekte, op den afſtand van vijf of zes mijlen, hebbende tagtig vademen water met eenen fraaien zandigen grond.

Wij bleeven westwaarts ſtevenen met den wind uit het Z. Z. W. tot agt uuren, wanneer wij zoo veel zeil maakten als wij konden en N. O. langs de kust naar het oostlijkst land in het gezigt hielden, zijnde op dezen tijd op de Zuider Breedte van 37° 58′ en op 210° 39′ Wester Lengte. De zuidlijkſte land-punt, die in het gezigt was, die W. ¼ Z. van ons af lag, oordeelde ik op 38° Breedte en op 211° 7′ Lengte te liggen en gaf haar den naam van *Hicks-punt*, omdat de Heer HICKS, de eerſte lieutenant, de eerſte was die haar ontdekte. Ten Zuiden van deeze punt zagen wij geen land, ſchoon het in die ſtreek zeer helder was en, volgens onze breedte, met die van

TAS-

TASMAN vergeleken, niet zoo als die in de gedrukte kaarten getekend ſtaat, maar in de uittrekzels van TASMANS Journaal, door REMBRANTSEN uitgegeeven, moest het midden van *van Diemens Land* regt zuid gelegen hebben; ook had ik, uit het ſchielijk vallen van de zee, toen de wind geſtild was, reden te denken dat het zoo was, doch, alzoo ik het niet zag, en alzoo ik bevond dat deeze kust N. O. en Z. W. of wat meer oostwaarts ſtrekte, kan ik niet bepaalen of het al of niet aan *Van Diemens Land* vast zij.

Op den middag waren wij op 37° 5′ Breedte en 210° 29′ Wester Lengte. De einden van het land ſtrekten van het N. W. naar het O. N. O. en in het N. 20 O. was eene aanmerklijke punt op den afſtand van omtrent vier mijlen. Deeze punt rijst in eenen ronden heuvel, die zeer veel gelijkt naar het *Rams-hoofd* aan den ingang van het Kanaal van *Plymouth*, en daarom gaf ik dien ook denzelfden naam. De afwijking van het kompas was volgens een *azimuth*, deezen morgen genoomen, 3° 7′ O. en dat wij nu van het land gezien hadden vertoonde zig laag en effen: het zee-ſtrand was wit zand, maar het land was van binnen groen en met hout bewaſſen. Omtrent ten een uure zagen wij drie water-hoozen te gelijk; twee waren tuſſchen ons en de kust, en de derde op enigen afſtand aan bakboord van ons: dit verſchijnzel is zoo wel bekend, dat het niet nodig

is alhier eene bijzondere beſchrijving van hetzelve te geeven.

Ten zes uuren des avonds minderden wij zeil, en maakten een' bijlegger tegens den nacht, hebbende toen zes en vijftig vademen water en eenen fraaien zand-grond. Het noordlijkst land, dat in het gezigt was, lag toen N. t. O. ½ O, en een klein eilandjen digt bij eene land-punt van het groot land, lag W. twee mijlen van ons. Deeze land-punt, die ik *Kaap Howe* noemde, kan gekend worden aan de ſtrekking van de kust, die aan de eene zijde noord- en aan de andere zijde zuid-west is; zij kan ook herkend worden aan enige ronde heuvelen op het groot land, even binnen de punt.

Wij lagen dan bij geduurende den nacht en des morgens ten vier uuren haalden wij de zeilen weder bij en zeilden noordwaarts langs de kust. Ten zes uuren lag het noordlijkst land in het gezigt N. N. W. en wij waren te deezen tijd omtrent vier mijlen van land. Wij waren op den middag op 36° 51′ Zuider Breedte, en op 209° 53′ Wester Lengte en omtrent drie mijlen van land. Het weder helder zijnde, gaf ons een goed gezigt van het land, dat een zeer behaaglijk voorkoomen heeft: het is tamelijk hoog, met bergen en dalen, hoogten en vlakten afgewisſeld, tuſſchen welke hier en daar kleine gras-weiden liggen, maar het is over het algemeen met hout bewaſſen;

ſen; de heuvelen en hoogten loopen zeer zagtlijk op en de toppen zijn niet hoog. Wij bleeven noordwaarts langs de kust ſtevenen met eenen zuidlijken wind en in den agtermiddag zagen wij op verſcheiden plaatſen rook, waaraan wij beſpeurden dat het land bewoond was. Des avonds ten zes uuren minderden wij zeil en peilden; wij vonden vier en veertig vademen water met eenen zuiveren zand-grond, en ſtevenden voort met ligt zeil tot twaalf uuren, wanneer wij bijlagen voor den nacht en negentig vademen water peilden.

Des morgens ten vier uuren gongen wij weder onder zeil op den affland van omtrent vijf mijlen van land; ten zes uuren waren wij regt over eenen hoogen berg, die digt aan het ſtrand lag, en welken ik, om zijne gedaante, *Dromedaris Berg* noemde: onder deezen berg vormt de kust eene land-punt, welke ik den naam van *Dromedaris punt* gaf, en boven deeze punt is een heuvel, die in eene piek uitloopt. Thans op 36° 18′ Zuider Breedte en op 209° 55′ Wester Lengte zijnde, bevonden wij de afwijking van de kompas naald 10° 42′ O. te wezen.

Tuſſchen tien en elf uuren deeden de Heer GREEN en ik verſcheiden waarneemingen van de zon en maan, welker gemiddel de uitkomst 209° 17′ Wester Lengte opleverde. Volgens eene waarneeming, daags te vooren gedaan, was on-

ze Lengte 210° 9′ West; als men nu 20′ daarvan aftrekt, blijft 'er 209° 49′ overig, zijnde de lengte, waar op het ſchip deezen dag op den middag was, hetwelk, met de waarneeming van deezen dag gemiddeld, 209° 33′ oplevert, waarop ik de Lengte van deeze kust bepaal. Op den middag was onze breedte 35° 49′ Z. *Kaap Dromedaris* lag Z. 30 W. op twaalf mijlen afſtand en eene open baai, waarin drie of vier kleine eilanden lagen, lag N. W. t. W. op den afſtand van vijf of zes mijlen. Deeze baai ſcheen ſlechts weinig beſchutting voor de zee-winden te verleenen, en egter is zij de eenigſte plaats aan de geheele kust, daar het waarſchijnlijk was dat eene goede ankerplaats zou wezen. Wij bleeven N. t. O. en N. N. O. langs de kust ſtuuren, op den afſtand van omtrent drie mijlen en zagen op veele plaatſen aan het ſtrand rook opgaan. Des avonds ten vijf uuren waren wij regt over eene land-punt, die ſteil opliep en die ik, om die reden, *Steile Punt* (*Point Upright*) noemde. Onze Breedte was, toen deeze punt regt westwaarts, omtrent twee mijlen van ons af lag, 35° 35′ Z. en wij peilden hier omtrent een en dertig vademen water met eenen zandigen grond. Des avonds ten zes uuren, wanneer de wind gong leggen, hielden wij O. N. O. af en op dat tijdſtip lag het Noordlijkſt land in het gezigt N. t. O. $\frac{1}{2}$ O. van ons. Te middernacht, in zeventig vademen wa-

ter

ter zijnde, legden wij bij tot vier uuren in den morgen, wanneer wij de zeilen bij haalden en naar het land ſtevenden; maar met den dageraat bevonden wij dat wij omtrent op dezelfde plaats waren als des avonds van den vorigen dag ten vijf uuren, waaruit het bleek dat wij, geduurende den nacht, door een getij of eenen ſtroom omtrent drie mijlen zuidwaarts afgedreven waren. Vervolgens ſtuurden wij langs de kust N. N. O. met een zagt koeltjen uit het Z. W. en wij waren zoo na bij land, dat wij verſcheiden van de inboorlingen op het ſtrand konden onderſcheiden, die van eene zwarte of zeer donkere kleur ſcheenen te zijn. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, 35° 27′ Z. en onze Lengte 209° 23′ W. Kaap *Dromedaris* lag Z. 28 W. negentien mijlen van ons; een aanmerklijke ſpitſe berg, naar een vierkant duiven-huis gelijkende, met een koepel 'er op, en welken ik, om die reden, het *Duiven-Huis* noemde, lag N. 32° 30′ W. en een klein laag eilandjen, dat digt onder den wal lag, was twee of drie mijlen in het N. W. van ons. Toen ik dit eiland het eerst, in den morgen, ontdekte, had ik hoop, naar deszelfs voorkoomen, dat ik agter hetzelve' eene beſchutting voor het ſchip zoude gevonden hebben, doch toen wij nabij kwamen, beloofde het geene veiligheid zelfs voor het landen van eene ſloep; ik zou egter ondernoomen hebben eene

ſloep naar den wal te zenden, als de wind niet zoodaanig gekeerd was, dat hij regt op ſtrand aan woei, met eene zwaare holle zee, die uit het Zuid-Oosten op het land golfde, dat ook plaats gehad had, zoo lang wij aan deeze kust geweest waren. De kust bleef nog tamelijk hoog met dan rotsachtige punten en dan zandige ſtranden; maar binnens lands, tusſchen den *Dromedaris berg* en het *Duiven-huis*, zagen wij hooge bergen, die, uitgezonderd twee, met hout bedekt zijn; deeze twee liggen binnens lands agter het *Duiven-huis*, en zijn aanmerklijk plat op de kruinen met ſteile rotsachtige klippen overal in de rondte, zoo verre wij zien konden. De boomen, die bijna overal dit land bedekken, ſchijnen zwaar en hoog. Heden wierd de afwijking van het kompas bevonden 9° 50′ O. te zijn en de twee laatſte dagen was de breedte, volgens onze waarneeming, twaalf of veertien Engelſche mijlen zuidwaarts van de rekening van het ſchip, dat door niets anders kon veroorzaakt zijn dan door eenen ſtroom, welke in die rigting liep. Omtrent ten vier uuren in den agtermiddag, ten naasten bij vijf mijlen van land zijnde, lieten wij het voor den wind wenden, en hielden Zuid-oostlijk en oostlijk af, en den wind in den nacht van het O. naar het N. O. en N. geloopen zijnde, wendden wij, omtrent vier uuren in den morgen, en hielden het weder op den wal aan, van welken

ken wij toen negen of tien mijlen af waren. Ten agt uuren begon de wind te verflappen en kort daarop was het ftil. Op den middag was onze breedte, volgens waarneeming, 35° 38′ en onze afftand van land omtrent zes mijlen. Kaap *Dromedaris* lag Z. 37 W. zeventien mijlen van ons en het *Duiven-huis* N. 40 W. In deeze ligging hadden wij vier en zeventig vademen water. In den agtermiddag hadden wij veranderlijke ligte koeltjens en ftilte tot des avonds ten zes uuren, wanneer 'er een koeltjen uit het N. t. W. opkwam: te deezen tijd, omtrent vier of vijf mijlen van land zijnde, peilden wij zeventig vademen water. Het *Duiven-huis* lag N. 45 W. de *Dromedaris-berg* Z. 30 W. en het noordlijkst land in het gezigt N. 19 O.

Wij ftuurden den volgenden dag naar het N. O. tot op den middag, met een labber koeltjen uit het N. W. en toen wendden wij en ftuurden weftwaarts. Op dit tijdftip was onze Breedte, volgens eene waarneeming, 35° 10′ Z. en onze Lengte 208° 51′ W. Eene landpunt, die ik op St. Joris dag ontdekt had en welke ik om die reden *Kaap Joris* noemde, lag ten Westen op den afftand van negentien mijlen, en het *Duiven-huis* (welk ik bevond op 35° 19′ Zuider Breedte en 209° 42′ Wester Lengte te liggen) lag Z. 75 W. van ons. In den morgen hadden wij de afwijking, door de *amplitudo* bevonden

den 7° 50′ O. te zijn, en door verſcheiden *azimuths* 7° 54′ O. Wij hadden eene friſſe koelte uit het N. W. van den middag tot ten drie uuren; toen liep de wind west, wanneer wij wendden en noordwaarts ſtuurden. Des avonds ten vijf uuren, wanneer wij omtrent vijf of zes mijlen van land waren met het *Duiven-huis* in het W. Z. W. op den afſtand van omtrent negen mijlen, peilden wij zes en tagtig vademen water, en ten agt uuren, toen wij donder en blikzem hadden, met hevige rukwinden, legden wij bij in honderd en twintig vademen.

Ten drie uuren in den morgenſtond haalden wij de zeilen weder bij en ſtevenden noordwaarts, met het voordeel van eene friſſe koelte uit het Z. W. Op den middag waren wij omtrent drie of vier mijlen van den wal en op 34° 22′ Zuider Breedte en 208° 36′ Wester Lengte. In den loop van de koers van deezen dag, zedert den voorigen middag, die vijf en veertig Engelſche mijlen noord-oostwaarts was, zagen wij op verſcheiden plaatſen bij het ſtrand rook. Omtrent twee mijlen ten noorden van *Kaap Joris* ſcheen de kust eene baai te vormen, die beſchutting tegens de Noord-Oosten winden beloofde; dan alzoo wij voor den wind zeilden, was het mij onmogelijk dezelve op te neemen zonder te laveeren, dat mij meer tijd zou gekost hebben dan ik 'er aan beſteeden wilde. De Noordlijke punt van deeze baai noem-

de

noemde ik, naar haare gedaante, *Lang Neus*; derzelver Breedte is 35° 6′ en omtrent agt mijlen ten Noorden van dezelve ligt eene punt, welke ik, naar de kleur van het land daar omtrent, *Roode Punt* noemde; zij ligt op 34° 29′ Breedte en op 208° 45′ Wester Lengte. Ten Noord Westen van *Roode Punt* en wat binnenwaarts ſtaat een ronde berg, welkers kruin naar den bol van een' hoed gelijkt. In den agtermiddag van deezen dag hadden wij een ligt koeltjen uit het N. N. W. tot des avonds ten vijf uuren, wanneer het ſtil wierd: te deezen tijd waren wij tusſchen drie en vier mijlen van den wal en hadden agt en veertig vademen water: de afwijking was, volgens een *azimuth*, 8° 48′ O. en de einden van dit land ſtrekten van N. O. t. N. naar Z. W. t. Z. Voor het donker was zagen wij rook op verſcheiden plaatſen langs de kust en twee of drie reizen daarna vuur. Geduurende den nacht dreeven wij met ſtilte voor de zee af naar land, tot 's morgens ten een uure, wanneer wij een koeltjen van land kreegen, met welk wij N. O. ſtuurden, zijnde toen op agt en dertig vademen. Op den middag liep het N. O. t. N. en wij waren toen op 34° 10′ Zuider Breedte en op 208° 27′ Wester Lengte; het land was op omtrent vijf mijlen afſtand en ſtrekte van Z. 37 W. tot N. $\frac{1}{2}$ O. Op deeze breedte zijn enige witte kliften, die loodregt uit zee tot eene aanzienlijke hoogte oprijzen. Wij hielden van den

wal

wal af tot twee uuren en toen wendden wij en hielden naar land tot zes uuren, wanneer wij het tot op minder dan vier of vijf mijlen genaderd waren, op welken afſtand wij vijftig vademen water hadden. De einden van het land ſtrekten van Z. 28 W. tot N. 25° 30′ O. Nu wendden wij en hielden van land af tot twaalf uuren, toen wij weder wendden en weder naar land hielden tot des morgens ten vier uuren, wanneer wij een' gang van land afdeeden tot dat de dag aankwam en geduurende allen deezen tijd gongen wij meer agter dan vooruit, door de veranderlijkheid van de winden. Wij bleeven op den afſtand van vier of vijf Engelſche mijlen van den wal tot in den agtermiddag, wanneer wij het land tot op twee Engelſche mijlen naderden en toen liet ik de pinas en de jol uitzetten om te tragten aan land te gaan, maar de pinas was zoo lek dat ik genoodzaakt was haar weder binnen boord te laaten heiſen. Op dit tijdſtip zagen wij verſcheiden van de inboorlingen, die haaſtig langs het ſtrand gongen, vier van welke eene kleine kano op hunne ſchouderen droegen: wij vleiden ons dat zij die in het water zouden gaan brengen, en naar het ſchip zouden koomen, doch mij in mijne verwagting bedrogen ziende, beſloot ik naar land te vaaren, in de jol met zoo veel volk als dezelve bevatten kon: Ik ſcheepte mij dan in, enkel met den Heer BANKS, Doctor SOLANDER, TUPIA, en

vier roeijers: wij roeiden naar dat gedeelte van de kust, daar de Indiaanen zig vertoonden, bij welke vier kleine kanos op de water-kant lagen. De Indiaanen zaten neder op de rotſen en ſcheenen onze landing aftewagten; maar, toen wij hen tot op een vierde mijl naderden, liepen zij weg, de bosſchen in: wij beſlooten evenwel aan land te gaan en te tragten met hun in onderhandeling te koomen, maar hierin bedrogen wij ons weder, want wij vonden eene zoo zwaare golf overal op het ſtrand ſlaande, dat het geheel ondoenlijk was met onze kleine ſloep te landen; wij waren dan ook genoodzaakt ons zelve te vergenoegen met op de voorwerpen te ſtaaren, die wij uit zee zien konden: de kanoos ſcheenen, van digt bij gezien, zeer veel naar die van de kleine ſoort in *Nieuw Zeeland* te gelijken. Wij merkten op dat 'er, onder de boomen aan den wal, die niet zeer groot waren, geen kreupelhout was en wij konden onderſcheiden dat veele van het geſlacht der palmboomen waren en ſommige koolboomen: na veele maalen ons begeerlijk gezigt op die gewenschte kust gewend te hebben, waren wij genoodzaakt terug te keeren, terwijl onze nieuwsgierigheid eerder opgewekt dan voldaan was, en omtrent vijf uuren s'avonds kwamen wij weder aan boord. Omtrent deezen tijd wierd het ſtil en onze toeſtand was geenzints van de aangenaamſte: wij waren nu niet meer dan anderhalve Engelſche mijl

van

van den wal en binnen eene branding, die in het zuiden lag; maar gelukkig kwam 'er een ligt koeltjen van land, dat ons buiten gevaar bragt: met dit windjen ſtuurden wij Noordwaarts en met het aanbreeken van den dag ontdekten wij eene baai, die voor alle winden wel gedekt ſcheen en waarin ik dierhalven beſloot met het ſchip te zeilen. Toen de pinas gekalefaat was, zond ik dezelve met den ſtuurman af om den ingang te peilen, terwijl ik het op den wind bleef houden, hebbende den wind vlak van den wal. Op den middag was de mond van de baai omtrent eene Engelſche mijl ten N. N. W. van ons, en, rook aan den wal ziende, keeken wij met onze verrekijkers en zagen weldra tien menſchen, die, toen wij nader kwamen, hun vuur verlieten en zig op eene kleine hoogte begaven, van waar zij onze beweegingen gemaklijk konden gade ſlaan. Kort daarop kwamen 'er twee kanoos, elke tien mannen aan boord hebbende, aan den wal, regt onder de hoogte, en het volk begaf zig bij het ander op derzelver top, De pinas, die vooruit was gezonden om te peilen, naderde nu de plaats, waarop alle de Indiaanen verder den heuvel op weeken, uitgezonderd eenen, die zig tuſſchen enige rotſen bij de landing plaats verſtak. Terwijl de pinas langs ſtrand voer, namen de meeste Indiaanen denzelfden weg en bleeven geſtadig regt over haar op eenen afſtand; toen zij terug kwam,

be-

berichtede ons de ſtuurman dat in eenen inham, een weinig binnen den mond van de haven, enige van hun naar het ſtrand afgekoomen waren en hem genodigd hadden aan land te koomen, door veele tekenen en woorden, van welke hij de meening niet begreep; maar dat zij alle met lange pieken gewapend waren en met een houten wapen, dat enigzints de gedaante van een' ſabel had. De Indiaanen, die de ſloep niet gevolgd waren, het ſchip ziende naderen, gebruikten veele dreigende gebaerden en zwaaiden met hunne wapenen, bijzonderlijk twee, die een zeer zonderling voorkoomen hadden, want hunne aangezigten ſcheenen met een wit poeder beſtoven te zijn en hunne lighaamen waren beſchilderd met breede ſtreepen van dezelfde kleur, die ſchuinsch over hunne borst en rug liepen, en niet kwalijk geleeken naar de draag-riemen, welke onze ſoldaaten draagen; dezelfde ſoort van ſtreepen liepen ook rond om hunne beenen en dijen, als breede kouſenbanden; elk deezer mannen hield het wapen in zijne hand, dat ons beſchreven was als naar een ſabel gelijkende, dat omtrent derde halven voet lang ſcheen, en zij ſcheenen met grooten ernst met elkanderen te praaten.

Wij bleeven de baai inzeilen en ankerden vroeg in den agtermiddag onder den zuidlijken wal, omtrent twee Engelſche mijlen binnen den mond, in zes vademen water, hebbende de zuidlijke

punt ten *Z. O.* en de noordlijke ten *O.* Terwijl wij naar binnen zeilden, zagen wij op beiden de punten van de baai enige hutten en verſcheiden der inboorlingen, mannen, vrouwen en kinderen. Onder de zuidlijke kaap zagen wij vier kleine kanoos, elke eenen enkelen man voerende, die zeer druk bezig waren visch te harpoenen met eene lange piek of ſpeer: zij waagden het bijna tot in de branding en waren zoo aandachtig op hetgeen zij deeden, dat, ſchoon het ſchip hen op minder dan een vierde van eene mijl afſtands voorbij voer, zij naauwlijks het gezigt naar hetzelve wendden, zijnde misſchien hun gehoor door het geraas der golven verdoofd en, hunne oplettendheid zoo ſterk gevestigd op hun werk of hunne tijdkorting dat zij hetzelve noch hoorden, noch zagen voorbij vaaren.

De plaats, daar het ſchip geänkerd lag, was regt over een klein dorp, uit omtrent zes of agt huizen beſtaande, en, terwijl wij ons gereed maakten om de ſloep over boord te heiſen, zagen wij eene oude vrouw, gevolgd van drie kinderen, uit het bosch koomen; zij droeg brandhout, en elk van de kinderen had ook zijne kleine vragt; toen zij de huizen naderde, kwamen 'er nog drie kinderen, jonger dan de andere, uit, haar te gemoet: zij keek dikwijls naar het ſchip, maar gaf noch vrees, noch verwondering te kennen; kort daarop onſtak zij een vuur, en

de

de vier kanoos kwamen naar binnen van het vischen. Degeene die 'er in waren, gongen aan land en hunne boot op den wal gehaald hebbende, begonnen zij hun middagmaal klaar te maaken, naar allen schijn zig onzer in het geheel niet bekreunende, schoon wij minder dan eene halve Engelsche mijl van hun af waren. Het kwam ons aanmerklijk voor dat van alle diegeene, welke wij van het volk tot dus verre gezien hadden, geen een den minsten schijn van kleedij had, zijnde zelfs de oude vrouw ontbloot van een vijgenblad.

Na het middagmaal wierden de sloopen bemand en wij verlieten het schip, TUPIA met ons neemende. Wij waren voorneemens te landen daar wij het volk zagen, en begonnen te hoopen dat, naardien zij zig zoo weinig bekreund hadden dat het schip de baai in zeilde, zij 'er even weinig tegens zouden hebben dat wij aan land kwamen; maar hier in vonden wij ons egter bedrogen; want, zoo dra wij de klippen naderden, kwamen twee van het volk dezelve af om ons de landing te betwisten, en de overige liepen weg. Elk van de twee strijdende was gewapend met eene lans, omtrent tien voeten lang, en een' korten stok, dien hij behandelde als een werktuig, waarmede hij de lans moest bestieren of werpen. Zij riepen ons toe met eene zeer luide stem, en in eene harde wanluidende taal, van

welke noch wij, noch TUPIA een enkel woord verſtonden: zij zwaaiden hunne wapenen en ſcheenen voorneemens te zijn hunne kust tot het uiterſte te verdedigen, ſchoon zij ſlechts met hun beiden en wij veertig ſterk waren. Ik kon niet nalaaten hunne dapperheid te bewonderen en, niet gaerne willende dat de vijandlijkheden tusſchen ons met zulke ongelijke kragten beginnen zouden, beval ik dat de ſloep op haare riemen zoude blijven leggen: toen ſpraken wij met tekenen, omtrent een vierde uurs lang, en, om hunne genegenheid te winnen, wierp ik hun ſpijkers, glazen koraalen en andere beuzelingen toe, die zij opraapten en waarmede zij wel in hunnen ſchik ſcheenen. Toen deed ik tekenen dat ik water nodig had en tragtede hen, op alle wijzen, die ik bedenken kon, te overtuigen dat wij hun geen leed zouden doen: nu wenkten zij ons, en ik wilde dit gaerne voor eene nodiging houden; dan toen wij met de ſloep meenden in te vaaren, kwamen zij weder om ons zulks te beletten. De een ſcheen een jongman van omtrent negentien of twintig jaaren en de ander een man van middelbaaren ouderdom te zijn: naardien mij nu geen ander middel overſchoot, deed ik eene ſnaphaanſchoot tusſchen hen door. Op den ſlag liet de jongſte eenen bundel lanſen op de rots vallen; doch in eenen oogenblik weder tot zigzelven koomende, raapte hij die met groote drift weder

op:

op: toen wierd 'er een ſteen naar ons geworpen, waarop ik eene ſnaphaan-ſchoot met hagel op hen liet doen, die den oudſten in de beenen raakte; hij liep terſtond naar een der huizen, dat omtrent vijf en twintig roeden daar van daan ſtond. Ik hoopte dat onze ſtrijd nu over zoude zijn, en wij ſtapten onmiddelijk te land; maar wij hadden de ſloep naauwlijks verlaaten of hij kwam terug, en toen zagen wij dat hij de rots alleen verlaaten had om een ſchild of beukelaar tot zijne verdediging te haalen. Zoo dra hij genaderd was, wierp hij eene lans naar ons en zijn makker eene andere; zij vielen daar wij digst bij elkanderen ſtonden, maar kwetſten gelukkiglijk niemand. Toen wierd 'er eene derde ſchoot op hen gedaan met hagel, waarop een hunner nog eene lans wierp, en beiden liepen terſtond weg; zoo wij hen vervolgd hadden, zouden wij waarſchijnlijk eenen van hun hebben kunnen vangen; doch de Heer BANKS aanmerkende dat de lanſen misſchien vergiftigd waren, oordeelde ik het niet voorzigtig ons in de bosſchen te waagen. Wij begaven ons onmiddelijk naar de hutten, in eene van welke wij de kinderen vonden, die zig agter een ſchild en een hoopjen boom-ſchors verſtooken hadden; wij keeken naar hen, maar lieten hen in hunnen ſchuilhoek, zonder dat zij wisten dat zij ontdekt waren en, toen wij henen gongen, wierpen wij enige koraalen, linten, ſtukken doek, en andere

geſchenken in het huis, welke wij hoopten dat ons de genegenheid van de inwooneren zouden winnen, als zij weder t'huis zouden koomen; maar de lanſen, die wij vonden liggen, namen wij mede, tot omtrent vijftig in getal: zij waren van zes tot vijftien voeten lang, en alle hadden vier weêrhaaken, op de wijze van een' viſchhoek, die alle met punten van viſch-graaten voorzien en zeer ſcherp waren: wij merkten op dat zij met eene ſlijmerige zelfſtandigheid van eene groene kleur beſmeerd waren, hetgeen ons in het vermoeden bevestigde dat zij vergiftigd waren, ſchoon wij naderhand ontdekten dat wij het mis hadden: zij ſcheenen, aan het zee-wier, dat 'er aan ſtak, tot het harpoeneeren van viſch gebruikt te zijn. De kanoos, die op het ſtrand lagen, beſchouwende, bevonden wij dat zij de ſlegtſte waren, die wij ooit gezien hadden: zij waren tuſſchen twaalf en veertien voeten lang, en van den baſt van eenen boom van een enkel ſtuk gemaakt, dat te zaamen getrokken en aan de einden opgebonden was, terwijl het midden open wierd gehouden door ſtokken, die dwarsch van boord tot boord als roeibanken geplaatst waren. Toen gongen wij naar zoet water zoeken, doch vonden het niet, uitgezonderd in eenen kleinen kuil, die in het zand gegraaven was.

Weder in onze ſloep gegaan zijnde, bragten wij onze lanſen aan boord van het ſchip en voe-

ren

ren vervolgens over naar de noordlijke punt van de baai, daar wij verſcheidene van de inboorlingen gezien hadden, toen wij naar binnen zeilden, maar welke wij nu geheel verlaaten vonden. Wij vonden hier evenwel zoet water, dat van de toppen der rotſen neder druppelde en in de holten aan den voet in plasſen ſtond; maar het was zoodanig geplaatst dat wij het niet zonder moeijelijkheid tot ons gebruik bekoomen konden.

Ik zond dan den volgenden morgen eene bende volks naar de plaats daar wij eerst geland waren, met bevel om kuilen in het zand te graaven, opdat het water 'er in mogt koomen; maar kort daarna zelf met de heeren aan land gaande, vonden wij, na nog ijveriger gezogt te hebben, eene kleine beek, die meer dan genoegzaam was tot ons oogmerk.

De hut, daar wij de kinderen gezien hadden, bezoekende, zagen wij met ſpijt dat de koraalen en linten, die wij den voorigen avond aldaar gelaaten hadden, niet van haare plaats genoomen waren en dat 'er geen Indiaan te zien was.

Na dat ik enige ledige water vaten aan land gezonden had en eene bende volks had gelaaten om hout te kappen, gong ik zelf met de pinas uit om te peilen en de baai opteneemen; ik zag, gedurende mijn tochtjen, verſcheiden van de inboorlingen, maar alle vlugtoden op mijne aannadering weg. Op eene van de plaatſen daar ik landde',

vond ik verſcheiden kleine vuuren en verſche mosſelen, die 'er op te braaden lagen; ik vond hier ook enige van de grootſte oester-ſchulpen, die ik ooit gezien had.

Zoo dra de hout-hakkers en water-haalers naar boord kwamen om te ſchaften, kwamen 'er tien of twaalf van de inboorlingen naar de plaats en bekeeken de water-vaten met groote aandacht en nieuwsgierigheid, zonder dezelve egter aante-raaken: zij namen evenwel de kanoos, die digt bij de landing-plaats lagen, weg en gongen weder henen. In den agtermiddag, toen ons volk weder aan land was, naderden zestien of agttien Indiaanen, alle gewapend, ſtoutlijk tot op minder dan vijf en twintig roeden, en ſtonden toen ſtil; twee van hun kwamen wat nader, en de Heer HICKS, die over het volk aan den wal het bevel had, met eenen anderen, gongen hen te gemoet, hun, terwijl zij naderden, geſchenken aanbiedende, en door alle tekenen, die hij bedenken kon, vriendlijkheid en vriendſchap te kennen geevende; doch alles te vergeefsch; want voor hij bij hen koomen konde, gongen zij terug, en het zou onnut geweest zijn hen te vervolgen. In den avond gong ik met den Heer BANKS en Doctor SOLANDER naar eenen zandigen inham aan de noord-zijde van de baai, daar wij, in drie of vier trekken met den zegen, meer dan drie honderd ponden visch vongen, die gelijklijk onder het ſcheepsvolk verdeeld wierd. Den

Den volgenden morgen, voor de dag aanbrak, kwamen de Indiaanen af naar de huizen, die regt over het ſchip ſtonden, en wij hoorden hen dikwijls zeer hard ſchreeuwen. Zoo dra het ligt was, zag men hen langs het ſtrand gaan, en kort daarna begaven zij zig in de bosſchen, daar zij, omtrent eene Engelſche mijl van het ſtrand, verſcheiden vuuren ontſtaken.

Ons volk voer, als gewoonlijk, naar land; de Heeren BANKS en SOLANDER gongen mede en begaven zig in de bosſchen om planten te zoeken. Het volk, dat bezig was gras te ſnijden, het verst van den grooten troep verwijderd zijnde, kwam eene bende van veertien of vijftien Indiaanen naar hen toe, met ſtokken in hunne handen, die, volgens het verſlag van den Serjeant van de zee-ſoldaaten, blonken als een musket. De gras-ſnijders, 'hen ziende naderen, begaven zig digt bij elkanderen en weeken naar den grooten troep. De Indiaanen, door deeze ſchijnbaare vlugt aangemoedigd, vervolgden hen; zij bleeven egter ſtaan toen zij omtrent honderd roeden van hun af waren en, enige maalen geſchreeuwd hebbende, weeken zij terug naar de bosſchen. In den avond kwamen zij weder op dezelfde wijze, ſtonden op denzelfden afſtand ſtil, ſchreeuwden en gongen weder heen. Ik volgde hen zelf, alleen en ongewapend, een groot eind wegs langs

de kust, maar ik kon hen niet overhaalen om ſtil te ſtaan.

Deezen dag nam de Heer GREEN de middaghoogte van de zon, een weinig binnen den mond van de baai aan de zuidzijde, welke voor de Breedte 34° Z. opleverde; de afwijking van het kompas was 11° 3′ O.

Den volgenden morgen vroeg wierd het lijk van FORBY SUTHERLAND, eenen van onze matroozen, die des avonds te vooren geſtorven was, bij de water-plaats begraaven, en naar dit geval noemde ik de zuidlijke punt van deeze baai *Sutherland Punt*. Wij beſlooten deezen dag een tochtjen landwaarts in te doen. De Heer BANKS, Doctor SOLANDER, ik en zeven andere, behoorlijk tot den tocht uitgerust, vertrokken en begaven ons eerst naar de hutten bij de water-plaats, daar nog dagelijks enige van de inboorlingen kwamen en, ſchoon de kleine geſchenken, welke wij te vooren aldaar gelaaten hadden, nog niet weggehaald waren, lieten wij 'er andere van wat meerder waarde, als doek, ſpiegels, kammen en glaazen koraalen, en toen gongen wij het land in. Wij vonden den grond of moeraſtig of van ligt zand, en het aanzien van het land fraai afgewisfeld door bosſchen en vlakten. De boomen zijn lang en regt, en daar groeit geen kreupelhout onder; zij ſtaan zoo verre van mal-

malkanderen, dat het geheele land, ten minſten daar de moerasſen het niet onbekwaam tot bebouwing maaken, zou kunnen bebouwd worden, zonder eenen derzelve om verre te houwen: tuſſchen de boomen is de grond met gras bewaſſen, van welk groote overvloed is, en dat in boſſen groeit, zoo dik als eene hand vol, die digt bij elkanderen ſtaan. Wij zagen veele huizen van de inboorlingen, en plaatſen daar zij op het gras gelegen hadden, zonder enige beſchutting; maar wij zagen maar eenen enkelen van het volk, die, zoo dra hij ons in het oog kreeg, wegliep. Op alle deeze plaatſen lieten wij geſchenken, in hoop dat wij eindelijk hun vertrouwen en hunne toegenegenheid zouden winnen. Wij zagen met een zwenk, maar zeer onduidlijk, een viervoetig dier, zoo groot als een konijn. De haazenwindhond van den Heer BANKS, die bij ons was, kreeg het in het oog en zou het waarſchijnlijk gevangen hebben, had hij zig niet, toen hij op den loop gong, tegens eenen boom ſtronk, die in het lang gras verborgen lag, bezeerd. Wij zagen naderhand de mist van een dier, dat van gras moet leeven en dat, naar onze giſſing, niet minder in grootte kon zijn dan een hert, en het ſpoor van een ander, dat klaauwen als een hond had, en omtrent zoo groot als een wolf ſcheen te zijn; wij ſpoorden ook nog een klein dier, welks voet naar dien van een bontſing of wezel geleek.

In

In de boomen boven onze hoofden zaten verſcheidenerleie ſoorten van vogelen, onder welke veele van eene uitmuntende ſchoonheid waren, bijzonderlijk lorijs en kakatoes, die in groote troepen vloogen. Wij vonden enige bosſchen, die door de Indoorlingen geveld waren met een ſtomp werktuig en enige, van welke de bast was afgeſchild. De boomen waren niet menigvuldig van ſoorten; daar was onder andere een groote, die eene gom opleverde, niet ongelijk aan Draakenbloed, en in ſommige waren trapjens gehakt omtrent drie voeten van elkanderen, om dezelve met gemak te kunnen beklimmen.

Wij kwamen tusſchen drie en vier uuren van deezen tocht terug en, toen wij aan boord geſpijsd hadden, gongen wij wederom aan land naar de water-plaats, daar enige van ons volk bezig waren water-vaten te vullen. De Heer GORE, de tweede luitenant, was in den morgen uitgezonden met eene ſloep om oesters te visſchen aan het boven-eind van de baai. Toen hij dit verrigt had, gong hij aan wal, nam eenen zee-kadet met zig, zond de ſloep henen en gong op weg om te land bij de water-haalers te koomen. Hij ontmoetede op weg eene bende van twee en twintig Indiaanen, die hem volgden, en dikwijls niet meer dan vijf roeden van hem af waren; toen de Heer GORE hen zoo digt bij zig beſpeurde, ſtond hij ſtil en keerde zig naar hen toe, waarop

zij

zij ook ſtil ſtonden en, toen hij voortgong, bleeven zij hem volgen; zij tasteden hem evenwel niet aan, ſchoon zij alle met lanſen gewapend waren en hij en de kadet kwamen behouden aan de water-plaats. De Indiaanen, die hen langzaamer gevolgd waren, toen zij in het gezigt van de bende van ons volk kwamen, bleeven op den afſtand van omtrent een vierde van eene Engelſche mijl ſtaan. De Heer MONKHOUSE en twee of drie van de water-haalers kreegen in het hoofd om naar hen toe te koomen; maar ziende dat de Indiaanen ſtand hielden tot zij vrij digt bij hen genaderd waren, wierden zij eensklaps van vrees overvallen, gelijk dikwijls aan vermetele en waaghalzen gebeurd en weeken in overijling terug: dit gedrag, dat hun het gevaar op den hals haalde hetwelk zij daar door meenden te ontwijken, moedigde de Indiaanen aan, en vier hunner vooruit loopende, wierpen hunne lanſen naar de vlugtende met zulk eene kragt, dat zij tien roeden verre en hen voorbij vloogen. Naardien de Indiaanen hen niet vervolgden, hield ons volk, dat wat van hunne vrees bekwam, ſtil om de lanſen op te raapen, toen zij kwamen daar zij lagen, waarop de Indiaanen, op hunne beurt, begonnen te wijken. Juist op dit tijdſtip kwam ik aan met den Heer BANKS, Doctor SOLANDER en TUPIA en den Indiaanen willende toonen dat wij noch bevreesd voor hun waren, noch hun enig kwaad meenden

te

te doen, gongen wij naar hen toe, terwijl wij tekenen van verſchooning en verzoek deeden, maar wij konden niet op hen verkrijgen te wagten tot wij bij hen zouden koomen. De Heer GORE zeide ons dat hij enige van hun aan het boveneind van de baai gezien had, die hem door tekenen genodigd hadden aan land te koomen, hetgeen hij, voorzeeker zeer voorzigtig, geweigerd had.

Den volgenden dag was het den geheelen morgen zoo regenachtig, dat niemand van ons lust had om van boord te gaan; in den agtermiddag klaarde het egter op, en wij deeden weder een tochtjen langs de zee-kust zuidwaarts: wij gongen aan land en de Heer BANKS en Doctor SOLANDER verzamelden veele planten; maar buiten deeze zagen wij niets onze aandacht waerdig. Toen wij het eerst de bosſchen in gongen, ontmoeteden wij drie van de inboorlingen, die terſtond weg liepen: ſommige van ons volk zagen nog meer andere, maar zij vlugteden alle met groote overhaasting, zoo dra zij bemerkten dat zij ontdekt waren. Aan de ſtoutheid van dit volk bij onze eerſte landing en den ſchrik, die hen daarna bevong, zoo dra zij ons zagen, zou het ſchijnen dat zij genoegzaam in ontzag gehouden wierden door ons ſchiet-geweer; niet dat wij reden hadden om te denken dat 'er van hun volk zwaar gekwetst waren geworden door de ſchooten met hagel,

gel, die wij genoodzaakt geweest waren op hen te doen, toen zij ons aantasteden zoo als wij uit de ſloep ſtapten; maar zij hadden waarſchijnlijk de uitwerking van hetzelve uit de ſchuilhoeken, waaruit zij ons beloerden, gezien op de vogelen, die wij geſchoten hadden. TUPIA, die nu een goed ſchutter geworden was, liep dikwijls van ons af om papegaaien te ſchieten en hij had ons gezegd dat hij, terwijl hij daar mede bezig was, eens negen Indiaanen ontmoet had, die, zoo dra zij bemerkten dat hij hen zag, in groote verwarring en ſchrik weg liepen.

Den volgenden dag kwamen twaalf kanoos, met een enkelen Indiaan in elke kano, naar de water-plaats, en bleeven eenen aanmerklijken tijd minder dan eene halve Engelſche mijl van land; zij waren bezig met visch te harpoenen, waarmede zij het, gelijk andere, die wij te vooren gezien hadden, zoo druk hadden, dat zij op niets anders ſcheenen te letten. Het geviel egter dat eene bende van ons volk daar omtrent uit ſchieten was, en de Heer BANKS zag eenen van hun, wiens nieuwsgierigheid misſchien eindelijk door de ſlagen van de ſnaphaanen was gaande gemaakt, zijne kano op het ſtrand haalen en naar de ſchieters gaan: in weinig meer dan een vierde uurs kwam hij terug, ſtootede zijne kano in het water en begaf zig met dezelve naar zijne makkers. Dit geval maakt het waarſchijnlijk dat de inboorlingen ken-

kennis gekregen hadden van de moorddaadige kragt van ons ſchietgeweer, zonder dat wij zulks wisten, want deeze man was door niemand van de bende, welker verrigtingen hij beſpied had, beſpeurd geworden.

Terwijl de Heer BANKS bezig was planten te zoeken, gong ik met Doctor SOLANDER en den Heer MONKHOUSE naar het boven-eind van de baai, om dat gedeelte van het land op te neemen en enige verdere poogingen te doen om met de inboorlingen in enige onderhandeling te koomen. Wij ontmoeteden onder weg elf of twaalf kleine kanoos, met eenen man in elke van dezelve, waarſchijnlijk dezelfde die daarna regt over het ſtrand waren, en die alle, op onze aannadering in ondiep water liepen. Wij ontmoeteden ook nog andere Indiaanen aan den wal, de eerſte reis dat wij aan land ſtapten, die zig onmiddelijk in hunne kanoos begaven en weg roeiden. Wij gongen een eind wegs het land in en vonden het aanzien des lands ten naasten bij eveneens als dat hetwelk alreeds beſchreven is, maar de grond was veel rijker; want, in plaats van zand, vond ik eene diepe zwarte aarde, welke ik zeer goed vond tot het teelen van allerleie ſoort van graan. Wij vonden in de bosſchen eenen boom, die vrugten droeg, welke in kleur en gedaante naar eene kers geleeken; het ſap had een aangenaam zuur, ſchoon weinig geur. Wij vonden ook tusſchen bei-

beiden enige van de fraaiſte weiden van de waereld; ſommige plaatſen waren egter zeer rotsachtig; maar deeze waren in vergelijking weinig in getal: de ſteen is zandachtig en zou met voordeel tot bouwen kunnen gebezigd worden. Toen wij naar de ſloep terug keerden, zagen wij rook aan een ander gedeelte van de kust en gongen 'er naar toe, in hoop van het volk te zullen ontmoeten; maar op onze aannadering liepen deeze ook weg. Wij vonden zes kleine kanoos en zes vuuren zeer digt aan het ſtrand, met enige mosſelen, die op dezelve lagen te braaden, en enige oesters 'er bij liggende; hieruit gisten wij dat 'er een man in elke kano geweest was, die, enige ſchulp-visſchen geraapt hebbende, aan land gekoomen was om die te eeten, en tot dat einde zijn afzonderlijk vuur gemaakt had: wij proefden van hunnen maaltijd en lieten hun in plaatſe enige ſnoeren koraalen en andere dingen, welke wij gisten dat hun best behaagen zouden. Wij vonden hier, aan den voet van een' boom, eene kleine plas van zoet water, die door eene bron gevuld wierd; de dag nu verre verloopen zijnde, keerden wij weder naar boord. In den avond gong de Heer BANKS nog eens uit met zijnen ſnaphaan en vond zoo veele kwartels, naar die in Engeland gelijkende, dat hij zoo veele van dezelve konde geſchoten hebben als hij wilde; hij zogt egter niet naar de menigte, maar naar verſcheidenheid.

Den volgenden morgen zond ik, alzoo de wind mij niet toeliet te vertrekken, verſcheiden benden van mijn volk het land in, om nog eens te beproeven of men geene gemeenſchap met de inboorlingen konde krijgen. Een kadet, die tot eene van deeze benden behoorde, verre van zijne makkers afgedwaald zijnde, ontmoetede eenen zeer ouden man, eene vrouw en enige kleine kinderen; zij zaten onder eenen boom aan den waater-kant en zij zagen elkanderen niet voor zij zeer digt bij malkaêr waren: de Indiaanen gaven tekenen van vrees, doch deeden geene poogingen om weg te koomen. Hij had juist niets om hun te geeven dan eene papegaai, die hij geſchoten had, deeze bood hij hun aan, maar zij weigerden dezelve aanteneemen en trokken zig voor zijne hand terug, hetzij uit vrees, of uit afkeer. Hij bleef maar zeer korten tijd bij hen, want hij zag verſcheiden kanoos digt bij het ſtrand visſchende en, alzoo hij alleen was, vreesde hij dat zij aan wal zouden koomen en hem aantasten: hij zeide dat dit volk zeer donker van kleur was, maar niet zwart, dat de man en de vrouw zeer oud ſcheenen te zijn, zijnde beiden grijs van hair, dat het hoofd-hair van den man dik, en zijn baard lang en ruig was, dat het hair van de vrouw kort afgeſneden was, en dat beiden geheel naakt waren. De Heer MONKHOUSE, onze heelmeester, en een van de matroozen, die met eenen anderen

deren troep aan de water-plaats waren, dwaalden ook van hunne makkers af en, zoo als zij uit een kreupelbosch kwamen, zagen zij zes Indiaanen bij elkanderen ſtaan op den afſtand van omtrent twaalf roeden. Een van hun ſprak zeer luid een woord, dat hij meende een ſein geweest te zijn, want daar wierd onmiddelijk uit het bosch eene lans naar hem geworpen, die hem maar even miste. Toen de Indiaanen zagen dat de lans niet geraakt had, vlugtten zij met de grootſte overhaasting weg; maar zig omkeerende naar de plaats, van waar de lans geworpen was, zag hij eenen jongen Indiaan, welke hij giste dat omtrent negentien of twintig jaaren oud was, van eenen boom af klimmen, die ook met zulk eenen ſpoed wegvlugtede, dat het nutloos zou geweest zijn hem te vervolgen. De Heer MONKHOUSE was van gedagten dat deeze Indiaanen op hem gepast hadden, terwijl hij door het kreupelbosch gong, en dat de jongeling in den boom op de wagt geplaatst was, om, als hij zou voorbij koomen, op een te geeven ſein, de lans naar hem te werpen; maar hoe dit zij, daar kon geen twijfel zijn of hij was de man die de lans had geworpen.

In den agtermiddag voer ik zelf met enig volk over naar den noordet wal, en, terwijl enige van hun met den zegen viſchten, deeden wij eene wandeling van enige mijlen het land in en gongen toen in de rigting zoo als de kust liep. Wij

vonden deeze ſtreek zonder bosch, en enigzints naar onze broeklanden in Engeland gelijkende; de grond was evenwel bedekt met dun kreupelhout, omtrent zoo hoog als de knie; de heuvelen aan de kust zijn laag; maar agter dezelve zijn andere die hooger zijn, welke trapswijze oploopen tot op eenen aanmerklijken afſtand, met poelen en moerasſen tusſchen beiden. Toen wij weder aan de ſloep kwamen, bevonden wij dat ons volk met den zegen eene groote menigte kleine visch gevangen had, die in de West-Indieën wel bekend is, en die onze matroozen *ledere wambuizen* noemen, omdat hun vel aanmerklijk dik is. Ik had den tweeden luitenant met de jol uitgezonden om te harpoenen en toen wij weder aan het ſchip kwamen, bevonden wij dat hij ook eene goede vangst gehad had. Hij had gemerkt dat de groote ſtekel-roggen, waarvan overvloed in de baai was, met den vloed opzwommen tot in zeer ondiep water; hij nam dan den vloed waar en harpoende 'er verſcheiden van in niet meer dan twee of drie voeten waters; een derzelve woog niet minder dan twee honderd en veertig ponden, na dat zijne ingewanden uitgenoomen waren.

Des anderendaags 's morgens, ziende dat de wind nog noordlijk bleef, zond ik de jol weder uit en het volk harpoende eenen die nog grooter was, want toen zijne ingewanden uitgehaald waren, woog hij drie honderd en zes en dertig ponden.

De

De groote menigte planten, welke de Heeren BANKS en SOLANDER op deeze plaats verzamelden, gaf mij aanleiding om dezelve met den naam van *Botanie Baai* te benoemen. Zij ligt op 34° Zuider Breedte en op 208° 7' Wester Lengte. Zij is ruim, veilig en gemaklijk en kan herkend worden aan het land op de zee-kust, dat ten naasten bij effen en van eene maatige hoogte is, in het algemeen hooger dan verder landwaarts in, met ſteile rotsachtige klippen aan de zee, die het voorkoomen hebben van een lang eiland, dat digt onder den wal ligt. De haven ligt omtrent het midden van dit land, en men ontdekt die reeds, als men haar uit het zuiden nadert, voor men regt tegens over dezelve is; maar uit het noorden koomende, kan men die niet zoo ſchielijk ontdekken: de mond is een weinig meer dan een vierde van eene Engelſche mijl breed en ligt in het W. N. W. Om de haven in te zeilen moet men de zuidlijke kust houden tot dat het ſchip voorbij een klein dor eilandjen is, dat digt onder den noordlijken wal ligt; binnen dit eiland is het water, aan die zijde daar het diepst is, zeven vademen, en het loopt ondieper een goed eind naar boven tot vijf vademen. Op eenen aanmerklijken afſtand van den zuidlijken wal ligt eene bank, die van de binnenſte zuidlijke punt geheel tot het diepst van de haven loopt; maar aan den overkant naar den noordlijken en noord-westlijken

ken wal is een kanaal van twaalf of veertien voeten diepte bij laag water, dat drie of vier zeemijlen in loopt tot op eene plaats, daar drie of vier vademen water ſtaat, maar hier vond ik zeer weinig zoet water. Wij ankerden digt aan den zuidlijken wal, omtrent eene Engelſche mijl binnen den mond, om het gemak van met eenen zuidlijken wind te kunnen zeilen en omdat ik meende dat het de beste plaats was om water in te neemen; maar naderhand vond ik eene zeer fraaie beek op den noordlijken wal, in den eerſten zandachtigen inham binnen het eiland, voor welke een ſchip bijna rondom met land ingeſloten zou kunnen liggen, en zoo veel hout en water als men wilde, zoude kunnen inneemen. Trouwens hout is 'er overal in overvloed, maar ik zag maar twee ſoorten, die als timmerhout konden beſchouwd worden. Deeze boomen zijn zoo groot of grooter dan de Engelſche eik, en een derzelve heeft ook bijna even zulk een voorkoomen; deeze is dezelfde die de roodachtige gom oplevert, die naar draken-bloed gelijkt, en het hout is zwaar, hard en donker van kleur, als de levensboom of *lignum vitæ:* de ander groeit lang en regt op, omtrent als de pijnboom, en het hout van deezen, die enige gelijkenis met den altijd groenen eik van Amerika heeft, is ook hard en zwaar. Daar zijn enige weinige heesters en verſcheiden ſoorten van palmboomen;

men; daar groeijen ook zeer veele manglesboomen in het diepst van de baai. Het land is over het algemeen effen, laag en met hout bedekt, zoo verre wij zien konden. De bosschen krielen, gelijk ik reeds aangemerkt heb, van vogelen van eene uitmuntende schoonheid, voornamelijk van het papegaaien geslacht; wij vonden hier ook kraaien, even dezelfde als in Engeland. Omtrent het diepst van de baai, daar groote zand- en slijk-banken zijn, is groote overvloed van water-vogelen, van welke de meeste ons geheel onbekend waren: een van de merkwaerdigste was zwart en wit, veel grooter dan een zwaan, en in gedaante enigzints naar een pelicaan gelijkende. Op deeze zand- en slijk-banken zijn zeer veele oesters, mosselen, kokhaanen en andere schulpvisschen, welke het voornaamste onderhoud van de inboorlingen schijnen uittemaaken, die met hunne kleine kanoos in ondiep water gaan en dezelve met hunne handen opraapen. Wij merkten niet dat zij die raauw aten; ook gaan zij niet altoos aan land om die klaar te maaken, want zij hebben dikwijls daartoe vuur in hunne kanoos. Zij leeven egter niet geheel van dit voedzel, want zij vangen veelerleie andere visschen, van welke zij sommige met harpoenen steeken, en andere met de lijn en den hoek vangen. Alle de inwooners, welke wij zagen, waren geheel naakt: zij scheenen niet talrijk te

zijn, noch in maatſchappijen te leeven, maar waren, als andere dieren, langs de kust en in de bosſchen verſpreid; van hunne wijze van leeven konden wij egter maar zeer weinig te weeten koomen, naardien wij nooit in ſtaat zijn geweest den minſten omgang met hun te krijgen: na den eerſten ſtrijd bij onze landing wilden zij nooit nabij genoeg koomen om met ons in onderhandeling te treeden: en zij raakten niets aan van hetgeen wij in hunne hutten en op de plaatſen daar zij verkeerden gelaaten hadden, ten einde zij het weg zouden neemen.

Geduurende mijn verblijf in deeze haven liet ik de Engelſche vlag dagelijks aan wal waaien, en den naam van het ſchip, en den dag en de jaartekening op eenen van de boomen bij de waterplaats ſnijden.

Het is hier bij nieuwe- en volle maan omtrent ten agt uuren hoog water, en het getij gaat tuſſchen vier en vijf voeten lijnregt op en neder.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Vaart van de Botanie-Baai *tot de* Drievuldigheid-Baai. *Beſchrijving van het land, deszelfs inwooneren en voortbrengſelen.*

Op zondag den zesden Mey 1770, met het aanbreeken van den dag, gongen wij onder zeil uit *Botanie-Baai* met een ligt koeltjen uit het N. W., dat weldra naar het Zuiden liep, waarop wij N. N. O. langs de kust ſtuurden, en op den middag was onze Breedte, naar waarneeming, 33° 50′ Z. Op dat tijdſtip waren wij tusſchen twee en drie Engelſche mijlen van den wal en regt over eene baai of haven, waarin eene goede ankerplaats ſcheen te zijn en die ik *Jackſons-haven* noemde. Deeze haven ligt drie mijlen ten Noorden van *Botanie-Baai*: de afwijking van het kompas bleek door verſcheiden azimuths 8° O. te zijn. Bij het ondergaan van de zon lag het noordlijkst land in het gezigt N. 26 O. en enig gebrooken land, dat eene baai ſcheen te vormen, lag N. 40 W. vier mijlen van ons. Deeze baai, die op de Breedte van 33° 42′ ligt, noemde ik *Gebrooken-Baai*. Wij ſtuurden den gantſchen nacht N. N. O. langs de kust, op den afſtand van omtrent drie mijlen van het land, heb-

bende van twee en dertig tot zes en dertig vademen water, met eenen harden zandigen grond.

Den zevenden, kort na zonne opgang, nam ik verſcheiden azimuths met vier kompas naalden tot het azimuth kompas behoorende, welker gemiddelde uitkomst voor de afwijking 7° 56′ O. opleverde. Op den middag was onze Breedte bij waarneeming 33° 22′ Z. wij waren omtrent drie mijlen van den wal; het noordlijkst land in het gezigt lag N. 19 O. en enig land, dat in drie ſteile punten uitſtak en dat ik om die reden *drie punten Kaap* noemde, lag vijf mijlen ten *Z.* W. van ons. Onze Lengte van *Botanie Baai* was 19′ O. In den agtermiddag zagen wij op verſcheiden plaatſen aan land rook opgaan, en in den avond bevonden wij de afwijking 8° 25′ O. te wezen. Op dit tijdſtip waren wij tusſchen twee en drie Engelſche mijlen van land, op agt en twintig vademen water en den volgenden dag op den middag waren wij niets noordwaarts gevorderd. Wij hielden af van den wal met noordlijke winden tot 's nachts ten twaalf uuren, en hadden op den afſtand van omtrent vijf mijlen zeventig vademen; op den afſtand van zes mijlen hadden wij tagtig vademen; verder was 'er geen grond te peilen, want op den afſtand van tien mijlen hadden wij geen grond met honderd en vijftig vademen.

De wind bleef noordlijk tot den tienden 's mor-

gens,

gens, en wij laveerden gestadig van en naar land met zeer weinig verandering van plaats in andere opzigten; maar een koeltjen uit het Z. W. opkoomende, zeilden wij met zoo veel spoed als wij konden noordwaarts langs het strand. Bij zonne-opgang was onze Breedte 33° 2′ Z. en de afwijking van het kompas 8° O. Voor den middag ten negen uuren voeren wij voorbij eenen aanmerklijken heuvel, die een weinig landwaarts in stond en enigzins naar den bol van een' hoed geleek; en op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, 32° 53′ Z. en onze Lengte 208° W. Wij waren omtrent twee mijlen van het land, dat zig van N. 41 O. tot Z. 41 W. uitstrekte en eene kleine ronde klip of eiland, dat digt onder het land lag, lag Z. 82 W. op den afstand van tusschen drie en vier mijlen. Ten vier uuren na den middag voeren wij, op den afstand van omtrent eene Engelsche mijl, voorbij eene laage klipachtige punt, die ik *Stephens punt* noemde, aan de Noord-zijde van welke een inham is, dien ik den naam van *Stephens haven* gaf: deeze inham scheen mij, uit den top van de mast toe voor alle winden beschut te zijn. Hij ligt op 32° 40′ Breedte en op 207° 51′ Lengte en aan den ingang zijn drie kleine eilandjens, van welke twee hoog zijn en op het groot land digt aan de kust, liggen enige hooge ronde heuvelen, die van verre zig als eilanden vertoonen. Terwijl wij deeze

baai

baai voorbij voeren, op den afſtand van twee of drie Engelſche mijlen van den wal, peilden wij van drie en dertig tot zeven en twintig vademen, waaruit ik giste dat 'er nader bij wal eene genoegzaame diepte zijn moest. Op eenen kleinen afſtand binnens lands zagen wij op verſcheiden plaatſen rook opgaan, en ten half zes uuren lag het noordlijkſt land in het gezigt ten N. 36 O. en *Stephens Punt* Z. W. vier mijlen van ons. Wij peilden in den nacht van agt en veertig tot twee en zestig vademen, op den afſtand van tuſſchen drie en vier mijlen van land, dat zig in twee heuvelen vertoonde. Deeze punt noemde ik *Kaap Hawke*: zij ligt op 32° 14′ Zuider Breedte en op 207° 30′ Wester Lengte en lag 's morgens ten vier uuren omtrent agt Engelſche mijlen in het Westen van ons; te zelfden tijd lag het noordlijkſt land in het gezigt N. 6 O. en vertoonde zig als een eiland. Op den middag lag dit land N. 8. O. het noordlijkſt land in het gezigt N. 13 O. en *Kaap Hawke* Z. 37 W. Onze Breedte was bij waarneeming 32° 2′ Z. dat twaalf Engelſche mijlen zuidlijker was dan het log opleverde, zoo dat wij waarſchijnlijk eenen ſtroom hadden, die derwaarts liep; volgens de *amplitudo* van den morgen en het azimuth was de afwijking 9° 10′ O. Terwijl wij in den agtermiddag langs de kust ſtevenden, zagen wij op verſcheiden plaatſen rook, niet verre van het ſtrand, en eens op den top van

eenen

eenen heuvel, dat de eerſte rook was, die wij op eene hoogte gezien hadden zedert onze aankomst aan de kust. Bij zonne-ondergang hadden wij drie en twintig vademen op den afſtand van anderhalve mijl van land: het noordlijkſt land lag toen N. 13 O. en drie bergen, die aanmerklijk groot en hoog waren, lagen digt naast elkanderen, en niet verre van het ſtrand in het N. N. W. Alzoo deeze bergen enige gelijkenis met elkanderen hadden, noemden wij dezelve de *Drie Broeders*. Zij liggen op 31° 40′ Breedte en kunnen veertien of zestien mijlen verre gezien worden. Wij ſtuurden den geheelen nacht N. O. t. N. hebbende van zeven en twintig tot zeven en zestig vademen op den afſtand van tuſſchen twee en zes mijlen van den wal.

Met den dageraat ſtuurden wij noordwaarts naar het noordlijkſt land in het gezigt. Wij waren, op den middag, vier mijlen van land, en, bij waarneeming, op 31° 18′ Zuider Breedte, dat vijftien Engelſche mijlen zuidlijker was dan de Breedte, die het log opleverde. Onze Lengte was 206° 58′ W. In den agtermiddag wendden wij den ſteven naar land, daar wij op verſcheiden plaatſen rook zagen, tot 's avonds ten zes uuren, wanneer wij, minder dan drie of vier Engelſche mijlen van land en op vier en twintig vademen water zijnde, afhielden met eene friſſe koelte uit het N. en N. N. W. tot middernacht, toen wij hon-

honderd en agttien vademen hadden, op den afſtand van agt mijlen van land wanneer wij het lieten wenden. Ten drie uuren in den morgenſtond liep de wind naar het westen, wanneer wij wendden en noordwaarts ſtuurden. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, 30° 43′ Zuid en onze Lengte 206° 45′ West. Op dit tijdſtip waren wij tusſchen drie en vier mijlen van land, welks noordlijkst gedeelte N. 13 W. van ons lag, terwijl eene punt of uitſteekend land, waarop wij vuuren zagen, die veel rook opgaven, vier mijlen in het westen was. Deeze punt gaf ik den naam van *Rook-Kaap:* zij is zeer hoog en over het hoogſte gedeelte van de Kaap is een ronde heuvel; agter deezen zijn twee andere, die veel hooger en grooter zijn en agter deeze is het land zeer laag. Onze Breedte was toen 30° 31′ Z. en onze Lengte 206° 54′ W. Deezen dag was de waargenoomen Breedte ſlechts vijf Engelſche mijlen ten zuiden van die van het log. Wij zagen op verſcheiden plaatſen van de kust rook, behalven dien, welken wij op *Rook-Kaap* gezien hadden.

In den agtermiddag toen de wind N. O. was, laveerden wij en hadden, op drie of vier Engelſche mijlen afſtand van land, dertig vademen water: toen de wind daarna regt van het land begon te waaien, ſtuurden wij noordwaarts, hebbende van dertig tot een en twintig vademen water, op

den

den afſtand van vier of vijf Engelſche mijlen van den wal.

Ten vijf uuren 's morgens liep de wind Noord en bloes fris op met rukwinden; ten agt uuren begon het te donderen en te regenen, en in omtrent een uur wierd het ſtil, dat ons gelegenheid gaf om te peilen, en wij hadden zes en tagtig vademen tuſſchen de vier en vijf mijlen van land: kort daarop kreegen wij wind uit het zuiden, met welken wij N. t. W. ſtuurden naar het noordlijkſt land in het gezigt. Op den middag waren wij omtrent vier mijlen van den wal en, volgens onze waarneeming, op 30° 22′ Breedte, dat negen Engelſche mijlen meer zuidlijk dan onze rekening was; onze Lengte was 206° 39′ W. In het Westen lag enig land nabij het ſtrand van eene aanmerklijke hoogte.

Naar maate wij noordwaarts van *Botanie-Baai* vorderden, nam het land ſteeds in hoogte toe, zoo dat het op deeze breedte een heuvelachtig land genoemd mag worden. Tuſſchen deeze breedte en de baai vertoont het eene aangenaame afwiſſeling van hoogten, heuvelen, dalen en valeien, alle met houtgewas bedekt, van hetzelfde voorkoomen als dat, hetwelk ik omſtandig beſchreven heb: het land nabij het ſtrand is, over het algemeen, laag en zandig, uitgezonderd de uitſteekende punten, die rotsachtig zijn, en op veele derzelve zijn hooge bergen, die, daar zij eerst

uit

uit het water koomen, zig als eilanden vertoonen. In den agtermiddag hadden wij enige kleine rotsachtige eilandjens tusſchen ons en het land, van welk het zuidlijkst op de Breedte van 30° 10′ en het noordlijkst op 29° 58′ en wat meer dan twee mijlen van het land ligt: omtrent twee Engelſche mijlen van het noordlijkst eiland hadden wij drie en dertig vademen water. Vermits wij maanlicht hadden, bleeven wij den geheelen nacht langs de kust ſtevenen in de ſtreek van N. en N. t. O., omtrent drie mijlen van land blijvende en van twintig tot vijf en twintig vademen water hebbende. Zoo dra het licht was, eene friſſe koelte hebbende, zetteden wij zoo veele zeilen bij als wij konden, en ten negen uuren 's morgens, omtrent eene mijl van land zijnde, ontdekten wij op veele plaatſen rook, en onze verrekijkers te baat neemende, zagen wij omtrent twintig van de inboorlingen, die elk eenen grooten bundel op hunne ſchouderen droegen; wij gisten dat het palm-bladeren waren om hunne huizen te dekken: wij bleeven meer dan een uur op hen tuuren, geduurende welken tijd zij op het ſtrand wandelden en een pad op gongen, dat over eenen heuvel liep, die eene zagt oploopende ſchuinſte had, agter welken wij hen uit het oog verlooren: wij zagen niet dat een hunner ſtil ſtond en naar ons keek; zij ſjouwden maar voort, naar allen ſchijn zonder de minſte nieuwsgierigheid of verwonde-

ring,

ring, ſchoon het onmogelijk is dat zij het ſchip niet zouden gezien hebben door een toevalligen zijdelingſchen blik, terwijl zij langs het ſtrand gongen en ſchoon het, in vergelijking van alle andere voorwerpen, die zij tot nog toe gezien hadden, weinig minder verbaazend en onverklaarbaar voor hun moet geweest zijn dan een met alle zijne bosſchen vlottende berg voor ons zoude hebben moeten wezen. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, 28° 39′ Z. en onze Lengte 206° 27′ W. Eene hooge punt lands, die ik *Kaap Byron* noemde, lag N. W. t. W. op den afſtand van drie Engelſche mijlen. Zij ligt op de Zuider Breedte van 28° 37′ 30″ en op de Wester Lengte van 206° 30′ en kan herkend worden aan eenen aanmerklijken puntig oploopenden berg, die binnen 's lands en ten N. W. t. W. van dezelve ligt. Van deeze punt ſtrekt het land N. 13 W. het is van binnen hoog en bergachtig; maar laag bij het ſtrand; ten Zuiden van de punt is het ook laag en effen. Wij bleeven langs het ſtrand ſtuuren met eene friſſe koelte tot de zon ondergong, wanneer wij eensklaps vooruit branding ontdekten regt in de koers van het ſchip, gelijk ook aan bakboord. Wij waren op dit tijdſtip omtrent vijf Engelſche mijlen van wal en hadden twintig vademen water; wij loefden oostlijk op tot agt uuren, toen wij agt Engelſche mijlen afgelegd hadden en in diepte tot vier en veertig vademen vermeerderd

waren; toen legden wij bij met den boeg om de oost en hielden het over deeze boeg tot tien uuren, wanneer wij, tot agt en zeventig vademen toe gepeild hebbende, voor den wind wendden en met den boeg naar land bleeven liggen tot vijf uuren in den morgen, wanneer wij onder zeil gongen en, toen de dag aankwam, waren wij zeer verwonderd ons verder zuidwaarts te vinden dan wij des avonds te vooren geweest waren, schoon de wind zuidlijk geweest was en den gantschen nacht fris door gewaaid had: wij zagen de branding nu weder tusschen ons en het land en voeren dezelve op eenen afstand van eene mijl voorbij. Zij ligt op de Zuider Breedte van 28° 8′ en strekt twee mijlen oostwaarts van eene land punt, onder welke een klein eiland ligt. Haare ligging kan altoos gekend worden aan den puntigen berg, van welken ik zoo even melding gemaakt heb en die Z. W. t. W. van dezelve ligt; om deeze reden he bik dien *Waarschuuw-Berg*, (*Mount Warning*) genoemd; hij ligt zeven of agt mijlen binnen 's lands op de Zuider Breedte van 28° 22′. Het land omtrent denzelven is hoog en heuvelachtig; maar hij loopt van zelf genoeg in het oog om in eens van alle andere voorwerpen onderscheiden te worden. De punt, over welke deeze banken liggen, heb ik *Gevaar Punt* (*Point Danger*) genoemd. Ten Noorden van deeze punt is het land laag en strekt N. W. t. W. maar het draait welhaast meer naar het Noorden. Wij

Wij waren op den middag omtrent twee mijlen van land, en, volgens waarneeming, op de Zuider Breedte van 27° 46′, hetgeen zeventien Engelſche mijlen zuidlijker was dan het logboek aanwees; onze Breedte was 206° 26′ W. *Waarſchuuw Berg* lag veertien mijlen Z. 26 W. van ons en het noordlijkst land in het gezigt lag ten noorden. Wij vervolgden onze koers langs de kust, op den affland van omtrent twee mijlen, in de ſtreek van N. ¼ O. tot tusſchen vier en vijf uuren in den agtermiddag, toen wij branding aan bakboord ontdekten. Onze diepte was zeven en dertig vademen en bij zonne ondergang lag het noordlijkst land N. t. W. de branding N. W. t. W. vier Engelſche mijlen van ons en het noordlijkst land in het gezigt, dat wij op den middag omgevaaren waren en dat eene punt vormde, welke ik den naam van *Uitkijk-punt* gaf, lag W. vijf of zes mijlen van ons op de Breedte van 27° 8′. Aan de noordzijde van deeze punt vormt de kust eene wijde open baai, die ik *Moretons-Baai* noemde, in het diepst van welke het land zoo laag is, dat ik het maar even uit den top van de mast zien kon. De branding ligt tusſchen drie en vier Engelſche mijlen van *Uitkijk-punt* en wij hadden op deezen tijd eene hooge zee uit het zuiden, die 'er zeer hoog op brak. Wij ſtevenden voort N. N. O. tot agt uuren, wanneer wij, de branding voorbij zijnde en tot twee en vijftig vademen diepte gekregen

hebbende, tot middernacht bijlagen, toen wij weder N. N. O. aan ſtevenden. Des morgens ten vier uuren hadden wij honderd en vijf en dertig vademen en, toen de dag aanbrak, beſpeurde ik dat ik veel verder noordwaarts en van wal afgeraakt was dan ik verwagt had uit de koers, die wij ſtuurden; want wij waren 'er ten minſten zeven mijlen van af; ik loefde 'er dan N. W. t. W. naar toe met eene friſſe koelte uit het Z. Z. W. Het land, dat den nacht te vooren verst noordwaarts was, lag nu Z. Z. W. op den afſtand van zes mijlen en ik gaf het den naam van *Kaap Moreton*, zijnde het de noordlijke punt van *Moretons-Baai;* het ligt op 26° 56′ Zuider Breedte en op 206° 28′ Lengte. Van *Kaap Moreton* ſtrekt het land westwaarts verder dan men zien kan, want daar is eene kleine ruimte, daar nu geen land meer in het gezigt is en ſommige aan boord, ook opgemerkt hebbende dat de zee bleeker dan naar gewoonte was, waren van gedagten dat *Moretons-Baai* in eene rivier liep; wij hadden hier vier en dertig vademen water en eenen fraaien zand-grond: dit alleen kon de verandering, die men in de kleur van het water waargenoomen had, voortgebragt hebben; en het was in geene deelen noodzaaklijk eene rivier te onderſtellen, om reden te geeven waarom het land in het diepst van de baai niet zigtbaar was; want onderſteld zijnde dat het land zoo laag ware als wij wisten dat het op honderd andere plaatſen van

de

de kust was, zou het onmogelijk geweest zijn het van de plaats daar het ſchip was te zien; zoo egter enig zeevaarer in het vervolg lust mogt hebben de vraag te beſliſſen of 'er op deeze plaats al of niet eene rivier zij, dat de wind ons niet toeliet te doen, kan de plaats altoos gevonden worden aan drie bergen, die ten noorden van dezelve liggen op de Breedte van 26° 53′. Deeze bergen liggen maar een weinig naar binnen 's lands en niet verre van malkanderen: zij zijn aanmerklijk wegens hunne zonderlinge gedaante, die zeer veel naar eene glas-blazerij gelijkt (*a*) om welke reden ik dezelve de *Glasblazerijen* (*the Glas-houſes*) genoemd heb; de noordlijkſte van de drie is de hoogſte en grootſte: daar zijn nog verſcheiden andere puntige bergen binnen 's lands ten noorden van deeze, maar zij zijn op verre na zoo aanmerkenswaerdig niet. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, 26° 28′ Z. dat tien Engelſche mijlen meer noordwaarts was dan volgens de log, eene omſtandigheid, die te vooren op deeze kust nog niet had plaats gehad; onze Breedte was 206° 46′. Op deezen tijd bevonden wij ons tuſſchen twee en drie mijlen van land en hadden vier en twintig vademen water. Eene laage ſteile punt, de zuidlijke kaap van eene rondachtige baai, lag N.

(*a*) De Glas-blazerijen zijn in Engeland van eene kegelvormige gedaante. VERTAALER.

N. 62 W. drie mijlen van ons, en de noordlijkſte land-punt die in het gezigt was lag N. ¼ O. Wij zagen deezen dag rook op verſcheiden plaatſen ſomtijds op eenen aanmerklijken afſtand binnen 's lands.

Terwijl wij langs het ſtrand ſtuurden op den afſtand van twee mijlen, peilden wij van vier en twintig tot twee en dertig vademen water met eenen zandigen grond. Ten zes uuren 's avonds lag de noordlijkſte land-punt N. ¼ W. op den afſtand van vier mijlen; ten tien uuren lag zij N. W. t. W. ½ W. en naardien wij geen land ten Noorden van dezelve gezien hadden, lagen wij bij, vermits wij niet wel wisten waarheenen wij ſtuuren zouden.

Wij haalden egter ten twee uuren in den morgenſtond de zeilen weder bij met eenen *Z.* W. wind en toen de dag aankwam, zagen wij het land zig tot het N. ¾ O. uitſtrekkende; de punt, welke wij den avond te vooren hadden omgevaaren, lag *Z.* W. t. W. tuſſchen drie en vier mijlen van ons. Het ligt op de Breedte van 25° 58′ en op de Wester Lengte van 206° 48′: het land binnen dezelve is van eene tamelijke en evengelijke hoogte, maar de punt zelve is zoo ongelijk, dat zij naar twee kleine eilanden, die onder het land liggen, gelijkt, waarom ik haar den naam gaf van *Dubbel-eiland-punt*; zij kan ook gekend worden aan de witte kliften aan de noordzijde. De

kust

kust ſtrekt hier Noord Westwaarts en vormt eene breede open baai, en het land dat aan het eind van dezelve ligt is zoo laag en plat, dat het naauwlijks van het dek gezien kon worden. Terwijl wij deeze baai voorbij voeren, was onze diepte van dertig tot twee en twintig vademen water met eenen witten zandigen grond. Wij waren, op den middag, omtrent drie mijlen van land op de Zuider Breedte van 25° 34′ en op de Wester Lengte van 206° 45′. *Dubbel-eiland-punt* lag Z. ¼ W. en het noordlijkst land in het gezigt N. ¼ O, van ons. Dit gedeelte van de kust, dat van eene maatige hoogte is, is nog dorrer dan al hetgeen wij te vooren gezien hadden en de grond nog zandachtiger. Wij konden met onze verrekijkers zien dat het zand, dat in groote vakken van veele akkers lag, los was en dat het op ſommige plaatſen daar niet lang gelegen had; want wij zagen hier en daar boomen, die half in hetzelve begraaven en welker kruinen nog groen waren, en op andere plaatſen de kaale ſtammen van dezulke, welke het zand lang genoeg omgeeven had om dezelve te vernielen. Op andere plaatſen vertoonden zig de bosſchen laag en heesterachtig en wij zagen geene tekenen van inwooneren. Daar zwommen twee water-ſlangen langs het ſchip: zij waren fraai geſpikkeld en in alle opzigten aan land-ſlangen gelijk, uitgezonderd dat haare ſtaerten breed en plat waren, waar-

ſchijnlijk om haar in het zwemmen in plaats van vinnen te dienen. In den morgen van deezen dag was de afwijking van de kompas-naald 8° 20′ O. en in den avond 8° 36′. Wij bleeven gedaurende den nacht noordwaarts koers houden met een ligt koeltjen van land, zijnde tusſchen twee en drie mijlen van hetzelve af en hebbende van drie en twintig tot zeven en twintig vademen met eenen fraaien zand-grond.

Den negentienden, op den middag, waren wij omtrent vier Engelſche mijlen van land met ſlechts dertien vademen water. Onze Breedte was toen 25° 4′ Z. en het noordlijkst land in het gezigt was N. 21 W. agt Engelſche mijlen van ons. Ten een uure, nog vier Engelſche mijlen van land zijnde, maar zeventien vademen water hebbende, voeren wij voorbij eene zwarte ſteile kaap, of land-punt, waarop een groot getal inboorlingen verzameld waren, en die ik om die reden *Indiaanen Kaap* noemde; zij ligt op 25° 3′ Breedte. Omtrent vier Engelſche mijlen N. t. W. van deeze Kaap is eene andere, die zeer veel naar deeze gelijkt, van waar het land wat meer westwaarts weg wijkt: digt aan zee is het laag en zandig en daar agter was niets te zien, zelfs uit den top van de mast. Digt bij *Indiaanen Kaap* zagen wij weder andere van de inboorlingen en op de nabuurige ſtranden vuuren bij nacht en rook bij dag. Wij bleeven den geheelen nacht noord-

noordwaarts ſtuuren blijvende ſteeds van vier Engelſche tot vier zee-mijlen van den wal en met eene diepte van zeventien tot dertig vademen water. Met het aanbreeken van den dag lag het noordlijkst land W. Z. W. van ons en ſcheen in eene punt te eindigen, van welke wij een rif noordwaarts uit zagen ſteeken zoo verre ons gezigt reiken kon. Wij hadden westwaarts op geloefd voor het dag was en bleeven die koers houden tot dat wij de branding aan lij van ons zagen. Nu lieten wij het N. W. en N. N. W. af vallen langs de oost-zijde van de bank op den afſtand van twee tot eene Engelſche mijl, met regelmaatige diepten van dertien tot zeven vademen, met eenen fraaien zand grond. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, 20° 26′, dat dertien Engelſche mijlen meer noordwaarts dan het log was: wij gisten dat de uiterſte punt van de bank omtrent N. W. van ons af lag en de punt, van welke zij uit ſcheen te loopen, lag Z. ¼ W. twintig Engelſche mijlen van ons. Ik noemde deeze punt *Zandige Kaap*, naar twee zeer groote vakken wit zand, welke 'er op lagen. Zij is hoog genoeg om op den afſtand van twaalf mijlen gezien te worden, als het weder helder is, en ligt op 24° 45′ Breedte en 206° 51′ Lengte, het land ſtrekt zig van dezelve Z. W. zoo verre als het oog reiken kan. Wij hielden langs de oost-zijde van de bank tot twee uuren in den agtermiddag,

wanneer ik, denkende dat 'er genoegzaame diepte was zoo dat het ſchip over dezelve henen konde vaaren, de ſloep vooruit zond om te peilen en, toen zij ſein maakte van meer dan vijf vademen, loefden wij op en voeren over den ſtaert van het rif met zes vademen water. Op dit tijdſtip waren wij op de Breedte van 24° 22′ en *Zandige Kaap* was Z. ¼ O. agt mijlen van ons; maar de ſtrekking van de bank is naast aan het N. N. W. en Z. Z. O. Het is opmerklijk dat, toen wij aan boord van het ſchip zes vademen hadden, de ſloep, die naauwlijks een vierde van eene Engelſche mijl zuidwaarts van ons was, weinig meer dan vijf vademen had en dat wij, onmiddelijk na zes vademen, dertien vademen en toen twintig vademen kreegen, zoo ſpoedig als men het lood kon werpen: uit deeze omſtandigheden giste ik dat de west-zijde van de bank ſteil was. Deeze bank noemde ik de *Zeebreeker Bank* (*Break ſea Spit*) omdat wij nu ſtil water hadden en zuidwaarts van dezelve hadden wij altoos eene hooge zee uit het Z. O. Ten zes uuren 'savonds ſtrekte het land van *Zandige Kaap* van Z. 17 O. tot Z. 27 O. op den afſtand van agt mijlen; onze diepte was drie en twintig vademen; wij bleeven den geheelen nacht met dezelfde diepte westwaarts aan ſtevenen. Des morgens ten zeven uuren zagen wij, uit den top van de mast, het land van *Zandige Kaap* in het Z. O. ½ O. omtrent dertien mijlen van

van ons: ten negen uuren ontdekten wij land in het westen en zagen kort daarop rook op verſcheiden plaatſen. Onze diepte was nu afgenoomen tot zeventien vademen en op den middag hadden wij niet meer dan dertien vademen, ſchoon wij zeven mijlen van het land waren, dat zig van Z. t. W. tot W. N. W. uitſtrekte. Onze Breedte was op deezen tijd 24° 28′ Z. Wij hadden zedert enige dagen telkens van die zee-vogelen gezien, die gekken genaamd worden, terwijl wij te vooren geene van dezelve ontmoet hadden; den voorigen avond vloog 'er eene kleine vlugt voorbij het ſchip en begaf zig Noord Westwaarts en in den morgen, van omtrent een half uur voor tot een half uur na zonne opgang, kwamen 'er aanhoudend vlugten van dezelve uit het N. N. W., die zig naar het Z. Z. O. begaven en wij zagen geen eene vlugt eene andere koers uit vliegen; wij beſlooten hieruit dat 'er een meirtjen, eene rivier of een inham was, daar effen water was, in den bodem van de diepe baai ten zuiden van ons, werwaarts deeze vogelen zig begaven, om bij dag te aazen en dat niet verre noordwaarts enige eilanden waren, werwaarts zij in den nacht henen trokken. Aan deeze baai gaf ik den naam van *Herveys Baai*, ter eere van Kapitein HERVEY. In den agtermiddag hielden wij naar land, Zuid-Westwaarts ſtuurende, met eene labber koelte uit het Z. O. tot vier uuren, wanneer wij, op

24°

24° 36′ Breedte, omtrent twee mijlen van land zijnde, en negen vademen water hebbende, langs de kust weg zeilden N. W. t. W., terwijl wij land konden zien, dat zig omtrent agt mijlen naar het *Z. Z.* O. uitſtrekte. Het land is nabij de zee zeer laag, maar binnen's lands zijn enige hooge bergen, alle dik met hout bezet. Terwijl wij langs het ſtrand zeilden, verminderde onze diepte van negen tot zeven vademen en op eenen tijd hadden wij maar zes vademen, hetwelk ons deed beſluiten voor den nacht te ankeren.

Des morgens ten zes uuren ligteden wij het anker met een labber koeltjen uit het zuiden en ſtuurden N. W. ¼ W. naar het land ſnijdende tot wij tot binnen twee Engelſche mijlen van hetzelve kwamen, met van zeven tot elf vademen water: toen ſtuurden wij N. N. W. zoo als het land lag, en onze Breedte was op den middag 24° 19′. Wij bleeven dezelfde koers op denzelfden afſtand houden met van twaalf tot zeven vademen, tot vijf uuren 's avonds, toen wij regt over de zuid punt van eene groote open baai waren, in welke ik voorneemens was te ankeren. Geduurende deeze koers ontdekten wij met onze verrekijkers dat het land met palm-nooten-boomen bedekt was, dat wij nog niet gezien hadden zedert wij de eilanden binnen den keerkring verlaaten hadden: wij zagen ook twee menſchen langs het ſtrand gaan, die zig niet verwaerdigden de minſte

acht

acht op ons te slaan. In den avond, sterk opgeloefd en twee of drie gangen gedaan hebbende, ankerden wij omtrent vijf uuren in vijf vademen met eenen fraaien zand-grond. De Zuidlijke punt van de baai lag O. ¼ Z, twee Engelsche mijlen van ons, de Noorlijke punt N. W. ¼ N. en omtrent op denzelfden afstand van den wal.

Den volgenden morgen vroeg gong ik naar den wal met enige van mijn volk, om het land opteneemen, verzeld van den Heer BANKS, Doctor SOLANDER, de andere Heeren en TUPIA: de wind woei fris en wij vonden het zoo koud, dat wij alzoo wij op enigen afstand van den wal waren, onze jassen medenamen als eene nodige uitrusting voor de reis. Wij landden een weinig binnen de Zuidlijke punt van de baai, daar wij een kanaal vonden, dat in een groot meir uitliep: dit kanaal gong ik opneemen en vond 'er drie vademen water tot ik omtrent eene Engelsche mijl in hetzelve gevorderd was, daar ik eene bank ontmoetede, waarop weinig meer dan een vadem water stond, maar over dezelve gevaaren zijnde, had ik wederom drie vademen. De mond van dit kanaal ligt digt aan de zuidelijke punt van de baai, en wordt gevormd aan de oost-zijde door de kust en aan de west-zijde door eene breede strook zand: het is omtrent een vierde van eene Engelsche mijl breed en ligt in het Z. t. W. Op deeze plaats is 'er ruimte voor enige schepen om zeer veilig te lig-

liggen en daar is een kleine ſtroom van zoet water; ik wilde het meir in roeijen, maar wierd daar in verhinderd door banken. Wij vonden verſcheiden poelen en moerasſen van zout water, in welke, gelijk ook aan de kanten van het meir, de waare Mangles-boomen groeijen, gelijk die welke in de West Indieën gevonden worden en de eerſte van die ſoort, welke wij gezien hadden. In de takken van deeze Mangles-boomen waren veele nesten van eene aanmerkenswaerdige ſoort van mieren, die zoo groen als gras waren; als men aan de takken ſchudde, kwamen zij in groote menigte te voorſchijn en ſtraften dengeenen, die hen geſtoord had, met eene beet ſcherper dan wij immer te vooren van die ſoort van dieren ondervonden hadden. Wij zagen op deeze Manglesboomen ook kleine groene rupſen in groote menigten: hun lijf was dik met hair bezet en zij waren naast elkanderen op de bladeren geſchikt als een gelid van ſoldaaten tot twintig of dertig bij elkanderen: als wij haar aanraakten, bevonden wij dat het hair op hun lijf de hoedanigheid van netels had en ons eene veel ſcherper, ſchoon minder duurzaame, pijn veroorzaakte. Het land is alhier baarblijklijk ſlegter dan omtrent *Botanie Baai*: de grond is droog en zandig; maar het hangen van de bergen is bedekt met boomen, die elk op zigzelve groeijen, zonder kreupelhout 'er onder. Wij vonden hier den boom, die eene gom

als

als draaken bloed voortbrengt; maar dezelve was enigzints verſchillende van de boomen van dezelfde ſoort, die wij te vooren gezien hadden, want de bladeren zijn langer en hangen neder als die van de treurwillig. Wij vonden 'er ook veel minder gom op, hetgeen tegens het gemeen gevoelen ſtrijdt dat, hoe heeter de lugtſtreek is, hoe meer gom 'er uitſijpelen zoude. Op eene plant, die eene geele gom opleverde, was ook minder dan op dezelfde ſoort van plant in *Botanie Baai.* Tuſſchen de banken en zand-plaaten zagen wij veele groote vogelen, in het bijzonder enige van dezelfde ſoort, die wij in *Botanie Baai* gezien hadden, veel zwaarer dan zwaanen, die wij voor pelikaanen hielden; maar zij waren zoo ſchuuw, dat wij hen niet binnen ſchot konden krijgen. Op ſtrand zagen wij eene ſoort van Trapganzen, van welke wij eene ſchooten; zij was zoo groot als een kalkoen en woog zeventien en een half ponden. Wij bekenden alle eenpaariglijk dat hij de beste vogel was, die wij gegeeten hadden zedert wij uit Engeland vertrokken waren en wij noemden, ter eere van denzelven, den inham *Trapgans Baai.* Zij ligt op 24° 4′ Breedte en op 208° 18′ Lengte. De zee ſcheen rijk van viſch te zijn; maar ongelukkiglijk ſcheurden wij, op den eerſten trek, onzen zegen geheel in ſtukken: op de modder-banken, onder de Mangles-boomen, vonden wij ontallijke oeſters van verſchillende ſoorten, onder

der andere poolſche hamers en eene groote hoeveelheid van kleine paerl-oesters: zoo 'er in dieper water ook zulk een overvloed van die oesters in hunnen volwasſen ſtaat is, zou hier voorzeeker met zeer veel voordeel eene paerl-visſcherij kunnen aangelegd worden.

Het volk, dat aan boord van het ſchip gelaaten was, zeide dat, terwijl wij in de bosſchen waren, omtrent twintig van de inboorlingen regt over hetzelve naar het ſtrand waren af gekoomen en dat zij, enigen tijd naar hetzelve gekeken hebbende, henen gegaan waren; maar wij, die ons aan land bevonden, ſchoon wij op veele plaatſen rook zagen, beſpeurden geen volk: de rook was te verre van ons, om 'er te land naar toe te gaan, uitgezonderd op eene plaats, naar welke wij ons begaven: wij vonden tien kleine vuuren, die nog brandden, weinige ſchreden van elkanderen, maar het volk was weg: wij zagen bij dezelve verſcheiden vaten van boom-baſt, waarin wij onderſtelden dat water geweest was, en enige ſchulpen en vischgraaten, de overblijfzelen van eenen pas gehouden maaltijd. Wij zagen ook verſcheiden ſtukken zagte ſchors op den grond liggen, die omtrent de lengte en breedte van een' mensch hadden en welke wij ons verbeeldden dat hunne bedden zouden zijn en aan de wind-zijde van hunne vuuren een klein ſcherm, omtrent anderhalven voet hoog van dezelfde zelfſtandigheid. Alles was in een boschjen

jen van digt geboomte, dat goede beſchutting tegens den wind verleende. De plaats ſcheen ſterk betreeden te zijn en, alzoo wij geene huizen, noch enige overblijfzelen van huizen zagen, waren wij geneigd te gelooven dat dit volk, gelijk het geene klederen had, ook geene wooningen had; maar hunne naehten, onder de andere kinderen der Natuur, in de open lucht doorbragt: TUPIA zelf ſchudde zijn hoofd met een gelaat van meerderheid en medelijden en zeide dat zij *Taata Enos*, dat is, *arme ellendelingen* waren. Ik mat de lijnregte hoogte van het laatſte getij en bevond het agt voeten boven laag water te zijn en, naar den tijd van laag water op deezen dag, bevond ik dat het bij nieuwe en volle maan ten agt uuren hoog water moest wezen.

Des morgens ten vier uuren ligteden wij het anker en zeilden met een labber koeltjen uit het zuiden de baai uit. Terwijl wij naar buiten voeren, peilden wij van vijf tot vijftien vademen, en toen de dag aanbrak, wanneer wij op de grootſte diepte waren, en regt over de noordlijke punt van de baai, ontdekten wij branding, die zig tusſchen twee en drie Engelſche mijlen N. N. O. van dezelve uitſtrekte met eene klip aan de uiterſte punt, die even boven water uitſtak. Terwijl wij deeze klippen voorbij voeren, op den afſtand van omtrent eene halve Engelſche mijl, hadden wij van vijftien tot twintig vademen en zoo dra wij dezelve voorbij wa-

ren, loefden wij langs de kust W. N. W. naar het verst land, dat wij in het gezigt hadden. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, 23° 52′ Z.; het noordlijk gedeelte van *Trapgans Baai* was tien Engelsche mijlen Z. 62 O. en het noordlijkst land in het gezigt N. 60 W. van ons; onze Lengte was 208° 37′ en onze afstand van de naaste kust zes Engelsche mijlen met veertien vademen water.

Het was tot vijf uuren in den agtermiddag stil, maar naderhand stuurden wij voor den wind N. W. gelijk het land lag, tot tien uuren 's avonds, en toen lagen wij bij, hebbende doorgaans veertien en vijftien vademen water gehad. Ten vijf uuren in den morgen gongen wij onder zeil en, toen het dag wierd, lag de noordlijkste punt van het groot land N. 70 W. Kort daarna zagen wij meer land, dat zig als eilanden op deed en in het N. W. t. N. lag. Ten negen uuren waren wij regt over de punt op den afstand van eene Engelsche mijl met veertien vademen water. Ik bevond dat deeze punt regt onder den Steenboks-Keerkring lag en om die reden noemde ik haar *Kaap Steenbok*, zij ligt op de Wester Lengte van 208° 58′, is van eene aanmerklijke hoogte, ziet 'er wit en dor uit en kan gekend worden aan enige eilanden, die ten N. W. van dezelve en enige kleine klippen, die omtrent eene mijl Zuid-Oostwaarts liggen. Aan de West zijde van de Kaap scheen een meir

te zijn en op de twee punten, die den ingang vormden, zagen wij eene ongelooflijke menigte van de groote vogelen, die naar pelikanen gelijken. Het noordlijkst land dat wij nu in het gezigt hadden lag N. 24 W. van *Kaap Steenbok* en deed zig als een eiland op; maar het groot land week W. t. N. ½ N. weg, welke koers wij dan ook ſtuurden, hebbende van vijftien tot zes vademen, en van zes tot negen, met eenen harden zand-grond. Op den middag was onze Breedte bij waarneeming 23° 24′ Z.; *Kaap Steenbok* lag Z. 60 O. twee mijlen van ons en een klein eiland N. t. O. twee Engelſche mijlen: op deeze plaats hadden wij negen vademen, zijnde omtrent vier Engelſche mijlen van het groot land, dat, aan zee, laag en zandig is, behalven de punten, die hoog en rotsachtig zijn. Het land is binnenwaarts heuvelachtig, maar in geene deelen bekoorlijk van aanzien. Wij bleeven Noord-Westwaarts ſtuuren tot des namiddags ten vier uuren, toen het ſtil wierd; en kort daarop ankerden wij in twaalf vademen water, hebbende het groot land en eilanden, om zoo te ſpreeken, geheel rondom ons en *Kaap Steenbok* Z. 54 O. op den afſtand van vier mijlen. In den nacht bevonden wij dat het getij ten naasten bij zeven voeten op en neder gong, en dat de vloed westwaarts liep en de eb oostwaarts, dat juist het tegendeel was van hetgeen wij ondervonden hadden,

den, toen wij ten oosten van *Trapgans Baai* ten anker lagen.

Ten zes uuren 's morgens ligteden wij het anker met een labber koeltjen uit het zuiden en stevenden Noord-Westwaarts tusschen de buitenste reeks eilanden en het groot land, laatende verscheiden kleine eilanden tusschen het groot land en het schip, die wij op eenen zeer kleinen afstand voorbij voeren; wijl wij eene onregelmatige diepte vonden, van twaalf tot vier vademen, zond ik eene sloep vooruit om te peilen. Op den middag waren wij omtrent drie Engelsche mijlen van het groot land en omtrent op denzelfden afstand van de eilanden buiten ons: onze Breedte was bij waarneeming 23° 7′ Z. het groot land is hier hoog en bergachtig; de eilanden, die bij hetzelve liggen, zijn ook meestendeels hoog en klein van omtrek, terwijl zij eer een voorkoomen van dorheid dan vrugtbaarheid hadden. Wij zagen op deezen tijd rook op veele plaatsen op eenen aanmerklijken afstand binnen 's lands en gisten daarom dat 'er een meir, eene rivier, of een inham in het land zoude in loopen, te meer, wijl wij twee plaatsen voorbij gevaaren waren, die het voorkoomen daarvan hadden; maar onze diepte was zoo gering dat zulks mij weinig aanmoedigde om mij te waagen daar ik waarschijnlijk nog minder diepte te wagten had. Wij hadden niet meer dan een uur noordwaarts gestevend,

vend, of wij vervielen eensklaps in drie vademen, waarop ik ankerde en den ſtuurman afzond om het kanaal, dat aan lij van ons tuſſchen het noordlijkſt eiland en het groot land lag, te peilen; het ſcheen vrij breed te zijn, maar ik vermoedde dat het ondiep zoude wezen en zoo wierd het ook indedaad bevonden; want de ſtuurman berichtte bij zijne terugkomst dat hij op veele plaatſen maar derde halve vadem gevonden had en daar wij ten anker lagen hadden wij ſlechts zestien voeten, dat geene twee voeten meer was dan het ſchip diep gong. Terwijl de ſtuurman bezig was het kanaal te peilen, beproefde de Heer BANKS of hij met de hoek en lijn uit de venſters van de kajuit viſch konde vangen: het water was te laag voor viſch, maar de grond was als bedekt met krabben, die gereedlijk het aas vatteden en het ſomtijds zoo vast in hunne klaauwen hielden dat zij het niet los lieten voor zij hoog boven water waren. Deeze krabben waren van tweeërleie ſoorten en geene van beiden hadden wij ooit gezien: de eene was met het ſchoonſte blaauw verſierd dat men zig verbeelden kan en dat in alle opzigten het ultramarijn evenaarde, met welk alle zijne ſchaarren en elk gelid ſterk gekleurd waren: van onderen was zij wit en zoo uitmuntend glad dat zij in kleur en helderheid volkoomen naar het wit van oud porcelein geleek: de andere was ook met het ultramarijn op zijne ſchaarren en pooten

geteekend, maar niet zoo menigvuldig, en haar rug was gevlekt met drie bruine vlekken, die een zonderling voorkoomen hadden. Het volk, dat met de sloep uit geweest was om te peilen, berichtte dat zij op een eiland, daar wij twee vuuren gezien hadden, verscheiden inwooneren hadden bespeurd, die hun toeriepen en zeer verlangende scheenen dat zij zouden landen. In den avond liep de wind O. N. O., dat ons gelegenheid gaf om drie of vier Engelsche mijlen langs denzelfden weg, dien wij gekoomen waren, terug te keeren, waarna de wind naar het zuiden liep en ons weder noodzaakte in zes vademen ten anker te koomen.

Des morgens ten vijf uuren zond ik den stuurman uit om naar eenen doorgang tusschen de twee eilanden te zoeken, terwijl wij met het schip onder zeil gingen, en, zoo dra het licht was, volgden wij de sloep, die sein deed dat 'er een doortocht gevonden was. Zoo dra wij weder in diep water kwamen, zeilden wij noordwaarts, gelijk het land lag; wij peilden van negen tot vijftien vademen en hadden nog enige kleine eilanden naar buiten van ons. Op den middag waren wij omtrent twee mijlen van het groot land en, volgens onze waarneeming, op 22° 53′ Zuider Breedte. De noordlijkste land-punt die in het gezigt was, lag nu tien Engelsche mijlen in het N. N. W. van ons. Ik gaf deeze punt den naam van

Kaap

Kaap Menigvoud, naar het getal hooge bergen, die boven dezelve uitſtaken: zij ligt op 22° 43′ Zuider Breedte en omtrent zeventien mijlen van *Kaap Steenbok*, in de rigting van N. 26 W. Tuſſchen deeze kaapen vormt de kust eene groote baai, die ik *Keppels Baai* noemde, en ik onderſcheidde de eilanden ook bij den naam van *Keppels Eilanden.* In deeze baai is goede ankerplaats; doch welke ververſchingen zij oplevere weet ik niet: wij vongen er geen' viſch, ſchoon wij ten anker lagen: maar waarſchijnlijk is 'er op verſcheiden plaatſen zoet water, alzoo en de eilanden en het groot land bewoond zijn. Wij zagen rook en vuuren op het groot land en op de eilanden volk. Ten drie uuren in den agtermiddag voeren wij voorbij *Kaap Menigvoud*, van waar het land N. N. W. weg wijkt. Het land van de Kaap is hoog en rijst in bergen regtſtreeks uit zee en het kan gekend worden aan drie eilanden, die bij hetzelve liggen, een bij de kust en de twee andere agt Engelſche mijlen in zee. Een van deeze eilanden is laag en plat en het ander hoog en rond. Des avonds ten zes uuren lagen wij bij, toen het noordlijkſt deel van het groot land in het gezigt N. W. en enige bij hetzelve liggende eilanden N. 31 W. van ons waren. Wij peilden na twaalf uuren van twintig tot vijf en twintig vademen en in den nacht van dertig tot vier en dertig.

Toen de dag aanbrak, haalden wij de zeilen bij; *Kaap Menigvoud* lag Z. t, O. agt mijlen van ons, en de eilanden, welke ik den avond te vooren voorbij gevaaren was, waren vier Engelſche mijlen in dezelfde ſtreek van ons. Het verſt punt van het groot land, dat voor ons zigtbaar was, lag N. 67 W. twee en twintig Engelſche mijlen van ons; maar wij konden ten Noorden van die ſtreek verſcheiden eilanden zien. Des voormiddags ten negen uuren bevonden wij ons over de punt, welke ik *Kaap Townshend* noemde. Zij ligt op 22° 15′ Breedte en op 209° 43′ Lengte; het land is hoog en effen en eer kaal dan boschachtig. Ten Noorden van dezelve liggen verſcheiden eilanden op den afſtand van vier of vijf Engelſche mijlen in zee; drie of vier mijlen naar het Z. O. vormt de kust eene baai, agter in welke een kanaal of haven ſcheen te zijn. Ten Westen van de Kaap ſtrekt het land Z, W. ½ Z. en vormt aldaar eene zeer groote baai, die naar het Oosten draait en waarſchijnlijk met het kanaal gemeenſchap heeft, en het land van de Kaap tot een eiland maakt. Zoo dra wij deeze kaap rond gevaaren waren, loefden wij wetswaarts op om binnen de eilanden te geraaken, die in groot getal in de baai verſpreid liggen, en die zig in zee uitſtrekken zoo verre het oog reiken kon zelfs uit den top van de maste deeze eilanden verſchillen en in hoogte en in omtrek van elkanderen, zoo dat, ſchoon zij zeer

talrijk zijn, egter geene twee naar elkanderen gelijken. Wij hadden niet lang ſcherp bij den wind gehouden of wij kwamen in ondiep water, dat ons verpligtte in eens te wenden om het te vermijden. Eene ſloep vooruit gezonden hebbende, hielden wij W. t. N., terwijl wij veele eilandjens, klippen en banken tusſchen ons en het groot land lieten en veele die grooter waren tusſchen ons en de open zee: wij peilden tot digt bij den middag van veertien tot zeventien vademen, wanneer de ſloep ſein deed dat zij ondiep water vond; hierop loefden wij oostwaarts op, maar vervielen in eens op drie en een vierde vademen; wij lieten onmiddelijk het anker vallen, waar voor het ſchip op draaide met alle zeilen bij. Toen het ſchip gezwaaid was, hadden wij vier vademen met eenen ſlegten zandgrond en vonden een ſterk getij naar het N. W. t. W. ½ W. gaande, met de ſnelheid van ten naasten bij drie Engelſche mijlen in een uur, door welke wij zoo ſchielijk op de bank gedreven waren. Onze Breedte was bij waarneeming 22° 8′ Z. *Kaap Townshend* lag O. 16 Z. dertien Engelſche mijlen van ons en het westlijkst gedeelte van het groot land, dat in het gezigt was, W. ¼ N. Te deezen tijd lagen 'er veele eilanden rondom ons.

In den agtermiddag rondom het ſchip gepeild en bevonden hebbende dat 'er water genoeg was om het over de bank te brengen, ligteden wij

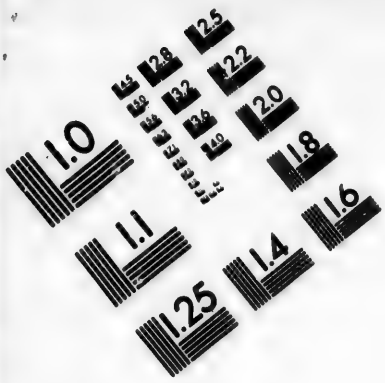

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

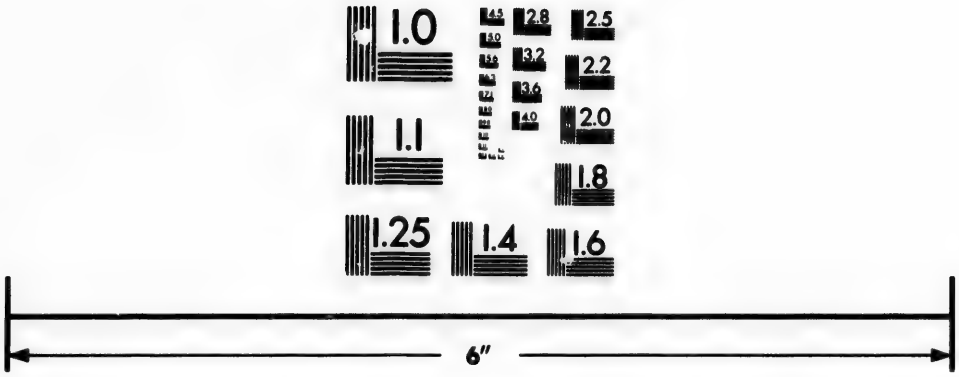

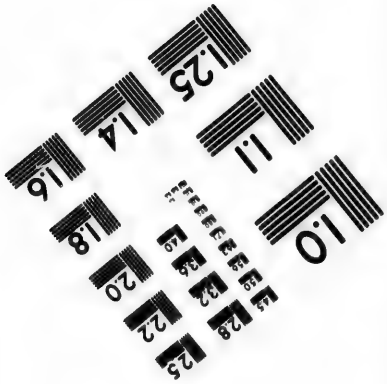

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

het anker, gongen omtrent drie uuren onder zeil en ſtevenden weſtwaarts, gelijk het land lag, terwijl ik eene ſloep vooruit gezonden had om te peilen. Des avonds ten zes uuren ankerden wij in tien vademen, met eenen zandigen grond, omtrent twee Engelſche mijlen van het groot land, welks weſtlijkſt deel W. N. W. lag, terwijl 'er nog veele eilanden, verre naar zee in het gezigt waren.

Den volgenden morgen ten vijf uuren zond ik den ſtuurman met twee ſloepen uit om den mond van een kanaal te peilen, dat ten weſten van ons af lag op omtrent eene mijl afſtand, en in welk ik voornemens was het ſchip te brengen, ten einde enige dagen te wagten tot de maan wat verder zou zijn en ondertuſſchen het land op te neemen. Zoo dra het ſchip onder zeil kon gaan, deeden de ſloepen ſein dat 'er gelegenheid was om te ankeren, waarop wij naar het land voeren en op vijf vademen water ten anker kwamen, omtrent eene mijl binnen den mond van het kanaal, dat ik, naardien ik zag dat 'er een ſterk getij van eb en vloed gong, oordeelde eene rivier te zijn, die zeer verre het land in liep. Ik was voorneemens alhier het ſchip tegens den wal te leggen en deszelfs bodem ſchoon te maaken; ik gong dan aan land met den ſtuurman om eene bekwaame plaats tot dat einde te zoeken, en was van de Heeren BANKS en SOLANDER verzeld.

Wij

Wij vonden het hier zeer lastig om te gaan, want de grond was bedekt met eene ſoort van gras, welks zaad zeer ſcherp en naar agteren gebaard was, zoo dat het, zoo dikwijls het in onze klederen ſtak, dat indedaad op elken tred geſchiedde, door middel van den baard vooruit werkte tot het aan het vleesch kwam, en te zelfden tijd waren wij omringd van eene wolk van muskiten, die ons onophoudlijk met hunne angels kwelden. Wij vonden weldra verſcheiden plaatſen, daar het ſchip bekwaamlijk tegens den wal kon gelegd worden, maar tot onzen grooten ſpijt konden wij geen zoet water vinden. Wij gongen egter het land in, daar wij gom-boomen vonden gelijk die, welke wij te vooren gezien hadden, en wij merkten op dat de gom hier ook in zeer kleine hoeveelheid was. Op de takken van deeze boomen en enige andere vonden wij mieren-nesten van klei gemaakt, zoo dik als eene Engelſche koren-maat, omtrent als die welke beſchreven zijn in HANS SLOANES *Natuurlijke Hiſtorie van Jamaïca*, tweede Deel, bladz. 221 pl. 258 (van de Engelſche Uitgave) maar niet zoo glad: de mieren, welke deeze nesten bewoonden, waren klein, en hun lijf was wit. Maar op eene andere ſoort van dien boom vonden wij eene kleine zwarte mier, die alle de takjens doorboorde en, na 'er het merg uitgewerkt te hebben, de buis innam, waarin het bevat geweest was; die deelen egter, waarin deeze inſekten dus

eene

eene woonplaats gevormd hadden, en in welke zij in verbaazende menigte krielden, droegen bladeren en bloemen, en ſcheenen in eenen even zoo bloeienden ſtaat te zijn als die, welke ongeſchonden waren. Wij vonden ook eene ongelooflijke menigte kapelletjens, zoo dat, in eene ruimte van drie of vier akkers, de lucht zoo vol was, dat men naar alle kanten millioenen zag, terwijl alle takken en ſpruiten met andere bedekt waren, die niet door de lucht vloogen. Wij vonden hier ook eenen kleinen visch van eene zonderlinge ſoort; hij was omtrent van de grootte van de bonte Karper (*Minnow*) (*a*) en had twee zeer ſterke borst-vinnen: wij vonden dien op plaatſen, die volkoomen droog waren, daar wij onderſtelden dat hij door het getij was agtergelaaten; maar hij ſcheen niet flaauw geworden te zijn door gebrek aan water; want, toen wij hem naderden, ſprong hij, door middel van zijne borst-vinnen, zoo vlug als een kikvorsch, weg: ook ſcheen hij indedaad niet liever in het water te zijn dan op het land; want, als wij hem in het water vonden, ſprong hij 'er dikwijls uit en vervolgde zijnen weg op droogen grond; wij merkten ook op dat hij, als hij op plaatſen was, daar kleine ſteenen boven p- pervlakte van het water uitſtaken en een weinig van

(*a*) *Cyprinus Phoxinus*. z. HOUTT. Nat. Hiſt. I. D. 8 ſt. bladz. 412. VERTAALER.

van elkanderen geplaatst waren, liever verkoos van den eenen ſteen op den anderen te ſpringen dan door het water te zwemmen; en wij zagen verſcheiden van dezelve op deeze wijze geheel over modder poeltjens ſpringen, tot zij op droogen grond kwamen, wanneer zij weg ſprongen.

In den agtermiddag vernieuwden wij onze naſpeuringen naar zoet water, maar zonder het te vinden, waarom ik voornam hier maar korten tijd te blijven; doch van eene hoogte gezien hebbende dat het kanaal zeer verre het land inliep, beſloot ik het des anderen daags 's morgens verder naar boven natevorſchen.

Met-zonne-opgang begaf ik mij aan land en, op eenen hoogen berg klimmende, beſchouwde ik de kust en de eilanden, die aan dezelve liggen met derzelver ſtrekking, tot welk einde ik een azimuth kompas met mij genoomen had; maar ik beſpeurde dat de kompas-naald aanmerklijk in haare wijzing verſchilde, zelfs tot dertien graaden toe, op ſommige plaatſen meer, op andere minder; en eens bevond ik dat zij niet minder dan twee ſtreeken op den afſtand van veertien voeten van haar zelve verſchilde. Ik raapte enige van de losſe ſteenen, die op den grond lagen, op, en hield die aan de naald, maar zij hadden 'er geenen invloed op; ik beſloot dan dat 'er ijzer-erts in de bergen moest zijn, waarvan ik andere tekenen, zoo hier als in de nabuurige ſtreeken, had opgemerkt.

merkt. Na dat ik mijne waarneemingen op den berg gedaan had, voer ik met Doctor SOLANDER het kanaal in; ik vertrok met het begin van den vloed en was lang voor hoog water meer dan agt mijlen gevorderd. Deszelfs breedte was toe dus verre van twee tot vijf Engelsche mijlen, in eene rigting van Z. W. t. W.; maar hier verwijdde het aan alle kanten en vormde een groot meir, dat in het N. W. met de zee gemeenschap had en ik zag niet alleen de zee in die streek, maar bevond ook dat de vloed sterk van daar inviel: ik zag ook eenen arm van dit meir, die zig naar het oosten uitstrekte en het is niet onwaarschijnlijk dat deeze met de zee gemeenschap hebbe in het diepst van de baai, die ten Westen van Kaap *Townshend* ligt. Aan de zuidzijde van het meir is eene keten hooge heuvelen, die ik zeer gaerne zoude beklommen hebben; maar naardien het hoog water, en de dag verre verloopen was, was ik bedugt dat ik onder de banken in den nacht verdoold zou geraaken, vooral naardien het weder donker en regenachtig was en daarom voer ik, zoo spoedig ik kon, weder naar het schip. In dit tochtjen zag ik slechts twee menschen en wel van verre; zij volgden de boot een goed eind wegs langs het strand; maar naardien het getij sterk in mijn voordeel was, zou het niet voorzigtig van mij geweest zijn naar hen te wagten. Ik zag egter verscheiden vuuren in eene streek en rook in eene andere, maar ook op eenen afstand. Ter-

wijl

wijl ik met Doctor SOLANDER het kanaal op voer, tragtede de Heer BANKS het land in te gaan, daar ook verſcheiden van het volk, die verlof hadden om aan wal te gaan, herom zwierven. De Heer BANKS en zijne bende vonden zig geſtuit door een moeras met Mangles-boomen bezet, dat zij egter beſlooten door te trekken; de ſlijk was zoo diep, dat zij hun bijna tot aan de knie kwam, zij gongen egter kloekmoedig voort; maar eer zij halver weg waren, hadden zij berouw dat zij het ondernoomen hadden; de grond was bedekt met takken van boomen, die door elkanderen geſtrengeld waren; ſomtijds bleeven zij 'er op ſtaande, maar ſomtijds gleeden hunne voeten 'er door en ſomtijds waren zij 'er zoo in verward dat zij genoodzaakt waren zig los te maaken door met hunne handen in de ſlijk en modder te grabbelen. Zij kwamen 'er egter in omtrent een uur tijds door en gisten dat het bijna een vierde van eene Engelſche mijl breed was. Na nog een kort eind wegs voortgegaan te zijn, kwamen zij aan eene plaats, daar vier kleine vuuren geweest waren, naast welke enige ſchulpen en visch-graaten van gebraden visch lagen; zij vonden ook hoopen gras dat opgelegd was, en waarop vier of vijf menſchen ſcheenen geſlaapen te hebben. De tweede luitenant, de Heer GORE, die op eene andere plaats was, zag enig water in een' kuil en daarbij het ſpoor van een groot dier; men zag ook enige

trap-

trapganzen, maar ſchoot 'er geene, noch andere vogelen, dan enige van de ſchoone lorys, die wij in *Botanie Baai* gezien hadden. De Heer COOK en een van de kadetten, die op verſchillende plaatſen geweest waren, zeiden dat zij de ſtemmen van Indianen digt bij zig gehoord, maar dat zij geene gezien hadden: het land ſcheen over het algemeen zandig en dor en, van zoet water ontbloot zijnde, kan men niet onderſtellen dat 'er enige inwooneren gezeten zijn. De diepe water-kuilen, die door ſtroomen, welke van de bergen koomen, uitgehold waren, bewijzen dat de regens in ſommige jaargetijden hier zeer overvloedig en zwaar moeten zijn.

Het kanaal, waarin het ſchip lag, noemde ik *Dorſtig Kanaal*, omdat het ons geen zoet water opleverde. Het ligt op 22° 10′ Zuider Breedte en op 210° 18′ Wester Lengte en kan gekend worden aan eene groep kleine eilanden, die onder den wal liggen, op den affland van twee tot vijf mijlen, in de ſtrekking van N. W. en aan een andere groep eilanden, die regt voor hetzelve liggen, tuſſchen drie en vier mijlen verre in zee. Boven elke der punten, die den mond uitmaaken, is een hooge ronde heuvel; die aan het N. W. is een ſchier eiland, 't welk bij hoog water door de zee omringd is: zij zijn beiden ſteil en liggen omtrent twee Engelſche mijlen van malkanderen. In dit kanaal is goede gelegenheid om te ankeren in

zeven, zes, vijf en vier vademen, en zeer geſchikte plaatſen om een ſchip te krengen, daar met de ſpring-getijen het water niet minder dan zestien of agttien voeten rijst en daalt. De vloed begint bij nieuwe en volle maan omtrent ten elf uuren. Ik heb reeds aangemerkt dat hier geen zoet water is en wij konden ook geene andere ververſchingen bekoomen; wij zagen twee ſchildpadden, maar wij konden geene van beiden vangen; wij vongen ook geen' visch noch wild gevogelte, uitgezonderd enige weinige kleine land-vogelen; wij zagen wel dezelfde ſoorten van water-vogelen als in *Botanie Baai*, maar zij waren zoo ſchuuw, dat wij hen niet binnen ſchoot konden krijgen.

Naardien 'er dan niets was dat mij aanlokte om langer op deeze plaats te verblijven, ligtede ik den een en dertigſten Mey, 's morgens ten zes uuren, het anker en liep in zee. Wij ſtevenden N. W. met eene friſe koeke uit het Z. Z. O. en hielden het buiten om de groep eilanden, die langs de kust liggen en ten N. W. van het *Dorstig Kanaal*, alzoo het niet veilig ſcheen tuſſchen dezelve en het groot land door te vaaren: wij zagen te zelfden tijd veele eilanden die verder in zee lagen en zig uitſtrekten zoo verre wij zien konden: terwijl wij in deeze koers ſtevenden, was onze diepte tien, agt en negen vademen water. Op den middag lag de Westlijke punt van het *Dorstig Kanaal*, die ik *Kaap Pier* noemde, Z. 36 O. op den afſtand

van vijf mijlen; de oost-punt van de andere opening, die met het kanaal gemeenschap heeft, lag Z. t. W. op twee mijlen afstand; de groep eilanden, van welke ik zoo even gesprooken heb, lag tusschen ons en de punt, en het verst gedeelte van het vaste land dat in het gezigt was, aan de andere zijde van de opening, lag N. W. Onze Breedte was, bij waarneeming, 21° 53′. Ten half een deed de sloep, die vooruit peilde, sein van ondiep water, waarop wij onmiddelijk Noord-Westwaarts opbreefden. Wij peilden nu zeven vademen, bij de volgende worp van het lood hadden wij vijf vademen en bij de volgende drie, waarop wij terstond een anker lieten vallen, voor welk het schip opdraaide. *Kaap Pier*, de noord-westlijke punt van het *Darstig Kanaal* lag zes mijlen ten Z. O. van ons, zijnde half weg tusschen de eilanden, die bij de oost-punt van de westlijke opening liggen en drie kleine eilanden, welke even buiten deeze eilanden liggen. Het was nu in het begin van den vloed, die wij bevonden dat N. W. t. W. ½ W. inviel, en rondom de bank gepeild hebbende, waarop wij drie vademen water hadden, en overal rondom dezelve diep water gevonden hebbende, gongen wij onder zeil en om de drie eilanden, van welke ik zoo even melding gemaakt heb, gestevend zijnde, kwam ik ten anker onder lij van denelve in vijftien vademen water en, vermits het weder donker, mistig en regenachtig was, bleeven

ven wij aldaar tot des morgens ten zeven uuren; toen gongen wij weder onder zeil en stevenden Noord-Westwaarts met eene frisse koelte uit het Z. Z. O. hebbende het groot land in het gezigt en veele eilanden rondom ons, van welke enige in zee lagen zoo verre het oog reiken kon. De westlijke opening, die in de Kaart met den naam van *Breed Kanaal* getekend is, hadden wij nu open voor ons; het is aan den mond ten minsten negen of tien mijlen breed; in en voor herzelve liggen verscheiden eilanden en waarschijnlijk ook banken; want onze diepte was zeer onregelmaatig en veranderde in eens van tien tot vier vademen. Op den middag bevonden wij ons, volgens onze waarneeming, op 21° 29′ Zuider Breedte, terwijl eene land-punt, die den noord-westlijken ingang in het *Breede Kanaal* vorme en die ik Kaap *Palmerston* genoemd heb, op 21° 30′ Breedte en 210° 54′ Wester Lengte liggende, drie mijlen in het W. t. N. van ons was. Onze Breedte was 21° 27′ en onze Lengte 210° 57′. Tusschen deeze kaap en *Kaap Townhend* ligt de baai, die ik *de Kantalen Baai* genoemd heb. Wij bleeven Noord-Westwaarts stevenen en N. W. t. W. zoo als het land lag, met klein zeil, hebbende eene sloep vooruit om te peilen: in het eerst waren de diepten zeer onregelmaatig, van negen tot vier vademen; maar naderhand wierden zij regelmaatig van negen tot elf vademen. Des avonds ten agt

uuren, omtrent twee mijlen van het groot land zijnde, enkerden wij in elf vademen, met eenen zand-grond en koer daerop bevonden wij dat het getij hengaen, westwaerts liep. Ten een uure was het stil water of laag water en ten half drie zwaaide het schip naer het oosten en bleef zoo rijden tot zes uuren 's morgens, wanneer het getij nu elf voeten gerezen was. Nu gongen wij onder zeil en stevenden weg in de rigting van de kust N. N. W. Volgens hengaen wij in den meent van het getij weargenoomen hadden is het klaer dat de vloed uit het Noord-Westen kwam, daar hij den voorgaanden dag en verscheiden dagen te vooren uit het Z. O. kwam, en dit was de eerste reis niet, ja zelfs de tweede reis niet dat wij hetzelfde waargenoomen hadden. Deezen morgen bij zonne-opgang bevonden wij de afwijking van het kompas 6° 45′ O. te zijn en eerwijl wij langs het land stevenden, tusschen het eiland en het groot land door, op den affland van omtrent twee mijlen van het groot land en drie of vier mijlen van het eiland, was onze diepte regelmaatig van twaalf tot negen vademen, maar omtrent elf uuren in den voormiddag wierden wij wederom in verlegenheid gebragt door ondiepten, alzoo wij op een' tijd niet meer dan drie vademen hadden; wij gemaakten 'er evenwel vrij van, zonder het anker te werpen. Wij waren op den middag omtrent twee mijlen van het groot land en vier mij-

len van de eilanden, die meer naar zee lagen. Onze Breedte was bij waarneming 20° 36′ en een hoog voorland, dat ik *Knap Hillsborough* noemde, lag W. ¼ N. op zeven Engelsche mijlen afstand van ons. Het land is alhier afgewisseld door bergen, heuvelen, vlakten en valeien en schijnt wel met gras en hout bedekt te zijn. De eilanden die evenwijdig met de kust liggen, en van vijf tot agt Engelsche mijlen van dezelve, zijn van verschillende hoogte en uitgestrektheid; daar is nauwlijks een dat meer dan vijf mijlen in omtrek groot is, en veele zelfs geene mijl. Behalven deze keten eilanden, die op eenen afstand van de kust liggen, zijn 'er nog andere, die veel kleiner zijn, welke onder het land liggen, op welke wij op verscheiden plaatsen rook zagen opgaan. Wij bleeven langs de kust stevenen, op den afstand van omtrent twee mijlen, met regelmaatige dieptens van negen tot tien vademen. Bij zonne-ondergang lag de verste punt van het vast land N. 48 W. en ten Noorden van dezelve lag enig hoogland, dat ik voor een eiland hield en van welk de noordwestlijke punt 41 W. lag; maar niet verzeekerd zijnde dat 'er een doorgang was, kwam ik, des avonds omtrent agt uuren, ten anker in tien vademen water in eenen modderigen grond. Omtrent tien uuren hadden wij een getij dat noordwaarts liep, en ten twee uuren was het water negen voeten gevallen: toen begon het weder te

waſſen en de vloed kwam uit het noorden in de rigting van de eilanden, die in zee lagen, een duidlijk teken dat 'er geen doorgang in het N. W. was. Dit ſcheen egter zoo niet bij het aanbreeken van den dag toen wij onder zeil gingen en Noord-Weſtwaarts aan ſtevenden. Des morgens ten agt uuren ontdekten wij laag land dwars voor hetgeen wij voor eenen doorgang hielden, dat bleek eene baai te zijn, omtrent vijf of zes mijlen diep, waarop wij oostwaarts oploefden, om de noordlijke punt van de baai, die op dit tijdſtip vier mijlen N. O. t. N. van ons af lag: wij bevonden dat het land van deeze punt N. t. W. $\frac{1}{2}$ W. weg week en wij zagen eene ſtraat of eenen doorgang tuſſchen dezelve en een groot eiland of eilanden, die evenwijdig met dezelve lagen. De eb in ons voordeel hebbende, hielden wij het naar die ſtraat en waren op den middag even binnen den mond; onze Breedte was nu bij waarneeming 20° 26′ Z. *Kaap Hillsborough* lag Z. t. O. tien mijlen, en de noordlijke punt van de baai Z. 19 W. vier Engelſche mijlen van ons. Deeze punt, die ik *Kaap Conway* noemde, ligt op 26° 36′ Zuider Breedte en op 211° 28′ Weſter Lengte, en de baai, die tuſſchen deeze kaap en *Kaap Hillsborough* lag, noemde ik *Stuit-Baai* (*Repulſe Bay*). De grootſte diepte, die wij 'er in vonden, was van dertien vademen en de minſte van agt. Overal was veilige ankerplaats en ik geloof dat 'er, bij een naauw-

keu-

keurig onderzoek, wel enige goede havenen in zouden gevonden worden, bijzonderlijk aan de Noord-zijde binnen *Kaap Conway*; want even binnen die kaap liggen twee of drie kleine eilanden, die alleen die zijde van de baai voor de zuidlijke en zuid-oostdijke winden beschutten zouden, die hier als een passaat-wind schijnen te heerschen. Onder de veele eilanden, die op deeze kust liggen, is een, dat aanmerklijker is dan de overige; het is klein van omtrek, zeer hoog en spits, en ligt O. t. Z. tien Engelsche mijlen van *Kaap Conway* aan het zuid-einde van den doorgang. In den agtermiddag stevenden wij door deeze straat, die wij van drie tot zeven Engelsche mijlen breed en agt of negen mijlen lang vonden in de rigting van N. t. W. $\frac{1}{2}$ W., Z. t. O. $\frac{1}{2}$ O. Zij wordt gevormd door het groot land ten westen en de eilanden ten oosten, van welke een ten minsten vijf mijlen lang is: onze diepte was, terwijl wij er door zeilden, van twintig tot vijfentwintig vademen met overal goeden ankergrond, en de geheele straat kan beschouwd worden als eene enkele veilige haven, behalven nog de kleine baaien en inhammen, die ter wederzijde in overvloed gevonden worden en waarin de schepen als in eene kom zouden liggen. Het land, zoo wel op het groot land als op de eilanden, is hoog, en met bergen en dalen, bosschen en weiden afgewisseld, met een groen aangenaam voorkoomen. Op een

van de eilanden ontdekten wij met onze verrekijkers twee mannen met eene vrouw en eene kano met een' uitlegger, die grooter en van een geheel ander maakzel ſcheen dan die van ſchors aan de einden te zaamen gebonden, welke wij aan andere deelen van de kust gezien hadden; wij hoopten dan ook dat het volk te deeze plaats enige meerdere vorderingen boven het eenvoudig dierlijk leven zoude gemaakt hebben, dan die, welke wij te vooren gezien hadden. Des avonds ten zes uuren waren wij bijna ten einde van het noordlijk eind van de Straat; de noord-westlijkſte punt van het groot land die in het gezigt was lag N. 54 W. en het noordlijk eind van het eiland N. N. O. met eene open zee tusſchen de twee punten. Alzoo deeze Straat op Pinkster ontdekt was, noemde ik haar *Pinkster Straat* en ik noemde de eilanden, die dezelve vormen, *Cumberlands Eilanden*, ter eere van zijne Koninglijke Hoogheid den Hertog VAN CUMBERLAND. Wij bleeven met klein zeil voortſtevenen en lieten den gantſchen nacht het dieplood werpen, terwijl wij het op den aflland van omtrent drie mijlen van de kust hielden en hebbende van een en twintig tot drie en twintig vademen water. Met het aanbreeken van den dag waren wij regt over de punt die den avond te vooren verst in gezigt geweest was in het noord-westen, welke ik *Kaap Gloucester* noemde. Het is een hoog voorland, dat op de Zuider Breedte van 19° 59′ en op

de

de Wester Lengte van 211° 49 ligt en het kan gekend worden aan een eiland, dat N. t. W. ½ W. in zee ligt, op den afstand van vijf of zes mijlen van land en welk ik *Holborne Eiland* noemde. Daar zijn ook eilanden onder het land liggende tusschen *Holborne Eiland* en *Pinkster Straat*. Aan de west-zijde van *Kaap Gloucester* wijkt het land Z. W. en Z. Z. W. weg en vormt eene diepe baai, welker bodem ik maar even van den top van de mast zien kon; het land is aldaar zeer laag en eene verlenging van het laag land, dat wij in den bodem van *Stuit Baai* gezien hadden. Deeze baai noemde ik *Edgcumbe Baai*, maar wij hielden ons niet op om dezelve van binnen te bezien en vervolgden onze koers westwaarts naar het verst land dat wij in die streek zagen, 't welk W. t. N. ½ N. lag en zig zeer hoog vertoonde. Wij waren op den middag omtrent drie mijlen van land, volgens waarneeming op 19° 47′ Zuider Breedte en *Kaap Gloucester* lag zeven mijlen en eene halve Z. 63 O. van ons. Des avonds ten zes uuren waren wij regt over de westlijkste punt, van welke ik zoo even gesprooken heb, op omtrent drie Engelsche mijlen afstand en omdat zij in eens oprijst van het laag land, dat haar omringt, noemde ik haar *Oprijzende Kaap* (*Cape Upstart*). Zij ligt op 19° 39′ Zuider Breedte en op 212° 32′ Wester Lengte, veertien mijlen W. N. W. van *Kaap Gloucester* en is hoog genoeg om op den afstand van

twaalf mijlen gezien te worden; daar zijn binnen 's lands enige hooge bergen, die 'er even als de kaap dor en onvrugtbaar uitzien. Deeze kaap voorbij gevaaren zijnde, bleeven wij W. N. W. ſtevenen, zoo als het land ſtrekte, met kleinzeil, hebbende van zestien tot tien vademen waters, tot des morgens ten twee uuren, wanneer wij op zeven vademen vervielen, waarop wij noordwaarts op loefden, alzoo wij meenden zeer digt bij land te zijn; toen de dag aanbrak bevonden wij dat onze gisſing waar was, alzoo wij weinig meer dan twee mijlen van hetzelve waren. Op dit gedeelte van de kust is het land, omdat het zoo laag is, nader bij dan het ſchijnt, ſchoon het afgewisſeld is met hier en daar een heuvel. Op den middag waren wij omtrent vier mijlen van land, op vijftien vademen water, en onze Breedte was, bij waarneeming, 19° 1′ Z. *Oprijzende Kaap* was Z. 32° 30′ O. twaalf mijlen van ons. Omtrent deezen tijd zagen wij enige zeer zwaare wolken rook van het laag land oprijzen. Den voorigen avond, bij zonne-ondergang, toen wij digt onder *Oprijzende Kaap* waren, was de afwijking van de kompas naald ten naasten bij 9° O. en deezen dag, bij zonne-opgang, was zij niet meer dan 5° 35′; ik giste dus dat zij was aangedaan door ijzer-erts of andere magnetiſche ſtoffen, die onder de oppervlakte van de aarde mogten wezen.

Wij bleeven W. N. W. ſtevenen, gelijk het land

land lag, met twaalf of veertien vademen water tot den zesden op den middag, toen onze Breedte bij waarneeming 19° 1′ Z. was en wij hadden den mond van eene baai geheel open voor ons, die zig van Z. ½ O. tot Z. W. ½ Z. uitſtrekte, op den afſtand van twee mijlen. Deeze baai, welke ik *Cleveland Baai* noemde, ſcheen naar alle kanten omtrent vijf of zes Engelſche mijlen wijd te zijn: de oostlijke punt noemde ik *Kaap Cleveland* en de westlijke, die het voorkoomen van een eiland had, *Magnetisch Eiland*, alzoo wij beſpeurden dat het kompas niet wel wees toen wij 'er digt bij waren: beiden zijn hoog, gelijk ook het groot land agter dezelve, terwijl het over het geheel het hobbeligst, rotsachtigst en dorst land vormde dat wij nog op die kust gezien hadden; het was egter niet zonder inwooneren, want wij zagen rook op verſcheiden plaatſen in het diepst van de baai. Het noordlijkst land, dat thans in het gezigt was, lag N. W. en had het voorkoomen van een eiland, want wij konden het groot land niet verder zien dan W. t. N. Wij ſtuurden W. N. W. houdende het groot land op zijde, welks uiterst gedeelte, bij zonne ondergang, W. t. N. lag, doch verder lag hoog land, dat wij oordeelden geen gedeelte van hetzelve uittemaaken. Bij het aanbreeken van den dag waren wij regt over het oostlijk gedeelte van dit land, 't welk wij bevonden eene groep eilanden te zijn, die omtrent vijf mijlen van land la-

gen:

gen: te deezen tijd, tusschen de twee kusten zijnde, vorderden wij langzaam naar het N. W. tot op den middag, toen onze Breedte, bij waarneeming, 18° 49′ Z. was en onze affland van het vast land omtrent vijf mijlen: het noord-westlijk gedeelte van hetzelve lag N. t. W. ½ W. van ons, terwijl de eilanden van N. tot O. strekten en de naaste omtrent twee Engelsche mijlen van ons was: *Kaap Cleveland* lag Z. 50 O. op den affland van agttien mijlen. Onze diepte was in de koers, die wij zedert den voorigen middag gezeild hadden, van veertien tot elf vademen geweest.

In den agtermiddag zagen wij verscheiden zwaare kolommen rook op het groot land; wij zagen ook enig volk en enige kanoos en op een van de eilanden boomen, die naar kokosnooten-boomen geleeken. Naardien enige van die nooten ons nu zeer aangenaam zouden geweest zijn, zond ik den luitenant HICKS naar den wal, en de Heeren BANKS en SOLANDER gingen met hem, om te zien welke verversschingen 'er te krijgen waren, terwijl ik het met het schip naar het eiland hield. Zij kwamen des avonds omtrent zeven uuren terug met bericht dat de boomen, die wij voor kokosnootenboomen aangezien hadden eene kleine soort van kool-palmboomen waren, en dat zij niets gevonden hadden dat waerdig was medetebrengen dan omtrent veertien of vijftien planten. Terwijl zij aan land geweest waren hadden zij niemand van

het

het volk gezien, maar zoo als zij afstaken, was een van hun zeer nabij het strand gekoomen en had met eene luide stem geschreeuwd; het was zoo donker dat zij hem niet konden zien; zij keerden egter weder terug naar land, maar toen hij hoorde dat de sloep weder kwam, was hij weggeloopen, of had zig zelven verstooken, want zij konden hem niet weder te zien krijgen en schoon zij schreeuwden, gaf hij egter geen antwoord. Na dat de sloepen terug gekeerd waren, stuurden wij N. t. W. naar het noordlijkst land in het gezigt, en des morgens ten drie uuren waren wij 'er regt over, zijnde drie of vier uuren te vooren alle de eilanden voorbij gevaaren. Dit land noemde ik, om deszelfs gedaante, *Heuvel-punt* (*Point Hillock*): zij is van eene groote hoogte en kan gekend worden aan eenen ronden heuvel of rots, die aan de punt vast is, maar zig als afgescheiden van dezelve vertoont. Tusschen deeze Kaap en het *Magnetisch Eiland* vormt de kust eene groote baai, die ik *Halifax-Baai* noemde: voor dezelve lag de groep eilanden, van welke ik zoo even melding gemaakt heb, en enige andere op minderen afstand van de kust. Door deeze eilanden wordt de baai voor alle winden beschut en zij levert eene goede ankerplaats. Het land bij het strand, in den bodem van de baai, is laag en met hout bezet, maar verder naar binnen 's lands is het eene aaneengeschakelde keten van hoog land, dat dor

en

en rotſig ſcheen te zijn. *Heuvel-punt* voorbij gevaaren zijnde, bleeven wij N. N. W. ſtuuren, gelijk het land ſtrekte, alzoo wij het voordeel van lichte maan hadden. Wij waren ten zes uuren regt over eene land-punt, die elf Engelſche mijlen N. t. W. ½ W. van *Heuvel-punt* ligt, en welke ik *Kaap Sandwich* noemde. Tuſſchen deeze twee punten is het land zeer hoog en de grond is met hoogten en laagten en dor. *Kaap Sandwich* kan herkend worden, niet alleen aan het hoog hobbelig land, dat boven dezelve is, maar ook aan een klein eilandjen, dat eene Engelſche mijl ten oosten van dezelve ligt en aan enige andere, die omtrent twee mijlen noordwaarts liggen. Van *Kaap Sandwich* ſtrekt het land W. en daarna N. en vormt eene fraaie groote baai, welke ik *Rockingham Baai* noemde, daar goede beſchutting en goede ankerplaats ſchijnt te zijn, maar ik hield mij niet op om dezelve optenemen: ik bleef langs de kust noordwaarts aan ſtevenen naar eene groep eilandjens, die over de noordlijke punt van de baai liggen. Tuſſchen de drie buitenſte van deeze eilandjens en die, welke digt bij de kust lagen, vond ik een kanaal van omtrent eene Engelſche mijl breed, door welk ik voer; wij zagen op een van de naaste eilanden met onze verrekijkers omtrent dertig van de inboorlingen, mannen, vrouwen en kinderen, alle bij elkanderen ſtaande, en met groote aandacht naar het ſchip kijkende; die

was

was het eerſte voorbeeld van nieuwsgierigheid, dat wij onder dat volk gezien hadden: zij waren alle moeder naakt, met kort haar en van dezelfde kleur als die, welke wij te voren gezien hadden. Op den middag was onze Breedte bij waarneeming, 17° 59′ en wij waren regt over de noordlijke punt van *Rockinham Baai*, die omtrent twee Engelſche mijlen W. van ons af lag. De baai wordt begrensd door een eiland van aanmerklijke hoogte, dat in de Kaart met den naam van *Dunk Eiland* getekend ſtaat en dat zoo digt aan de kust ligt, dat het 'er niet gemaklijk van kan onderſcheiden worden. Onze Lengte was 213° 57′ W. *Kaap Sandwich* lag Z. t. O. ½ O. op negentien Engelſche mijlen afſtands en het noordlijkst land in het gezigt N. ¼ W. Onze diepte was de laatſte tien uuren niet meer dan zestien en niet minder dan zeven vademen geweest. Bij zonne-ondergang lag het Noordlijkſt eind van het land N. 25 W. en wij hielden den geheelen nacht koers N. t. W. langs de kust, op den afſtand van tusſchen drie en vier mijlen, met klein zeil, hebbende van twaalf tot vijftien vademen waters.

Des morgens ten zes uuren waren wij regt over enige kleine eilandjens, welke wij *Franklands Eilanden* noemden en die omtrent twee mijlen van het groot land liggen. De verſte land-punt die ten noorden in het gezigt was, lag N. t. W. ¼ W. en wij dagten dat zij een gedeelte van het groot

land

land uitmaakte, maar vonden naderhand dat het een eiland was van aanmerklijke hoogte en omtrent vier Engelſche mijlen in omtrek. Ik voer met het ſchip tuſſchen dit eiland en eene land-punt op het groot land, van welke het ſlechts twee Engelſche mijlen af ligt, door. Wij waren op den middag in het midden van het kanaal, en, volgens onze waarneeming, op de Zuider Breedte van 16° 57′ met twintig vademen water. De land-punt van het vast land, op welker hoogte wij nu waren, noemde ik *Kaap Grafton:* derzelver Breedte is 16° 57′ Z. en derzelver Lengte 214° 6′ W. en het land alhier, zoo wel als de geheele kust, omtrent twintig mijlen zuidwaarts, is hoog, heeft eene rotsachtige oppervlakte, en is dun met hout bezet: wij hadden geduurende den nacht, verſcheiden vuuren gezien en omtrent den middag enig volk. *Kaap Grafton* omgeloefd zijnde, vonden wij het land N. W. t. W. ſtrekkende en drie Engelſche mijlen ten Westen van de kaap vonden wij eene baai, in welke wij ankerden omtrent twee Engelſche mijlen van den wal, in vier vademen water met eenen modderigen grond. De oostlijke punt van de baai lag Z. 74 O. de westlijke punt Z. 83 W. en een laag, groen, houtrijk eiland, dat in volle zee ligt, N. 35 O. Dit eiland, dat N. t. O. ½ O. op drie of vier mijlen afſtand van *Kaap Grafton* ligt, is op de Kaart *Groen Eiland* genaamd.

Zoo

Zoo dra het ſchip ten anker lag, voer ik naar den wal, vergezeld van de Heeren BANKS en SOLANDER. Naardien mijn voornaamſt doelwit was zoet water inteneemen en in het diepſt van de baai laag land was, met manglesboomen bedekt, daar het niet waarſchijnlijk was dat zoet water zoude te vinden zijn, voer ik naar buiten naar de Kaap en vond twee kleine ſtroomtjens, die egter zeer moeijelijk waren om bijtekoomen door de branding en de klippen op het ſtrand: ik zag ook, zoo als ik om de Kaap kwam, een kleine water-ſtroom over het ſtrand loopen in eenen zandigen inham, maar ik voer 'er niet in met de ſloep, omdat ik zag dat het niet gemaklijk zou zijn aldaar te landen. Toen wij aan land kwamen, vonden wij het land overal in ſteile rotſige bergen rijzende, en, alzoo wij niet wel aan zoet water konden koomen, wilde ik geen' tijd verliezen met elders laager land te gaan zoeken; wij begaven ons dan, zoo ſpoedig wij konden, terug naar het ſchip en omtrent middernacht ligteden wij het anker en ſtuurden Noord-Westwaarts, hebbende maar weinig wind, met enige regen-buien. Des morgens ten vier uuren wakkerde het koeltjen op in het Z. t. O. en het weder wierd ſchoon: wij bleeven N. N. W. $\frac{1}{2}$ W. ſtuuren, zoo als het land ſtrekte, op omtrent drie mijlen afſtands, met tien, twaalf en veertien vademen water. Ten tien uuren loefden wij noordlijk van land af, ten einde boven een klein

laag eiland te koomen, dat omtrent twee mijlen van het groot land lag en van welk een groot gedeelte thans, nu het hoog water was, overstroomd was: omtrent drie mijlen ten N. W. van dit eiland, digt onder het groot land, is een ander eiland, van welk het land hooger is en dat op den middag zeven of agt Engelsche mijlen N. 55 W. van ons lag. Op dit tijdstip was onze Breedte 16° 20′ Z. *Kaap Grafton* lag Z. 29 O. veertig Engelsche mijlen van ons en de noordlijkste land-punt in het gezigt N. 20 W.; onze diepte was vijftien vademen. Tusschen deeze punt en *Kaap Grafton* vormt de kust eene groote, maar niet zeer diepe baai, welke, op den dag van de H. Drievuldigheid ontdekt zijnde door mij *Drievuldigheid Baai* genoemd wierd.

✦ ✦
✦

DER-

DERDE HOOFDSTUK.

Gevaarlijke toeſtand, waarin het ſchip geraakte in de koers van Drievuldigheid Baai *tot de* Endeavour-Rivier.

Wij hadden tot hier toe zonder ongelukken deeze gevaarlijke kust bevaaren, daar de zee overal banken bedekt, die eensklaps van de kust uitſteeken en klippen, die ſteil als eene pyramide van haaren bodem oprijzen, en dat in eene uitgeſtrektheid van twee en twintig graaden Breedte, dat is meer dan een duizend drie honderd Engelſche mijlen; ook zijn geene der naamen, die de verſchillende deelen van het land, dat wij zagen, aanduiden, gedagtenisſen van ongeval; maar hier leerden wij het ongeluk kennen en daarom noemden wij de land-punt, welke wij zoo even verre ten noorden zagen, *Kaap Kwelling* (*Cape Tribulation*).

Deeze Kaap ligt op 16° 6′ Zuider Breedte en op 214° 39′ Wester Lengte. Wij ſtuurden langs de kust N. t. W. op den affland van tuſſchen drie en vier mijlen, hebbende van veertien tot twaalf en tien vademen water. Wij zagen in volle zee twee eilanden, die op de Breedte van 16° en omtrent zes of zeven mijlen van het groot land lagen. Des

avonds ten zes uuren lag het noordlijkst land in het gezigt N. t. W. ½ W. en twee laage boschrijke eilanden, welke ſommige van ons voor klippen boven water aanzagen, lagen N. ½ W. Nu minderden wij zeil en loefden van wal naar het O. N. O. en N. O. t. O. ſcherp bij den wind, want mijn voorneemen was den geheelen nacht van het land af te ſnijden, zoo om het gevaar te vermijden, dat wij vooruit beſpeurden, als om te zien of 'er ook eilanden in volle zee lagen, vooral omdat wij nu omtrent die breedte waren, op welke men de eilanden, door QUIROS ontdekt, geplaatst heeft, en welke enige aardrijk-beſchrijvers, om welke reden weet ik niet, goed gevonden hebben aan dit land vasttehechten. Wij hadden het voordeel van een fraai koeltjen en eene heldere maaneſchijn en, terwijl wij van zes uuren tot bij negen uuren van land af hielden, vermeerderde onze diepte van veertien tot een en twintig vademen; doch terwijl wij aan tafel zaten, wierd zij eensklaps minder en wij kwamen op twaalf, tien en agt vademen binnen den tijd van enige weinige minuuten; ik beval onmiddelijk dat elk op zijn post zoude gaan en alles was gereed om te wenden en ten anker te koomen; maar bij het werpen van het dieplood weder diep water vindende begreepen wij dat wij over de punt van de banken gevaaren waren, die wij bij zonne-ondergang gezien hadden en dat alle gevaar voorbij was: voor tien uuren hadden wij twin-

twintig en een en twintig vademen en, alzoo deeze diepte bleef aanhouden, verlieten de heeren met de grootſte gerustheid het dek en gingen naar bed; maar enige minuuten voor elf uuren verminderde onze diepte eensklaps van twintig tot zeventien vademen en voor het lood weder kon uitgeworpen worden, ſtootte het ſchip en bleef onbeweeglijk zitten, behalven dat het door de baaren wierd opgeligt, die het tegen de hobbelige kanten van de klip, waarop het lag, ſtooteden. In eenen oogenblik waren wij alle op het dek met gelaatstrekken, die de ijslijkheid van onzen toeſtand genoegzaam aankondigden. Wij hadden vierde half uur van land afgehouden met een labber koeltjen en wisten dus dat wij 'er niet zeer digt bij konden zijn en wij hadden maar al te veel reden om te beſluiten dat wij op eene klip van koraal zaten, die erger zijn dan andere, omdat de punten ſcherp zijn en die klippen overal zoo ruuw, dat zij alles wat 'er, zelfs met de zagtſte beweeging, tegens wrijft, aan ſtukken krabben. In deezen toeſtand wierden onmiddelijk alle zeilen geborgen en de ſloepen uitgezet om de diepte rondom het ſchip te peilen: wij ontdekten dan dat onze vrees ons ongeluk niet vergroot had en dat het ſchip over eenen rand van de klip geligt was en in eene holte van dezelve lag: op ſommige plaatſen was van drie tot vier vademen diepte en op andere nog niet eens zoo veele voeten. Het ſchip lag met de boeg

om de N. O. en op den afſtand van omtrent negentig voeten aan ſtuur-boord verdiepte het water tot agt, tien en twaalf vademen. Zoo dra de groote ſloep was uitgezet, ſtreeken wij onze raas en ſtengen en bragten het ſtroom-anker aan den ſtuurboords boeg uit, legden het vertui-anker en de kabel in de ſloep en wilden het denzelfden weg uit brengen; maar nog eens rondom het ſchip peilende, vonden wij dat het water agter aan het ſchip diepst was: het anker wierd dan van den ſtuurboords ſpiegel uitgebragt, in plaatſe van van den ſtuurboords boeg, dat is van het agterſchip, in plaatſe van van het voorſchip en toen het grond hield, draaiden wij met alle kragt aan de ſpil, hoopende, dat wij, zoo wij het anker niet t'huis wondden, het ſchip 'er af zouden winden, doch, tot ons groot ongeluk, wierden wij in deeze onze hoop te leur geſteld en wij konden het ſchip niet beweegen: geduurende deezen gantſchen tijd bleef het met groote hevigheid tegens de klip ſtooten, zoo dat wij de grootſte moeite hadden om op onze beenen te blijven; en, dat dit droevig toneel nog akeliger maakte, wij zagen bij het maan-licht de planken van de huid van den bodem van het ſchip overal rondom ons heen drijven, en eindelijk ook de valſche kiel, zoo dat 'er elken oogenblik een weg voor de zee gebaand wierd om 'er in te ſtroomen en ons te verzwelgen. Daar ſchoot ons nu niets over dan het ſchip te ligten en wij had-

hadden de gelegenheid van zulks met het grootſte voordeel te doen reeds voorbij laaten gaan, want ongelukkiglijk waren wij juist bij hoog water op de klip geraakt en het water was nu reeds veel gevallen, zoo dat, als het zoo ſterk geligt wierd, dat het zoo veel minder diep ging als het water gevallen was, wij egter nog maar in dezelfden toeſtand als in het eerſt zouden wezen en de eenigſte verligting in deeze omſtandigheid was dat het ſchip, naar maate het water ebde, vaster op de klip gong zitten en niet zoo geweldig tegens dezelve geſtoten wierd. Wij hadden wel enige hoop op het volgende getij, maar het was onzeeker of het ſchip zoo lang heel zoude blijven, bijzonderlijk wijl de klip haaren bodem onder den boeg aan ſtuurboord met zoo veel geweld bleef wrijven dat men het in de voor-brood-kamer hooren kon. Het was evenwel nu geen tijd om zig met giſſingen optehouden, ook lieten wij niets na uit wanhoop van te willen ſlaagen: om geen tijd te verliezen, lieten wij terſtond de water vaten in het hol ledig loopen en het water uit pompen; zes van onze kanon-ſtukken, zijnde alle die wij op het dek hadden, ons ijzer en ſteenen ballaſt, leggers, duigen, olie-kruiken, oude proviand, en veele andere dingen, die in den weg van zwaarer lagen, wierden met den grootſten ſpoed over boord geworpen, waartoe ieder al zijn best mede werkte met eenen ijver, die bijna naar vrolijkheid geleek, zonder de minſte

murmureering of ontevredenheid; egter was het volk zoo diep getroffen van het gevoel van hunnen toeſtand, dat 'er geen vloek onder hen gehoord wierd; de gewoonte van te zweeren, hoe ſterk bij hen ingeworteld, was oogenbliklijk te onder gebragt door de vrees van ſchuld op zig te laaden nu de dood zoo nabij ſcheen.

Terwijl wij dus bezig waren, brak de dag aan en wij zagen het land omtrent agt mijlen van ons, zonder enig eiland tusſchen beiden, op welk wij, zoo het ſchip verbrijzeld ware, door de ſloepen aan land hadden kunnen gezet worden en van welk wij in verſchillende tochten naar het groot land zouden hebben kunnen overſteeken: de wind gong egter langzaamerhand leggen en vroeg in den agtermiddag was het dood ſtil; zoo het ſterk gewaaid hadd', zou het ſchip onvermijdelijk verbrijzeld geweest zijn. Wij verwagteden dat het ten elf uuren in den voormiddag hoog water zoude wezen; de ankers wierden uitgebragt en alles gereed gemaakt om nog eene pooging te doen om het ſchip 'er af te winden, als het vlot zoude geraaken; doch tot onze onuitſpreeklijke verwondering en verſlagenheid geraakte het niet vlot op geen anderhalf voet na, ſchoon wij het ten naasten bij vijftig tonnen geligt hadden, zoo veel minder vloeide het dag-getij in vergelijking van het nacht-getij. Nu begonnen wij het nog meer te ligten en wierpen alles over boord dat wij met mogelijk-

heid

held misſen konden: tot hiertoe had het niet veel water in gekregen, maar terwijl het ebde, liep het water 'er zoo ſterk in, dat twee pompen, geſtadig aan den gang blijvende, het maauwlijks lens konden houden. Ten twee uuren helde het twee of drie ſtreeken over ſtuurboord en de pinas, die onder den boeg lag, raakte grond: wij hadden nu geene hoop dan op het getij te middernacht en, om ons daartoe gereed te maaken, bragten wij onze twee boeg ankers uit, een van agteren aan ſtuurboord en het ander regt agter uit, maakten de blokken en takels, die ons moesten dienen om de kabels aantehaalen, in orde, legden de losſe bogten of pinden van dezelve naar agteren, en haalden die ſtrak aan, opdat de eerſte kragt, die wij doen zouden, op het ſchip zoude werken en, door het inkorten van de kabels tuſſchen het ſchip en de ankers, hetzelve van den rand, waarop het lag, in diep water zoude winden. Omtrent vijf uuren in den agtermiddag zagen wij dat het getij begon te vloeijen; maar wij beſpeurden ook te gelijk dat het lek op eene ſchriklijke wijze toenam, zoo dat wij nog twee pompen moesten gereed maaken, maar ongelukkiglijk was 'er maar eene die werken wilde: wij hielden nu egter drie pompen aan den gang en ten negen uuren rigtede het ſchip zig op, maar het lek was zoo aanmerklijk toegenoomen, dat wij vreesden dat het ſchip te grond zoude gaan, zoo dra het niet meer door

de klip gedragen zoude worden: dit was een verſchriklijk vooruitzigt, zoo dat wij het vlot brengen van het ſchip niet als het tijdſtip van onze verloſſing beſchouwden, maar als eene gebeurtenis, die waarſchijnlijk onzen dood ſtond te verhaasten. Wij wisten wel dat onze ſloepen ons niet alle naar land konden brengen, en dat, als het vreeslijk beſliſſend oogenblik koomen zoude, alle ondergeſchiktheid en gehoorzaamheid zoude ophouden en 'er waarſchijnlijk een ſtrijd om den voorrang zoude ontſtaan, die zelfs de ijslijkheid van eene ſchipbreuk nog zoude vergrooten en eindigen zoude in onzer aller vernieling door de handen van elkanderen; en egter wisten wij ook dat diegeenen, die aan boord zouden gelaaten worden om hun leven in de golven te eindigen, waarſchijnlijk over het geheel minder lijden zouden dan zij, die aan land zouden geraaken, zonder enige duurzaame en kragtdaadige middelen van verdediging tegens de inboorlingen, in een land, daar zelfs netten en vuur-wapenen hun naauwlijks hun levens-onderhoud zouden kunnen verſchaffen en daar zij, al vonden zij 'er middelen van beſtaan, veroordeeld zouden zijn hunne overige levens-dagen in eene woeste wildernis te kwijnen, zonder enige huislijke genoegens te genieten of zelfs te kunnen hoopen, en van alle gemeenſchap met menſchen afgeſneden, uitgezonderd met de naakte wilden, welke door die woeſtijnen zwierven, en die mis-

ſchien

ſchien onder de ruuwſte en onbeſchaafdſte van den aardbol behoorden.

Zij alleen, die den dood in zulk eenen vertwijfelden toeſtand hebben afgewagt, hebben dien in alle zijne verſchrikking gezien, en naar maate het vréeslijk tijdſtip, dat ons noodlot beſliſſen moest, naderde, zag elk zijne eigen gewaarwordingen op het gelaat van zijne medgezellen geſchilderd: de ſpil en het braadſpit wierden egter met zoo veel handen bemand als van de pompen geſpaard konden worden en toen het ſchip, omtrent twintig minuuten na tien uuren, vlot geraakte, wierden alle kragten aangewend en het wierd in diep water gewonden. Het was enige troost toen wij beſpeurden dat het nu niet meer water inliet dan het op de klip gedaan had en, ſchoon 'er, door het winnen van het lek op de pompen, niet minder dan drie voeten en negen duimen water in het hol ſtond, verliet het volk egter hun werk niet en wij hielden het water, als het ware, ſtaande; doch nu meer dan vier en twintig uuren agter een zwaare vermoeienis van lighaam en ontroering van geest uitgeſtaan hebbende, en maar weinig hoop ziende van eindelijk nog te zullen ſlaagen, begonnen zij moedeloos te worden: geen hunner kon meer dan vijf of zes minuuten agtereen aan de pomp werken, of hij wierp zig, gantsch afgemat, op het dek neder, ſchoon 'er een ſtroom water uit de pompen over liep, die tuſſchen drie

en

en vier duimen dik was; als degeene die volgden hunne beurt afgewerkt hadden en nu ook afgemat waren, wierpen zij zig insgelijks daar neder en de andere reezen weder op en vernieuwden hunnen arbeid; dus verpoosden zij elkanderen tot dat een toeval bijna in eens een eind van hunne poogingen zoude gemaakt hebben. Tusschen de planken, waarmede de binnen zijde van den bodem van het schip bekleed is, en de buitenste planken is eene ruimte van omtrent agttien duimen: de man, die tot hiertoe bij de pomp gestaan had om de diepte van het water te peilen, had het slechts tot op den eersten vloer gepeild en gaf de maat daarnaar op; maar, deezen afgelost zijnde, rekende de man, die in zijne plaats kwam, de diepte tot de onderste planken, waardoor het in weinige minuuten agttien duimen op de pompen scheen gewonnen te hebben, zijnde het onderscheid tusschen den buitensten en binnensten bodem. Hierop was zelfs de kloekmoedigste op het punt om zijnen arbeid met zijne hoop te laaten vaaren en het stond geschapen dat alles binnen enige minuuten in alle de verwarring, die de wanhoop verzelt, zoude gedompeld worden. Maar dit toeval, hoe vreeslijk in zijne eerste gevolgen, was de aanleidende oorzaak van ons behoud: de dwaaling wierd ras ontdekt en de blijdschap, die elk aanstonds gevoelde van zijnen toestand beter te bevinden dan hij gevreesd had, werkte als eene betovering en scheen

hem

hem vast te doen gelooven dat 'er naauwlijks enig gevaar meer was. Een nieuw vertrouwen, eene nieuwe hoop, hoe veel of weinig dan ook gegrond, gaf hun nieuwe krachten en schoon onze toestand nog dezelfde was als toen het volk eerst in zijnen arbeid begon te verslappen door vermoeidheid en moedeloosheid, vernieuwde het nu zijne poogingen met zoo veel moed en ijver, dat het 'er, voor agt uuren in den morgen, zoo verre af was dat het lek op de pompen zoude gewonnen hebben, dat de pompen aanmerklijk op het lek gewonnen hadden. Ieder sprak nu van het schip in de eene of andere haven te brengen als eene zaak waaraan niet te twijfelen was en, alzoo wij nu enige aan de pompen konden missen, wierden zij gebruikt om de ankers te ligten; het stroomanker en best boeg-anker hadden wij reeds aan boord; maar het was ons onmogelijk het klein boeg-anker te krijgen en het wierd met een geheel kabel gekapt: wij verlooren ook het kabel van het stroom-anker op de klippen; maar in onzen toestand waren dit beuzelingen, die naauwlijks onze aandacht wekten. Ons naaste werk was nu den fokke-steng op te rigten, de fokke-raa weder opteheisen en het schip naar het zuid-oosten te boegseeren en ten elf uuren, wanneer wij een koeltjen uit zee hadden, gongen wij weder onder zeil en stuurden naar land.

Het was egter onmogelijk den arbeid, waardoor

door de pompen op het lek gewonnen hadden, lang uittehouden en, alzoo wij niet naauwkeurig konden ontdekken waar het was, hadden wij geen' hoop van het van binnen te zullen kunnen ſtoppen. In deezen toeſtand kwam de Heer MONKHOUSE een van mijne adelborſten bij mij en ſtelde mij een middel voor, dat hij eens aan boord van een koopvaardijſchip, dat een lek gekregen had, waardoor het meer dan vier voeten water in een uur in kreeg, had zien gebruiken en dat door dit middel behouden van Virginia naar Londen gebragt wierd, alzoo de ſchipper 'er zoo veel vertrouwen in ſtelde, dat hij met hetzelve de haven verliet, ſchoon hij wist in welken ſtaat het was, en het der moeite niet waerdig rekende te wagten tot dat het lek op eene andere wijze geſtopt konde worden. Aan deezen man wierd dan ook de zorg aanſtonds betrouwd van dit middel te werk te ſtellen, dat men *het ſchip voederen* (*a*) noemt, terwijl 'er vier of vijf mannen bevel kreegen hem te helpen, en hij verrigtte het op deeze wijze. Hij nam een onder-lij-zeil, mengde eene groote hoeveelheid werk en wol, vrij klein gekapt, onder een; hij naaide het met hand-

(*a*) Dit heet in het Engelsch *ſother the ſhip*, in het Fransch noemt men het *larder la bonnette*; het is mij onbekend dat men 'er in het Nederduitsch eene eigen uitdrukking voor hebbe. VERTAALER.

handvollen op het zeil vast, zoo lugtig als mogelijk was, en hier over ſpreidde hij de mist van onze ſchaapen en andere vuiligheid; maar paerdenmist zou beter geweest zijn, zoo wij die gehad hadden. Het zeil dus gereed gemaakt zijnde, wierd met touwen onder den bodem van het ſchip gehaald, en aldus ſtrak gehouden; toen het nu onder het lek kwam, trok de zuiging, die het water deed indringen, het werk en de wol van de oppervlakte van het zeil mede naar binnen, terwijl het water op andere plaatſen niet genoegzaam beroerd was om het 'er af te ſpoelen. Door het wel ſlaagen van dit middel wierd ons lek zoo verre verminderd, dat het, in plaats van op drie pompen te winnen, gemaklijk met eene pomp kon tegengehouden worden. Dit was eene nieuwe bron van troost en vertrouwen; het volk zou naauwlijks meer blijdſchap hebben kunnen laaten blijken, als het reeds in de haven geweest ware en hunne uitzigten waren zoo verre van bepaald te zijn tot het ſchip in de eene of andere haven op ſtrand te zetten, hetzij van een eiland of van het groot land, en een vaartuig uit de afbraak te bouwen, om daar mede naar de Oost-Indieën te vaaren, dat nog zoo kort geleden het uiterſte doel van alle onze hoop geweest was, dat men nu op niets anders dagt dan om de kust langs te ſtevenen, ten einde eene bekwaame plaats te zoeken om de ſchade, die het bekoomen had, te herſtellen en

de

de reis volgens hetzelfde beſtek te vervolgen, als of 'er niets gebeurd ware. Bij deeze gelegenheid moet ik het ſcheepsvolk en den Heeren, die aan boord waren, met dankbaarheid dat recht doen van aantemerken dat, ſchoon in het midden van onze benaauwdheid, elk een waar begrip ſcheen te hebben van het gevaar, waarin hij was, 'er egter geene klaagende uitroepingen of wanhoopige gebaerden gehoord of gezien wierden; elk ſcheen de volmaakſte tegenswoordigheid van geest te bezitten en elk deed zijn uiterſte best, met eene ſtille en geduldige ſtandvastigheid, even zoo verwijderd van de onſtuimige hevigheid van ſchrik als van de akelige werkloosheid van wanhoop.

Ondertusſchen hadden wij ligte koeltjens uit het O. Z. O. en kreegen de voorſteng en de groote ra op, terwijl wij naar het land hielden tot omtrent zes uuren 's avonds, wanneer wij op zeven vademen water, zeven mijlen van het land en eene mijl van de klippen, waarop wij geſtoten hadden, ten anker kwamen.

Deeze klip of bank ligt op 15° 45' Zuider Breedte en tusſchen zes en zeven mijlen van het groot land. Zij is evenwel de eenigſte bank op deeze kust niet, vooral naar het noorden en op deezen tijd zagen wij eene in het zuiden, welker ſtaert wij over gevaaren waren, toen wij zulke ongelijke diepten peilden, twee uuren voor wij ſtooteden. Daar is altoos een gedeelte van deeze bank

bo-

boven water en het heeft het voorkoomen van wit zand; daar is ook een gedeelte van die, waarop wij gelegen hadden, dat bij laag water droog is en dat beſtaat uit zand-ſteenen, maar al het overige is eene koraal-klip.

Terwijl wij gedurende den nacht ten anker lagen, bevonden wij dat het ſchip omtrent vijftien duimen water in een uur in kreeg, waarvan geen onmiddelijk gevaar te vreezen was, en ten zes uuren 's morgens ligteden wij het anker en ſtevenden Noord-Westwaarts, ſteeds naar het land ſnijdende met een labber koeltjen uit het Z. Z. O. Ten negen uuren voeren wij digt buiten twee kleine eilanden om, die op 15° 41′ Zuider Breedte en omtrent vier mijlen van het groot land liggen: deeze eilanden te bereiken was, in het uiterſte van onze verlegenheid, het voorwerp van onze hoop, of liever van onze wenſchen geweest en daarom noemde ik die *Hoop eilanden*. Op den middag waren wij omtrent drie mijlen van land en op de Zuider Breedte van 15° 37′; het noordlijkst gedeelte van het groot land, dat in het gezigt was, lag N. 30 W. en de *Hoop eilanden* ſtrekten van het Z. 30 O. tot het Z. 40 O. Op deeze plaats hadden wij twaalf vademen water en verſcheiden zand-banken naar zee. Het lek was nog niet toegenoomen; maar, om tegens alle toevallen klaar te zijn, maakten wij het zeil gereed om nog eens te voederen. In den agtermiddag, een labber

koeltjen uit het Z. O. t. O. hebbende, zond ik den ſtuurman uit met twee ſloepen, zoo om vooruit te peilen als om naar eene haven uit te zien, daar wij onze ſchade zouden kunnen herſtellen en het ſchip in behoorlijk evenwigt ballasten. Ten drie uuren zagen wij eene opening, die het voorkoomen van eene haven had, en wij bleeven af en aan houden, terwijl de ſloepen dezelve opnamen; maar zij vonden dra dat 'er geene genoegzaame diepte was voor het ſchip. Toen de zon aan het ondergaan was, hadden wij veele banken rondom ons, en kwamen ten anker in vier vademen, op den afſtand van omtrent twee Engelſche mijlen van land, terwijl de kust van N. $\frac{1}{2}$ O. tot Z. t. O. $\frac{1}{2}$ O. ſtrekte. De pinas was nog uit met eenen van de onderſtuurlieden, maar ten negen uuren kwam hij terug en berichtte dat hij, omtrent twee mijlen aan lij, juist zulk eene haven ontdekt had als wij nodig hadden, waarin het water hoog genoeg rees en waarin alle andere gemakken waren, die wij verlangen konden, hetzij om het ſchip op den wal te leggen, hetzij om het te krengen.

In gevolge van dit bericht ligtede ik des morgens ten zes uuren het anker en, twee ſloepen vooruit gezonden hebbende om op de banken, die wij in onzen weg zagen, te leggen, zetteden wij het naar de haven; doch ondanks onze voorzorg, waren wij egter eens in drie vademen water. Zoo

dra

dra wij deeze banken voorbij waren, zond ik de sloepen af om in het kanaal te gaan liggen, dat in de haven liep, en nu begon het te waaien. Het was gelukkig voor ons dat 'er eene schuilplaats bij de hand was; want wij bevonden weldra dat het schip niet wilde stuuren, naardien het tweemaalen had geweigerd over staag te gaan: onze toestand, schoon hij veel erger konde geweest zijn, was egter niet zonder gevaar; wij waren tusschen banken verward en ik had groote reden om te vreezen dat ik naar lij zou drijven voor de sloepen zig zoo konden plaatsen dat zij ons onze koers konden wijzen, Ik ankerde dan in vier vademen, omtrent eene Engelsche mijl van land en deed toen de sloepen sein om aan boord te koomen. Toen dit gedaan was, gong ik zelf om het kanaal af te bakenen, dat ik zeer eng vond; ik vond de haven ook kleiner dan ik verwagt had, maar alleruitmuntendst tot ons oogmerk geschikt; en het is opmerkenswaerdig dat wij, in den gantschen loop van onze reis, geene plaats gezien hadden, die ons, in onze omstandigheden, hetzelfde gerief zoude hebben kunnen bezorgen, Op den middag was onze Breedte 15° 26′ Z. Geduurende al het overige van deezen dag en den geheelen nacht, woei het te sterk voor ons om het te waagen van ons anker te gaan en de haven in te loopen en, tot meerder veiligheid, streeken wij de bram-raas,

ſloegen het groot mars-zeil en enige van de kleine zeilen af, haalden de voor-bram-zeil-raas neder, gelijk ook het kluifhout en blindzeil, ten einde het ſchip zoo veel van vooren te ligten als mogelijk was, om bij het lek te koomen, dat wij gisten hier of daar in dat gedeelte te zijn; want in alle de vreugd van onze onverwagte behoudenis waren wij egter niet vergeeten dat 'er niet meer dan eene vlok wol tusſchen ons en den dood was. Vermits de wind bleef aanhouden, bleeven wij den gantſchen dag van den negentienden liggen. Op den zestienden was de wind wat meer bedaard, en, omtrent ten zes uuren in den morgen, haalden wij voor ons anker, met oogmerk om onder zeil te gaan, maar wij waren genoodzaakt 'er van af te zien en het kabel weder uit te vieren. Het is opmerklijk dat de zee-wind, die ſterk woei toen wij ankerden, bijna alle dagen, zoo lang wij hier bleeven, aanhield; het was ſlechts ſtil toen wij op de klip zaten, uitgezonderd nog eens; en zelfs zou de wind, die ons daarna naar het ſtrand dreef, ons toen voorzeeker aan ſtukken verbrijzeld hebben. In den avond van den voorigen dag hadden wij regt over ons een vuur digt bij het ſtrand gezien, en, alzoo wij ons noodwendig alhier enigen tijd zouden moeten ophouden, waren wij niet buiten hoop van kennis met het volk te zullen maaken. Wij zagen deezen dag nog meer vuuren

op

op de bergen en ontdekten met onze verrekijkers vier Indiaanen, langs het ſtrand gaande, die ſtil ſtonden en twee vuuren maakten, maar tot wat einde konden wij met geene mogelijkheid giſſen.

De ſcheurbuik begon zig nu onder ons te vertoonen met veele vreeslijke verſchijnzelen. Onze arme Indiaan TUPIA, die enigen tijd te vooren geklaagd had dat zijn tandvleesch pijnlijk en gezwollen was, en die, op raad van onzen heelmeester, veel van ons limoenſap gebruikt had, had nu blaauwe vlekken op de beenen en andere ontwijfelbaare blijken dat de kwaal ſnelle vorderingen gemaakt had, ondanks alle onze middelen, onder welke de kina rijklijk was toegediend. De Heer GREEN, onze ſterrekundige, verzwakte ook en dit alles maakte ons zeer verdrietig dat wij niet aan land konden koomen.

In den morgen van den zeventienden, ſchoon de wind nog ſterk was, waagden wij het het anker te ligten en het naar de haven te zetten; maar terwijl wij zulks deeden, raakten wij twee maalen grond; de eerſte reis geraakte het ſchip 'er zonder moeite af, maar de tweede maal bleef het vast zitten. Wij ſtreeken de fokke-raa en fokke-ſtengen en haalden het kluifhout in, heisten die over boord en maakten 'er een vlot van langs het ſchip. Gelukkig was het water aan het vloeijen en om-

trent een uur na den middag geraakte het weder vlot. Wij korteden het weldra de haven in en, het langs eenen ſteilen kant, naar het zuiden van de haven, vastgemeerd hebbende, bragten wij de ankers, kabels en alle de lijnen en trosſen voor het avond was aan wal.

een gantsch niet aangenaam gezigt voor mij opdeed: het laag land omtrent de rivier is geheel

een gantsch
deed ; her

Gezigt van de Rivier ENDEAVOU

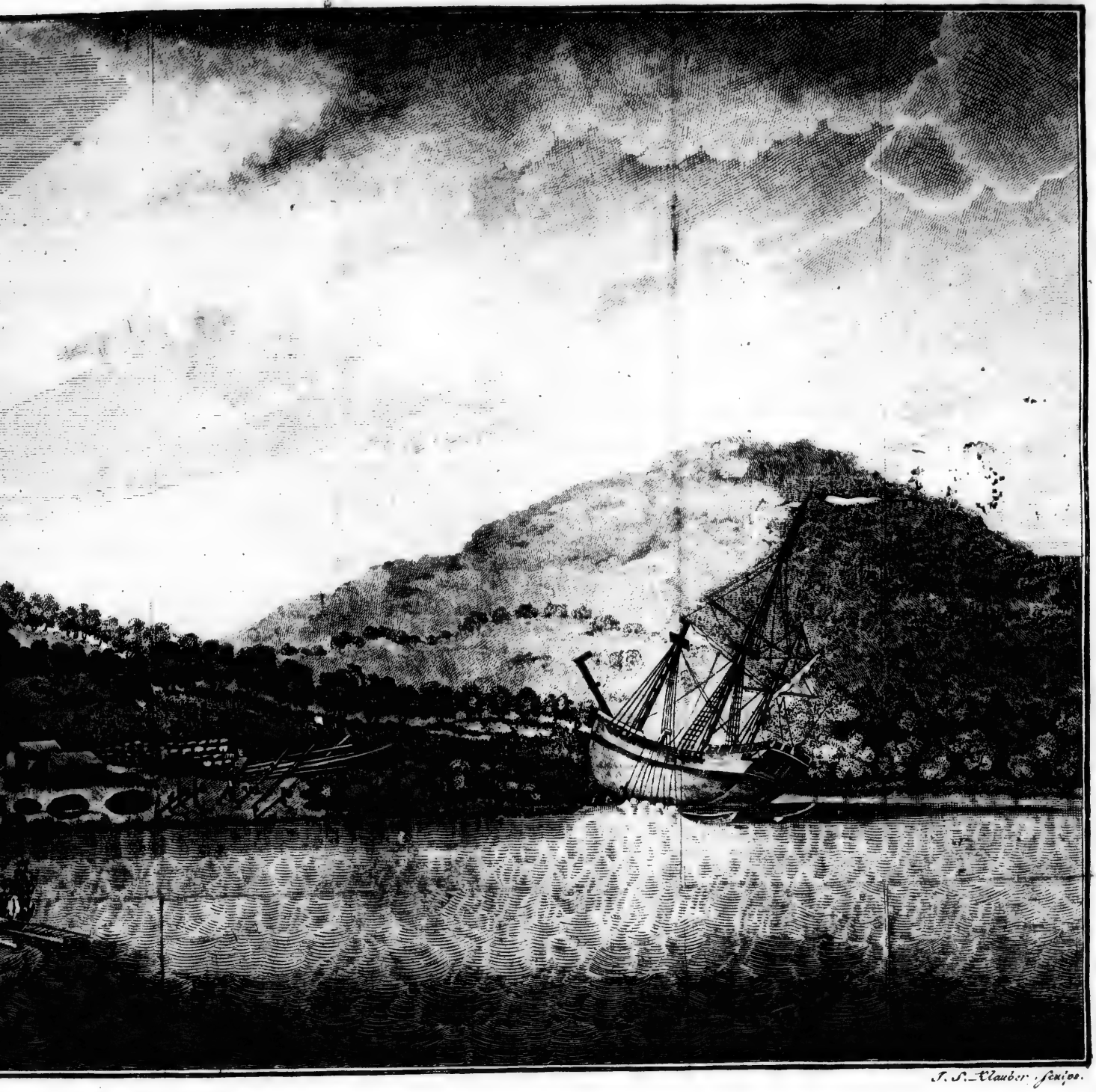

J. S. Klaubert fecit.

ENDEAVOUR op de Kust van NIEUW-HOLLAND.

VIERDE HOOFDSTUK.

Verrigtingen terwijl de ſchade aan het ſchip herſteld wierd in de Endeavour Rivier. *Beſchrijving van het omliggend land, deszelfs inwooneren en voortbrengzelen.*

In den morgen van maandag den agttienden Junij wierd 'er een brug van het ſchip op den wal gelegd, welkers kant zoo ſteil was, dat het ſchip op twintig voeten afſtands van land vlot lag: daar wierden ook twee tenten opgezet, eene voor de zieken en de andere voor ſcheeps behoeften en proviand, dat in den loop van dien dag gelost wierd. Wij losten ook alle de ledige watervaten, en een gedeelte van de ſcheeps behoeften. Zoo dra de zieken-tent gereed was om hen te ontvangen, wierden zij, ten getale van agt of negen, aan land gebragt en de ſloep wierd afgezonden om den zegen te trekken, op hoop van enige visch te vangen tot hunne ververſching; maar zij kwam weêrom zonder iets opgedaan te hebben. Onderwijlen klom ik op eenen van de hoogſte bergen, van welke men de haven kon overzien, daar zig een gantsch niet aangenaam gezigt voor mij opdeed; het laag land omtrent de rivier is geheel

overgroeid met mangles boomen, en vloeit elk getij door het zee-water onder en het hoog land ſcheen overal ſteenachtig en dor. De Heer BANKS had ondertusſchen ook eene wandeling het land in gedaan en had de geraamten van verſcheiden Indiſche huizen gevonden, gelijk ook plaatſen, daar zij ſchulpviſchen hadden klaar gemaakt; maar zij ſcheenen in enige maanden niet bezogt te zijn geweest. TUPIA, die zig bezig had gehouden met hengelen en enkel leefde van hetgeen hij vong, beterde op eene verwonderlijke wijze; maar de Heer GREEN bleef nog zeer ziek.

Den volgenden morgen liet ik de vier overige ſtukken kanon uit het hol haalen en zettede hen op de kompanje; ik bragt ook een wisſel-anker en een anker-ſtok aan wal en het overig gedeelte van de ſcheeps-behoeften en de ballast, die in het hol waren, zettede de ſmidſe op en gebruikte den wapen-ſmit en zijn' maat om ſpijkers en andere noodwendigheden te maaken, om de ſchade aan het ſchip te herſtellen. In den agtermiddag waren al het goed van de officieren en de onderſte laag water-vaten gelost, zoo dat 'er niets voor en in het midden in het hol bleef dan de kolen en een weinig ſteenen ballast. De Heer BANKS gong deezen dag de rivier over, om het land aan de overzijde te bezigtigen: hij bevond dat het voornaamlijk uit zand-heuvelen beſtond, waarop hij enige In-

Indiaanſche huizen zag, die nog zeer kortling bewoond ſcheenen geweest te zijn. Hij ontmoette op zijne wandeling groote vlugten duiven en kraaien: van de duiven, die uitmuntend fraai waren, ſchoot hij verſcheiden; maar de kraaien, van dezelfde ſoort als die in Engeland zijn, waren zoo ſchuuw, dat hij die niet onder ſchot kon krijgen.

Den twintigſten bragten wij het buskruid aan land en lostten het brandhout en den ſteenen ballast, waardoor het ſchip nu niet meer dan agt voeten en tien duimen van vooren en dertien voeten van agteren diep gong; en dit dagt mij dat, met het verſchil, dat wij te weeg zouden brengen door de kolen naar agteren te verwerken, genoegzaam zou zijn; want ik bevond dat het water bij ſpringtijen agt voeten lijnregt op en neder gong; maar zoo dra de kolen van het lek af gewerkt waren, konden wij het water hooren inloopen, een weinig agter de fokke mast, omtrent drie voeten van de kiel; dit deed mij beſluiten om het hol geheel en al te ontruimen. Deezen avond beſpeurde de Heer BANKS dat 'er, op verſcheiden plaatſen van het kanaal groote menigten puimſteenen waren, die op eenen aanmerklijken afſtand boven het merk van hoog water lagen, daar zij gebragt konden geweest zijn of door de overſtroomingen, of bij buitengemeene hooge vloeden, want daar kon geen twijfel zijn of zij kwamen uit zee.

Des anderen daags 's morgens gongen wij vroeg

aan het werk en des agtermiddags ten vier uuren hadden wij alle de kolen uit gelost, de touwen los gegooid en het ſchip een weinig hooger in de haven getrokken naar eene plaats, die mij voorkwam allergeſchiktst te zijn, om het op de kant te leggen, ten einde het lek te ſtoppen. Het gong nu van vooren zeven voeten en negen duimen en van agteren dertien voeten zes duimen diep. Ten agt uuren, wanneer het hoog water was, haalde ik het met den boeg digt op de kant, maar hield den agterſteven vlot, omdat ik bedugt was het zoo om hoog te zetten, dat het 'er niet dan met het volgend ſpringtij weder af zou hebben kunnen koomen; het was egter nodig het geheele ſchip zoo digt aan grond te leggen als mogelijk was.

Den twee en twintigſten ten twee uuren 's morgens verliet het getij het ſchip en gaf ons gelegenheid om het lek te bezien, dat wij bevonden aan de eerſte planken onder water van den bodem, aan ſtuurboord, een weinig voor de voorſte pudding ijzers te zijn. Op deeze plaats waren de klippen door vier planken geſtooten en zelfs tot in de ribben; drie andere planken waren zeer beſchadigd en deeze gaten maakten eene buitengewoone vertooning; daar was geen ſplinter te zien, maar alles was zoo glad als of het geheel door een werktuig was uitgeſneden: de ribben waren op deeze plaats gelukkiglijk zeer digt bij een geplaatst, en zoo zij dus niet geweest waren, zou het volſtrekt on-

mogelijk geweest zijn het ſchip te redden. Maar met dit alles hong deszelfs behoud van eene nog zonderlinger omſtandigheid af: een van de gaten, dat groot genoeg was om ons te doen zinken, al hadden wij agt pompen, in plaats van vier, gehad en al waren wij in ſtaat geweest die alle aan den gang te houden, was grootendeels toegeſtopt door een ſtuk van de rots, dat, na het gat gemaakt te hebben, in hetzelve was blijven ſteeken, zoo dat het water, dat in het eerst op onze pompen gewonnen had, dat was, 't welk door de tusſchen wijdten tusſchen den ſteen en de randen van het gat, waarin hij ſtak, in liep. Wij vonden ook verſcheiden ſtukken van de voedering, die tusſchen de ribben ingedrongen waren en grootendeels de gaten van het lek ſtopten, welke de ſteen nog open gelaaten had. Bij verder onderzoek bevonden wij dat, behalven het lek, de bodem nog aanmerklijke ſchade bekoomen had, een groot gedeelte van de dubbeling was onder den bakboord boeg weg, gelijk ook een groot gedeelte van de valſche kiel; ook hadden wij die in ſtukken van het ſchip zien wegdrijven, terwijl het tegens de klip lag te ſtooten: het overig gedeelte van dezelve was in eenen zoo gehavenden toeſtand, dat het beter ware geweest dat zij geheel weg geweest ware en de voorſteven en de kiel waren ook beſchadigd, maar niet zoo ſterk dat 'er nog groot gevaar van te wagten was; welke ſchade het naar agteren

mogt

mogt ontvangen hebben konden wij nog niet naauwkeuriglijk weeten, maar wij hadden reden om te denken dat zulks niet veel ware, alzoo 'er maar weinig water door den bodem kwam, zoo lang het getij beneden het lek bleef, dat alreeds beſchreven is. Des morgens ten negen uuren gongen de timmerlieden aan het werk, terwijl de ſmits bezig waren bouten en ſpijkers te maaken. Daar wierden ondertusſchen enige van het volk naar de overzijde van het water gezonden om duiven voor de zieken te ſchieten, die bij hunne terugkomst berichtten dat zij een dier gezien hadden zoo groot als een hazenwindhond, tenger van maakzel, muisvaal van kleur en zeer vlug; zij hadden ook veele Indiaanſche huizen ontdekt en eenen fraaien ſtroom van zoet water.

Den volgenden morgen zond ik eene ſloep uit om den zegen te trekken; maar op den middag kwam zij weêrom met ſlechts drie visſchen en egter zagen wij die in menigte omtrent de haven ſpringen. Deezen dag eindigde de timmerman het werk dat aan ſtuurboord te doen was en desavonds ten negen uuren deeden wij het ſchip naar de andere zijde overhellen en haalden het twee voeten van den kant af, uit vrees dat het boven het gewoon getij droog zou zitten. Heden had bijna al het volk het dier gezien, van welk de duivenſchieters daags te vooren bericht hadden ingebragt en een van de matroozen, die in de bosſchen had

loo-

loopen dwaalen, vertelde ons, toen hij terugkwam, dat hij „ waarachtig geloofde dat hij den duivel gezien had:" wij vroegen hem natuurlijker wijze in welke gedaante hij hem verſchenen ware, en zijn antwoord was in eenen zoo zonderlingen ſtijl, dat ik het in zijne eigen woorden zal nederſchrijven: „ Hij was (zeide Jan) zoo groot als „ een vierdedeels vatjen en geleek 'er ook zeer „ veel naar; hij had hoornen en vlerken en egter „ kroop hij zoo langzaam door het gras, dat, wa„ re ik niet bang geweest, ik hem zou hebben „ kunnen grijpen." Deeze vreeslijke verſchijning ontdekten wij naderhand dat eene vledermuis geweest was; en men moet bekennen dat de vledermuizen alhier een verſchriklijk voorkoomen hebben; want zij zijn ten naasten bij zwart en volkoomen zoo groot als een patrijs; zij hebben, wel is waar, geene hoornen, maar de verbeelding van iemand, die den duivel meende te zien, kon dat gebrek gemaklijk vervullen.

Den vier en twintigſten 's morgens vroeg begonnen de timmerlieden de dubbeling onder den bakboord boeg te herſtellen, daar wij twee planken omtrent half doorgeſneden vonden en ondertusſchen zond ik eene bende volks, onder geleide van den Heer GORE, af, om ververſchingen voor de zieken te zoeken: deeze bende kwam omtrent den middag terug met enige palmboom-koolen en eene bos of twee wilde platanen; de platanen waren

ren de kleinſte die ik ooit gezien had en het vleesch, ſchoon goed van ſmaak, was vol kleine ſteentjens. Terwijl ik deezen morgen op eenen kleinen afſtand van het ſchip wandelde, zag ik zelf een der dieren, welke men mij zoo dikwijls uitgeduid had: het was ligt muisvaal van kleur en geleek in grootte en gedaante zeer veel naar eenen haazenwindhond; het had ook eenen langen ſtaert, dien het als een haazenwindhond droeg en ik zou het voor eenen wilden hond aangezien hebben, als het niet, in plaats van te loopen, geſprongen had als een haas of een rhee: men zeide dat zijne pooten zeer dun waren en het indrukzel van zijn' voet als dat van eene geit; maar daar ik het zag was het gras zoo hoog, dat de pooten niet zigtbaar waren en de grond was te hard om indrukzels van zijne voeten te ontvangen. De Heer BANKS zag dit dier ook met een zwenk, en was van gedagten dat het van eene tot hier toe geheel onbekende ſoort was.

Toen het ſchip op de kant gehaald was, liep al het water, dat 'er in kwam, natuurlijk naar agteren, zoo dat het, ſchoon het van vooren droog was, van agteren negen voeten water in had; naardien dan de bodem in dit gedeelte niet van binnen kon nagezien worden, nam ik deezen avond het laag water waar en liet den ſtuurman en twee matroozen 'er onder kruipen en het van buiten aan bakboord geheel onderzoeken. Zij vonden dat de dub-

dubbeling omtrent de boven planken van den bodem even onder water regt over de groote mast weg was en dat een gedeelte van een plank een weinig was beſchadigd; maar alle zeiden eenpaarig dat het geene andere ſchade van aanbelang bekoomen had. Het verlies van de dubbeling alleen was een groot ongeluk, alzoo de worm nu in den bodem kon koomen, dat ons aan veel ongemak en gevaar zoude kunnen blootſtellen; doch alzoo ik geen middel tegens dat kwaad wist dan het ſchip te krengen, dat ontzagchelijken arbeid en langen tijd zou vereisſchen, zoo het al in het geheel in onzen tegenswoordigen toeſtand doenlijk ware, was ik verplicht mij te vre[illegible] te houden. De timmerlieden bleeven egter [illegible] den bodem werken in den avond, tot dat zij door den vloed daarin verhinderd wierden; het morgen getij ebde niet laag genoeg om 'er iets aan te werken, want wij hadden ſlechts een vrij hoog en laag getij in vier en twintig uuren, gelijk wij maar al te wel ondervonden hadden, toen wij op de klip zaten. De ligging van het ſchip, waardoor het water naar agteren liep, zou de waereld bijna van alle de kennis beroofd hebben, welke de Heer BANKS met zoo veele moeite en gevaaren had opgedaan; want hij had de merkwaerdige verzameling van planten, welke hij geduurende de geheele reis gemaakt had, in de brood-kamer, die in het agterſt gedeelte van het ſchip is, geborgen, als op de veilig-

ligſte plaats; en dewijl niemand gedagt had aan het gevaar, waaraan zij blootgeſteld zouden zijn, als de boeg zoo veel hooger dan de agterſteven lag, vond men die heden onder water. De meeste wierden egter, door onvermoeide zorg en vlijt, weder zoodanig herſteld, dat zij bewaard konden worden, maar andere waren geheel bedorven en vergaan.

De dag van den vijf en twintigſten wierd doorgebragt met water-vaten te vullen en het tuig in orde te brengen en met laag water eindigden de timmerlieden hun werk onder den bakboord boeg en op alle de andere plaatſen, waarbij het getij hen toeliet te koomen; toen wierden 'er enige watervaten onder den boeg gesjord om het ſchip te helpen vlotten en in den avond, toen het hoog water was, tragteden wij het aftewinden, maar het gelukte ons niet, wijl enige der water-vaten, die 'er aan gesjord waren, los geraakten.

De voormiddag van den zes en twintigſten wierd beſteed met nog meer water-vaten tot hetzelfde einde gereed te maaken en in den agtermiddag maakten wij 'er niet minder dan agt en dertig onder des ſchips bodem vast; maar, tot onze groote ſpijt, hielp dit nog niet en wij vonden ons in de noodzaaklijkheid van het volgende ſpring-getij aftewagten.

Deezen dag bragten enige van onze heeren, die eene wandeling in de bosſchen gedaan hadden, de bla-

bladeren mede van eene plant, welke men meende dezelfde te zijn, die in de West-Indieën coccos genoemd wordt; maar toen wij de wortelen proefden, vonden wij die te ſcherp van ſmaak om gegeeten te worden; de bladeren waren egter weinig minder dan ſpinagie. Op de plaats daar deeze planten geplukt waren, groeiden veele van de koolpalmboomen, van welke reeds melding gemaakt is en eene ſoort van wilde plataanen, welker vrugt zoo vol ſteenen was, dat zij naauwlijks gegeeten kon worden; daar wierd ook eene andere vrugt gevonden omtrent van de grootte als eene kleine goud-pippeling, maar platter en donker paersch van kleur: als zij eerst van den boom geplukt wierd, was zij zeer hard en onaangenaam, maar enige dagen bewaard zijnde, wierd zij zagt en geleek zeer veel in ſmaak naar eene ſlegte damaskus pruim.

Den volgenden morgen begonnen wij wat zwaarte uit het agterſchip naar vooren te verwerken, om het te ligten; ondertusſchen gong de ſmit voort met werken, de timmerman was bezig met het ſchip te kalefaaten en de matroozen met water-vaten te vullen en het tuig aantehaalen: in den voormiddag voer ik zelf met de pinas de haven op en deed verſcheiden trekken met den zegen, maar vong niet meer dan tusſchen twintig en dertig visſchen, die aan de zieken en aan degeenen, die aan de beter hand waren, uitgedeeld wierden.

Den agt en twintigſten gong de Heer BANKS met enige van het volk het land in, om hun de plant te toonen, die in de Engelſche West-Indieën *Indian Kale* (Caraïbiſche Kool?) genaamd wordt en die ons voor groente diende. TUPIA had de wortelen van de Coccos veel verbeterd, door dezelve lang in een oven, op de wijze van zijn land, te laaten bakken, maar zij waren zoo klein, dat wij het der moeite niet waerdig achteden voorraad voor het ſchip van dezelve medeteneemen. Zij vonden op hunne wandeling eenen boom, waarin men keepen gemaakt had, om 'er met gemak in te kunnen klimmen, op dezelfde wijze als die, welke wij in *Botanie Baai* gezien hadden: zij zagen ook veele nesten van witte mieren, welke naar die in de Oost-Indieën gelijken, de ſchadelijkſte inſekten op de waereld. De nesten waren van gedaante als pyramiden, van enige duimen tot zes voeten hoogte, en geleeken zeer veel naar die ſteenen in Engeland, welke men zegt dat overblijfzelen van de Druïden zijn. De Heer GORE, die deezen dag ook vier of vijf Engelſche mijlen het land in was geweest, verhaalde dat hij voetſtappen van menſchen gezien had en dat hij dieren geſpoord had van drie of vier verſchillende ſoorten, maar hij was zoo gelukkig niet geweest van mensch of dier in het oog te krijgen.

Den negen en twintigſten, ten twee uuren na middernacht nam ik, met den Heer GREEN, eenen uit-

uitgang van den eerſten wagter van Jupiter waar; de tijd was alhier 2" 18' 53", hetwelk voor de Lengte van deeze plaats 214° 42' 30" W. oplevérde en voor de Breedte 15° 26' Z. Met het aanbreeken van den dag zond ik de ſloep wederom uit met den zegen en in den agtermiddag kwam zij terug met zoo veel visch, dat ik in [illegible] ken man anderhalf pond te geeven. Een van de adelborsten, een Amerikaan, die met zijnen ſnaphaan uit geweest was, verhaalde dat hij eenen wolf gezien had, even zoodanigen als hij gewoon was geweest in zijn eigen land te zien, en dat hij op denzelven geſchoten, maar hem niet gedood had.

Des anderen daags 's morgens, zond ik, aangemoedigd door de goede vangst van den voorigen dag, de ſloep weder uit om den zegen te trekken en eene andere bende volks gong groenten plukken: Ik zond ook enige van de jonge heeren uit om eene kaart van de haven te maaken en ik zelf klom op een' berg, die over de zuidlijke punt ligt, om in zee te zien. Het was op dien tijd laag water en ik zag, met groot verdriet, ontallijke zand-banken en droogten, overal in alle rigtingen langs de kust liggende. De naaste lag omtrent drie of vier Engelſche mijlen van den wal, de verſte ſtrekte zig zoo verre ik met mijnen verrekijker zien kon en veele ſtaken maar even boven het water uit. Daar was enige ſchijn van eene

opening in het Noorden en ik had geene hoop 'er door te zullen koomen dan in deeze ſtreek, want, alzoo de wind aanhoudend uit het Z. O. blies, zou het moeijelijk, zoo niet onmogelijk, geweest zijn terug naar het Zuiden te keeren.

De Heer GORE berichtede dat hij dien dag twee dieren gezien had, als honden, van eene ſtro kleur, dat zij als een haas liepen en ook omtrent van die grootte waren. In den agtermiddag kwam het volk van het viſchen terug met nog betere vangst dan te vooren, want ik kon nu derde half pond aan ieder' man uitdeelen: de groenten, die men verzameld had, liet ik onder de erweten kooken en zij maakten eene zeer goede ſchotel, die, met twee overvloedige portieën viſch, eene onuitſpreeklijke verkwikking opleverden.

Den volgenden dag, den eerſten Julij, zijnde een' zondag, had ieder vrijheid om aan land te gaan, uitgezonderd eenen van elke bak, die weder met den zegen uitgezonden wierden. De vangst was weder even goed en het volk, dat het land in geweest was, gaf bericht dat zij verſcheiden dieren gezien hadden, ſchoon zij geene hadden kunnen vangen. Zij hadden ook, eene Engelſche mijl hooger de rivier op, een vuur gezien en de Heer GORE, de tweede luitenant, had de dop van eene kokosnoot opgeraapt, die op ſtrand geworpen, en vol van lepaden was: zij zal waarſchijnlijk gekoomen zijn van het een of ander eiland

land boven den wind, misschien van de *Terra del Espirito Santo* van QUIROS, alzoo wij nu op de Breedte waren, daar men zegt dat dat land ligt. Deezen dag rees de thermometer in de schaduwe tot 87°, dat hooger was dan hij nog op enigen dag geweest was zedert wij op deeze kust gekoomen waren.

Den volgenden morgen vroeg zond ik den stuurman in de pinas uit de haven, om tusschen de banken in volle zee te peilen en naar een kanaal in het Noorden uittezien: wij hadden op dien tijd een windjen, dat van land woei, 't welk tot omtrent negen uuren aanhield en dat het eerste was, dat wij gehad hadden zedert wij in de rivier gekoomen waren. Toen het laag water was, maakten wij enige ledige water-vaten onder den boeg van het schip vast, in hoop dat het, alzoo de getijen hooger wierden, bij het naaste hoog water vlot zoude geraaken. Wij bleeven nog met een zeer goeden uitslag visschen en bij hoog water beproefden wij wederom het schip aftewinden; maar onze uiterste poogingen waren nog vrugtloos.

Des anderen daags, op den middag, kwam de stuurman terug en berichtte dat hij een kanaal naar zee tusschen de banken door gevonden had en beschreef ons waar het lag. De banken bestonden, naar zijn zeggen, uit koraalklippen, van welke veele bij laag water droog waren en op eene van welke hij geland was. Hij had hier enige

kokhaanen gevonden van eene zoo ontzagchelijke grootte, dat 'er aan eenen meer was dan twee mannen konden op eeten, en eene groote verſcheidenheid van andere ſchulpviſſchen, van welke hij ons eenen overvloedigen voorraad medebragt: hij had in den avond ook aan land geweest in eene baai, omtrent drie mijlen ten noorden van daar wij lagen, daar hij enige van de inboorlingen, die aan het avondmaal zaten, geſtoord had; zij vlugteden alle op zijne aanmadering met de grootſte overhaasting en lieten enige verſche zeevogelen-eieren en een ontſtooken vuur agter, maar daar was noch huis, noch hut bij. Wij merkten op dat, alſchoon op de banken, die in het gezigt van de kust liggen, overvloed van ſchulpviſſchen is, die bij laag water gemaklijk gevangen kunnen worden, wij egter geene ſchulpen bij de vuur-plaatſen aan land zagen. Wij zagen deezen dag een kaaiman enigen tijd rondom het ſchip zwemmen; toen het hoog water was, deeden wij weder eene pooging om het in vlot water te brengen, die goed gelukte; wij vonden egter dat 'er, door zoo lang met de boeg op den wal en de agterſteven vlot te leggen, eene plank tusſchen deks geſprongen was, regt over de puddingijzers van de hoofdtouwen van de groote mast, zoo dat het nodig geworden was het andermaal tegens den wal te leggen.

De voormiddag van den volgenden dag wierd be-

besteed met het schip op eene effen kiel te ballasten en in den agtermiddag hetzelve naar de overkant gehaald en naar hoog water gewagt hebbende, legden wij het op de zand-bank aan de zuidzijde van de rivier, want de schade, die het reeds bekoomen had, door de groote schuinste van den grond, maakte mij huiverig om het met de zijde op dezelfde plaats op den wal te leggen, van welke wij het zoo even in vlot water hadden gebragt. Ik was zeer verlangende om nog eens eene pooging te doen om bij deszelfs bodem te koomen, daar de dubbeling afgeschuurd was; doch schoon het naauwlijks vier voeten water onder de kiel had, als het getij af was, was egter dat gedeelte evenwel nog niet droog.

Den vijfden haalde ik eenen van des timmermans maats, een' man, op wien ik vertrouwen kon stellen, over om nog eens naar den bodem van het schip te duiken en de plaats te onderzoekan. Hij berichtte dat 'er vier reien van de dubbeling, omtrent agt voeten lang, weg waren en dat de groote dubbel-plank afgeschaafd was; dit bericht strookte volmaakt met het zeggen van den stuurman en andere, die bevorens onder den bodem geweest waren: Ik had egter den troost dat de timmerman van gedagten was dat dit van weinig belang zoude zijn en dus liet ik het, zoo dra de andere schade hersteld was, weder bij hoog water vlot brengen en het langs het strand vast

meeren, daar de ſcheeps-behoeften gelegd waren; toen gongen wij aan het werk om die inteneemen en om het ſchip in ſtaat te ſtellen om zee te kiezen. Deezen dag ſtak de Heer BANKS naar de andere zijde van de haven over, daar hij, terwijl hij langs een zandig ſtrand wandelde, zeer veele vrugten vond, en veele van de zoodanige, van welke hij de planten in dit land niet gevonden had: daar waren onder andere enige kokosnooten, welke, volgens het zeggen van TUPIA, geopend waren door eene ſoort van krab, die wij naar zijne beſchrijving dezelfde meenden te zijn, die door de Hollanders de *Beurs-Krabbe* genoemd wordt en welke wij in deeze zeeën niet gezien hadden. Alle de zelfſtandigheden van gewasſen afkomſtig, welke hij hier vond, waren omkorst met voortbrengzelen van de zee en met lepaden bedekt, een zeeker teken dat zij van verre af, over zee, gekoomen waren, en, alzoo de pasſaatwinden regt op de kust aan waaien, waarſchijnlijk van *Terra del Espirito Santo*, van welke ik hier boven reeds heb gewag gemaakt.

Den volgenden morgen vertrok de Heer BANKS met den luitenant GORE en drie mannen in eene kleine ſloep de rivier op, met voorneemen om een tochtjen van twee of drie dagen te doen, om het land te bezien en om enige van de dieren te ſchieten, welke wij zoo dikwijls van verre gezien hadden.

Den

Den zevenden zond ik den Stuurman wederom uit om tusſchen de banken te peilen, alzoo het bericht, dat hij mij gebragt had, van een kanaal, in geene deelen voldoende was en wij beſteedden het overige van deezen dag en den voormiddag van den volgenden met viſchen en andere noodzaaklijke bezigheden.

Omtrent vier uuren in den agtermiddag keerde de Heer BANKS met zijn gezelſchap terug en gaf ons verſlag van hunnen tocht. Omtrent drie mijlen door moerasſen en tusſchen manglesboomen voortgegaan zijnde, gongen zij het land in, dat zij bevonden maar weinig te verſchillen van hetgeen zij te vooren gezien hadden: zij vervolgden dan hunnen tocht de rivier op, die eindelijk tot een eng kanaal vernaauwde en die hier bepaald wierd niet door moerasſen en manglesboomen, maar door ſteile kanten, die met boomen van het allerſchoonſte groen bezet ſtonden, onder welke die was, welke in de West-Indieën *Mohoe* genoemd wordt; het is de lindenbladige Hibiscus, *Hibiscus tiliaceus*; het land van binnen was, over het algemeen, laag en dik met lang gras bedekt; de grond was zoodanig dat hij groote vrugtbaarheid beloofde, indien men denzelven beplantte en verbeterde. Deezen dag zag TUPIA een dier, dat de Heer BANKS, volgens zijne beſchrijving, voor eenen wolf hield: zij zagen ook drie andere dieren, maar konden geene derzelve vangen of doo-

den, en eene foort van vledermuis, zoo groot als eene patrijs, maar ook deeze ſtelde alle hunne ijver en bekwaamheid te leur. Toen de nacht aankwam, zetteden zij zig neder digt aan den oever van de rivier en maakten een vuur; maar de moskiten zwermden in zulk eene menigte om hen, dat zij het aldaar bijna niet houden konden; zij volgden hen in den rook en bijna in het vuur, dat zij, hoe heet het weder ook was, beter verdraagen konden dan het ſteeken van deeze inſekten, dat een ondraaglijke plaag was. Het vuur, de vliegen, en het gebrek aan een beter bed dan de grond maakten den nacht zeer onaangenaam, zoo dat zij dien niet in ſlaap doorbragten, maar met onophoudlijk te wenſchen naar het aankoomen van den dag. Met den eerſten dageraat gongen zij op weg om wild te zoeken, en in eene wandeling van verſcheiden mijlen zagen zij vier dieren van hetzelfde geſlacht, op twee van welke des Heeren BANKS hazenwindhond zeer goed jaagde, maar zij lieten hem verre agter, door over het lang dik gras te ſpringen, dat hem belettede te loopen: dit dier liep niet op vier pooten, maar ſprong alleen op zijne agterſte, even als de Springhaas of Ierboa, (de *Dipus Jaculus*). Omtrent den middag keerden zij weder naar de ſloep en voeren de rivier verder op, die weldra tot eene zoet water beek vernaauwde, daar het getij egter tot eene aanmerklijke hoogte in rees: toen de avond viel, wierd het

laag

laag water en toen was het zoo ondiep, dat zij genoodzaakt waren uit de sloep te stappen en haar voorttesleepen, tot zij eene plaats zouden vinden, daar zij den nacht konden doorbrengen, met hoop van wat te zullen rusten. Zulk eene plaats vonden zij eindelijk en, terwijl zij alles uit de sloep haalden, zagen zij op den afstand van omtrent een agtste van eene Engelsche mijl rook: naardien zij niet twijfelden of daar zouden enige van de inboorlingen, met welke zij zoo lang en zoo ernstig verlangd hadden persoonlijk kennis te maaken, bij het vuur zijn, gongen drie van hun onmiddelijk 'er toe, hoopende dat een zoo klein getal hen niet op de vlugt zoude jaagen. Toen zij egter aan de plaats kwamen, vonden zij dezelve verlaaten en gisten daaruit dat de Indiaanen hen ontdekt hadden. Zij vonden het vuur nog branden in eenen ouden vermolzemden boom, en zagen verscheiden takken van boomen, die even te vooren afgebrooken waren en met welke kinderen scheenen gespeeld te hebben: zij zagen ook veele voetstappen op het zand, beneden het merk van hoog water, zeekere tekenen dat de Indiaanen daar ter plaatse geweest waren. Niet verre daar van daan vonden zij verscheiden huizen en enige ovens, die in den grond uitgegraaven waren, op de wijze als te *Otahiti*, in welke het scheen dat zedert den morgen eeten gebraaden was, en rondom lagen enige schulpen van eene soort van klip-

klo-

klever, als ook enige ſtukken van wortelen, zijnde het overſchot van het maal. Het ſpeet hun zeer dus in hunne hoop te leur geſteld te worden, maar zij begaven zig weder naar hunne verblijfplaats, zijnde eene breede zand-bank onder bedekking van enig kreupelhout. Hunne bedden beſtonden uit bladeren van plataanen, die zij op het zand ſpreidden en die zoo zagt waren als eene matras; hunne ſchansloopers dienden hun voor dekens en enige bosſen gras voor kusſens; dus toegerust hoopten zij eenen beteren nacht door te brengen dan de voorige, bijzonderlijk wijl 'er zig, tot hunne groote blijdſchap, geene muskiet vertoonde. Zij legden zig dan hier neder en, zoo groot is de kragt der gewoonte, zij begaven zig tot ſlaapen, zonder eens te denken aan het waarſchijnlijk gevaar dat zij liepen van in dien ſtaat door de Indianen gevonden te zullen worden. Zoo dit vreemd ſchijnt, zoo laaten wij voor eenen oogenblik bedenken dat men met den tijd aan alle gevaar, allen tegenſpoed gewent en dat het zijnen indruk op den geest verliest. Zoo het mogelijk ware dat een mensch eerst zijne ſterflijkheid, of zelfs maar de onvermijdlijke zwakheid en de ongemakken van den ouderdom, vername, als zijn verſtand tot volkoomen rijpheid gekoomen en het leven hem dierbaar geworden ware door het genot van jeugd, kragt en gezondheid, met welk eenen angſtigen ſchrik, met welke droef-

heid

heid zou de tijding ontvangen worden! en egter, nu wij ongevoelig en trapswijze met deeze droevige waarheden bekend worden, terwijl wij naauwlijks weeten wanneer, verliezen zij alle hunne kragt en wij denken niet meer aan de aannadering van den ouderdom en den dood dan deeze menschen, die in eene onbekende wildernis dwaalden, aan een minder duidlijk en zeeker kwaad, de nadering van de wilde inboorlingen, op eenen tijd dat zij een weerlooze prooi voor hunne kwaadaartigheid of hunne vrees zouden geweest zijn. En het is opmerkenswaerdig dat het meerder deel van degeene, die ter dood veroordeeld zijn geworden, den nacht voor hunne te regt stelling geslaapen hebben, schoon 'er misschien geen voorbeeld is dat iemand, van eene hoofdmisdaad beschuldigd, den eersten nacht van zijne gevangen neeming geslaapen hebbe. Dus is de rampspoed van het leven eenigermaate een middel tegens zigzelven, en schoon elk die twintig jaaren oud is slechts verlangt tagtig te worden, is egter elk mensch op zijn tagtigste jaar nog zoo gehecht aan het leven als op zijn twintigste, en, als hij niet onder smertlijke kwaalen lijdt, verliest hij zoo weinig van de aangenaamheden, die hij nog genieten kan, door te bedenken dat hij op den rand des grafs is, daar de aarde reeds onder zijne voeten afkruimelt, als hij van de vermaaken van zijne jeugdiger dagen verloor, toen zijne ontbinding,

ding, ſchoon zeeker, onderſteld wierd nog verre verwijderd te wezen.

Onze reizigers, tot 's morgens geſlaapen hebbende, zonder eens te ontwaaken, zagen hoe het met de rivier geſteld was, en bevindende dat het getij gunſtig was om terugtekeeren, en dat het land niets beloofde, dat eene verdere naſpeuring verdiende, ſcheepten zij zig weder in in hunne boot en voerden, zoo ſnel zij konden, terug naar het ſchip.

Kort na de aankomst van deeze ſloep kwam de ſtuurman insgelijks terug; hij was zeven mijlen verre in zee geweest en hij was nu van gedagten dat 'er geen door koomen was daar hij te vooren gemeend had dat een doortocht lag; zijn tocht was evenwel niet zonder vrugt geweest; want wederom op de klip geweest zijnde daar hij de groote kokhaanen gevonden had, vond hij een groot getal ſchildpadden, van welke hij drie vong, die met elkanderen zeven honderd en een en negentig ponden woogen, ſchoon hij geen beter werktuig bij zig had dan een bootshaak.

Ik zond hem derhalven des anderen daags 's morgens weder af met goede werktuigen om die dieren te vangen en de Heer BANKS gong mede, maar de uitſlag beantwoordde in het geheel niet aan onze verwagting, want, door het onbegrijplijk gedrag van den officier wierd 'er geen eene ſchildpad gevangen en ik kon hem niet overhaalen

om

om 'er weder naar toe te vaaren. De Heer BANKS gong egter op het rif, daar hij veele van de groote kokhaanen zag en, veele ſchulpen en voortbrengzelen van de zee verzameld hebbende, kwam hij des avonds ten elf uuren terug in zijne eigen kleine ſloep, terwijl de ſtuurman met de groote ſloep nog aan de klip gebleven was. In den agtermiddag hadden zig zeven of agt van de inboorlingen aan de zuid-zijde van de rivier vertoond en twee hunner kwamen af naar de zand-punt regt over het ſchip; doch toen zij mij met eene ſloep zagen afſteeken om met hun te koomen ſpreeken, liepen zij alle met de grootſte overhaasting weg.

Naardien de ſtuurman den geheelen nacht met de ſloep uit bleef, was ik genoodzaakt, den volgenden morgen vroeg, den tweeden luitenant met de jol om hem te zenden; kort daarop verſcheenen 'er vier van de inboorlingen op de zand-punt, aan de noord-zijde van de rivier, met eene kleine houten kano met uitleggers bij zig: zij ſcheenen enigen tijd druk bezig te zijn met visch te harpoenen: ſommige van ons volk wilden met eene ſloep naar hen toe vaaren; doch dit wilde ik niet toelaaten, naardien eene herhaalde ondervinding mij overtuigd had dat dit eer geſchikt was om hen te verdrijven dan om met hun in geſprek te koomen. Ik wilde dan beproeven wat door een tegenovergeſteld middel konde uitgewerkt worden en liet hen dus met vrede, zonder te laaten blijken dat ik

de

de minſte acht op hen ſloeg: dit gelukte zoo wel, dat eindelijk twee hunner met hunne kano tot binnen eene musket-ſchoot van het ſchip kwamen, daar zij lang met eene zeer luide ſtem praateden: wij verſtonden niets van hetgeen zij zeiden en konden daarom hunne redevoering ſlechts beantwoorden met ſchreeuwen en met alle tekenen van uitnodiging en vriendlijkheid te doen, die wij verzinnen konden. Geduurende deeze onderhandeling kwamen zij ongevoelig al nader en nader, hunne lanſen gereed houdende, niet op eene dreigende wijze, maar als wilden zij te kennen geeven dat, zoo wij hun enig leed wilden doen, zij wapenen hadden om zig daar over te wreeken. Toen zij bijna tegens het ſchip lagen, wierpen wij hun enig doek, enige ſpijkers, koraalen, papier en andere beuzelingen toe, welke zij zonder het minſte blijk van vergenoegen ontvingen: eindelijk ſmeet een van het volk hun gevallig een vischjen toe; hierop vertoonden zij de grootſte blijdſchap die men zig verbeelden kan, en, door tekenen te kennen geevende dat zij hunne makkers zouden gaan haalen, roeiden zij terſtond naar den wal. Ondertuſſchen landden enige van ons volk, onder welke TUPIA was, aan de overzijde van de rivier: de kano met alle vier de Indiaanen keerde zeer ſchielijk naar het ſchip en kwam geheel tegens het ſchip leggen, zonder vrees of wantrouwen te vertoonen. Wij deelden nog enige ge-

ſchen-

ſchenken onder hen uit en kort daarop verlieten zij ons en landden aan dezelfde zijde van de rivier, daar ons volk aan land gegaan was: elk hunner droeg twee lanſen in zijne hand en een' ſtok, die gebruikt wordt om dezelve te werpen en naderde de plaats, daar TUPIA en de overige van ons volk zaten. TUPIA haalde hen ras over om hunne wapenen neder te leggen en zonder dezelve naar hem toe te koomen: toen deed hij tekenen dat zij bij hem neder zouden zitten, dat zij deeden, en zij ſcheenen zonder vrees of verlegenheid te zijn: toen nog enige van ons aan land gaande, lieten zij enige bedugtheid blijken dat wij tuſſchen hen en hunne wapenen in zouden koomen; wij droegen egter zorg hun te toonen dat dit ons voorneemen niet was en, bij hen gekoomen zijnde, deeden wij hun nog enige geſchenken, als een verder blijk van onze goede genegenheid tot hen en ons verlangen om de hunne te winnen. Wij bleeven bij elkanderen met de grootſte hartlijkheid tot eetens tijd en hun toen te verſtaan geevende dat wij gingen eeten, nodigden wij hen door tekenen om met ons te gaan: dit weigerden zij egter en; zoo dra wij hen verlieten, gongen zij weg met hunne kano. Een deezer mannen was iets boven den middelbaaren ouderdom, en de andere drie waren jong; zij waren, over het algemeen, van eene gewoone geſtalte, maar hunne ledenmaaten waren aanmerklijk klein; hun vel was van de

kleur van roet, of van donker chocolaat kleur; hun hair was zwart, maar niet gekroesd; het was kort afgesneden en hong bij enige sluik neder, terwijl het bij andere gekruld was. DAMPIER zegt dat het volk, dat hij op de west kust van dit land zag, twee van hunne voorste tanden misten, maar deeze hadden dat gebrek niet: een gedeelte van hun lijf was rood geverwd geweest en de boven lip en de borst van eenen van hun was met witte streepen geschilderd, die hij *Carbanda* noemde; hunne trekken waren verre van onaangenaam te zijn, hunne oogen stonden levendig en hunne tanden waren effen en wit; hunne stemmen waren zagt en welluidende en zij zeiden ons veele woorden met groote gemaklijkheid na. In den nacht keerden de Heer GORE en de Stuurman met de groote sloep terug en bragten eene schilpad en enige weinige schulpvisschen mede. De jol was op de bank gelaaten met zes mannen om te tragten nog meer schildpadden te vangen.

Des anderendaags 'smorgens kreegen wij weder een bezoek van vier van de inboorlingen; drie van hun waren reeds bij ons geweest, maar de vierde was een vreemdeling, wiens naam, gelijk wij van zijne makkers, die hem bij ons inleidden, hoorden, YAPARICO was. Deeze man muntte uit door een versierzel, dat eene zeer in het oog loopende vertooning maakte: het was het been van eenen vogel, ten naasten bij zoo dik als eens mans vin-

vinger en vijf of zes duimen lang, dat hij in een gat geſtooken had, 't welk in het kraakbeen, dat de twee neusgaten van een ſcheidt, geboord was; hiervan hadden wij nog een voorbeeld, en ook maar een, gezien, in *Nieuw-Zeeland*; maar, bij nader onderzoek, vonden wij dat onder al dit volk dit gedeelte van den neus doorboord was om 'er een verſierzel van dien aart in te ſteeken: zij hadden ook gaten in hunne oorén, ſchoon 'er toen niets in hong en zij hadden arm-ringen aan de boven-armen van gevlogten hair gemaakt, zoo dat zij, even als de inwooneren van *Terra del Fuego* op verſierzelen ſchijnen gezet te zijn, ſchoon zij volſtrekt zonder kledij zijn, en een van hun, wien ik een ſtuk van een oud hemd gegeeven had, in plaats van het over een deel van zijn lijf te werpen, bond het als een band om zijn hoofd. Zij bragten eenen visch mede, dien zij ons gaven, zoo wij meenden, in plaatſe van den visch, dien wij hun daags te vooren gegeeven hadden. Zij ſcheenen zig wel te vermaaken en geen' haast te hebben om ons te verlaaten, maar ziende enige van onze heeren hunne kano met groote aandacht en nieuwsgierigheid bekijken, wierden zij ongerust en 'er onmiddelijk in ſpringende roeiden zij weg, zonder een woord te ſpreeken.

Ten twee uuren in den morgenſtond kwam de jol, die op de bank gelaaten was, terug met drie ſchildpadden en eene groote rog. Naardien het

nu waarſchijnlijk ſcheen dat deeze visſcherij met voordeel zoude kunnen vervolgd worden, zond ik haar, na het ontbijt, wederom uit, om nog meer te haalen. Korten tijd daarna waagden het drie Indiaanen aan TUPIAS tent te koomen en zij waren zoo vergenoegd met het onthaal, dat zij ontvongen, dat een van hun met de kano twee andere gong haalen, die wij nooit gezien hadden: toen hij weder kwam, leidde hij de vreemdelingen in bij hunne naamen, eene plegtigheid, die, bij zulke gelegenheden, nimmer verzuimd wierd. Naardien zij den visch, die hun in hunne kano was toegeworpen, toen zij eerst aan het ſchip kwamen, met zoo veel genoegen ontvangen hadden, wierd hun nu ook enige visch aangeboden, en wij waren grootlijks verwonderd te zien dat hij met de grootſte onverſchilligheid ontvangen wierd: zij gaven evenwel enigen van het volk door tekenen te kennen dat zij dien voor hun zouden klaar maaken, hetwelk terſtond geſchiedde; maar, na dat zij 'er een weinig van gegeeten hadden, wierpen zij het overige den hond van den heer BANKS toe. Zij bleeven den geheelen voormiddag bij ons, maar durſden nooit waagen zig verder dan zestig voeten van hunne kano te verwijderen. Wij beſpeurden nu dat de kleur van hun vel niet zoo donker was dan zij wel geleek, naardien hetgeen wij voor hunne eigen kleur aangezien hadden de uitwerking was van vuiligheid en rook, waarin zij zig, naar

wij

wij gisten, te ſlaapen legden, ondanks de hitte van de luchtſtreek, als het eenigſte middel dat zij hadden om de muskiten van zig af te houden. Onder andere dingen, die wij hun gegeeven hadden, toen wij hen eerst zagen, waren enige penningen, die wij aan een lint aan hunne halzen gehangen hadden en deeze linten waren zoodanig door den rook veranderd, dat wij niet gemaklijk konden onderſcheiden van welke kleur zij geweest waren; deeze omſtandigheid gaf ons aanleiding om de kleur van hun vel naauwkeuriger gade te ſlaan. Terwijl dit volk bij ons was, zagen wij twee menſchen op de land-punt, die aan de overzijde van de rivier lag, op den afſtand van omtrent vijftig roeden en wij ontdekten door onze verrekijkers dat het eene vrouw en een jongen was; de vrouw was, als alle de andere, moeder naakt. Wij merkten op dat zij alle aanmerklijk net van ledenmaaten en zeer levendig en vlug waren. Een van deeze vreemdelingen had eenen hals-band van ſchulpen om, zeer aardig gemaakt, en eenen armring aan zijnen arm, uit verſcheidene ſtrengen beſtaande, zoo dat hij geleek naar hetgeen men gimp noemt; beiden hadden zij een ſtuk boom-baſt over hun voorhoofd gebonden en waren mismaakt door het been in den neus. Hunne taal kwam ons harder voor dan die van de eilanders in de Zuidzee en zij herhaalden geduuriglijk het woord *cherçau*, dat ons voorkwam eene uitdrukking van ver-

wondering te zijn, naar de wijze, waarop het wierd uitgesprooken: zij schreeuwden ook, als zij iets nieuws zagen, *cher*, *tut*, *tus*, *tus*, *tus!* dat waarschijnlijk eene diergelijke beteekenis had. Hunne kano was niet boven tien voeten lang en zeer smal, maar zij was met eenen uitlegger voorzien, veel naar die van de eilanden gelijkende, schoon in alle opzigten zeer veel minder van hoedanigheid: als zij in ondiep water voeren, duuwden zij die voort met stokken, en, als zij in diep water waren, roeiden zij met riemen, die omtrent vier voeten lang waren; zij konden juist vier menschen bevatten, zoo dat het volk, dat ons van daag bezogt, in twee reizen henen gong. Hunne lansen waren gelijk die, welke wij in *Botanie-Baai* gezien hadden, behalven dat 'er slechts eene punt aan was, die aan sommige de stekel van een rog was, met weêrhaaken van twee of drie scherpe beenen van denzelfden visch: het was in waarheid een allerverschriklijkst wapen en het werktuig, dat zij gebruikten om die te werpen, scheen met meer konst gewrocht dan al wat wij nog te vooren bij hen gezien hadden. Den volgenden dag omtrent twaalf uuren kwam de jol terug met nog eene schildpad en eene groote stekelrog, en zij wierd in den avond wederom uitgezonden.

Den volgenden morgen kwamen twee van de Indiaanen aan boord, maar, na een kort verblijf, gongen zij langs het strand en begaven zig met groo-

J. S. Klauber fculps.

De KANGUROO.

grooten ijver aan het harpoenen van visch. De Heer GORE, die deezen dag met zijnen snaphaan uitging, had het geluk een dier dieren te schieten, welke zoo zeer het onderwerp van onze aandacht geweest waren: men zal 'er zig best een denkbeeld van maaken uit de figuur Pl. XX. zonder welke de omstandigste beschrijving weinig voldoen zou, naardien het geene gelijkenis genoeg heeft met enig, reeds bekend dier, om door vergelijking opgehelderd te kunnen worden. In gedaante gelijkt het meest naar de Jerboa of Springmuis, naar welke het ook gelijkt in zijne wijze van voortegaan, gelijk reeds is aangemerkt; maar het verschilt zeer veel in grootte, alzoo de Jerboa niet grooter is dan een gemeene rot en dit dier, als het volwassen is, zoo groot is als een schaap; dit was een jong dier, op verre na nog niet volwassen, weegende slechts agt en dertig ponden. De kop, hals en schouders zijn zeer klein naar evenredigheid van de andere deelen van het lijf; de staert is ten naasten bij zoo lang als het lijf, dik bij den romp en naar het eind verdunnende: de voorpooten van dit waren maar agt duimen lang en de agterste pooten twee en twintig duimen; het gaat voort met zeer verre sprongen in eene opgerigte gestalte; het houde de voorste pooten digt tegens het lijf gebogen, en zij schijnen het slechts te kunnen dienen om te graaven: het vel is bedekt met kort hair van eene donker muisvaale of graauwe kleur,

uitgezonderd den kop en de ooren, die een weinig naar die van een' haas gelijken. Dit dier word bij de inboorlingen *Kanguroo* genaamd.

Des anderen daags wierd onze Kanguroo voor de tafel klaar gemaakt en bleek een alleruitmuntendst eeten te zijn; wij konden nu wel zeggen dat wij alle dagen lekker aten, want wij hadden grooten overvloed van ſchildpadden en wij bekenden eenpaariglijk dat zij veel beter waren dan alle die wij in Engeland geproefd hadden, dat wij daaraan toeſchreeven dat zij versch uit zee gegeeten wierden, voor hun natuurlijk vet verteerd was of hunne ſappen veranderd waren door een voedzel, zoo verſchillende van hetgeen zij in zee genieten, als het afval is dat men haar geeft, en door hun verblijf in een bak. De meeste die wij hier vongen waren van de ſoort de groene ſchildpad genaamd, en woogen van twee tot drie honderd ponden en, als deeze geſlagt wierden, waren zij altoos vol van ſchildpad-gras, dat onze natuurkundigen voor eene ſoort van *Conferva* of Flap aanzagen; twee derzelve waren dik-koppen, welker vleesch op verre na zoo lekker niet was en in hunne maag wierd anders niet gevonden dan ſchulpen.

In den morgen van den zestienden, terwijl het volk, als naar gewoonte, bezig was met het ſchip gereed te maaken om zee te kiezen, beklom ik eenen der bergen aan de noord-zijde van de rivier,

vier, van welken ik een uitgeſtrekt gezigt over het binnenland had; ik vond het aangenaam afgewisſeld met bergen, dalen en groote vlakten, die op veele plaatſen rijk met hout bedekt waren. Wij namen deezen avond eenen uitgang van den eerſten wagter van Jupiter waar, die ons 214° 53′ 45″ voor de Lengte gaf. De waarneeming, die den negen en twintigſten Junij gedaan was, had 214° 42′ 30″ opgeleverd; het midden getal is 214° 48′ 7½″, de Lengte van deeze plaats ten Westen van *Greenwich*.

Den zeventienden zond ik den ſtuurman en een' van de onderſtuurlieden met de pinas om eenen doortocht ten Noorden te zoeken en ik gong zelf met den Heer BANKS en Doctor SOLANDER in de bosſchen aan de overzijde van het water. TUPIA, die in zijne eenigheid daar geweest was, verhaalde dat hij drie Indiaanen gezien had, die hem enige wortelen gegeeven hadden, zoo dik als eens menſchen vinger, in gedaante niet ongelijk aan een' radijs en van eenen zeer aangenaamen ſmaak. Dit deed ons overvaaren, hoopende dat wij in ſtaat zonden zijn nader kennis met de inboorlingen te maaken: binnen zeer weinig tijds ontdekten wij vier van dezelve in eene kano, die, zoo dra zij ons aan wal zagen koomen, en ſchoon zij ons alle nog vreemd waren, naar ons toe kwamen zonder enige agterdogt of vrees te laaten blijken. Twee hunner hadden hals-ſieraaden van ſchulpen, welke

wij hen niet konden overhaalen ons afteſtaan, wat wij hun ook mogten bieden: wij ſchonken hun egter enige glazen koraalen en na korten tijd bij ons gebleven te zijn, vertrokken zij. Wij beproefden het hen te volgen, in hoop dat zij ons naar de eene of andere plaats zouden leiden, daar wij meer volk van hun vinden zouden en gelegenheid zouden hebben hunne vrouwen te zien; maar zij gaven ons door tekenen te verſtaan dat zij ons gezelſchap niet begeerden.

Den volgenden morgen ten agt uuren wierden wij bezogt door verſchieden van de inboorlingen, die nu geheel gemeenzaam geworden waren. Een hunner wierp, op ons verzoek, zijne lans, die omtrent agt voeten lang was: zij vloog met eene ſnelheid en ſtevigheid, die ons verwonderde en, ſchoon zij niet hooger dan vier voeten van den grond bleef, vloog zij diep in eenen boom, die op vijftig ſchreden afſtands ſtond. Toen waagden zij het aan boord te koomen, daar ik hen verliet, zig naar allen ſchijn zeer vermaakende, en ik gong met den Heer BANKS andermaal uit, om het land te bezigtigen; maar voornamelijk om onze angſtige nieuwsgierigheid te voldoen, door rond te zien in de zee, van welke onze wenſchen ons bijna deeden gelooven dat wij ons een nadeeliger denkbeeld gemaakt hadden dan indedaad waar was. Zeven of agt Engelſche mijlen noordwaarts langs het ſtrand voortgegaan zijnde, beklommen wij eenen

eenen zeer hoogen berg, en waren weldra overtuigd dat het gevaar van onzen toeſtand onze vreeſ ten minſten evenaarde; want, in welke rigtingen wij onze oogen wendden, wij zagen klippen en banken zonder tal, en geenen doortocht naar zee dan door de kronkelende kanaalen tuſſchen dezelve door, welke niet bevaaren konden worden zonder de grootſte moeijelijkheid en het uiterſte gevaar. Wij keerden dan naar het ſchip, niet beter gemoed dan toen wij het verlieten; wij vonden nog verſcheiden inboorlingen aan boord, en men zeide ons dat de zee-ſchildpadden, van welke wij niet minder dan twaalf op het dek hadden, hunne aandacht meer dan enig ander voorwerp in het ſchip hadden naar zig getrokken.

Den negentienden in den voormiddag wierden wij bezogt door tien van de inboorlingen, meestendeels van de overzijde van de rivier koomende, daar wij nog zes of zeven andere zagen, de meeſte vrouwen, en zij waren, gelijk alle de andere van het volk, die wij in dit land gezien hadden, moeder naakt. Onze gasten brogten een grooter getal lanſen met zig dan zij immer te vooren gedaan hadden en, dezelve in eenen boom nedergelegd hebbende, zetteden zij 'er eenen man en eenen jongen bij om op dezelve te paſſen: toen kwamen de overige aan boord, en wij beſpeurden weldra dat zij vast beſloten hadden eene van onze ſchildpadden mede te neemen, die waarſchijnlijk voor

voor hun zoo groot eene lekkernij waren als voor ons. Eerst verzogten zij ons door tekenen dat wij hun eene geeven zouden en, eene weigering ontvangende, toonden zij, met hunne oogen en gebaerden groote ſpijt en gramſchap. Wij hadden juist te dien tijd geen eeten dat klaar gemaakt was, maar ik bood eenen van hun enig biscuit aan, dat hij mij uit de hand rukte en met groote verſmaading over boord wierp. Een hunner vernieuwde zijn verzoek bij den Heer BANKS en, toen deeze het hem weigerde, ſtampte hij met zijn voet en ſtoorte hem van zig, in eene vervoering van gevoeligheid en verontwaerdiging: Na dat zij zig bij beurten bijna aan ieder eenen, die enig gezag in het ſchip ſcheen te hebben, vervoegd hadden, zonder te ſlaagen, vatteden zij eensklaps twee van de ſchildpadden aan en ſleepten die naar het boord van het ſchip, daar hunne kano lag: ons volk trok hun die weldra uit de handen en plaatſten dezelve bij de overige. Zij wilden egter hunne onderneeming niet laaten vaaren, maar deeden verſcheiden andere poogingen van denzelfden aart, doch deeze hun alle even zeer mislukkende, ſprongen zij eensklaps in woede in hunne kano, en begonnen naar land te roeijen. Ik gong te zelfden tijd in de ſloep met den Heer BANKS en vijf of zes van het ſcheepsvolk, en wij kwamen voor hun aan wal, daar veele van ons volk reeds aan verſcheidenerlei werk bezig was; zoo dra zij aan land kwamen,

gree-

greepen zij hunne wapenen en, voor wij hun voorneemen merkten, namen zij een brandhout van onder een pik-ketel, die daar kookte, en eenen omweg neemende boven wind van de weinige dingen, die wij aan wal hadden liggen, staken zij het gras onder weg met eene verwonderlijke snelheid en behendigheid in brand: het gras, dat vijf of zes voeten hoog en zoo droog als stoppels was, brandde met eene verbazende woede en het vuur maakte snelle vordering naar eene tent van den Heer BANKS, die voor TUPIA, toen hij ziek was, opgezet was, en omringde in zijnen loop eene zog met haare biggen, eene van welke dood gebrand wierd. De Heer BANKS sprong in eene sloep en haalde enig volk van boord, nog even tijds genoeg om zijne tent te redden, door haar op strand neder te haalen; maar de smidse, ten minste dat gedeelte van dezelve dat branden kon, wierd verteerd. Terwijl dit geschiedde, gingen de Indianen naar eene plaats op enigen afstand, daar verscheiden van ons volk aan het wasschen waren en daar onze netten, onder welke de zegen was, en eene groote hoeveelheid linnen te droogen gelegd waren; hier staken zij het gras ook in brand, zonder op onze bedreigingen of verzoeken acht te willen slaan. Wij waren dan ook genoodzaakt eenen snaphaan, met hagel geladen, op eenen van hun afteschieten, dat op den afstand van omtrent tien roeden bloed deed te voorschijn koo-

koomen en, toen dit hen op de vlugt had gedreeven, bluschten wij het vuur op deeze plaats uit, voor het sterken voortgang gemaakt had; maar daar het gras eerst aangestooken was geweest, verbreidde het zig in de bosschen tot eenen grooten afstand. Naardien de Indiaanen nog in het gezigt waren, schoot ik eenen snaphaan, met een' kogel geladen, af, regt over hen door de mangles-boomen, om hen te overtuigen dat zij nog niet buiten ons bereik waren; toen zij den kogel hoorden, verhaastten zij hunne stappen en wij verlooren hen weldra uit het gezigt. Wij dagten dat zij ons nu niet meer moeite zouden geeven; maar kort daarna hoorden wij hunne stemmen in de bosschen en bespeurden dat zij al nader en nader kwamen. Ik vertrok dan met den Heer BANKS en drie of vier andere, om hun te gemoet te gaan: toen de twee benden in elkanderens gezigt kwamen, stonden zij stil, uitgezonderd eenen ouden man, die voorwaarts trad om ons te ontmoeten: hij hield eindelijk stand en, enige woorden gesprooken hebbende, welke het ons zeer speet niet te kunnen verstaan, gong hij terug naar zijne makkers en de geheele bende deinsde langzaam af. Wij vonden evenwel middel om enige van hunne schichten te krijgen en bleeven hen omtrent eene Engelsche mijl volgen: toen gongen wij op enige rotsen zitten, van welke wij hunne beweegingen konden gade slaan en zij gongen ook nederzitten ontrent

trent vijf en twintig roeden van ons af. Kort daarop kwam de oude man weder naar ons toe, met eene lans zonder punt in zijne hand: hij bleef verscheiden maalen op verschillende afstanden stilstaan en sprak; wij antwoordden met wenken en het doen van alle tekenen van vriendschap, die wij bedenken konden, waarop de boodschapper des vredes, waarvoor wij hem aanzagen, zig omkeerde en overluid tot zijne makkers sprak, die toen hunne lansen tegens eenen boom zetteden en op eene vriendlijke wijze naar ons toe kwamen: toen zij bij ons waren, gaven wij hun de schichten of lansen, die wij hun afgenoomen hadden, terug en wij bespeurden met groot genoegen dat dit ons volkoomen met hun verzoende. Wij vonden onder deeze bende vier personen, die wij nooit te vooren gezien hadden, die, als gewoonlijk, ons bij naamen aangeboden wierden; naar de man, die in de pooging, welke zij gedaan hadden om onze netten en ons linnen te verbranden, gekwetst was, was niet bij hen; wij wisten egter dat hij niet gevaarlijk konde gewond zijn, omdat de schoot hem van te verre getroffen had. Wij deeden hun allen geschenken van de snuisterijen, die wij bij ons hadden en zij gongen met ons terug naar het schip: terwijl wij voortgingen, gaven zij ons door tekenen te kennen dat zij het gras niet meer in brand zouden steeken en wij deelden enige snaphaan-kogels onder hen uit en pooglden

hen

hen te doen begrijpen welke derzelver gebruik en uitwerkingen waren. Toen zij regt over het schip kwamen, gingen zij nederzitten, doch konden niet overgehaald worden om aan boord te koomen; wij verlieten hen dan en omtrent twee uuren daarna gingen wij weg; kort daarna zagen wij de boschen op omtrent twee Engelsche mijlen afstand in brand. Zoo dit geval een weinig vroeger gebeurd ware, zouden de gevolgen vreeslijk geweest zijn; want ons buskruid had maar enige weinige dagen aan boord geweest en het was nog niet veele uuren geleden dat de tent met scheeps-behoeften, met al wat 'er in was, zijnde dingen voor ons van de grootste waarde, was weggehaald. Wij hadden geen denkbeeld gehad van de woede, waarmede gras in deeze heete luchtstreek zoude branden en gevolglijk ook niet van de moeijelijkheid om het uitteblusschen; maar wij namen voor dat, zoo het immer weder nodig gevonden wierd onze tenten op zulk eene plaats optesaan, onze eerste zorg zou zijn den grond rondom ons afteschooken.

In den agtermiddag haalden wij alles aan boord, verlegden het schip en lieten het met het getij zwaaijen en des avonds kwam de stuurman weder aan boord met het moed benemend bericht dat 'er geen doortocht voor het schip in het noorden was.

Den volgenden morgen, bij laag water, gong ik

ik de baar peilen en afbakenen, zijnde het schip nu klaar om in zee te kunnen gaan. Wij zagen deezen dag geene Indianen, maar alle de bergen rondom ons veele mijlen verre waren in brand, dat in den nacht eene allertreffendste en allerfraaiste vertooning maakte.

De dag van den een en twintigsten gong voorbij zonder dat wij iemand van de inboorlingen zagen, zelfs zonder enige aanmerkenswaerdige omstandigheid. Den twee en twintigsten doodden wij eene schildpad voor den maaltijd van dien dag; toen wij haar openden, vonden wij eenen houten harpoen, omtreng zoo dik als een vinger, ten naasten bij vijftien duimen lang en met weêrhaaken aan het eind, gelijk die, welke wij in handen van de inboorlingen gezien hadden; door beiden zijne schouderen steeken: zij scheen reeds lang geleden geharpoend te zijn, want de wond was volmaakt over het wapentuig toegegroeid.

Den drie en twintigsten 's morgens vroeg zond ik enig volk het land in, om voorraad te plukken van de groente, van welke hier boven reeds gewag gemaakt is onder den naam van Caraïbische Kool. Een van hetzelve, een weinig van de overige afgedwaald zijnde, ontmoetede eensklaps vier Indianen, drie mannen en een jongen, die hij niet zag, voor hij, in het bosch een' hoek omdraaiende, zig onder hen bevond. Zij hadden een vuur aangestookt en waren bezig met eenen vogel

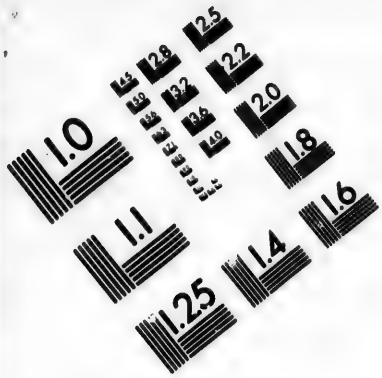

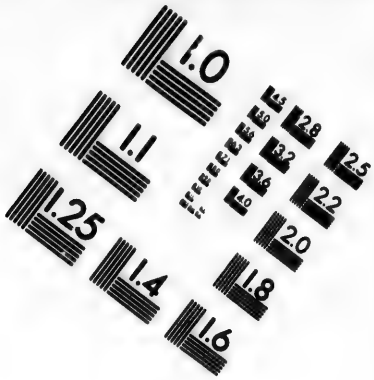

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

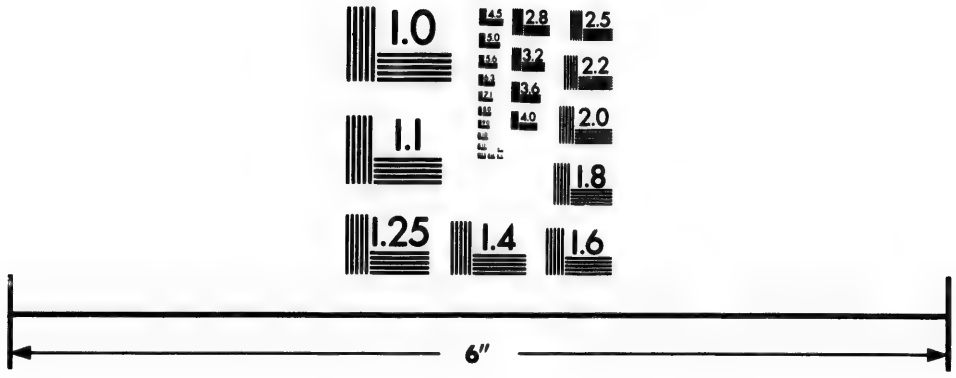

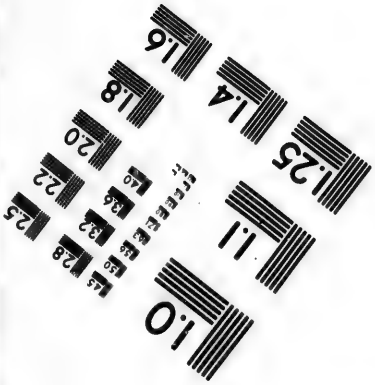

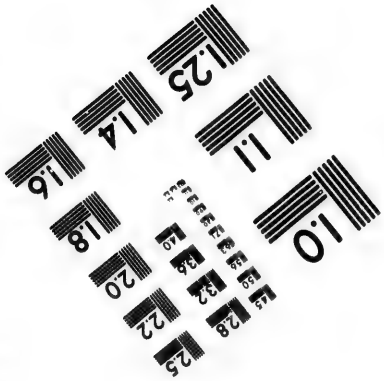

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

en een stuk van een Kangaroo te braden, waarvan het overig gedeelte beneven een Kakatoe niet verre daarvandaan aan eenen boom hong: de man, ongewapend zijnde, was in het eerst een uitersten verschrikte; maar hij had de tegenwoordigheid van geest van niet wegtevlugten, te recht oordeelende dat hij waarschijnlijk het meest gevaar zou loopen als hij het gevaar scheen te vreezen: hij ging dan bij hen nederzitten en bood hun met een gelaat van vrolijkheid en vergenoegdheid zijn maal, het eenigste dat hij bij zig had en denken kon dat hun aangenaam zou wezen; zij namen het aan en het de een den anderen overgereikt hebbende, gaven zij het hem terug: toen beproefde hij hen te verlaaten, maar dit scheenen zij niet te willen toestaan; hij onderzinde egter nog zijne vrees en zettede zig weder neder; zij beschouwden hem met groote aandacht en nieuwsgierigheid, vooral zijne kleederen, en bevoelden zijne handen en zijn aangezigt, om zig te overtuigen dat zijn ligbaam even zoo als het hun gemaakt was. Zij behandelden hem met de grootste beleefdheid en, hem omtrent een half uur opgehouden hebbende, deeden zij hem tekenen dat hij mogt vertrekken: hij wagtede geen tweede afscheid af, maar toen hij hen verliet en zij zagen dat hij den regten weg naar herschip niet insloeg, kwamen zij van hun vuur en weezen hem den weg, zoo dat zij wel wisten van waar hij gekoomen was.

In

In dien tusschen tijd had de Heer BANKS een wandeling aan de overzijde van de rivier gedaan om planten te verzamelen en had het grootste gedeelte van het doek, dat wij den Indianen geschonken hadden, op eenen hoop bij elkander vinden leggen, waarschijnlijk als onnut tuig, niet waerdig om medegedraagen te worden en misschien zou hij, als hij verder gezogt hadd', de andere snuisterijen ook gevonden hebben; want zij scheenen zeer weinig waardij te hechten aan hetgeen wij hadden, uitgezonderd onze schildpadden, die eene verspapering waren, die wij minst konden missen.

Naardien de harde wind, die ons nog beletted in zee te loopen, steeds bleef aanhouden, gongen de Heeren BANKS en SOLANDER wederom uit op den vier en twintigsten, om te zien of zij enige nieuwe planten konden ontdekken: zij doorkruisten de bosschen den geheelen dag zonder iets te vinden; maar zoo als zij terugkeerden door eene diepe valei, welker zijden, schoon bijna zoo steil als een muur, met boomen en struiken bedekt waren, vonden zij verscheiden nooten op den grond liggen, die hun aanmerkenswaerdig voorkwamen, namelijk van de *Anacardium Orientale* of Oostersche Anacardium; deeze bragten hen op een nieuw spoor en zij gongen allerijverigst aan het zoeken naar den boom, die dezelve droeg, welken misschien geen een Europisch kruidkundige immer gezien heeft;

maar, tot hunne groote ſpijt, konden zij dien niet vinden, zoo dat zij, na veel tijds verſpild en vier of vijf boomen nedergeveld te hebben, geheel van vermoeidheid uitgeput, naar het ſchip terugkeerden.

Den vijf en twintigſten de rivier opgevaaren zijnde, vond ik eene kano, onzen vrienden den Indianen toebehoorende, welke wij zedert het voorval met de ſchildpad niet gezien hadden; zij hadden dezelve aan enige manglesboomen gebonden gelaaten, omtrent eene Engelſche mijl van het ſchip en ik kon aan hunne vuuren zien dat zij zig ten minſten zes Engelſche mijlen regt uit landwaarts in begeeven hadden.

Terwijl de Heer BANKS op den zes en twintigſten wederom het land doorkruiste om voorwerpen van Natuurlijke Hiſtorie te zoeken, had hij het geluk een dier te vangen van het geſlacht der *Oposſums* of Buideldieren: het was een wijfjen en hij vong met hetzelve twee jongen: wij vonden dat het zeer veel geleek naar het aanmerklijk dier van dat geſlacht, dat BUFFON onder den naam van *Phalanger* beſchreven heeft; maar het is egter hetzelfde niet. BUF- meent dat dit geſlacht Amerika bijzonder eigen is; maar hierin vergist hij zig voorzeeker en de Phalanger is, gelijk PALLAS in zijne dieren-beſchrijving aangemerkt heeft, waarſchijnlijk zelf een inboorling van de Oost-Indieën, alzoo het dier, dat de Heer BANKS vong,

naar

naar hetzelve geleek in het buitengewoon maakzel zijner voeten, in het welk het van alle andere geslachten van dieren verschilt.

Den zeven en twintigsten schoot de Heer GORE een Kanguroo, die met vel, kop en ingewanden agt en veertig ponden woog. Bij nader onderzoek bevonden wij egter dat dit dier nog niet volwassen was, alzoo de agterste kiezen nog niet gevormd waren. Wij maakten hem des anderen daags klaar voor ons middagmaal; maar bevonden, tot onze groote spijt, dat hij veel slegter smaakte dan die, welken wij te vooren gegeeten hadden.

De wind bleef uit dezelfde streek met dezelfde kragt waaien tot den negen en twintigsten des morgens ten vijf uuren, wanneer het stil wierd; kort daarop kwam 'er een zagt land-windjen op en, alzoo het nu omtrent twee uuren geëbt had, zond ik eene sloep uit, om te zien hoe veel water 'er op de baar ware; middelerwijl ligteden wij het anker en maakten alles gereed om in zee te loopen. Doch toen de sloep terug kwam, berichtede de officier dat 'er slechts dertien voeten water op de baar was, dat zes duimen minder was dan het schip diep gong. Wij waren dan genoodzaakt weder ten anker te koomen, en de zee-wind omtrent agt uuren weder opkoomende, lieten wij alle hoop vaaren van dien dag te zullen kunnen zeilen.

Wij hadden frisse koelten uit het Z. O. met mis-

tig weder en regen tot twee uuren in den morgenstond van den een en dertigsten, wanneer ik, het weder wat bedaard zijnde, enige gedagten had van te beproeven of ik het schip uit de haven konde laaten winden; doch zelf eerst met de sloep uitvaarende, bevond ik dat het nog te sterk woei om het te onderneemen. Gedurende allen deezen tijd gong men in de pinas en jol voort met de netten uittewerpen en met den angel te visschen met vrij goeden uitslag; somtijds vong men eene schildpad en dikwijls bragt men van twee tot drie honderd ponden visch aan boord.

Den eersten Augustus zag de timmerman de pompen na en vond dezelve, tot onze groote spijt, alle verrot, hetwelk, naar hij zeide, daaraan was toe te schrijven dat de sappen in het hout gelaaten waren; eene derzelve was zoo verrot, dat zij, toen men haar uitheiste in stukken viel en de overige waren weinig beter, zoo dat ons voornaamste vertrouwen nu in de hechtheid van ons schip was, dat gelukkigtijk niet meer water inliet dan een duim in een uur.

Op vrijdag den derden, des morgens ten zes uuren, deeden wij wederom eene vergeefsche poging om het schip uit de haven te winden; maar den vierden, des morgens ten vijf uuren, hadden onze poogingen eene betere uitkomst en omtrent zeven uuren gongen wij wederom onder zeil met een ligt land-windjen, dat weldra gong leggen en ge-

gevolgd wierd door de zee-winden uit het Z. O. t. Z., met welke wij in zee liepen en O. t. N. hielden, hebbende de pinas vooruit, die last had om aanhoudend te blijven peilen. De jol was naar de schildpadden bank gezonden om het net optehaalen, dat daar gelaaten was; maar, alzoo de wind opstak, geraakten wij voor haar naar buiten. Een weinig voor den middag ankerden wij in vijftien vademen water, met eenen zandigen grond; want ik vond het niet raadzaam tusschen de banken te loopen, voor ik dezelve wel, bij laag water, uit de mast bezien hadde, hetgeen mij een besluit zou kunnen doen neemen welken weg ik stuuren zoude; want ik was voor als nog in twijfel of ik door het zuiden terug zoude keeren om alle de banken henen, dan of ik in het oosten of in het noorden eenen doortocht zoude zoeken, al hetwelk tegenswoordig even moeijelijk en gevaarlijk scheen. Toen wij ten anker lagen, was de haven, uit welke wij gezeild waren, omtrent vijf mijlen Z. 70 W. van ons; de noordlijkste punt van het groot land, die wij in het gezigt hadden, welke ik *Kaap Bedfort* noemde, en die op de Zuider Breedte van 15° 16′ en op de Wester Lengte van 214° 45′ ligt, lag drie en eene halve mijl N. 20 W. van ons; doch ten N. O. van deeze kaap konden wij land zien, dat het voorkoomen had van twee hooge eilanden: de schildpad-banken lagen eene Engel-

sche mijl in het oosten van ons: onze Breedte was, volgens onze waarneeming, 15° 32' Z. en onze diepte, in het afhouden van het land, van drie en eene halve tot vijftien vademen.

KAART

van een gedeelte van de Kust van

NIEUW ZUID WALE

VAN KWELLING KAAP TOT

ENDEAVOUR-STRAAT.

door LUIT: J. COOK

1770.

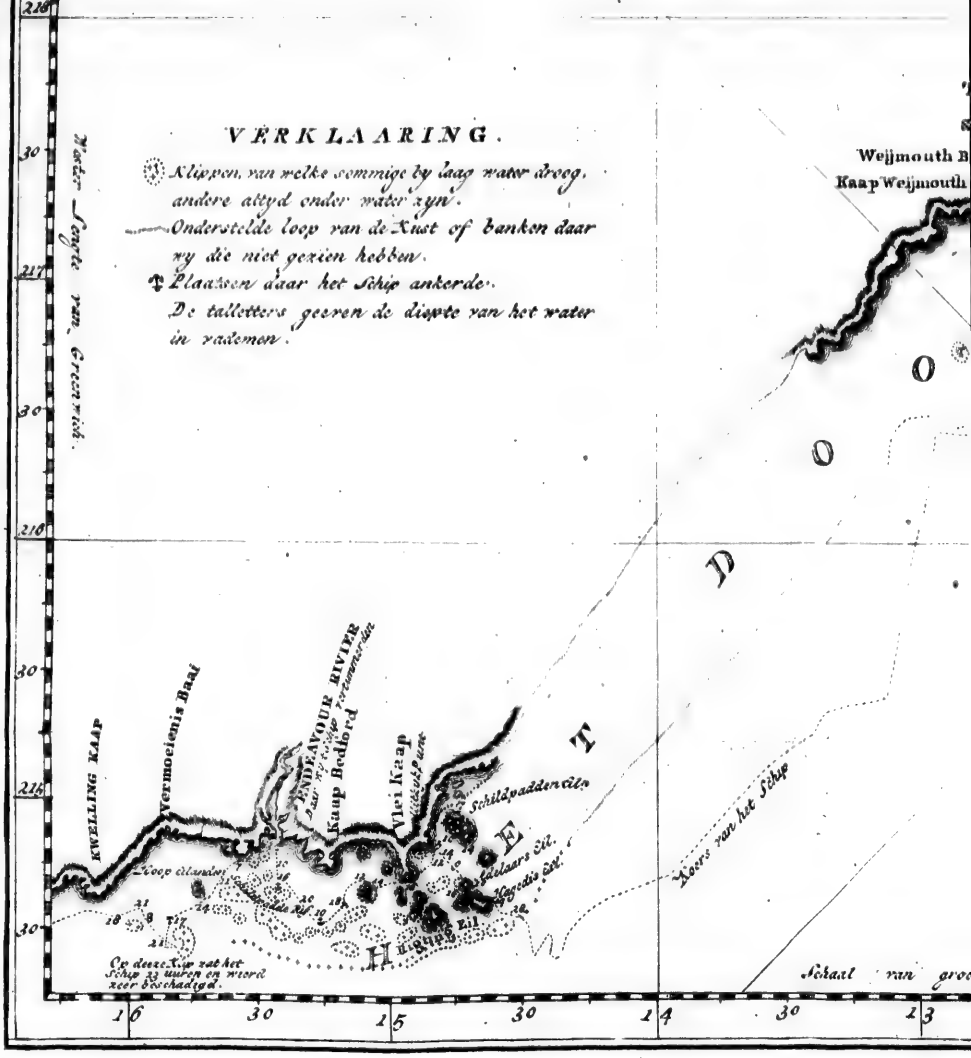

R T

n de Kust van

D W A L E S,

AAP TOT DE

-STRAAT.

. COOK

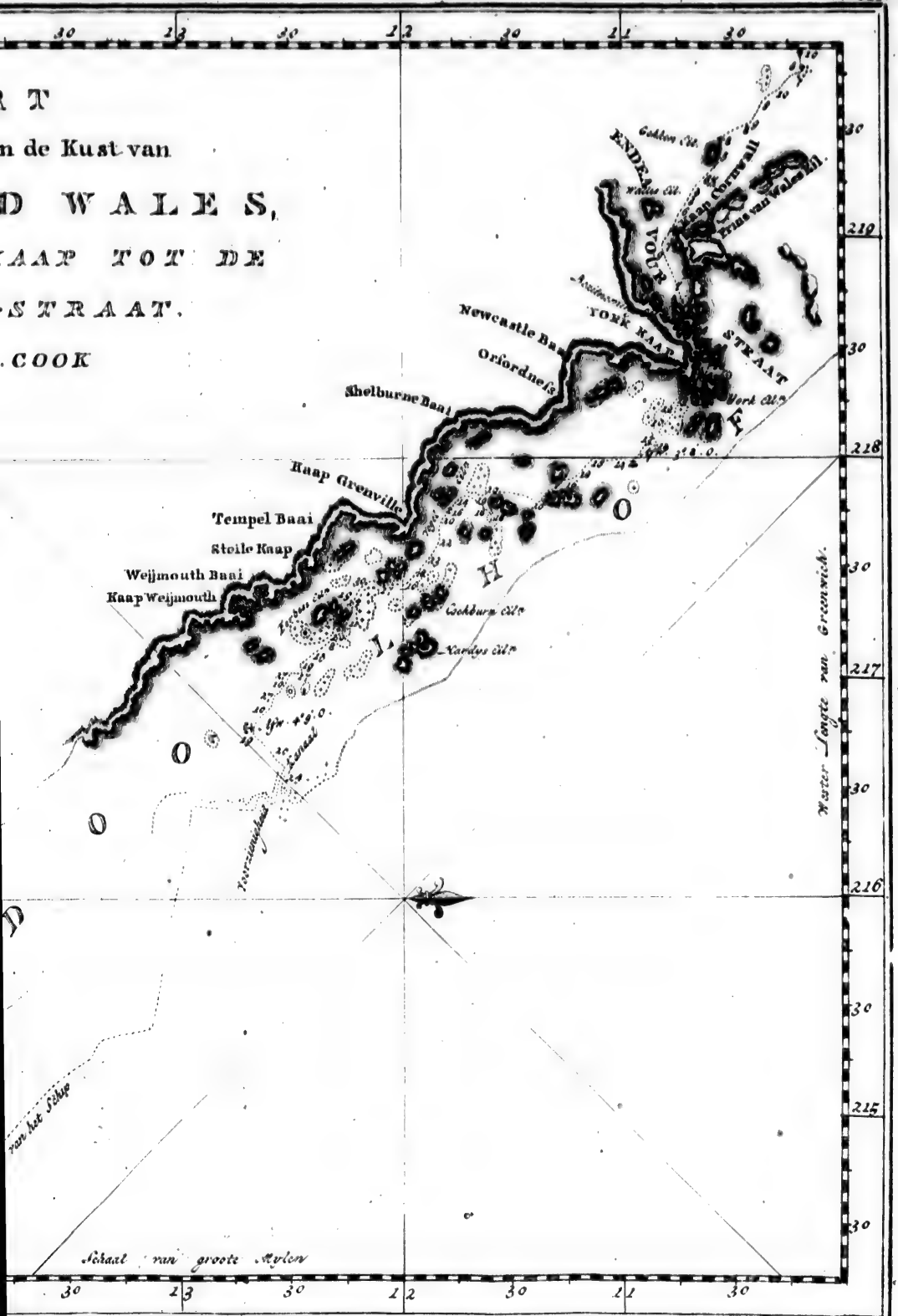

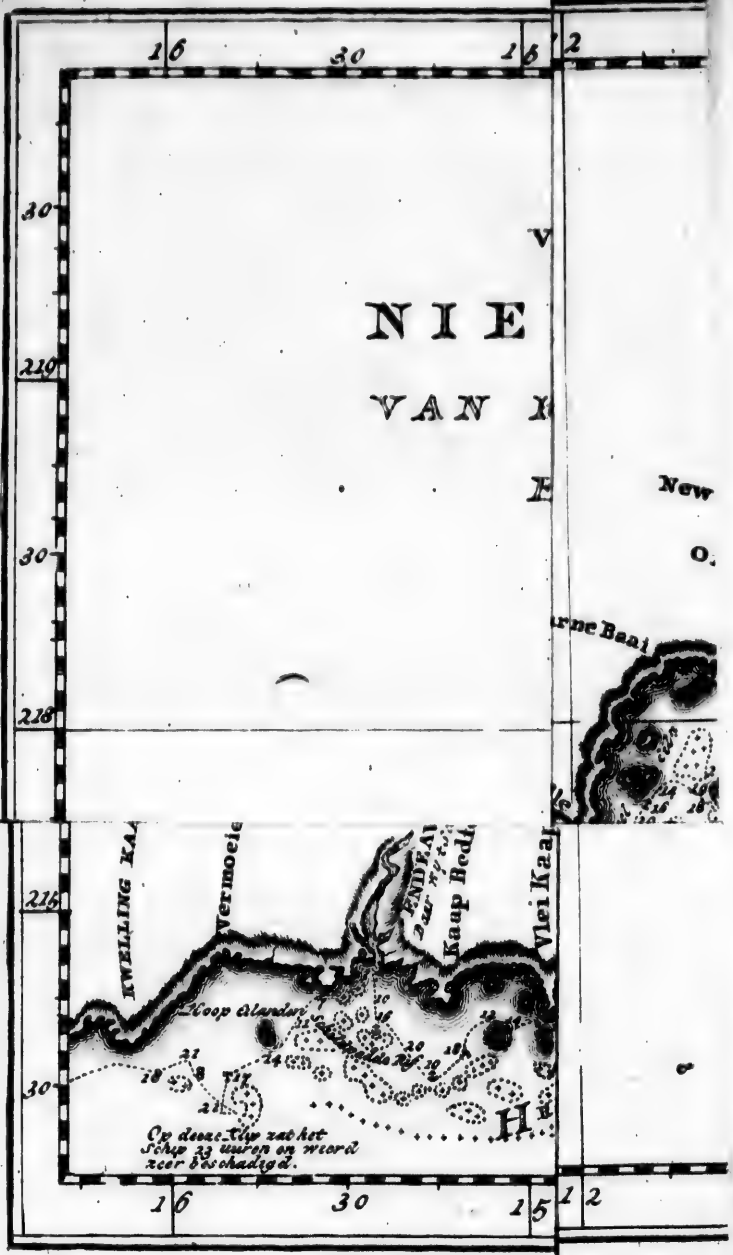

16
30
16
2
30
210
30
218
215
30
NIE
VAN
New
O.
rne Baai
KWELLING KA
Vermoeie
ENDEAV
Kaap Bedd
Vlei Kaap
Hoop Eilanden
Op deeze Klip zat het Schip 23 uuren en wierd zeer beschadigd.
16
30
15
12

VIJFDE HOOFDSTUK.

Vertrek uit de Endeavour-Rivier. *Bijzondere beſchrijving van de haven, het omliggend land en verſcheiden eilanden aan de kust. Vaart van de* Endeavour-Rivier *tot het noordelijkſte eind van het land en gevaaren op dien tocht.*

De haven, die wij nu verlaaten hadden, noemde ik *Endeavour-Rivier*. Zij is flechts eene kleine haven of kreek, met eene baar er voor; zij loopt in een kronkelend kanaal drie of vier mijlen het land in en boven aan dezelve is eene kleine beek van zoet water: daar is geene diepte voor ſchepen verder dan eene Engelſche mijl binnen de baar, en op dien afſtand alleen aan de noord-zijde, daar de kant bijna een vierde van eene mijl verre zoo ſteil is, dat een ſchip bij laag water zoo digt aan den wal vlot kan liggen, dat men eene brug van hetzelve op het land kan ſlaan en de plaats is ook zeer gemaklijk om het ſchip op zijde te leggen; maar met laag water is er geene grooter diepte op de baar dan van negen of tien voeten, noch ook meer dan zeventien of agttien voeten met hoog water; het verſchil tuſſchen hoog en laag water is bij ſpring zijden, omtrent negen

voeten. Bij nieuwe en volle maan is het tusſchen negen en tien uuren hoog water: ik moet ook alhier herinneren dat dit gedeelte van de kust zoo met banken bezet is, dat zulks de haven nog moeijelijker maakt om aantedoen; men nadert dezelve veiligst uit het zuiden, geſtadig digt langs de kust zeilende. Derzelver ligging kan altijd gevonden worden door de Breedte, die zeer naauwkeuriglijk is opgegeeven. Boven de zuidlijke punt is enig hoog land, maar de noordlijke punt wordt gevormd door een laag zandig ſtrand, dat zig omtrent drie Engelſche mijlen noordwaarts uitſtrekt, daar het land wederom hoog begint te worden.

De voornaamſte ververſching, die wij hier bekwamen, was ſchildpad; dan alzoo zij niet te krijgen waren dan met vijf mijlen verre in zee te gaan en het weder dikwijls ſtormachtig was, hadden wij geen' overvloed van deeze lekkernij: die wij vongen wierden, zoo wel als de viſch, alzoos gelijklijk onder ons bij het gewigt verdeeld, en de geringſte matroos aan boord kreeg zoo veel als ik; ik geloof dat alle bevelhebbers, op zulk eene reis als deeze, zig 'er wel bij zullen bevinden deeze regel te volgen. Op verſcheiden plaatſen van de zandige ſtranden en op de zand-duinen aan de zee vonden wij porcelein en eene ſoort van boon, die op eene ſteel groeit, welke langs den grond kruipt: de porcelein vonden wij zeer goed als zij gekookt was en de boonen zijn ook niet te verach-

achten; want zij waren ons van grooten dienst voor onze zieken: de beste groente egter die hier te bekoomen was, waren de toppen van de coccos, van welke ik reeds melding gemaakt heb als in de West-Indieën bekend zijnde onder den naam van Karaïbiſche kool: deeze waren, naar ons dagt, niet veel minder dan ſpinnagie, naar welke zij in ſmaak enigzints gelijken; de wortels zijn wel niet goed, maar zij zouden waarſchijnlijk door eene behoorlijke aankweeking verbeterd kunnen worden. Zij worden hier voornamelijk in moderachtige gronden gevonden. De weinige koolpalmboomen, die wij ontmoeteden, waren, over het algemeen, klein, en gaven zulke kleine koolen, dat het der moeite niet waerdig was naar dezelve te zoeken.

Behalven de kanguroo en de oposſum, van welke reeds geſprooken is, en eene ſoort van bontſem, zijn 'er ook wolven op dit gedeelte van de kust, zoo wij niet bedrogen wierden door het ſpoor op den grond, en verſcheiden ſoorten van ſlangen; ſommige van de ſlangen zijn venijnig en andere onſchadelijk; daar zijn hier geene andere tamme dieren dan honden en van deeze zagen wij ſlechts twee of drie, die dikwijls bij de tenten kwamen om de beenen en brokjens die daar lagen, optezoeken. Daar ſchijnt ook geen een dier in menigte te zijn dan de kanguroo; andere zagen wij naauwlijks meer dan eens, maar deeze ontmoeteden

den wij bijna zoo dikwijls wij in de bosschen gingen. Van land-vogelen zagen wij kraaien, wouwen, havikken, tweeërleie soorten van kakatoes, eene wit en de andere zwart, eene zeer fraaie soort van lorij, enige papegaaien, twee of drieërleie soorten van duiven en verscheiden kleine vogeltjens, in Europa niet bekend. De water-vogelen zijn fluitende eenden of smienten, die op de boomen gaan zitten en ik geloof ook roesten, wilde ganzen, wulpen, en enige weinige andere, maar deeze zijn niet overvloedig. Het aanzien van het land is, gelijk reeds hier boven, als het te pas kwam, gezegd is, aangenaam afgewisseld met bergen en dalen, gras-landen en bosschen. De grond is op de bergen hard, droog en steenachtig; hij brengt egter grof gras voort, en ook hout; de grond van de vlakten en in de valeien is op sommige plaatsen zand, op andere klei; op sommige is hij ook rotsachtig gelijk de heuvelen; hij is egter over het algemeen wel bedekt en heeft ten minsten het voorkoomen van vrugtbaarheid. Het geheele land, zoo bergen als valeien, zoo bosschen als vlakten, is bezet met mieren-hoopen, van welke sommige zes of agt voeten hoogte en tweemaal zoo veel in omtrek hebben. De boomen zijn niet menigvuldig in soorten; de gomboom, dien wij op het zuidlijk gedeelte van de kust vonden, is de gemeenste, maar hij is hier zoo groot niet: ter wederzijde van de rivier, zoo verre zij loopt, staan

zeer

zeer veele mangles-boomen, die zig op ſommige plaatſen eene Engelſche mijl binnen 's lands uitſtrekken. Het land is overal wel bewaterd; daar zijn verſcheiden fraaie beekjens op eenen kleinen afſtand van elkanderen, maar geene op de plaats daar wij lagen, ten minſten niet geduurende den tijd dat wij ons daar bevonden, toen het in het drooge jaargetijde was; wij wierden egter wel van water voorzien door bronnen, die niet verre af gelegen waren.

In den agtermiddag van den vierden hadden wij eene labber koelte uit het Z. O. en helder weder; doch alzoo ik niet voorneemens was voor des anderen daags 's morgens onder zeil te gaan, zond ik alle de ſloepen naar het rif, om zoo veele ſchildpadden en ſchulp-viſſchen te haalen als zij konden. Bij laag water klom ik in de mast en zag naar de banken, die een zeer gevaarlijk voorkoomen hadden. Ik kon veele in de verte zien en van veele was een gedeelte boven water. De zee ſcheen meest vrij ten noord-oosten van het ſchildpadden-rif en ik nam het beſluit die koers te neemen digt bij den wind, opdat wij, als wij geen' doortocht konden vinden, altoos denzelfden weg zouden kunnen terug keeren. In den avond bragten de ſloepen eene ſchildpad, eene ſtekelrog en zoo veele groote kokhaanen, dat ieder man omtrent anderhalf pond kreeg, want daar was in elken niet minder dan twee ponden vleesch: Wij

von-

vongen in den nacht ook verſcheiden haaien, die, ſchoon juist geene lekkernij, egter eene aangename toevoer bij onze verſche levensmiddelen waren.

Ik wagtte in den morgen tot half eb voor ik het anker ligtte, omdat de banken zig alsdan beginnen te vertoonen; maar het woei toen zoo ſterk, dat ik genoodzaakt was ten anker te blijven liggen: in den agtermiddag egter, wanneer de wind meer bedaard wierd, gongen wij onder zeil en zeilden bij den wind N. O. t. O. naar buiten, laatende het ſchildpadden rif te loefwaard leggen en de pinas vooruit zendende om te peilen: wij hadden niet lang deeze koers gehouden, of wij ontdekten banken voor uit en ter wederzijde; en ten half vijf, omtrent agt Engelſche mijlen voortgezeild zijnde, deed de pinas ſein van ondiep water, daar wij zulks weinig verwagtten; hierop wendden wij en hielden af en aan, terwijl de pinas zig verder oostwaarts begaf, en den avond toen vallende, kwam ik ten anker in twintig vademen water met eenen modderigen grond. *Endeavour-Rivier* lag toen Z. 52 W. *Kaap Bedford* W. t. N. ¼ N. op vijf mijlen affland; het noordlijkst land in het gezigt, dat zig als een eiland vertoonde, N.; en eene bank, van welke zig een klein zandig gedeelte boven water zien liet, lag N. O. tuſſchen twee en drie Engelſche mijlen van ons: terwijl wij van het ſchildpadden-rif naar deeze plaats afhielden, had-

den

den wij van vbetien tot twintig vademen water, maar toen de pinas omtrent eene Engelsche mijl verder naar het O. N. O. was, was 'er niet meer dan vier of vijf voeten water met eenen rotsachtigen grond en egter kwam ons dat zoo niet voor in het schip.

In den morgen van den zesden hadden wij eene sterke koelte, zoo dat wij, in plaats van het anker te ligten, genoodzaakt waren nog meer touw te steeken en onze bram-raas te strijken. Toen het laag water was, gong ik met verscheiden van de officiers boven in de mast op den uitkijk, om te zien of wij een' doortocht door de banken konden ontdekken, maar wij zagen niets dan branding, die zig uit het Z. in de rondte door het O. tot in het N. W. uitstrekte en verre in zee tot buiten bereik van ons gezigt; deeze branding scheen egter niet veroorzaakt te worden door eene enkele doorgaande bank, maar door verscheidene, die van elkanderen afgezonderd waren: op die, welke verst naar het oosten lag, brak de zee zeer hoog, dat mij deed denken dat deeze de laatste was, want op veele van die, welke binnen deeze waren, was de branding niet aanmerklijk en van omtrent half eb tot half vloed waren zij in het geheel niet te zien, dat het zeilen door dezelve nog gevaarlijker maakt, vooral naardien de banken alhier voornamelijk bestaan uit koraal klippen, die zoo steil zijn als een muur; op enige van dezelve egter, en

ge-

gemeenlijk aan het noordlijk eind, zijn vakken zand, die ſlechts bij hoog water bedekt en op enigen afſtand te onderſcheiden zijn. Nu overtuigd zijnde dat 'er geen doortocht naar zee was dan door den doolhof van deeze banken, wist ik niet welken weg ik ſtuuren zoude, als het weder ons zoude toelaaten onder zeil te gaan. De ſtuurman was van gedagten dat wij denzelfden weg, dien wij gekoomen waren, moesten terugkeeren, maar dit zou een eindeloos werk geweest zijn, alzoo de wind ſterk uit die ſtreek woei, bijna zonder tusſchenpoozing; aan den anderen kant, als 'er geen doortocht naar het noorden konde gevonden worden, zouden wij wel genoodzaakt zijn daar eindelijk toe overtegaan. Deeze beſluiteloozе overleggingen hielden ons tot des nachts ten elf uuren bezig, wanneer het ſchip begon te drijven, hetwelk ons noodzaakte tot een en een derde kabel te vieren, dat het deed opdraaijen; maar in den morgen ſtak de wind nog feller op, wanneer het weder begon te drijven, waarom wij het klein boeganker lieten vallen en eene geheele kabel ſtaken en twee kabels op het ander anker, en egter dreef het nog, ſchoon niet zoo ſterk; toen ſtreeken wij de bram-ſtengen, lieten de raas en ſtengen geheel neder en hadden eindelijk het genoegen te zien dat het ſchip bleef liggen. *Kaap Bedford* lag nu W. Z. W. drie en eene halve mijl van ons en in deeze ligging hadden wij banken ten oosten, die

zig

zig van het Z. O. t. Z. tot het N. N. W. uitſtrekten, van welke de naaste omtrent twee Engelſche mijlen van ons lag. Naardien de wind met weinig tusſchenpoozing bleef aanhouden, bleeven wij rijden tot zeven uuren in den morgen van den tienden, wanneer wij, vermits de wind wat bedaard was, het anker ligteden en naar het land ſtuurden, hebbende eindelijk beſloten eenen doortocht naar het noorden langs de kust te zoeken, en ſteeds de ſloep vooruit laatende peilen: wij hadden, terwijl wij het land naderden, van negentien tot twaalf vademen: na dat wij omtrent een uur naar land geſtuurd hadden, lieten wij het afvallen naar drie kleine eilandjens, die in het N. N. O. $\frac{1}{2}$ O. lagen, drie mijlen van *Kaap Bedford*, welke de ſtuurman bezogt had terwijl wij in de haven lagen. Ten negen uuren waren wij 'er regt over en tusſchen dezelve en het groot land: tusſchen ons en het groot land was nog een laag eiland, dat N. N. W. vier Engelſche mijlen van de drie eilanden ligt en in dit kanaal hadden wij veertien vademen water. De noordlijkſte land-punt in het gezigt lag nu N. N. W. $\frac{1}{2}$ W., op omtrent twee mijlen afſtands. Vier of vijf mijlen ten noorden van deeze land-punt zagen wij drie eilanden, bij welke enige nog kleinere lagen, en wij konden de banken en klippen naar den zeekant zien liggen, die zig noordwaarts tot aan deeze eilanden uitſtrekten: wij rigteden onze koers tusſchen dit rif en het groot land,

laatende een klein eilandjen, dat N. t. O. vier Engelſche mijlen van de drie eilanden ligt, oostwaarts liggen. Op den middag waren wij tusſchen het groot land en de drie eilanden gekoomen: wij waren twee mijlen van het groot land en vier van de eilanden; onze Breedte was, bij waarneeming, 14° 51′. Wij dagten nu dat wij eene vrije opening voor ons zagen en hoopten dat wij nu wederom buiten gevaar waren; in deeze hoop vonden wij ons egter wekdra bedrogen en om die reden noemde ik de land-punt *Vlei-Kaap*. Zij ligt op de Zuider Breedte van 14° 56′ en op de Wester Lengte van 214° 43′ en is een hoog voorgebergte, bij de zee in twee heuvelen uitſteekende, agter welke een derde is, met laagen zandigen grond ter wederzijde; zij kan egter nog beter gekend worden aan de drie eilanden die in zee liggen: het noordlijkst en grootst ligt omtrent vijf mijlen van de Kaap in de ſtreek van N. N. O. Van *Vlei-Kaap* ſtrekt het land N. W. en N. W. t. W. Wij ſtuurden langs de kust N. W. t. W., tot een uur, naar hetgeen wij dagten het open kanaal te zijn, wanneer de onder-officier, die in de mast zat, riep dat hij land vooruit zag, hetwelk zig geheel in de rondte tot aan de eilanden, die tusſchen ons en de zee lagen, uitſtrekte en een groot rif tusſchen ons en dezelve: hierop klom ik zelf in de mast, van waar ik zeer duidlijk het rif zag, dat nu zoo verre te loefwaart was, dat wij het niet te bo-

yen konden zeilen, maar het land vooruit, dat hij gemeend had het groot land te zijn, ſcheen mij toe ſlechts eene groep kleine eilanden te wezen. Zoo dra ik uit de mast kwam, klommen de ſtuurman en enige andere 'er in, die alle ſtaande hielden dat het land vooruit niet uit eilanden beſtond, maar dat het het groot land was en, om hun bericht nog ontrustender te maaken, zeiden zij dat zij overal rondom ons branding zagen. In deeze twijfeling loefden wij naar land en maakten ſein aan de ſloep, die vooruit peilde, om aan boord te koomen, doch alzoo zij verre aan lij was, waren wij genoodzaakt het af te laaten vallen om haar opteneemen en een weinig daarna kwamen wij ten anker onder eene punt van het groot land, in wat minder dan vijf vademen, en omtrent eene Engelſche mijl van wal. *Vlei-Kaap* lag nu drie en eene halve mijl in het Z. O. van ons; zoodra het ſchip ten anker lag, gong ik aan land op de punt, die hoog is, en die mij een goed gezigt van de zee-kust gaf, welke agt of tien mijlen N. W. t. W. ſtrekte, dat, alzoo het weder niet zeer helder was, zoo verre was als ik zien kon. Daar vertoonden zig negen of tien kleine laage eilandjens en enige banken over de kust; ik zag ook enige groote banken tuſschen het groot land en de drie hooge eilanden, buiten welke ik vast geloofde dat 'er meer eilanden en geen gedeelte van het groot land waren. Behalven de punt, waarop ik nu

was, die ik *Uitkijk-punt* noemde, en *Vlei-Kaap*, is het groot land, ten noorden van *Kaap Bedford* laag en in vakken van wit zand en groen kreupelbosch verdeeld, tot tien of twaalf Engelſche mijlen binnen 's lands, agter welke het tot eene aanmerklijke hoogte rijst. Ten noorden van *Uitkijk-punt* vertoonde de kust zig als eene bank en plat tot op eenen aanmerklijken afſtand, hetwelk ons niet veel moeds gaf dat het kanaal, dat wij tot hier toe langs het land gevonden hadden, zou blijven aanhouden. Op deeze punt, die ſmal was en uit het fraaist wit zand beſtond, dat wij ooit gezien hadden, ontdekten wij de voetſtappen van volk en wij zagen ook rook en vuur op enigen afſtand binnens lands.

In den avond keerde ik naar het ſchip en beſloot des anderendaags 's morgens een van de hooge eilanden, in volle zee liggende, te bezoeken, van welks top, alzoo zij vijf mijlen in zee lagen, ik hoopte de ligging van de banken en het kanaal tusſchen dezelve duidlijker te zullen ontdekken.

Ik vertrok dan den elfden des morgens met de pinas, verzeld van den Heer BANKS, wiens kloekmoedigheid en weetgierigheid hem in alle tochten deeden deelen, naar het noordlijkst en grootst van de drie eilanden en ik zond te zelfden tijd den ſtuurman met de jol aan lij, om tusſchen de laage eilanden en het groot land te peilen. Ik voer, onder weg, over een rif van koraal-rots en zand,

dat

dat omtrent twee mijlen van het eiland ligt en ik liet een ander aan lij, dat omtrent drie Engelſche mijlen van hetzelve ligt: aan de noord-zijde van het rif, onder den wind, ligt een laag zandig eiland met boomen op hetzelve, en op het rif, over hetwelk wij voeren, zagen wij verſcheiden ſchildpadden: wij maakten jagt op eene of twee, maar niet veel tijds overig hebbende en den wind vrij ſterk zijnde, konden wij geen eene vangen.

Omtrent ten een uur bereikten wij het eiland en klommen terſtond op den hoogſten berg met eene mengeling van hoop en vrees, geëvenredigd aan het gewigt van de zaak en de onzeekerheid der uitkomst: rond ziende, ontdekte ik een rif klippen, tusſchen twee en drie mijlen buiten de eilanden liggende, en zig in eene lijn N. W. en Z. O. uitſtrekkende verder dan ik zien kon, waarop de zee met eene vreeslijke branding brak; dit deed mij egter denken dat 'er verder naar zee geene banken meer waren en ik ſchepte moed dat ik buiten deeze zoude geraaken, alzoo ik verſcheiden afgebrooken plaatſen of openingen in het rif zag en diep water tusſchen hetzelve en de eilanden. Ik bleef op deezen berg tot de zon onderging, maar het weder was, geduurende al dien tijd, zoo dampig, dat ik, zeer in mijne verwagting te leur geſteld, weder naar beneden kwam. Hetgeen ik gezien had overdagt en de berichten, die ik gekregen had, met hetgeen ik verwagt had vergeleken hebbende,

beſloot ik den geheelen nacht op het eiland te blijven, in hoop dat het des morgens helderer zoude zijn en ik een duidlijker gezigt van wijder omvang zoude hebben. Wij namen dan ons verblijf onder beſchutting van een kreupelbosch, dat op ſtrand groeide, en ten drie uuren in den morgen, de pinas uitgezonden hebbende met eenen van de ſtuurlieden, die ik met mij gebragt had om tusſchen het eiland en het rif te peilen en hetgeen een kanaal in hetzelve ſcheen te onderzoeken, klom ik andermaal den berg op; maar ik vond het weder, tot mijne groote ſpijt, nog veel dampiger dan den voorigen dag. Omtrent den middag keerde de pinas terug, die aan het rif geweest was en tusſchen vijftien en twintig vademen water gevonden had; maar het woei zoo ſterk, dat de ſtuurman het niet had durven waagen in een van de kanaalen te vaaren, die hem, zoo hij zeide, toeſcheenen zeer naauw te zijn; dit benam mij egter den moed niet, want ik oordeelde, naar zijne beſchrijving van de plaats daar hij geweest was, dat hij het onder een ongunſtig oogpunt gezien had. Terwijl ik met mijn onderzoek bezig was, hield de Heer BANKS zig onledig met zijne gelieſdſte bezigheid en verzamelde verſcheiden planten, welke hij nog niet gezien had. Wij bevonden dat het eiland, dat op twaalf mijlen afſtands zigtbaar is, omtrent agt mijlen omtreks had en over het algemeen zeer rotsachtig en dor was. Aan de noord-west zijde zijn eg-

egter enige zandige baaien en enig laag land, dat met lang dun gras bedekt is en met boomen van dezelfde foort als die op het groot land: in dit gedeelte van het eiland waren ook veele zeer groote hagedisfen, van welke wij enige vongen. Wij vonden ook op twee plaatfen zoet water; het een was een loopend ftroomtjen, maar dat was wat brak daar ik het proefde, dat digt aan zee was; het ander was eene ftaande plas digt agter het zandig ftrand en dit was volkoomen zoet en goed. Ondanks den afftand van dit eiland van het vast land, zagen wij egter, tot onze groote verwondering, dat het fomtijds door de inboorlingen bezogt wierd; want wij vonden zeven of agt geraamten van hunne hutten en groote hoopen fchulpen, uit welke zij, naar wij onderftelden, den visch gegeeten hadden. Wij merkten op dat alle deeze hutten op hoogten gebouwd waren en geheel naar het Z. O. ftonden, ftrijdig met die, welke wij op het vast land gezien hadden; want zij waren alle of op het hangen van een heuvel, of onder enig kreupelhout gebouwd, dat dezelve voor den wind befchuttede. Uit deeze hutten en derzelver plaatfing maakten wij op dat het weder hier in fommige jaargetijden onveranderlijk ftil en fraai is; want de inboorlingen hebben geene booten, met welke zij de zee bevaaren kunnen tot op zoo groote eenen afftand, in zulk weder als wij gehad hadden van den tijd dat wij eerst op de kust gekoomen waren.

Alzoo wij hier geene andere dieren zagen dan hagedisſen, noemde ik het eiland *Hagedis-Eiland*; de twee andere hooge eilanden, die vier of vijf Engelſche mijlen van dit af liggen, zijn in vergelijking klein, en bij deeze liggen nog drie andere, welke nog kleiner zijn en laag met verſcheiden banken of rifs, vooral naar het Z. O.: daar is egter eene vrije vaart van *Vlei-kaap* naar deeze eilanden en zelfs tot de buitenſte rifs, als men *Hagedis-Eiland* ten N. W. en de andere ten Z. O. laat liggen.

Ten twee uuren in den agtermiddag, geene hoop ziende dat het weder helder zoude worden, vertrokken wij van *Hagedis-Eiland* naar het ſchip en wij gongen onder weg aan land op het laag zandig eiland, daar boomen op ſtonden, en dat wij op onze uit-reis gezien hadden. Op dit eiland zagen wij een ongelooflijk getal vogelen, meest zee-vogelen: wij vonden ook het nest van eenen arend met jongen, die wij doodden, en het nest van eenen anderen vogel, zonder te weeten van welken, van eene allerontzagchelijkſte grootte; het was met takken op den grond gebouwd en was niet minder dan zes en twintig voeten in den omtrek groot en twee voeten agt duimen hoog. Wij bevonden ook dat deeze plaats door de Indiaanen bezogt wierd, waarſchijnlijk om ſchildpad te eeten; want wij zagen 'er veele op het eiland en eene groote menigte van haare ſchilden, die hier en daar op hoopen geſtapeld lagen.

Aan

Aan deeze plaats gaven wij den naam van *Adelaar-Eiland* en, hetzelve verlaatende, ſtuurden wij Z. W. regt naar het ſchip, onder weg altijd peilende, en wij hadden nooit minder dan agt, noch meer dan veertien vademen, dezelfde diepte, welke ik tusſchen dit en *Hagedis Eiland* gevonden had.

Toen ik aan boord kwam, berichtte mij de ſtuurman dat hij naar de laage eilanden geweest was, tusſchen welke en het groot land ik hem gelast had te peilen; dat zij hem voorkwamen omtrent drie mijlen van het groot land te liggen; dat hij, buiten dezelve, van tien tot veertien vademen en tusſchen dezelve en het groot land zeven vademen water gevonden had; maar dat eene bank, die twee mijlen van het groot land uitſtak, dit kanaal eng maakte. Hij had op een van deeze laage eilanden geſlaapen en was op andere aan wal geweest; en hij verhaalde dat hij overal hoopen van ſchilden van ſchildpadden gezien had en vinnen, die hier en daar aan de boomen hingen met het vleesch 'er aan, nog zoo versch, dat het volk van de ſloep 'er van gegeeten had: hij zag ook twee plaatſen zonder gras, welke kortling geleden ſcheenen opgegraaven te zijn en aan de grootte en gedaante van dezelve giste hij dat het graffteden waren.

Mijne gedagten hebbende laaten gaan over hetgeen ik zelf gezien had en over het verſlag van den

ſtuurman, was ik van gedagten dat de doorgang aan lij met gevaar verzeld zou zijn en dat wij, als wij het langs het land hielden, gevaar zouden loopen van door het groot rif ingeſloten te worden en eindelijk zouden genoodzaakt zijn terug te keeren, om eenen anderen doortocht te zoeken, waardoor wij, zoo wel als door enig ander toeval, dat dezelfde vertraaging zoude veroorzaaken, onfeilbaar onze reis naar de Oost-Indieën zouden misſen en gevaar loopen van den tocht geheel vrugtloos te maaken, naardien wij nu maar weinig meer dan voor drie maanden leeftocht aan boord hadden, zelfs op half rantſoen.

Dit gevoelen met de felten en waarſchijnlijkheden, waarop het gegrond was, den officieren voorgelegd hebbende, beſlooten wij met algemeene ſtemmen dat het best dat wij doen konden, was de kust geheel te verlaaten tot wij dezelve met minder gevaar zouden kunnen naderen.

Wij gongen dan den dertienden, met het aanbreeken van den dag, onder zeil en ſtevenden noord-oostwaarts aan naar het noord-westlijk eind van *Hagedis-Eiland*, terwijl wij *Adelaars-Eiland* te loefwaart en enige andere eilanden en banken aan lij lieten liggen, en de pinas vooruit hadden, om overal op onze koers de diepte te peilen. Wij hadden in dit kanaal van negen tot veertien vademen. Op den middag lag het noordwestlijk eind van *Hagedis-Eiland* O. Z. O. op

den

den afſtand van eene Engelſche mijl; onze Breedte was, volgens onze waarneeming, 14° 38', en onze diepte veertien vademen. Wij hadden eene ſtijve koelte uit het Z. O. en ten twee uuren waren wij juist een van de kanaalen of openingen in het buitenſte rif, dat ik van het eiland gezien had, te boven gezeild. Nu wendden wij en maakten een' gang naar het Z. W., terwijl de ſtuurman in de pinas het kanaal opnam; hij deed weldra ſein dat het ſchip zoude volgen en in korten tijd geraakte het behouden buiten. Zoo dra wij buiten de branding waren, hadden wij geen' grond met honderd en vijftig vademen en vonden eene hooge zee, die uit het Z. O. kwam, een zeeker teken dat 'er in die ſtreek geen land, noch geene banken digt bij ons lagen.

Onze verandering van omſtandigheden was nu in elks gelaat te leezen, want zij wierd in ieders hart ten ſterkſten gevoeld: wij waren weinig minder dan drie maanden tusſchen banken en klippen verward geweest, die ons elken oogenblik met vernieling dreigden, dikwijls den nacht ten anker doorbrengende, terwijl wij 'er de golven op hoorden breeken, ſomtijds 'er naar toe drijvende, zelfs terwijl onze ankers uit ſtonden, en weetende dat wij, zoo zij, bij enig toeval, waaraan een bijna aanhoudende ſtorm ons bloot ſtelde, niet hielden, in weinige minuuten onvermijdelijk moesten vergaan. Doch nu, na niet minder

dan

dan drie honderd en zestig mijlen gezeild te hebben, altoos een' man in de rusten hebbende, die het lood wierp, zonder eene minuut tusschenpoozing, dat misschien nooit aan enig ander schip gebeurd is, bevonden wij ons in eene open zee met diep water en genooten eene opgeruimdheid, die wij zoo wel aan onze voorleden gevaaren als aan onze tegenswoordige veiligheid hadden toe te schrijven; egter deeden ons dezelfde golven, die ons door haare deining overtuigden dat wij geene klippen of banken te vreezen hadden, ook zien dat wij niet gerustlijk hetzelfde vertrouwen op ons schip konden stellen als voor het gestoten had; want de stooten, die het kreeg, maakten de lekken zoo veel grooter, dat het niet minder dan negen duimen water in een uur inkreeg, hetwelk, den staat onzer pompen en de reis, die ons nog te doen stond, in aanmerking genoomen zijnde, een voorwerp van ernstige huiverigheid geweest zoude zijn voor volk, dat niet zoo kort geleden in zulk een hagchelijker gevaar geweest was.

De doorgang of het kanaal, door hetwelk wij door het rif in de open zee voeren, ligt op 14° 32′ Zuider Breedte en kan altoos gekend worden aan de drie hooge eilanden binnen hetzelve, welke ik de *Rigting Eilanden* genoemd heb, omdat een vreemdeling, door middel van dezelve, eenen veiligen doortocht door het rif geheel tot het vast land vinden kan. Het kanaal ligt drie mijlen N. O. ½ N. van

van *Hagedis-Eiland*, is omtrent een derde van eene Engelſche mijl breed en heeft niet meerder in lengte. *Hagedis Eiland*, dat, gelijk ik hier boven aangemerkt heb, het grootst en noordlijkst van de drie is, verleent eene veilige anker-plaats onder de noord-west-zijde, zoet water en brandhout. De laage eilanden en banken, die tusſchen hetzelve en het groot land liggen, hebben overvloed van ſchildpadden en visch, die waarſchijnlijk in alle jaargetijden kan gevangen worden, uitgezonderd wanneer het weder zeer ſtormachtig is, zoo dat 'er, alles in aanmerking genoomen zijnde, misſchien op de geheele kust geene beter plaats is voor ſchepen om zig te ververſchen dan dit eiland. En voor ik het verlaat moet ik aanmerken dat wij op hetzelve, zoo wel als op het ſtrand in en omtrent *Endeavour-Rivier*, bamboezen, kokos-nooten en puim-ſteen vonden, gelijk ook de zaaden van planten, die geene voortbrengzelen van dit land zijn en welke men moet onderſtellen dat door de pasſaat-winden uit het oosten aangevoerd worden. De eilanden, die door QUIROS ontdekt zijn en die *Auſtralia del Espiritu Santa* genoemd worden, liggen in deeze parallel, maar hoe verre oostwaarts kan nu niet bepaald worden: op de meeste kaarten worden zij op dezelfde lengte met dit land geplaatst, dat hij, gelijk uit zijne reisbeſchrijving, die in het licht gegeeven is, blijkt, nooit gezien heeft; want daar wor-

worden zijne ontdekkingen niet minder dan twee en twintig graaden ten oosten van hetzelve geplaatst.

Zoo dra wij buiten het rif waren, gongen wij op den wind leggen en heisten de sloepen binnen boord; wij laveerden den gantschen nacht door; want ik wilde niet gaerne aan lij afvallen voor ik eenen gantschen dag voor mij had. Des morgens, bij het aanbreeken van den dag, lag *Hagedis-Eiland* tien mijlen Z. 15 O. van ons; toen haalden wij de zeilen bij en stevenden N. N. W. ½ W. tot negen uuren, wanneer wij N. W. ½ N. hielden, met eene frisse koelte uit het Z. O. Op den middag was onze breedte, bij waarneeming, 13° 46′ Z. en wij hadden nu geen land in het gezigt. Des avonds ten zes uuren minderden wij zeil en maakten een bijlegger met den boeg naar het N. O.; ten zes uuren 's morgens gongen wij onder zeil en stuurden westwaarts, om in het gezigt van het land te koomen, opdat ik zeeker mogt zijn den doortocht niet te missen, zoo 'er een doortocht was tusschen dit land en *Nieuw-Guinea*. Op den middag vonden wij onze Breedte bij waarneeming 13° 2′ Z. en onze Lengte 216° W., dat 1° 23′ ten Westen van *Hagedis-Eiland* was; wij hadden nu geen land in het gezigt; maar een weinig voor een uur zagen wij hoog land uit den top van de mast in het W. Z. W. liggende. Ten twee uuren zagen wij nog meer land ten N. W. van dat, het-

welk

welk wij te vooren gezien hadden: het vertoonde zig in heuvelen als eilanden; maar wij hielden het voor eene verlenging van het groot land. Omtrent ten drie uuren zagen wij branding tusſchen het land en het ſchip, die zig naar het Zuiden uitſtrekte verder dan wij zien konden; maar in het Noorden meenden wij dezelve regt voor ons te zien eindigen. Dat wij voor het einde van dezelve in deeze rigting aanzagen bleek egter weldra ſlechts eene opening in het rif te zijn; want wij zagen dezelve terſtond weder, zig tot buiten ons gezigt noordwaarts uitſtrekkende. Hierop haalden wij ſcherp bij den wind, die nu O. Z. O. was en naauwlijks hadden wij onze zeilen aangehaald of hij liep O. t. N., dat regt op het rif aan was, en het gevolglijk voor ons bezwaarlijk maakte het mis te zeilen. Bij zonne-ondergang lag het noordlijkst gedeelte, dat in ons gezigt was, N. t. O. van ons en was twee of drie mijlen van ons af; naardien het egter over deeze boeg best te boven kon gezeild worden, bleeven wij noordwaarts aanſtuuren met alle zeilen, die wij voeren konden, tot middernacht; toen wij, bevreesd zijnde te verre in die ſtreek te zullen vorderen, het lieten wenden en zuidwaarts ſtevenden; wij waren van zonne-ondergang tot nu toe zes mijlen N. en N. t. O. gevorderd. Toen wij omtrent twee Engelſche mijlen Z. Z. O. gezeild hadden, wierd het ſtil; wij hadden in den nacht verſcheidene maalen gepeild,

maar

maar hadden geen grond gevonden met honderd en veertig vademen; wij hadden nu ook geen' grond met dezelfde lengte van de lijn; wij hoorden egter, omtrent vier uuren in den morgen, duidlijk het ruisschen van de golven en bij het aanbreeken van den dag zagen wij eene zeer hooge branding niet meer dan eene Engelsche mijl van ons. Wij kwamen nu wederom in eenen eens zoo ergen toestand; de golven, die op het rif aan rolden, sleepten ons zeer snel naar hetzelve; wij konden met het anker geen grond vinden en hadden geen zugtjen wind voor de zeilen. In deezen vreeslijken toestand was ons niets overig dan de sloepen, en, dat ons ongeluk nog vergrootte, de pinas was onder timmermans handen: de groote sloep en de jol wierden egter uitgezet en vooruit gezonden om te boegseeren, dat, met hulp van onze riemen van agteren, den boeg noordwaarts om deed wenden, hetwelk, zoo het onze vernieling niet kon voorkoomen, dezelve ten minsten nog wat konde vertraagen. Maar het was zes uuren voor dit geschiedde, en wij waren toen geene drie honderd voeten van de klip, waarop dezelfde baar, die de zijde van het schip bespoelde, bij de volgende rijzing tot eene vreeslijke hoogte brak, zoo dat tusschen ons en den dood niet meer was dan eene akelige water-valei, niet breeder dan eene enkele golf, en egter was de zee onder ons nog onpeilbaar, ten minsten wij konden met honderd en

twin-

twintig vademen geen' grond pellen. Geduurende dit benaauwd toneel had de timmerman middel gevonden om de pinas in goeden ſtaat te ſtellen, zoo dat zij uitgezet en de andere ſloepen te hulp gezonden wierd, om te boegſeeren; maar alle onze poogingen zouden vrugtloos geweest zijn, zoo 'er niet, juist op het hachlijkst tijdſtip, een klein zugtjen opgekoomen was, zoo ligt, dat wij het op eenen anderen tijd niet gemerkt zouden hebben; maar dat nu genoeg was om de ſchaal tot ons voordeel te doen overſlaan en om, met de hulp, die ons de ſloepen verleenden, het ſchip eene merkbaare beweeging ſchuinsch van het rif af te doen krijgen. Nu begon onze hoop te herleeven; maar in minder dan tien minuuten was het weêr dood ſtil en het ſchip dreef weder naar de branding, die nu geene zes honderd voeten van ons af was. Maar hetzelfde ligt koeltjen kwam weder, voor wij alles verloren hadden, dat het ons had doen winnen, en duurde omtrent tien minuuten. Geduurende deezen tijd ontdekten wij eene kleine opening in het rif op den afſtand van een vierde van eene Engelſche mijl of daar omtrent. Ik zond terſtond eenen van de ſtuurlieden om dezelve opteneemen, die berichtte dat zij niet breeder was dan de lengte van het ſchip, maar dat binnen dezelve ſlegt water was: deeze ontdekking ſcheen de mogelijkheid te belooven van ons te redden en dat was het ook al; hiertoe moesten wij het ſchip door de opening

ſtuuren, dat onmiddelijk ondernoomen wierd. Het was wel onzeeker of wij haar zouden kunnen bereiken; maar als wij zoo verre konden koomen, twijfelden wij niet of wij zouden in ſtaat zijn om 'er door te koomen; hierin wierden wij egter te leur geſteld; want, toen wij 'er, door de vereenigde hulp van onze ſloepen en het koeltjen, voor gekoomen waren, bevonden wij dat het intuſſchen hoog water geworden was en wij ontmoeteden, tot onze groote verwondering, de eb, die 'er als een ſtroom uit kwam ſchieten. Wij wonnen egter enig voordeel, ſchoon regtſtreeks tegens onze verwagting; wij vonden het onmogelijk door de opening te vaaren, maar de ſtroom, die ons zulks belettede, zettede ons omtrent een vierde van eene Engelſche mijl agter uit; hij was te ſmal om 'er langer in te blijven; egter hielp deeze eb de ſloepen zoo zeer, dat wij op den middag bijna twee Engelſche mijlen naar buiten gedreven waren. Wij hadden egter reden om aan onze verloſſing te wanhoopen, al ware het dat het windjen, dat nu was gaan leggen, weder op kwame, want wij waren nog door het rif omringd en, de eb af zijnde, dreef de vloed, ondanks onze uiterſte poogingen, het ſchip in de bogt. Omtrent deezen tijd kreegen wij egter eene andere opening, omtrent eene Engelſche mijl westwaarts, in het gezigt; ik zond onmiddelijk den eerſten luitenant, den Heer HICKS, met de kleine ſloep

om

om dezelve opteneemen: ondertusschen worstelden wij sterk met den vloed, dan wat winnende, dan wat verliezende; maar elk deed nog zijn werk met zoo veel bedaardheid en orde als of 'er geen gevaar geweest ware. Omtrent twee uuren kwam de Heer HICKS terug met bericht dat de opening smal en gevaarlijk was, maar dat het mogelijk was 'er door te koomen: deeze mogelijkheid was genoegzaame aanmoediging om het te waagen, want alle gevaar was minder groot dan dat van onzen tegenswoordigen toestand. Daar kwam nu een ligt koeltjen op uit het O. N. O., met welk wij, met hulp van onze sloepen en den vloed, die, zoo 'er geene opening geweest ware, ons verderf zouden veroorzaakt hebben, dezelve in voeren en wij wierden 'er met eene verbaazende snelheid door gesleept, door een stroom, die ons verhinderde tegens eene der zijden van het kanaal te drijven, dat niet meer dan een vierde van eene Engelsche mijl breed was. Terwijl wij deezen afgrond oversnelden, peilden wij van dertig tot zeven vademen, zeer onregelmaatig, met een' zeer onzuiveren grond.

Zoo dra wij binnen het rif waren, ankerden wij op negentien vademen in eenen grond van koraal en schulpen. En nu, zoodanig is de wisselvalligheid van het leven, achteden wij ons gelukkig van weder eene plaats bereikt te hebben, welke wij, slechts twee dagen te vooren, zoo vuurig ge-

wenscht hadden te verlaaten. Klippen en banken zijn altoos gevaarlijk voor den zeeman, zelfs daar derzelver ligging bekend is; zij zijn gevaarlijker in zeeën, welke nooit te vooren bevaaren zijn en in dit gedeelte van den aardbol zijn zij nog gevaarlijker dan in enig ander; want hier zijn het rifs van koraal-klippen, bijna zoo ſteil als een muur uit de onpijlbaare diepte oprijzende, bij hoog water altoos onder ſtaande en bij laag water op veele plaatſen droog; hier op breeken de ontzagchelijke golven van den grooten Zuidlijken Oceaan, die eensklaps eenen zoo ſteilen wederſtand ontmoeten, met onbegrijplijk geweld, en eene branding, welke geene klippen of ſtormen in het noorder halfrond kunnen teweeg brengen. Het gevaar van onbekende deelen van deezen Oceaan te bevaaren wierd nu zeer vermeerderd door den beſchadigden ſtaat van ons ſchip en door ons gebrek aan leeftogt en alle andere noodwendigheden; de roem egter van eerſte ontdekkers te zijn deed ons alle gevaaren vrolijk ondergaan en alle ongemakken verdraagen en wij wilden liever den blaam van onvoorzigtigheid en vermetelheid verdienen, met welken de leegloopers en wellustelingen kloekmoedigheid en ſtandvastige poogingen, als zij niet met eenen goeden uitſlag bekroond worden, zoo mild beſchenken dan een land, dat wij ontdekt hadden, te verlaaten zonder het onderzogt te hebben en gelegenheid te geeven tot eene beſchuldiging van vreesachtigheid en beſluitloosheid. Wij

Wij wenschten ons zelven nu geluk dat wij binnen het rif gekoomen waren, ſchoon wij nog zoo kortling geleden onszelven geluk gewenscht hadden dat wij buiten hetzelve waren geraakt, en ik beſloot langs het groot land te ſtevenen in mijnen verderen tocht noordwaarts, welke ook de gevolgen mogten wezen; want, zoo wij nu weder buiten het rif gegaan waren, zou zulks ons zoo verre van de kust hebben kunnen brengen, dat het mij onmogelijk zoude geweest zijn te bepaalen of dit land al of niet aan *Nieuw-Guinea* vast zij, een vraagſtuk, dat ik beſloten had optelosſen van het eerſte uur dat ik in het gezigt van het land gekoomen was. Naardien ik egter ondervonden had hoe nadeelig het was eene ſloep te hebben die vermaakt wierd op een' tijd dat het mogelijk was dat ik haar nodig konde hebben, beſloot ik vast ten anker te blijven liggen tot de pinas volkoomen afgemaakt was. Naardien ik geen werk voor de andere ſloepen had, zond ik dezelve in den morgen naar het rif om te zien of 'er ververſchingen te bekoomen waren en de Heer BANKS gong, van Doctor SOLANDER verzeld, met hun mede. Hier liggende vond ik door de amplitudo en het azimuth dat de afwijking van de kompas naald 4° 9′ O. was en op den middag was onze Breedte, volgens waarneeming, 12° 38′ Z. en onze Lengte 216° 45′ W. Het groot land ſtrekte van N. 66 W. tot Z. W. t. Z. en het naastbij gelegen gedeelte was omtrent

negen mijlen van ons. De opening, door welke wij gevaaren waren, noemde ik *Voorzienigheid Kanaal;* zij lag tien of twaalf Engelſche mijlen O. N. O. van ons: op het hoog land was een hoog voorgebergte, dat ik *Kaap Weymouth* noemde, ten Noorden van welk eene baai is, die ik den naam van *Weymouth Baai* gaf: zij liggen op 12° 42′ Zuider Breedte en op 217° 15′ Wester Lengte. Ten vier uuren in den agtermiddag keerden de ſloepen terug met twee honderd en veertig ponden vleesch van ſchulp-viſchen, voornamelijk van kokhaanen, (*a*) van welke ſommige zoo zwaar waren, dat twee mannen dezelve naauwlijks draagen konden, en twintig ponden goed vleesch bevatteden. De Heer BANKS bragt ook veele merkwaerdige ſchulpen en weeke dieren (*Molluſa*) mede, behalven verſcheiden ſoorten van koraalen, waar onder ook die, welke de *Tubipora muſica* of het rood Pijpkoraal genoemd wordt.

Des morgens ten zes uuren gongen wij weder onder zeil en ſtevenden Noord-Westwaarts, hebbende twee ſloepen vooruit om ons den weg te wijzen: onze peilingen gaven eene zeer onregelmaatige diepte, die bij elke worp van het lood vijf of zes vademen verſchilde tuſſchen tien en zeven en twin-

(*a*) De Schrijver noemt deeze ſchulpen *kokhaanen (cockles)*, ſchoon zij denklijk eene andere ſoort zullen geweest zijn dan die welke men gemeenlijk daardoor verſtaat.

VERTAALER.

twintig vademen. Een weinig voor den middag voeren wij voorbij een laag zandig eiland, dat wij twee Engelſche mijlen aan ſtuurboord lieten. Op den middag waren wij op 12° 28′ Breedte en op den affland van omtrent vier mijlen van het groot land; het ſtrekte van Z. t. W. tot N. 71 W. en enige kleine eilanden van N. 40 W. tot 54 W. Tuſſchen ons en het groot land waren verſcheiden banken en enige buiten ons, behalven het groot of buitenſt rif, 't welk wij uit de maſt zien konden dat naar het N. O. ſtrekte. Ten twee uuren na den middag, terwijl wij N. W. t. N. ſtuurden, zagen wij eene groote bank regt vooruit, die zig drie of vier ſtreeken op iedere boeg uitſtrekte; hierop loefden wij N. N. O. en N. O. t. N. op, om derzelver Noordlijke punt te boven te zeilen, die wij ten vier uuren bereikten, wanneer wij het westwaarts lieten afvallen en tuſſchen het noordlijk eind van deeze bank en eene andere, die twee Engelſche mijlen ten noorden van dezelve ligt, door zeilden, hebbende altoos eene ſloep vooruit peilende; onze diepte was nog zeer onregelmaatig van twee en twintig tot agt vademen. Ten half zeven uuren ankerden wij op dertien vademen: het noordlijkst van de kleine eilanden, welke wij op den middag gezien hadden, lag drie Engelſche mijlen W. $\frac{1}{4}$ Z. van ons: deeze eilanden ſtaan in de kaart getekend met den naam van *Forbes Eilanden* en liggen omtrent vijf mijlen van het groot land,

dat hier eene hooge land-punt heeft, die wij *Steile Kaap* noemden, van waar het land meer westwaarts ſtrekt en het is in die ſtrekking geheel laag en zandig; naar het zuiden is het hoog en heuvelachtig, zelfs aan de zee.

Des morgens ten zes uuren gongen wij weder onder zeil en ſtuurden naar een eiland, dat op eenen kleinen afſtand van het groot land en op dit tijdſtip omtrent vijf mijlen N. 40 W. van ons af lag: wij wierden weldra in onze koers geſtuit door banken; maar met hulp van de ſloepen en een goeden uitkijk uit de mast geraakten wij in een goed kanaal, dat ons naar het eiland bragt, tusſchen eene zeer groote bank aan ſtuurboord en verſcheiden kleine naar de zijde van den wal: in dit kanaal hadden wij van twintig tot dertig vademen water. Tusſchen elf en twaalf uuren loefden wij om de noord-oost zijde van het eiland, terwijl wij het tusſchen ons en het groot land lieten liggen, van welk het zeven of agt Engelſche mijlen af ligt. Dit eiland is omtrent eene mijl in omtrek groot en wij zagen op hetzelve vijf van de inboorlingen, twee van welke lanſen in hunne handen hadden; zij kwamen af tot op eene punt en, eene kleine wijl naar het ſchip gekeken hebbende, gongen zij henen. Ten N. W. van hetzelve liggen verſcheiden laage eilanden en banken, als kaden, die niet verre van het groot land af zijn; en naar het noorden en oosten liggen verſcheiden andere eilanden

en

en banken, zoo dat wij nu aan alle zijden bezet waren; doch kortling geleden in veel grooter gevaar geweest en aan klippen en banken gewoon geworden zijnde, beſchouwden wij dezelve naar evenredigheid met weinig ſchroom. Het groot land ſcheen laag en dor te zijn, doorſneden met groote vakken van dat zeer fijn wit zand, dat wij op *Hagedis-Eiland* en op verſchillende plaatſen van het groot land gevonden hadden. Het volk in de ſloepen had veele ſchildpadden op de banken, die zij voorbij gevaaren waren, gezien; maar het woei te ſterk om enige derzelve te vangen. Op den middag was onze Breedte, bij waarneeming, 12° en onze Lengte 217° 25′: onze diepte was veertien vademen en onze koers en afſtand, tot eene regte lijn gebragt, was, tusſchen nu en den voorigen middag, N. 29 W. twee en dertig Engelſche mijlen.

Het groot land vormt, over de eilanden, van welke ik zoo even melding gemaakt heb, eene punt, die ik *Kaap Grenville* noemde; zij ligt op de Breedte van 11° 58′ en op de Lengte van 217° 38′ en tusſchen dezelve en de *Steile Kaap* is eene baai, die ik *Temple Baai* noemde. Op den afſtand van negen mijlen van *Kaap Grenville* in de ſtreek van O. $\frac{1}{2}$ N. liggen enige hooge eilanden, welke ik *Sir Charles Hardy's Eilanden* noemde en die, welke over de kaap liggen, noemde ik *Cockburns Eilanden*. Na dat wij tot omtrent een

:uure bij gelegen hadden om de ſloepen in te wagten, die van hunne post geraakt waren, namen wij de jol op het ſleeptouw en de pinas voor ons uit vaarende, haalden wij de zeilen bij en ſtuurden N. t. W. naar enige kleine eilanden, welke in die ſtreek lagen; zij ſcheenen ten minſten zoodanig te zijn; maar toen wij dezelve naderden, beſpeurden wij dat zij door een breed rif aaneengevoegd waren: hierop lieten wij het naar het noordwesten afvallen en lieten die aan ſtuurboord zijde liggen; wij ſtuurden tusſchen dezelve en de eilanden, die van het land af lagen, door, hebbende eenen onbelemmerden doortocht en van vijftien tot drie en twintig vademen water. Ten vier uuren ontdekten wij enige laage eilanden en klippen in het W. N. W. en ſtuurden 'er onmiddelijk naar toe; ten half zeven ankerden wij aan de noordoost-zijde van het noordlijkst van dezelve, op eene Engelſche mijl afſtand en in zestien vademen water. Deeze eilanden liggen N. W. vier mijlen van *Kaap Grenville* en om het groot getal vogelen, die wij op dezelve zagen, noemde ik die *Vogeleilanden.* Een weinig voor zonne-ondergang waren wij in het gezigt van het groot land, dat overal zeer laag en zandig ſcheen, zig noordwaarts tot in het N. W. t. N. uitſtrekkende, terwijl enige banken, kaden en laage zandige eilanden zig tot in het N. O. uitſtrekten.

Ten zes uuren in den morgenſtond gongen wij we-

wederom onder zeil met eene frisse koelte uit het O. en wij stevenden N. N. W. naar enige laage eilanden, in die streek liggende, maar wij waren weldra genoodzaakt sterk bij den wind opteloeven, om eene bank te boven te zeilen, die wij aan bakboord ontdekten, terwijl wij ook nog andere ten oosten van ons hadden: toen wij deeze bank aan lij omgezeild waren, hadden wij de eilanden wel aan lij van ons, doch ziende enige banken van dezelve uitsteeken en enige klippen aan stuurboord, die wij niet ontdekten voor wij 'er zeer digt bij waren, durfde ik niet te loefwaart van de eilanden zeilen en maakte dus een bijlegger, en de pinas, die vooruit was, sein gedaan hebbende om aan boord te koomen, zond ik haar aan lij van de eilanden, met last om langs den kant van de bank henen te houden, die van de zuid-zijde van het zuidlijkst eiland uitstak, terwijl ik tegelijk de jol uitzond om over de bank te vaaren om schildpadden te zoeken. Zoo dra de pinas op eenen voeglijken afstand gekoomen was, wendden wij voor den wind om en zeilden haar na; terwijl wij aan lij van dit land voortstevenden, namen wij de jol op het sleeptouw; zij hadden maar eene kleine schildpad gezien en waren daarom slechts weinig tijds op de bank gebleven. Het eiland bevonden wij een klein zandig stuk lands te zijn met enige boomen op hetzelve, en wij konden veele hutten, of wooningen van de inboorlingen, onderschei-

ſcheiden, welke wij onderſtelden dat bij gelegenheid deeze eilanden van het vaste land, dat 'er maar vijf mijlen van daan ligt, gingen bezoeken, om ſchildpadden te vangen, als zij aan wal koomen om haare eiëren te leggen. Wij bleeven de pinas agter op vaaren N. N. O. en N. t. O. naar twee andere laage eilanden, hebbende twee banken buiten ons en eene tuſſchen ons en het land. Wij waren op den middag omtrent vier mijlen van het groot land, dat wij noordwaarts zagen ſtrekken, tot N. W. t. N. overal plat en zandig. Wij waren nu volgens onze waarneeming op de Zuider Breedte van 11° 23′ en op 217° 46′ Wester Lengte, en peilden van veertien tot drie en twintig vademen water; maar deeze, zoo wel als de banken en eilanden, kunnen best op de kaart gezien worden. Ten een uur waren wij omtrent aan het eind van het zuidlijkst van de twee eilanden, die in het gezigt waren en ziende dat wij, zoo wij dezelve boven den wind voorbij zeilden, te verre van land zouden geraaken, hielden wij meer voor den wind af en liepen naar lij, daar wij eenen vrijen open doortocht vindende, N. t. W. ſtuurden in eene rigting langs het land, terwijl wij een klein eiland, dat tuſſchen hetzelve en het ſchip lag, en enige laage zandige eilanden en banken buiten ons lieten liggen, welke alle wij ten vier uuren uit het gezigt verlooren en niet meer zagen voor de zon onder ging: op dit tijdſtip lag het verſt gedeelte van

het

het land in het gezigt N. N. W. ½ W. en kort daarop ankerden wij in dertien vademen in eenen zagten grond, op den affland van omtrent vijf mijlen van land, daar wij tot den dageraat bleeven liggen.

Vroeg in den morgen gongen wij weder onder zeil en ſtuurden N. N. W. op het kompas naar het noordlijkſt land in het gezigt; op dit tijdſtip bevonden wij de afwijking dan de kompas-naald 3° 6′ O. te zijn. Ten agt uuren ontdekten wij banken vooruit en aan bakboord en zagen dat het noordlijkſt land, dat wij voor het groot land aangezien hadden, van hetzelve afgeſcheiden was en dat wij tuſſchen beiden door konden vaaren, met aan lij van de banken, die aan bakboord van ons lagen, en die nu digt bij ons waren, te loopen; wij lieten het dan voor den wind om wenden en lagen bij, terwijl wij de pinas en jol afzonden om ons den weg te wijzen; toen ſtuurden wij N. W. langs de zuid-westlijke of binnen-zijde van de banken, ſteeds uit de mast ſcherp uitziende, en nog eene andere bank aan bakboord hebbende: wij vonden egter een goed kanaal eene Engelſche mijl breed tuſſchen dezelve, waarin wij van tien tot veertien vademen peilden. Ten elf uuren waren wij ten naasten bij aan het einde van het land, dat van het groot land was afgeſcheiden en daar ſcheen geene hindernis in den doortocht tuſſchen beiden te zijn; doch wijl wij de groote ſloep vooruit hadden

den en dezelve toegetuigd was, zonden wij haar af om aan bakboord langs den wal te vaaren, terwijl wij te zelfden tijd de pinas aan ſtuurboord uit zonden, voorzorgen, welke ik nodig rekende, alzoo wij eenen ſterken vloed hadden, die ons zeer ſnel voortdreef en het was nabij hoog water: zoo dra de ſloepen vooruit waren, zeilden wij haar agter na en geraakten op den middag door het kanaal. Wij waren toen, volgens onze waarneeming, op 10° 36′ Breedte en het naastgedeelte van het groot land, dat wij kort daarna bevonden het noordlijkst te zijn, lag tusſchen drie en vier Engelſche mijlen W. 2 Z. van ons: wij bevonden het land, dat van het groot land was afgeſcheiden, een enkel eiland te zijn, dat zig van N. tot N. 75 O. uitſtrekte en 'er tusſchen twee en drie Engelſche mijlen van af lag; wij zagen te gelijk nog andere eilanden op eenen aanmerklijken afſtand, die zig van N. t. W. tot W. N. W. uitſtrekten en agter deeze eene andere keten hoog land, dat wij ook voor eilanden hielden: daar waren nog andere eilanden, die zig tot in het N. 71 W. uitſtrekten, en welke wij op dit tijdſtip voor het groot land aanzagen.

De punt van het groot land, die de zijde van het kanaal uitmaakt, waardoor wij geſtevend waren, regt over het eiland, is het noordlijkst voorgebergte van het land en ik noemde het *York Kaap*. Zij ligt op 218° 24′ Wester Lengte, de noordlijke punt

punt ligt op 10° 37′, en de oostlijke punt 10° 42′ Zuider Breedte. Het land over de oostlijke punt en ten zuiden t... dezelve is vrij laag en, zoo verre het oog reiken kan, zeer plat en van een onvrugtbaar aanzien. Ten Zuiden van de kaap vormt de kust eene groote open baai, die ik *Newcastle Baai* noemde in welke enige kleine laage eilanden en banken liggen; het omliggend land is ook zeer laag, plat en zandig. Het land aan de noord zijde van de kaap is heuvelachtiger, de valeien schijnen wel met hout bezet te zijn en de kust vormt enige kleine baaien, waarin goede ankerplaats scheen te zijn. Digt bij de oostlijke punt van de kaap liggen drie kleine eilandjens, van een van welke eene kleine rei klippen in zee uitsteekt: daar is ook een eiland digt aan de noordlijke punt. Het eiland, dat de straat of het kanaal, door hetwelk wij gevaaren waren, vormt, ligt omtrent vier Engelsche mijlen buiten deeze, die, uitgezonderd twee, zeer klein zijn: het zuidlijkste is het grootst en veel hooger dan enig gedeelte van het groot land. Aan de noord-west zijde van dit eiland schijnt goede ankerplaats te zijn en aan land valeien, die hout en water beloofden. Deeze eilanden zijn op de kaart met den naam van *York eilanden* getekend. Ten zuiden en ten zuid-oosten en zelfs ten oosten en noorden van dezelve liggen nog verscheiden andere laage eilanden, klippen en banken; onze diepte was, terwijl wij tusschen dezelve en het

groot

groot land door zeilden, twaalf, dertien en veertien vademen.

Wij bleeven westwaarts langs de kust ſtevenen met een zagt koeltjen uit het Z. O. t. Z. en toen wij tusſchen drie en vier Engelſche mijlen voortgezeild waren, ontdekten wij dat het land vooruit, dat wij, toen wij het eerst zagen, voor het groot land hielden, uit eilanden beſtond, welke door verſcheiden kanaalen van hetzelve waren afgeſcheiden: hierop zonden wij de ſloepen weg met behoorlijke onderrigtingen, om ons den weg te wijzen door dat kanaal, dat digst aan het groot land lag; doch kort daarop klippen en banken in dit kanaal ontdekkende, deed ik ſein aan de ſloepen dat zij door het naaste kanaal ten noorden zouden vaaren, dat tusſchen deeze eilanden lag, terwijl wij enige van dezelve tusſchen ons en het groot land lieten liggen; het ſchip volgde ons en had nooit minder dan vijf vademen water in het engst gedeelte van het kanaal, daar de affland van eiland tot eiland omtrent anderhalve Engelſche mijl was.

Ten vier uuren in den agtermiddag kwamen wij ten anker, zijnde omtrent anderhalve Engelſche mijl of twee mijlen binnen den ingang, op zes en eene halve vademen, met eenen zuiveren grond: het kanaal was hier breeder begonnen te worden en de eilanden ter wederzijde van ons lagen omtrent op eene Engelſche mijl affland: het groot land ſtrekte naar het Z. W.; de verſte punt in het ge-

gezigt lag Z. 48 W. en de zuidlijkſte punt van de eilanden aan de noord-west zijde van den doorgang Z. 76 W. Tuſschen deeze twee punten konden wij geen land zien, zoo dat wij hoop ſchepten dat wij eindelijk eenen doortocht in de Indiſche zee gevonden hadden; om dit egter met méer zeekerheid te kunnen bepaalen, beſloot ik te landen op het eiland, dat aan de zuid-oostlijke punt van den doorgang ligt. Wij hadden op dit eiland veele der inwooneren gezien, toen wij eerst ten anker kwamen en toen ik in de ſloep gong met enig volk, verzeld van den Heer BANKS en Doctor SOLANDER, om naar den wal te vaaren, zagen wij tien van hun op eenen heuvel: negen waren gewapend met zulke lanſen als wij gewoon waren te zien en de tiende had een' boog en een' bondel pijlen, welke wij nimmer te vooren in handen van de inboorlingen van dit land gezien hadden: wij merkten ook op dat twee hunner groote verſierzeien van paerlemoêr om hunne halzen hadden hangen. Drie, onder welke de man met den boog was, plaatſten zig op het ſtrand regt over ons, en wij verwagteden dat zij zig tegens onze landing zouden verzet hebben, maar toen wij tot binnen eene ſnaphaan-ſchoot van het ſtrand kwamen, gongen zij op hun gemak henen. Wij beklommen terſtond den hoogſten heuvel, die niet meer dan drie maalen zoo hoog als de top van de maſt was, en de onvrugtbaarſte van alle,

die wij gezien hadden. Van deezen berg was geen land te zien tusschen het Z. W. en W. Z. W., zoo dat ik niet twijfelde of ik zou een kanaal tusschen beiden vinden. Het land ten noord-westen bestond uit een groot getal eilanden van verschillende grootte en hoogte, het een agter het ander geplaatst, zoo verre noordwaarts en westwaarts als ik zien kon, dat niet minder kon zijn dan dertien mijlen. Naardien ik nu op het punt was om de oost-kust van *Nieuw Holland* te verlaaten, welks kusten ik had langs gevaaren van den agt en dertigsten graad breedte tot hier, die ik verzeekerd ben dat geen Europeaan ooit te vooren gezien heeft, heiste ik hier wederom de Engelsche vlag op en schoon ik reeds bezit genoomen had van verscheiden bijzondere gedeelten, nam ik nu bezit van de geheele oost-kust van den agt en dertigsten graad tot hier toe, zijnde op de Zuider Breedte van 10½° in naam van Zijne Majesteit Koning GEORGE III, onder den naam van *Nieuw Zuid Wales*, met alle de baaien, rivieren, havenen en eilanden, die 'er op liggen: toen deeden wij drie eereschooten uit klein geweer, die door hetzelfde getal uit het schip beantwoord wierden. Deeze plegtigheid op het eiland verrigt hebbende, dat wij *Bezitneeming Eiland* noemden, gongen wij wederom in onze sloep, maar eene snelle eb, die N. O. liep, maakte onze terugreis naar het schip zeer moeielijk en lastig.

tig. Van den tijd dat wij laatst tusschen de banken gekoomen waren, hadden wij altoos een tamelijk getij gevonden; de vloed liep N. W. en de eb Z. O. Op deeze plaats is het hoog water, bij nieuwe en volle maan, omtrent ten een of ten twee uuren en het water gaat omtrent twaalf voeten lijnregt op en neder. Wij zagen op veele plaatsen van de nabij liggende landen en eilanden rook opgaan, gelijk wij overal op de kust gezien hadden, na dat wij laatst weder door het rif naar dezelve gekeerd waren.

Wij bleeven den geheelen nacht ten anker liggen en tusschen zeven en agt uuren in den morgen zagen wij drie of vier van de inboorlingen op het strand schulp-visschen raapen. Wij ontdekten, door middel van onze verrekijkers, dat het vrouwen waren en, gelijk alle de andere inwooneren van dit land, moeder naakt. Bij laag water, dat omtrent tien uuren was, gongen wij onder zeil en stevenden Z. W. met een ligt koeltjen uit het O., dat naderhand naar het N. t. O. draaide: onze diepte was van zes tot tien vademen, uitgezonderd op eene enkele plaats, daar wij slechts vijf vademen hadden. Op den middag lag *Bezitneeming Eiland* vier mijlen N. 53 O. van ons af; het westlijkst eind van het groot land dat in het gezigt was lag Z. 43 W. tusschen vier en vijf mijlen van ons en scheen zeer laag; de zuidwest punt van het grootst eiland aan de noord-

west zijde van den doorgang lag N. 71 W. op den afstand van agt mijlen en deeze punt noemde ik *Kaap Cornwall.* Zij ligt op de Zuider Breedte van 10° 43′ en op de Wester Lengte van 219° en enige laage landen, die omtrent het midden van den doorgang liggen, en die ik *Wallis Eilanden* noemde, lagen W. t. Z. ½ Z. op den afstand van omtrent twee mijlen: onze breedte was, volgens waarneeming, 10° 46′ Z. Wij bleeven met den vloed W. N. W. voort stevenen, hebbende weinig wind en van agt tot vijf vademen water. Ten half twee deed de pinas, die vooruit was, sein van ondiep water, waarop wij wenden en de jol afzonden om insgelijks te peilen: toen wendden wij weder en volgden haar agter na: in omtrent twee uuren deeden zij beiden sein van ondiep water en, alzoo het nu bijna hoog water was, durfde ik niet voort stevenen, naardien het aan den grond zeilen op dien tijd noodlottig zou hebben kunnen wezen; ik kwam dan ten anker in wat minder dan zeven vademen, zand grond. *Wallis Eilanden* lagen vijf of zes Engelsche mijlen Z. t. W. ½ W., de eilanden ten noorden strekten van Z. 73 O. tot N. 10 O. en een klein eiland, dat even in het gezigt was, lag N. W. ½ W. Hier vonden wij dat de vloed westwaarts en de eb oostwaarts liep.

Na dat wij ten anker gekoomen waren, zond ik den stuurman in de groote sloep af om te peilen,

len, die, bij zijne terugkomst, in den avond, berichtede dat 'er eene bank was, zig noord en zuid uitſtrekkende, waarop ſlechts drie vademen water ſtonden en dat buiten dezelve zeven vademen water waren. Omtrent deezen tijd wierd het ſtil en het bleef ſtil tot den volgenden morgen ten negen uuren, toen wij het anker ligteden met een ſlap koeltjen uit het Z. Z. O. en wij ſtuurden N. W. t. W. naar het klein eiland, dat even in het gezigt lag, hebbende eerst de ſloepen vooruit gezonden om te peilen: de diepte van het water was agt, zeven, zes, vijf en vier vademen, en drie vademen op de bank, zijnde het nu de eb van het laatſte kwartier. Op deezen tijd lag het noordlijkst land dat in het gezigt was N. 9 O. *Kaap Cornwall* drie mijlen O. en *Wallis Eilanden* drie mijlen Z. 3 O. Deeze bank, ten minſten zoo veel wij 'er van gepeild hebben, ſtrekt omtrent N. en Z., maar hoe verre weet ik niet: derzelver breedte is niet meer dan eene halve Engelſche mijl op haar breedst. Toen wij over de bank waren, verdiepte het water tot zes en drie vierde vademen en wij hadden dezelfde diepte overal tot het klein eilandjen, dat vooruit lag en dat wij op den middag bereikten, wanneer het omtrent eene halve Engelſche mijl ten Zuiden van ons was. Onze diepte was nu vijf vademen en het noordlijkst land in het gezigt, dat een gedeelte is van dezelfde keten eilanden, welke wij in het noorden gezien

hadden van den tijd dat wij eerst de ſtraat ingevaaren waren, lag N. 71 O. Onze Breedte was, volgens onze waarneeming, 10° 33′ Z. en onze Lengte 219° 22′ W. In deeze ligging hadden wij niets van het groot land in het gezigt. Alzoo wij nu digt bij het eiland waren en maar weinig wind hadden, gongen de Heer BANKS en ik op hetzelve aan land en vonden het, uitgezonderd enige weinige vakken, die met hout bezet waren, eene dorre rots, de verblijfplaats van de vogelen, die 'er in zulk eene groote menigte verkeerd hadden, dat zij de oppervlakte bijna geheel wit gemaakt hadden met hunne mist: van deeze vogelen ſcheen het grootſte gedeelte gekken te zijn en daarom noemde ik de plaats *Gekken Eiland*. Na een kort verblijf keerden wij weder naar het ſchip en ondertusſchen was de wind Z. W. geloopen; het was ſlechts een labber koeltjen en egter was het verzeld van eene dijning uit diezelfde ſtreek, hetwelk, gevoegd bij andere omſtandigheden, mij in mijn gevoelen bevestigde dat wij ten westen van *Carpentaria*, of het noordlijkst eind van *Nieuw Holland* gekoomen waren en dat wij nu eene open zee in het westen hadden, dat mij zeer verheugde, niet alleen omdat de gevaaren en vermoeienisſen van de reis nu op hun einde liepen, maar omdat het nu niet langer twijfeling onderhevig zou zijn, of *Nieuw Holland* en *Nieuw Guinea* twee afzonderlijke eilanden, of verſchil-

ſchillende deelen van eenzelfde eiland waren.

De noord-oostlijke mond van deezen doortocht of deeze ſtraat ligt op de Zuider Breedte van 10° 39′ en op de Wester Lengte van 218° 36′. Zij wordt gevormd door het noordlijk eind van *Nieuw Holland*, ten Z. O. en door eene verzameling van eilanden, welke ik de *Prins van Wales Eilanden* noemde, naar het N. W. en het is waarſchijnlijk dat deeze eilanden zig geheel tot aan *Nieuw Guinea* uitſtrekken. Zij verſchillen zeer veel in hoogte en omtrek en veele ſcheenen wel met hout en planten bedekt te zijn: op de meeſte, zoo niet op alle, zagen wij rook en dus kan 'er geen twijfel zijn of zij zijn bewoond: het is ook waarſchijnlijk dat 'er tusſchen dezelve ten minſten even zulke goede doortochten zijn als die, door welken wij kwamen, misſchien nog betere, ſchoon men naar geene betere zoude behoeven te verlangen, zoo de toegang tot denzelven uit het oosten minder gevaarlijk was: dat 'er een minder gevaarlijke toegang zoude te ontdekken zijn, daar aan is, dunkt mij, weinig reden om te twijfelen en om dien te vinden daartoe ſchijnt weinig meer vereiſcht te worden dan te bepaalen hoe verre het voornaamſte of buitenſte rif, dat de banken ten oosten bepaalt, zig ten noorden uitſtrekt, dat ik niet voor toekoomende zeevaarers zou overgelaaten hebben, zoo ik minder door gevaaren en ver-

moeienisſen ware gekweld geweest en een ſchip gehad hadde, dat beter tot dat einde in ſtaat was.

Aan dit kanaal of aan deezen doortocht gaf ik den naam van het ſchip en ik noemde het *Endeavour-Straat.* Deszelfs lengte van het N. O. tot het Z. W. is tien mijlen en het is omtrent vijf mijlen breed, uitgezonderd aan den noord-oostlijken mond, daar het wat minder dan twee Engelſche mijlen breed is, alzoo het verengd wordt door de eilanden, die daar liggen. Dat, hetwelk ik *Bezitneeming Eiland* genoemd heb, is van eene tamelijke hoogte en grootte en wij lieten het tusſchen ons en het groot land liggen, terwijl wij tusſchen hetzelve en twee kleine ronde eilanden, die omtrent twee Engelſche mijlen ten N. W. van hetzelve liggen, doorvoeren. De twee kleine eilandjens, welke ik *Wallis Eilanden* genoemd heb, liggen in het midden van den zuid-westlijken mond en deeze lieten wij ten zuiden van ons. Wij hadden in de Straat van vier tot negen vademen diepte, met overal goeden anker-grond, uitgezonderd op de bank, die twee mijlen ten Noorden van *Wallis Eilanden* ligt, daar, bij laag water, ſlechts drie vademen water is: om eene naauwkeuriger kennis van deeze Straat te krijgen en van de ligging van de verſchillende eilanden en banken op de oostlijke kust van *Nieuw Wales* zal ik den leezer naar de kaart verwijzen, daar zij met alle de naauwkeurigheid, welke de omſtandigheden

den toelieten, afgetekend ſtaan; egter kan ik, met opzigt tot de banken, niet zeggen dat de helft derzelve zijn opgetekend, ook is het niet mogelijk te rekenen dat de helft in den loop van eene enkele reis zoude kunnen ontdekt worden: daar kunnen ook veele eilanden mijne teken-pen ontſnapt zijn, bijzonderlijk tuſchen den twintigſten en twee en twintigſten graad breedte, daar wij eilanden verre in zee zagen, zoo verre als eilanden onderſcheiden kunnen worden; toekoomende zeevaarers moeten daarom niet denken dat 'er, daar geen eiland of bank op mijne kaart geplaatst is, ook geen eiland of bank in deeze zeeën zal gevonden worden: het is genoeg dat de ligging van die, welke op de kaart ſtaan, getrouw is, en ik heb, over het algemeen, de grootſte reden te hoopen dat zij zoo vrij van misſlagen zal bevonden worden als de beste kaarten welke niet door volgende en herhaalde waarneemingen verbeterd zijn. De breedten en lengten van alle, of de meeſte der voornaamſte kaapen en baaien kan men met vertrouwen aanneemen, want wij misten zelden ten minſten eens daags eene waarneeming te doen, om de breedte van onze rekening te verbeteren; onze waarneemingen om de lengte te bepaalen waren even talrijk, alzoo wij geene gelegenheid van de zon en maan lieten voorbij gaan. Ik zou de gedagtenis van den Heer GREEN te kort doen, als ik alhier niet getuigde dat hij onvermoeid was

in het doen van waarneemingen en het berekenen volgens dezelve en dat door zijne onderrigtingen en zijnen bijſtand veele van de onder-officieren in ſtaat geſteld wierden met groote naauwkeurigheid waarteneemen en te berekenen. Deeze wijze van de lengte op zee te vinden kan in algemeen gebruik gebragt worden en men kan 'er altijd op vertrouwen tot op eene halve graad na, dat genoeg is voor alle zeevaart-kundige waarneemingen. Zoo dan het waarneemen en berekenen onder de noodzaaklijke kundigheden van alle zee-officieren geteld wierden, zou de arbeid van den beſpiegelenden theorist om dit vraagſtuk optelosſen, zonder veel nadeel voor het menschdom, geſpaard kunnen worden, ook zal het niet zoo moeijelijk zijn om deeze kundigheden te verkrijgen of dezelve in oefening te brengen als in den eerſten opſlag ſchijnen zou; want, met hulp van den zeevaart-kundigen Almanak en de Sterrekundige Ephemerides, zal de berekening om de lengte te vinden weinig meer tijds wegneemen dan de berekening van een azimuth om de afwijking van de kompas-naald te bepaalen.

ZESDE HOOFDSTUK.

Vertrek van Nieuw-Zuid-Wales. *Beſchrijving van het Land, deszelfs Voortbrengzelen en Bewooneren. Enige woorden van de taal, Aanmerkingen over de ſtroomen en getijen.*

Van dit land, deszelfs voortbrengzelen en bewooneren zijn reeds veele bijzonderheden in den loop van dit verhaal opgegeeven, die zoodanig met de voorvallen doorweeven waren, dat men die daarvan niet ſcheiden kon. Ik zal thans eene vollediger en omſtandiger beſchrijving van elk deezer voorwerpen geeven, waarin, zoo 'er al enige dingen mogen herhaald zijn, egter het grootſte gedeelte nieuw zal bevonden worden.

Nieuw Holland of, gelijk ik nu de oost-kust genoemd heb, *Nieuw-Zuid-Wales* is van grooter uitgeſtrektheid dan enig ander land in de bekende waereld, dat den naam van vast land niet draagt: de lengte van de kust, welke wij langs gezeild zijn, tot eene regte lijn gebragt, is niet minder dan van zeven en twintig graaden breedte, dat is ten naaſten bij twee duizend Engelſche mijlen, zoo dat deszelfs vierkante oppervlakte veel grooter dan geheel Europa moet zijn. Ten Zuiden van den drie en dertigſten of vier en dertigſten

ſten graad is het land over het algemeen laag en effen; verder noordwaarts is het heuvelachtig, maar nergens kan het bergachtig genoemd worden, en de heuvelen en bergen, te zaamen genoomen, maaken ſlechts een klein gedeelte van de oppervlakte, in vergelijking van de valeien en vlakten. Het is over het geheel eerder dor dan vrugtbaar, nogtans is de rijzende grond afgewisſeld door bosſchen en weiden en de vlakten en valeien zijn op veele plaatſen met gras bedekt; de grond is egter dikwerf zandig en veele van de weiden of draslanden zijn rotsachtig en dor, bijzonderlijk ten noorden, daar, op de beste plaatſen, de groeijing minder kragtig was dan in het zuidlijk gedeelte des lands; de boomen waren niet zoo hoog en het gras niet zoo rijk. Het gras is, over het algemeen, hoog, maar dun, en de boomen ſtaan, daar zij de zwaarſte zijn, zelden minder dan veertig voeten van elkanderen; ook is het land van binnen, zoo verre wij het konden bezien, niet beter bewasſen dan de zee-kust. De oevers van de baaien zijn bedekt met mangles-boomen tot op den afſtand van eene Engelſche mijl van het ſtrand, onder welke de grond eene vette ſlijk is, die altoos bij ſpring-tijen onder vloeit; verder in het land ontmoeteden wij ſomtijds een moerasachtige grond, waarop het gras zeer dik en weelderig ſtond, en ſomwijlen eene valei, die met kreupelhout begroeid was: de

grond

grond ſcheen in ſommige ſtreeken vatbaar voor verbetering, maar verre het grootſte gedeelte is zoodanig dat hij niet bebouwd kan worden. De kust, ten minſten dat gedeelte van dezelve dat ten noorden van 25° *Z.* B. ligt, heeft veele fraaie baaien en havenen, daar de ſchepen voor alle winden volmaakt veilig kunnen liggen.

Zoo wij naar het aanzien van het land terwijl wij daar waren, dat in het heetſte van het droog jaargetijde was, mogen oordeelen, dan is het wel bewaterd: wij vonden ontelbaare kleine beekjens en bronnen, maar geene groote rivieren; de beekjens worden evenwel waarſchijnlijk groot in het regen-ſaizoen. *Dorſtig Kanaal* was de eenigſte plaats daar geen zoet water voor het ſchip te bekoomen was en zelfs daar wierden een of twee kleine poelen in de bosſchen gevonden, ſchoon de oppervlakte van het land overal doorſneden was met zoute kreeken en mangles land.

Van boomen is 'er geene groote verſcheidenheid. Van die, welke timmerhout konden genoemd worden, waren maar twee ſoorten; de grootſte is de gom-boom, die het geheel land door groeit en van welken reeds gewag gemaakt is: hij heeft ſmalle bladeren, niet zeer ongelijk aan die van de willig, en de gom, of liever de harst, welke hij oplevert, is donker rood en gelijkt naar Draaken bloed; misſchien is zij dezelfde, want het is bekend dat deeze zelfſtandigheid door

door meer dan een gewas wordt voortgebragt. DAMPIER maakt 'er gewag van en zij is misschien ook die, welke TASMAN op *van Diemens Land* vond, daar hij, zegt hij, *gom van de boomen en gom-lak van den grond* zag. De andere soort van timmerhout is van een boom die omtrent als onze pijnboom groeit en van welken omstandig gesprooken is in de beschrijving van *Botanie Baai*. Het hout van beiden deeze boomen is, gelijk ik hier boven aangemerkt heb, zeer hard en zwaar. Behalven deeze zijn hier boomen met eene zagte schors bedekt, die gemaklijk kan afgeschild worden en dezelfde is, welke in de Oost-Indieën tot het kalefaaten van schepen gebruikt wordt.

Wij vonden hier drie verschillende soorten van palmboomen. De eerste, die in groote menigte in het zuidlijk gedeelte groeit, heeft bladeren, die als een waaier geplooid zijn; de kool van deeze is klein, maar uitneemend zoet, en de nooten, welke zij in grooten overvloed draagt, zijn een zeer goed voeder voor zwijnen. De tweede soort had eene veel grooter gelijkenis met den waaren koolpalm uit de West-Indieën; derzelver bladeren waren groot en gevind als die van den kokosnootenboom en deeze bragt ook eene kool voort, die, schoon niet zoo zoet als de andere, egter veel grooter was. De derde soort, die, gelijk de tweede, alleen in de noordlijke deelen ge-

gevonden wierd, was zelden meer dan tien voeten hoog met kleine gevinde bladeren, naar die van eene ſoort van varen gelijkende: hij droeg geene kool, maar was vol nooten omtrent van de grootte van eene groote kastanje, maar ronder: alzoo wij de doppen van deeze rondom de plaatſen, daar de Indiaanen hunne vuuren gemaakt hadden, verſpreid zagen liggen, namen wij voor zeeker aan dat zij goed waren om te eeten; zij egter, die 'er de proef van namen, leerden ten hunne kosten het tegendeel, want zij deeden de uitwerking van een hevig braak- en buikzuiverend middel. Wij twijfelden egter nog niet of zij wierden door de Indiaanen gegeeten, en denkende dat het geſtel van de varkens zoo ſterk zou zijn als het hun, ſchoon het onze zoo veel zwakker bevonden was, bragten wij die naar het ſchot; de varkens aten die ook indedaad op en, zoo wij enigen tijd meenden, zonder ongemak te gevoelen; maar in omtrent eene week wierden zij zoo ongeſteld dat twee derzelve ſtierven en de overige herſtelden met zeer veel moeijelijkheid. Het is egter waarſchijnlijk dat de vergiftige eigenſchap van deeze nooten in het ſap ligge, gelijk die van de *caſſava* of *maniok* uit de West-Indieën en dat het vleesch, gedroogd zijnde, niet alleen gezond, maar voedzaam zij. Behalven deeze ſoorten van palmboomen en manglesboomen, waren 'er verſcheiden kleine boomen en heeſters, in Europa ge-

geheel onbekend, bijzonderlijk een die eene zeer ſlegte ſoort van vijg voortbragt, een ander die eene vrugt droeg, die wij een pruim noemden, naar welke zij in kleur, maar niet in gedaante, geleek, zijnde ter zijde plat als een kaasjen en een derde, die eene ſoort van purperen appel droeg, die, als hij enige dagen bewaard was, eetbaar wierd en enigzints naar een pruim van damascus ſmaakte.

Daar is hier eene groote verſcheidenheid van planten om de verzameling van eenen kruidkundige te verrijken, maar zeer weinige zijn eetbaar. Eene kleine plant met lange, ſmalle, grasvormige bladeren, naar die ſoort van riet gelijkende, die in Engeland *katten-ſtaert* genoemd wordt, levert eene harst op van eene heldere geele kleur, die volkoomen naar guttegom gelijkt, behalven dat zij niet afgeeft; zij heeft eenen aangenaamen reuk, maar wij hadden geene gelegenheid om derzelver eigenſchappen te ontdekken, zoo min als die van veele andere, welke den inboorlingen niet onbekend ſchijnen te zijn, alzoo zij dezelve bij naamen onderſcheiden hebben.

Ik heb reeds gewag gemaakt van de wortelen en bladeren van eene plant, die naar de coccos van de West-Indieën gelijkt en van eene ſoort van boon, waarbij nog kunnen gevoegd worden eene ſoort van pietercelie en porcelein en twee ſoorten van yams, eene van gedaante als eene ra-

dijs

dijs en de andere rond en met touwachtige vezelen bedekt; beiden ſoorten zijn zeer klein, maar aangenaam; wij hebben nooit de plant kunnen vinden, die dezelve voortbrengt, ſchoon wij dikwijls de plaatſen zagen daar zij nauwlijks waren opgegraaven; waarſchijnlijk had de droogte de bladeren verteerd en wij konden dezelve niet, gelijk de Indiaanen, aan de ſtengels ontdekken.

De meeste der vrugten van dit land zijn reeds opgenoemd. Wij vonden eene in het zuidlijk gedeelte des lands, die naar eene kers geleek, behalven dat de ſteen zagt was, en eene andere niet ongelijk in voorkoomen aan eene ananas, maar van eenen onaangenaamen ſmaak, die wel bekend is in de Oost-Indieën en aldaar door de Hollanders *Pijn Appelboom* genoemd wordt.

Van de viervoetige dieren heb ik reeds den hond opgenoemd en den Kanguroo en het dier van het geſlacht der buidelrotten, dat naar de Phalanger van BUFFON gelijkt, omſtandig beſchreven, bij welke ik nog een kan voegen naar een bunſing gelijkende, hetwelk de inboorlingen *Quoll* noemen; de rug is bruin met wit gevlakt en de buik zuiver wit. Verſcheiden van ons volk zeiden dat zij wolven gezien hadden; maar, zoo wij geene ſpooren gevonden hadden, die dat bericht bevestigden, zouden wij het misſchien zoo min geloofwaerdig geacht hebben als dat van dengeenen die vertelde dat hij den duivel gezien had.

Van vledermuizen, die den overgang tusschen de viervoetige dieren en vogelen maaken, zagen wij veele soorten, bijzonderlijk eene, die, gelijk ik reeds aangemerkt heb, grooter dan eene patrijs was; wij hadden het geluk niet van eene, hetzij leevend of dood, te vangen; maar wij hielden haar voor die welke BUFFON onder den naam van het Rosjen *la Rousfette*, of het Roodjen *la Rougette* beschreven heeft.

De zee- en andere water-vogelen van dit land zijn meeuwen, kormorans, Jan van Genten of kropganzen van tweeërlele soorten, gekken, Amerikaansche sternen, wulpen, ganzen, pelikaanen van eene ontzagchelijke grootte en veele andere. De land-vogelen zijn kraaien, papegaaien parkieten, kakatoes en andere vogelen van dat geslacht van uitmuntende schoonheid, duiven, kwartels, trapganzen, reigers, kraanvogelen, havikken en arenden. De duiven vliegen in talrijke vlugten, zoo dat, niettegenstaande zij ten uitersten schuuw waren, ons volk dikwijls tien of twaalf van dezelve op eenen dag doodde: deeze vogelen zijn zeer fraai en zeer verschillende van alle andere die wij ooit gezien hadden gekuifd.

Onder andere kruipende dieren zijn hier verschillende soorten van slangen, sommige schadelijk en andere onschadelijk, scorpioenen, duizendbeenen en hagedissen. Daar zijn maar weinige insekten; de voornaamste zijn moskiten en mieren.

Van

Van mieren zijn 'er verſcheiden ſoorten; ſommige zijn zoo groen als een blad en leeven op boomen, daar zij haare nesten van verſchillende grootte bouwen van de grootte van een 's menſchen hoofd tot die van eene vuist. Deeze nesten zijn zeer aardig gebouwd; zij zijn gemaakt door het nederbuigen van verſcheiden bladeren, elk zoo breed is als een 's menſchen hand van welke zij de punten te zaamenlijmen, zoo dat zij eene beurs vormen; de lijm, die zij daartoe gebruiken, is een dierlijk ſap, welk de natuur haar in ſtaat geſteld heeft te bewerken. Hunne wijze van de bladeren eerst neder te buigen hadden wij geene gelegenheid om waartenemen, maar wij zagen duizenden, die alle haare kragten vereenigden om dezelve in dien ſtand te houden, terwijl eene menigte andere van binnen druk bezig waren met het lijm aanteſtrijken, die deeze bladeren moest beletten weder terug te keeren. Om ons te overtuigen dat zij nedergebogen en nedergehouden wierden door de krage van deeze kleine arbeidſters, ſtoorden wij haar in haar werk en; zoo dra zij van haare posten verdreven waren, ſprongen de bladeren, waaraan zij werkten, op, met eene veel grooter krage dan wij geloofd hadden dat zij in ſtaat zouden geweest zijn door enige vereeniging van kragten te overwinnen. Doch ſchoon wij onze nieuwsgierigheid ten haare kosten voldeeden, bleef egter de belediging niet ongewrooken; want duizenden

wierpen zig onmiddelijk op ons en gaven ons ondraaglijke pijn met haare ſteeken, vooral die, welke op onze halzen en in onze hairen vielen, waaruit zij niet gemaklijk gedreven wierden: de ſteek was naauwlijks minder pijnlijk dan die van de bije; doch, zoo zij niet herhaald wierd, duurde de pijn niet langer dan eene minuut.

Eene andere ſoort is gantsch zwart en haar werk en levenswijs zijn niet minder buitengemeen. Haare wooningen zijn het binnenſte van de takken van een' boom, welke zij weeten uit te hollen door 'er het pit uit te werken, bijna tot het eind van het dunſte takjen, terwijl de boom ondertuſſchen blijft bloeien als of 'er geene zulke gasten in zaten. Toen wij den boom eerst vonden, plukten wij enige van de takken en waren omtrent zoo verwonderd als wij geweest zouden zijn, zoo wij gezien hadden dat wij een heilig bosch hadden geſchonden, daar elke boom, gekwetst zijnde, tekenen van leven zoude geeven; want wij waren terſtond bedekt met legioenen van deeze dieren, uit elken gebrooken tak zwermende, en hunne ſteeken met onophoudlijk geweld uitdeelende. RUMPHIUS heeft van dezelve gewag gemaakt in zijn *Herbarium Amboinenſe Vol. II. p.* 257; maar de boom, in welken hij haare woonplaatſen zag, is zeer verſchillende van dien, in welken wij die gevonden hebben.

De derde ſoort vonden wij genesteld in den wortel van eene plant, die op den baſt van boomen groeit

groeit op de wijze van Maarentakken en welken zij daartoe doorboord hadden. Deeze wortel is gewoonlijk zoo dik als eene groote knol en ſomtijds veel dikker: als wij denzelven doorſneeden, vonden wij dien doorboord met ontelbaare ſlingerende gangen, alle vol van deeze diertjens, hetgeen egter den groei van de plant niet nadeelig ſcheen geweest te zijn. Wij ſneeden nooit eenen van deeze wortelen door, of hij was bewoond, ſchoon ſommige niet dikker waren dan eene hazelnoot. De diertjens zelve zijn zeer klein, niet meer dan half zoo groot als de gemeene roode mier in Engeland. Zij hadden angels, maar naauwlijks kragt genoeg om derzelver ſteek te doen gevoelen; zij hadden egter het vermogen van ons even zeer, zoo niet meer, te kwellen; want zoo dra wij den wortel behandelden, zwermden zij uit ontelbaare gaatjens en over die deelen van ons lighaam, welke niet bedekt waren, loopende, deeden zij ons eene kitteling gevoelen, die ondraaglijker was dan pijn, uitgezonderd wanneer zij tot eene groote hevigheid is aangegroeid. RUMPHIUS heeft ook eene beſchrijving van deezen wortel en deszelfs bewooneren gegeeven *Vol. VI. p.* 120, daar hij van eene andere ſoort gewag maakt, die zwart is.

Wij vonden nog eene vierde ſoort, die volkoomen onſchadelijk is en die bijna naauwkeurig gelijkt naar de witte mieren van de Oost-Indieën; de

bouwing van deeze is nog merkwaerdiger dan die van de andere. Zij hebben tweeërleie ſoorten van woningen; de eene hangen aan de takken van boomen en de andere zijn op den grond opgerigt: die op de boomen zijn omtrent drie of viermaalen zoo dik als een's menſchen hoofd en zijn van eene brooze zelfſtandigheid gebouwd, die ſchijnt te beſtaan uit kleine ſtukjens van gewaſſen, met eene lijmerige ſtoffe te zaamen gekneed, welke hunne lighaamen waarſchijnlijk opleveren; als men deeze korst doorbreekt, vertoonen zig ontelbaare cellen, krioelende van inwooneren, in eene groote verſcheidenheid van ſlingerende kanaalen, die alle met elkanderen gemeenſchap hebben en met verſcheiden openingen, die naar andere nesten op denzelfden boom leiden; zij hebben ook eenen grooten gang of bedekten weg, die naar den grond loopt en onder denzelven doorgaat naar het ander nest of huis, dat aldaar gebouwd is. Dit huis ſtaat gemeenlijk aan den wortel van een' boom, maar niet van dien, waarop haare andere huizen gebouwd zijn: het is van gedaante als een kegel van regelmaatige zijden en is ſomtijds meer dan zes voeren hoog en omtrent zoo veel in doorſnede. Sommige zijn kleiner en deeze zijn gemeenlijk op de zijde plat en gelijken zeer veel in gedaante naar de ſteetten, die in verſcheiden deelen van Engeland gevonden worden en welke men voor overblijfzelen van oudheden der Druïden houdt. De

buiten zijde van deeze is van wel getemperde klei, omtrent twee duimen dik, en binnen in zijn de cellen, die aan de buitenzijde geene opening, maar alleen gemeenſchap hebben met den onderaardſchen gang, die naar de huizen op den boom loopt en naar den boom, bij welken zij gebouwd zijn, daar zij in den wortel opklimmen en zoo naar boven door den ſtam en de takken, onder bedekte wegen van dezelfde ſoort als die, door welke zij van haare andere wooningen nederdaalden.

In deeze wooningen op den grond verſchuilen zij zig waarſchijnlijk in den winter of in het regenſaizoen, aizoo zij beſtand zijn tegens alle vogt, die 'er vallen kan, dat die in den boom, ſchoon gemeenlijk onder den eenen of anderen overhangenden tak gebouwd, door den aart en de dunheid van de korst of den muur niet zijn kunnen.

De zee ſchenkt alhier veel milder voedzel aan de inwooneren dan het land, en ſchoon visch 'er juist niet zoo overvloedig is als gemeenlijk op hooger breedten, trokken wij egter zelden den zegen zonder van vijftig tot twee honderd ponden te vangen. De visch is van verſcheiden ſoorten, doch behalven den harder en enige van de ſchulp-visſchen, zijn geene derzelve in Europa bekend; de meeste zijn eetbaar en ſommige zeer lekker. Op de banken en klippen is eene ongelooflijke menigte van de ſchoonſte groene ſchildpad in de waereld en oesters van verſchillende ſoor-

ten, bijzonderlijk de rots-oester en de paerl-oester. Van de reusachtige kokhaanen heb ik reeds melding gemaakt; behalven deeze zijn 'er ook zee-kreeften en krabben; van deeze zagen wij egter alleen de ſchaalen. In de rivieren en zoute kreeken zijn aligators.

De eenigſte die tot hier toe enig bericht van dit land of deszelfs bewooneren gegeeven heeft is DAMPIER en ſchoon hij, over het algemeen, een geloofwaerdig ſchrijver is, heeft hij zig egter in veele bijzonderheden bedrogen. Het volk, dat hij zag, bewoonde wel een gedeelte van de kust, zeer verre afgelegen van dat, hetwelk wij bezogt hebben; maar wij zagen ook inwooneren op gedeelten van de kust die zeer verre van elkanderen lagen, en, alzoo 'er eene volkoomen gelijkvormigheid in perſoon en gewoonten onder hen alle plaats had, kan men natuurlijk beſluiten dat de afſtand in eene andere ſtrekking die gelijkenis niet zeer veel afgebrooken zal hebben.

Het getal der bewooneren van dit land ſchijnt zeer klein te zijn naar evenredigheid van deszelfs uitgeſtrektheid. Wij zagen nimmer een dertigtal van dezelve bij elkanderen dan eens, en dat was in de *Botanie Baai*, wanneer de mannen, vrouwen en kinderen zig op eene klip verzamelden om het ſchip te zien voorbij vaaren: toen zij, gelijk baarblijklijk was, een beſluit namen om ons te bevegten, konden zij niet meer dan veertien of

vijf-

vijftien ſtrijdbaare mannen bijeenbrengen en wij hebben nergens een getal van hunne dakken of huizen bij elkanderen gezien, dat meer menſchen bevatten kon. Het is wel waar dat wij alleen de zee-kust aan de oost-zijde zagen en dat 'er tusſchen deeze en de west-kust eene onmeetlijke ſtreek land is, die nog geheel onbezogt is; maar daar is groote reden om te gelooven dat dit ontzagchelijk groot land of geheel wild is, of ten minſten nog dunner bewoond dan de ſtreeken, welke wij bezogt hebben. Het is onmogelijk dat in de binnen-landen in alle jaargetijden inwooners zouden kunnen beſtaan zonder landbouw; het is zeer onwaarſchijnlijk dat de bewooners der kusten geheel onbedreven zouden zijn in de konſten van bebouwing, als zij binnens lands in gebruik waren, en het is even onwaarſchijnlijk dat, zoo zij zulke konſten kenden, 'er geene voetſpoonen van dezelve onder hen zouden gevonden worden. Het is zeeker dat wij geenen voet gronds in ſtaat van bebouwing in het gantſche land gezien hebben en daarom kan men wel beſluiten dat, daar de zee de inwooneren niet helpt voeden, het land niet bewoond is.

De eenigſte volks-bende, met welke wij enige gemeenſchap hadden, vonden wij ter plaatſe daar het ſchip gekield wierd; zij beſtond uit een en twintig perſoonen, namelijk twaalf mannen, zeven vrouwen, een jongetjen en een meisjen: de

vrouwen zagen wij niet dan van verre; want, als de mannen de rivier over kwamen, wierden zij altoos agter gelaaten. De mannen waren hier en elders van eene middelbaare geſtalte en over het algemeen wel gemaakt, net van lijf en leden en zeer ſterk, werkzaam en vlug: hun gelaat was niet zonder enige uitdrukking en hunne ſtemmen waren merklijk zagt en verwijfd.

Hun vel was overal zoo met vuil beſmeerd, dat het zeer bezwaarlijk was te zeggen van welke kleur zij waren; wij beproefden dikwijls die korst, door het wrijven met natte vingeren, wegteneemen, maar wij konden dit niet gedaan krijgen. Met dit vuil bedekt gelijken zij bijna zoo zwart als een Neger en, volgens hetgeen wij best hebben kunnen ontdekken, is hun vel zelf van de kleur van roet, of die gemeenlijk chocolaat-kleur genoemd wordt. Hunne trekken zijn verre van onaangenaam te zijn, hunne neuſen zijn niet plat en hunne lippen niet dik; hunne tanden zijn wit en gelijk en hun hair is natuurlijk lang en zwart; het is egter gewoonlijk kort afgeſneden; het is over het algemeen ſluik, maar ſomtijds is het enigzins gekruld; wij zagen geen eenen of zijn hair was verward en vuil, ſchoon zonder olie of vet, en tot onze groote verwondering vrij van ongedierte. Hunne baarden waren van dezelfde kleur als hun hair en digt en dik: zij laaten die evenwel niet lang groeijen. Een, welken wij op eenen dag met

met zijn baard wat langer dan zijne makkers gezien hadden, zagen wij den volgenden dag met denzelven wat konter, en wij vonden, bij onderzoek, dat de einden der hairen afgebrand waren: uit dit geval en omdat wij nooit een ſcherp werktuig in hunne handen gezien hadden, beſlooten wij dat en het hair en de baard kort gehouden wierden door dezelve te zengen.

Beiden de kunnen gaan, gelijk ik reeds heb aangemerkt, moeder naakt en ſchijnen niet meer gevoel van onbetamelijkheid te hebben in het ontblooten van het gantſche lijf dan wij gevoelen in het bloot draagen van onze handen en aangezigten. Hun voornaamſte opſchik is het been, dat zij door het kraakbeenig tusſchenſchot van de neusgaten ſteeken: welke verkeerde ſmaak hen dit voor een ſieraad konde doen houden, of wat hen konde aanzetten, voor zij het gedraagen hadden of hadden zien draagen, de pijn of het ongemak te lijden, dat 'er noodwendig mede verzeld moet gaan, is misſchien voor het menschlijk verſtand niet te bepaalen: naardien dit been zoo dik is als een's menſchen vinger en tusſchen vijf en zes duimen lang, ſteekt het geheel dwars voor het aangezigt en ſtopt de neusgaten zoo volkoomen toe, dat zij genoodzaakt zijn hunnen mond wijd open te houden om adem te haalen en zoo ſnuiven, als zij ſpreeken willen, dat zij naauwlijks verſtaanbaar zijn zelfs voor malkanderen. Onze matroozen noemden het

grap-

grappig hunne blinde raa, en het ſtond indedaad zoo koddig, dat wij, voor wij 'er aan gewoon waren, ons bezwaarlijk van lagchen onthouden konden. Behalven dit neus-juweel hadden zij ook kettingen om den hals van ſchulpen gemaakt, die zeer net geſneden en aan elkanderen geregen waren, arm-ringen van dun koord, twee of drie maalen om het oppergedeelte van den arm gewonden en eene ſtreng van gevlogten menſchen hair, omtrent zoo dik als eene wollen draad om den middel gebonden. Behalven dit hadden ſommige ringkraagen van ſchulpen om den hals, die dwarsch over de borst hongen. Doch ſchoon dit volk geene klederen draagt, hebben hunne lighaamen egter nog eene bedekking behalven het vuil, want zij ſchilderen zig wit en rood: het rood wordt gemeenlijk in breede vakken op de ſchouderen en de borst gelegd, en het wit ligt in ſtreepen, ſommige ſmal, andere breed: de ſmalle waren over de beenen getrokken en de breede over het lijf, niet zonder enige ſmaak. Het wit lag ook in kleine vakken op het aangezigt en was in eenen kring rondom elk oog getrokken. Het rood ſcheen oker te zijn, maar wat het wit ware konden wij niet ontdekken; het was digt van korrel, zeepachtig op het gevoel en bijna zoo zwaar als lood-wit; mogelijk was het eene ſoort van *Steatites* of Spekſteen, maar tot onze groote ſpijt konden wij 'er geen korrel van bekoomen om het te onderzoeken.

Zij

Zij hebben gaten in hunne ooren, maar wij zagen hen 'er nooit iets in draagen. Zij hechteden zoo veele waarde aan de verſierzelen die zij hadden, dat zij nimmer iets wilden afſtaan voor alles wat wij hun bieden konden, dat te zonderlinger was, daar onze glazen koraalen en linten verſierzelen van denzelfden aart waren, maar regelmaatiger van gedaante en blinkender ſtoffen. Zij hadden, wel is waar, geen denkbeeld van koophandel, en wij konden 'er hun geen begrip van geeven: zij namen de dingen, die wij hun gaven, aan; maar ſcheenen onze tekenen niet te verſtaan, als wij iets in de plaats vroegen. Dezelfde onverſchilligheid, die hen beletteden te koopen hetgeen wij hadden, wederhield nen ook van ſteelen: als zij meer begeerd hadden, zouden zij zoo eerlijk niet geweest zijn; want toen wij weigerden hun eene ſchildpad te geeven, wierden zij verwoed en tragteden die met geweld te neemen en wij hadden niets anders, waaraan zij de minſte waarde ſcheenen te hechten; want, gelijk ik hier boven heb aangemerkt, veele van de dingen, die wij hun gegeeven hadden, vonden wij zorgloos in de bosſchen nedergeſmeten, als ſpeelgoed van kinderen, dat ſlechts behaagt zoo lang tot het nieuw 'er af is. Wij zagen op hunne ligbaamen geene tekenen van ziekten of zweeren, maar groote lidtekenen in onregelmaatige lijnen, die de overblijfzelen ſcheenen te zijn van wonden, die zij zigzelven met een ſtomp werk-

tuig

tuig gegeeven hadden, en welke wij uit hunne teekenen verſtonden dat gedagtenisſen van hunne droefheid over het verlies van overledene vrienden waren.

Zij ſchijnen geene vaste woonplaatſen te hebben, want wij zagen in het geheel land niets dat naar eene ſtad of een dorp geleek. Hunne huizen, zoo men die nog huizen kan noemen, ſchijnen met minder konst en ſchranderheid gemaakt te zijn dan alle andere die wij gezien hadden, uitgezonderd de ellendige hutten op *Terra del Fuego* en in ſommige opzigten zijn zij zelfs nog beneden deeze. Aan de *Botanie Baai*, daar zij best waren, waren zij juist even zoo hoog dat een mensch er regtop in zitten kon; maar niet wijd genoeg dat hij zig in enige rigting regtuit in dezelve kon uitſtrekken: zij zijn gebouwd van buigzaame teenen, omtrent zoo dik als een vinger, in de gedaante van een oven; de twee einden worden in den grond geſtooken en dan met palm-bladeren en breede ſtukken boom-bast bedekt: de deur is niet anders dan een groot gat aan het eind, over welk het vuur wordt geſtookt, gelijk wij aan de asch zien konden. Onder deeze huizen of dakken ſlaapen zij en liggen gekromd zoo dat hunne hielen aan hun hoofd koomen en in deeze houding kan eene derzelve drie of vier perſoonen bevatten. Naar maate wij noordwaarts vorderden, en de luchtſtreek warmer wierd, vonden wij deeze af-

dak-

dakken ligter; zij waren, gelijk de andere, van teenen gebouwd, en met bast van boomen gedekt; maar geene derzelve waren meer dan vier voeten diep en eene zijde was geheel open: de gesloten zijde stond altoos tegens den heerschenden wind en regt over de open zijde was het vuur, dat waarschijnlijk meer tegens de moskiten dan tegens de koude aangelegd wierd. Het is waarschijnlijk dat zij onder deeze hutten slechts hunne hoofden en het bovenst gedeelte van hunne lighaamen steeken, terwijl zij hunne voeten naar het vuur uitstrekken. Zij wierden, als het vereischt wierd, opgezet door trekkende borden op die plaatsen, die haar voor een tijd voedzel verschaffen en wierden door haar agtergelaaten, wanneer zij, na dat het uitgeput was, heen gongen, maar op plaatsen daar zij slechts voor eenen nacht of twee bleeven, sliepen zij zonder enige beschutting; uitgezonderd de struiken of het gras, dat hier bijna twee voeten hoog is. Wij merkten evenwel op dat, schoon de slaap-hutten, die wij op het groot land vonden, altijd van den heerschenden wind gekeerd stonden, de hutten op de eilanden naar denzelven gedraaid waren, hetwelk een bewijs schijnt te zijn dat zij hier een zagt jaargetijde hebben, gedaurende welk de zee stil is en dat hetzelfde weder, dat hen in staat stelt de eilanden te bezoeken, de lucht welkoom maakt, zelfs terwijl zij slaapen.

Het

Het eenigst huisraad dat wij in deeze huizen zagen, is eene soort van langwerpig vat van boombast gemaakt, enkel door het opbinden van de twee einden met een teen, die, niet afgesneden zijnde, met een voor een oor dient; deeze wierden, naar het ons toescheen, gebruikt als emmers om water uit de bron te haalen, welke somtijds op eenen aanmerklijken afstand kan wezen. Zij hebben egter ook een kleine zak, die gemaakt wordt door draaden aan maazen te leggen, omtrent op de wijze van het knoopwerk, dat onze juffers werken om beurzen te maaken. Deezen zak draagt de man los op zijne schouderen aan een touwtjen, dat om zijn hoofd hangt; daar is gewoonlijk een klomp of twee verw en harst in, enige visch-hoeken en lijnen, eene schulp of twee, waarvan hunne hoeken gemaakt worden, enige punten van pijlen en hunne gewoone versierzelen; dit bevat den gantschen waerelschen schat van den rijksten onder hen.

Hunne visch-hoeken zijn zeer net gemaakt en enige zijn zeer klein. Om schildpadden te harpoenen hebben zij eene pen van hout, omtrent een' voet lang en wel met weêrhaaken voorzien; zij zit in eene sleuf aan het eind van eenen stok van ligt hout, omtrent zoo dik als eene vuist en ten minsten bij zeven of agt voeten lang; aan den stok is een eind van eene losse lijn gebonden, omtrent drie of vier vademen lang, van welke het an-

ander eind aan de pen vast is. Om de ſchildpad te ſchieten wordt de pen in de ſleuf gedaan en als zij in het lighaam van het dier geſtooken is en door de weêrhaaken daarin wordt gehouden, vliegt 'er de ſtok af en dient als een' boei om het getroffen dier in het water te vinden; het dient ook om het moede te maaken, tot zij het met hunne kano's kunnen onderhaalen en naar het ſtrand ſleepen. Eene van deeze pennen vonden wij, gelijk ik reeds gezegd heb, in het lijf van eene ſchildpad, dat over dezelve geneezen was. Hunne lijnen zijn van de dikte van een halven duims touw tot de fijnte van een hair en zijn van eene plantaartige zelfſtandigheid gemaakt, doch van welke in het bijzonder hadden wij geene gelegenheid te weeten te koomen.

Hun voedzel beſtaat hoofdzaaklijk uit viſch, ſchoon zij ſomtijds den kanguroo weeten te dooden en zelfs verſcheiden ſoorten van vogelen, niettegenſtaande zij zoo ſchuuw zijn, dat wij het moeijelijk vonden hen tot op eene ſnaphaan-ſchoot te naderen. Het eenigst gewas dat als hun voedzel kan beſchouwd worden, is de yam; zij eeten egter ongetwijfeld de verſchillende vrugten, die onder de andere voortbrengzelen van het land zijn opgenoemd; ook zagen wij de ſchillen en doppen van verſcheiden derzelve liggen omtrent de plaatſen daar zij hun vuur geſtookt hadden.

Zij ſchijnen geen dierlijk voedzel raauw te eeten;

doch geen vat hebbende, waarin water kan gekookt worden, branden zij het op kolen, of bakken het in een gat door middel van heete ſteenen, op dezelfde wijze als door de inwooneren van de zuid-zee eilanden wordt in het werk geſteld.

Of zij eene plant kennen die eene dronken maakende kragt heeft weeten wij niet; maar wij merkten op dat verſcheiden van hun altoos bladeren in hunnen mond hadden, gelijk een Europeaan tabak en een Oost-Indiër betel: wij hebben de plant nooit gezien dan wanneer zij die op ons verzoek uit hunnen mond namen; misſchien is zij eene ſoort van betel; maar welke zij ook ware, zij had geene uitwerking op de tanden of lippen.

Naardien zij geene netten hebben, vangen zij de visch alleen met harpoenen, of met den hoek en de lijn, uitgezonderd die, welke zij in de holten van de klippen en banken vinden, die ter halver ebbe droog zijn.

Hunne wijze van jaagen hadden wij geene gelegenheid te zien; maar wij gisten aan de inkervingen, welke zij overal in de groote boomen gehakt hadden, om die te beklimmen, dat zij zig in derzelver toppen plaatſten en daar op de dieren loerden, die bij geval digt genoeg voorbij kwamen om met hunne lanſen getroffen te kunnen worden: het is ook mogelijk dat zij dus geplaatst zijnde vogelen vangen, als zij koomen roesten.

Ik heb aangemerkt dat, toen zij onze tenten op

den

den oever van de *Endeavour-Rivier* verlieten, wij hen konden nagaan aan de vuuren, welke zij op weg ontſtaken, en wij verbeeldden ons dat men deeze vuuren gebruikte om op de eene of andere wijze de kanguroos te vangen, welke wij zagen dat zoo bevreesd voor vuur waren, dat onze honden hen naauwlijks over de plaatſen konden drijven, die nieuwling verbrand waren, ſchoon het vuur reeds was uitgebluscht.

Zij weeten zeer gemaklijk vuur te maaken en verſpreiden het op eene wonderlijke wijze. Om het voorttebrengen, neemen zij twee ſtukken van droog zagt hout; het een is een ſtokjen, omtrent agt of negen duimen lang, het ander ſtuk is plat: aan den ſtok maaken zij eene ſtompe punt aan het een eind en dien ſtok op het plat ſtuk drukkende, draaien zij het ſnel rond door het tusſchen hunne twee handen te houden, gelijk wij met een chocolaat molen doen, terwijl zij dikwijls hunne handen naar boven ſtrijken en dezelve dan weder naar beneden laaten glijden om de drukking zoo veel mogelijk te vermeerderen. Op deeze wijze krijgen zij in minder dan twee minuuten vuur en zij vermeerderen het van de minſte vonk met groote ſpoed en behendigheid. Wij hebben dikwijls eenen van hun langs het ſtrand zien loopen, naar allen ſchijn niets in zijne hand houdende, die, eenen oogenblik nederbukkende, op den afſtand van elke tien of twintig roeden, vuur agter zig liet, gelijk

wij eerst aan den rook en dan aan de vlam onder het drijf-hout en ander ruigte, dat verspreid lag, zien konden. Wij hadden de nieuwsgierigheid van eenen van deeze vuur-planters te bezien, toen hij heen gong, en wij zagen hem eene kleine vonk in droog gras oprollen, die, als hij een weinig geloopen had, door den togt, welken zijne beweeging voortbragt, aangeblaazen zijnde, begon te branden; dan legde hij het neder op eene plaats, die tot zijn oogmerk geschikt was, en rolde weder eene vonk in een ander bosjen gras, waarna hij zijnen weg vervolgde.

Daar zijn misschien weinige dingen in de historie van het menschdom die zoo wonderlijk zijn als de ontdekking en het gebruik van het vuur: men zal niet ligt betwisten dat de wijze van het voorttebrengen, hetzij door slaan of door wrijven, bij geval ontdekt moet wezen; maar de eerste uitwerkingen van het vuur moeten natuurlijk de geene, voor welken het een nieuw voorwerp was, met schrik en vrees getroffen hebben: zij moeten het aangezien hebben als een vijand van het leven en de natuur om te pijnigen en te vernielen alles wat gepijnigd of vernield kon worden, en daarom schijnt het niet gemaklijk te begrijpen wat hen, die het de eerste een kort bestaan van het geval zagen verkrijgen, konde aanlokken om het met opzet hervoort te brengen. Het is geenzins waarschijnlijk dat zij, die eerst vuur zagen, het

mor

met dezelfde voorzigtigheid naderden als zij, die met deszelfs uitwerkingen gemeenzaam zijn, zoo dat zij flegts verwarmd en niet gebrand wierden, en het zou natuurlijk zijn te denken dat de ondraaglijke pijn, welke het, bij zijne eerste verschijning, den onkundigen nieuwsgierigen moet veroorzaakt hebben, eene eeuwige vijandschap zoude gezaaid hebben tusschen deeze hoofdstof en het menschlijk geslacht, en dat dezelfde beweegoorzaak, die de menschen aanzet om eene slang te verpletteren, hen ook zoude aanzetten om het vuur uittedooven en alle middelen te vermijden, waardoor het konde voortgebragt worden, zoo dra als men die kende. Als men deeze omstandigheden in aanmerking neemt, schijnt het zeer moeijelijk optelosfen hoe de menschen gemeenzaam genoeg met het vuur geworden zijn om het zig te nutte te maaken; ook is niet gemaklijk reden te geeven van deszelfs eerst gebruik in de keuken, alzoo het eeten van raauw dierlijk en plantaartig voedzel eene gewoonte moet geworden zijn voor 'er vuur was om het gaar te maaken en zij, die de kragt der gewoonte kennen, zullen gereedlijk gelooven dat voor menschen, die altoos het vleesch van dieren raauw gegeeten had den, gaar gemaakt vleesch zoo onaangenaam moest zijn als raauw vleesch zou wezen voor de geenen, die altoos gewoon zijn geweest het gaar te eeten. Het is opmerkenswaerdig dat de

inwooners van *Terra del Fuego* vuur maaken door het ſlaan van vonken uit ſteenen en dat de gelukkiger inboorlingen van dit land, *Nieuw Zeeland* en *Otahiti* het voortbrengen door het wrijven van de eene brandbaare zelfſtandigheid tegens de andere: is 'er dan niet enige reden om te onderſtellen dat deeze verſchillende bewerkingen overeenkoomen met de wijze, op welke het geval vuur heeft voortgebragt in de nabuurſchap van de verzengde en koude luchtſtreeken? Men kan niet onderſtellen dat, onder de ruuwe inwooneren van een koud land, eene kunstbewerking of eene toevalligheid zoo gemaklijk vuur hebbe kunnen voortbrengen door wrijving als in eene luchtſtreek, daar alles heet, droog en brandbaar en van een verborgen vuur zwanger is, dat door eene geringe beweeging konde te voorſchijn gebragt worden; het is dan ook natuurlijk te onderſtellen dat het vuur in een koud land zij voortgebragt door de toevallige botſing van twee metaalachtige zelfſtandigheden en om die reden wierd in een koud land hetzelfde middel gebezigd om het met opzet voorttebrengen; maar in heete landen, daar twee brandbaare zelfſtandigheden gemaklijk door wrijving ontbranden, is het waarſchijnlijk dat de wrijving van dergelijke zelfſtandigheden eerst vuur voorgebragt hebbe, en hier was het dan ook natuurlijk dat de konst dezelfde bewerking volgde met inzigt om dezelfde uitwerking voorttebrengen. Het kan wel

waar

waar zijn dat het vuur nu in veele koude landen door wrijving worde voortgebragt in veele heete landen door ſlaan; maar daar zal bij onderzoek misſchien aanleiding zijn om te gelooven dat dit van de gemeenſchap van het eene land met het ander gekoomen is en dat met opzigt tot de oorſpronglijke voortbrenging van vuur in heete en koude landen het onderſcheid wel gegrond is.

Daar zal misſchien enige reden zijn om te onderſtellen dat de menſchen trapswijze bekend zijn geworden met den aart en de uitwerkingen van het vuur, door deszelfs aanhoudende aanwezigheid in eenen brandenden berg, alzoo 'er in bijna alle deelen der waereld overblijfzels van brandende bergen, of ſpooren van derzelver uitwerkingen gevonden worden: van eenen brandenden berg kon men egter geene andere wijze van vuur voorttebrengen leeren dan bij mededeeling; de voortbrenging en het gebruik van vuur ſchijnt dan voor den nieuwsgierigen nog overvloedige ſtof tot beſpiegeling opteleveren.

De wapenen van dit volk zijn ſpeeren of lanſen en deeze zijn van verſchillende ſoorten: enige, die wij op het zuidlijk gedeelte van de kust zagen, hadden vier takken, met punten van been en met weêrhaaken; de punten waren ook beſmeerd met eene harde harst, die dezelve glad maakte en dieper deeden ingaan in het geen zij troffen. Ten noorden heeft de lans maar eene punt; de ſteel is

gemaakt van rotting, of van den ſtengel van eene plant, die enigzins naar riet gelijkt, zeer regt en ligt en van agt tot veertien voeten lang, uit verſcheiden gelederen beſtaande, daar de ſtukken in elkander ſteeken en te zaamen gebonden zijn; hier aan worden verſchillende punten gehecht; ſommige zijn van hard zwaar hout, en ſommige zijn beenen van visſchen: wij zagen verſcheiden die gepunt waren met den ſtekel van de ſtekel-rog, de grootſte die zij krijgen konden en met weêrhaaken van verſcheiden kleinere, die 'er omgekeerd aan vast gehecht waren; de houten punten waren ſomtijds ook gewapend met ſcherpe ſtukken van gebrooken ſchulpen, die 'er in geſtooken en aan de voegen met harst bedekt waren: de lanſen, die dus met weêrhaaken voorzien zijn, zijn inderdaad vreeslijke wapenen, want als zij eens in het vleesch ſteeken, kunnen zij 'er niet weder uitgetrokken worden, zonder het vleesch te verſcheuren of de ſcherp afgebrooken ſplinters van het been of de ſchulp, die de weêrhaaken uitmaaken, in de wond agter te laaten. Deeze wapenen worden met groote kragt en behendigheid geworpen; als men met dezelve op eenen korten afſtand tusſchen dertig of zestig voeten wil kwetſen, werpt men die enkel met de hand, maar zoo het op den afſtand van tien of twaalf roeden moet geſchieden, dan met een werktuig, dat wij een werpſtok noemden. Dit is een eenvoudig, glad ſtuk hard, rood-

ach-

achtig hout, zeer ſterk gepolijst, omtrent twee duimen breed, eenen halven duim dik en drie voeten lang, met een kleine knop of haak aan een eind en een dwarsch ſtuk, omtrent drie of vier duimen lang, aan het ander eind: de knop aan het een eind ſteekt in eene kleine fleuf of een gat, dat tot dat einde in de ſteel van de lans digt bij de punt gemaakt is, doch waaruit het gemaklijk flipt, als zij voorwaarts gedreven wordt: als de lans overlangs op dit werktuig gelegd is en door de knop in eene goede ligging gehouden wordt, houdt de perſoon, die haar werpen zal, het over zijnen ſchouder en gooit, na dezelve gezwaaid te hebben, en den werp-ſtok en de lans met alle magt weg, maar de ſtok geſtuit wordende door het overdwarsch ſtuk, dat met een ſchielijken ſtoot tegens zijnen ſchouder koomt, vliegt de lans met eene ongelooflijke ſnelheid voorwaarts en zoo wel gemikt, dat deeze Indiaanen zeekerer van hun doel waren op den afſtand van honderd en vijftig voeten dan wij met eenen enkelen kogel zijn konden. Buiten deeze lanſen zagen wij geene aanvallende wapenen op deeze kust, uitgezonderd toen wij dezelve de laatſte maal met onze verrekijkers boſpiedden, en toen meenden wij dat wij een man zagen met boog en pijlen, waarin het mogelijk is dat wij ons bedroogen hebben. Wij zagen egter, aan de *Botanie-Baai*, een ſchild of beukelaar van eene langwerpige gedaante, omtrent drie voeten

lang en agttien duimen breed, dat van den bast van een' boom gemaakt was: het wierd uit eene hut gehaald door eenen dergeene, die zig tegens onze landing verzetteden, die het, toen hij weg liep, agter liet en, toen wij het opnamen, bevonden wij dat het omtrent in het midden doorboord was geworden met eene lans met eene enkele punt. Deeze ſchilden zijn zeekerlijk alhier onder het volk veel in gebruik, want, ſchoon dit het eenigst was, dat wij bij hen vonden, zagen wij egter dikwijls boomen, waarop het baarblijklijk bleek dat zij 'er uitgeſneden waren, alzoo de teekenen gemaklijk konden onderſcheiden worden van die, welke gemaakt waren om emmers te hebben: ſomtijds vonden wij ook het ſchild uitgeſneden, maar nog niet van den boom genoomen, zijnde de randen van den bast alleenlijk een weinig opgeligt door middel van wiggen, zoo dat dit volk ſchijnt ontdekt te hebben dat de bast van eenen boom dikker en ſterker wordt, als men dien op den ſtam laat, na dat hij rondom is afgeſneden.

De kano's van *Nieuw Holland* zijn zoo ſlegt en ruuw als de huizen. Die aan het zuidlijk gedeelte van de kust zijn niet meer dan een ſtuk bast, omtrent twaalf voeten lang, aan de einden te zaamen gebonden en in het midden open gehouden door kleine houten hoepels: egter zagen wij eens in een vaartuig van dat maakzel drie menſchen. In ondiep water worden zij door een' ſtok voortgeduuwd,

duuwd, en in dieper water door roeiſpaanen, omtrent agttien duimen lang, van welke de roeijer eene in elke hand heeft; hoe ſlegt zij zijn, hebben zij egter veele voordeelen; zij gaan zeer ondiep, en zij zijn zeer ligt, zoo dat zij 'er mede op modder-banken gaan om ſchulp-viſchen te raapen, den gewigtigſten dienst, waartoe zij gebruikt kunnen worden, misſchien beter dan vaartuigen van een ander maakzel. Wij zagen op dat 'er in het midden van deeze kano's een hoop zee-wier was en daarop een klein vuur, waarſchijnlijk om den viſch te braaden en te eeten zoo haast hij gevangen is.

De kano's, die wij zagen, toen wij verder noordwaarts gevorderd waren, zijn niet van bast gemaakt, maar van eenen ſtam van een' boom, die uitgehold is, misſchien door het vuur. Zij zijn omtrent veertien voeten lang en, zeer ſmal zijnde, zijn zij met eenen uitlegger voorzien om het omvallen voortekoomen. Deeze worden met roeiſpaanen voortgezet, die zoo groot zijn, dat beiden handen 'er toe vereischt worden om eene van dezelve te behandelen; de buitenſte zijde is door geen gereedſchap bewerkt, maar aan elk eind is het hout langer gelaaten aan den top dan in den bodem, zoo dat 'er een uitſtek is buiten het hol gedeelte, dat naar het eind van eene plank gelijkt; de zijden zijn vrij dun, maar hoe de boom geveld en gefatſoeneerd wordt hadden wij geene gelegenheid

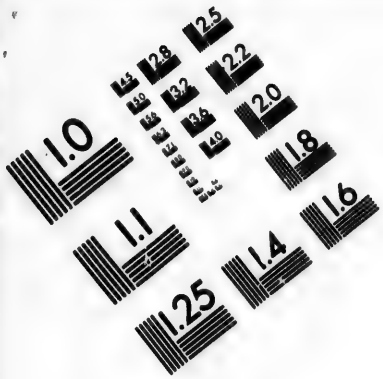

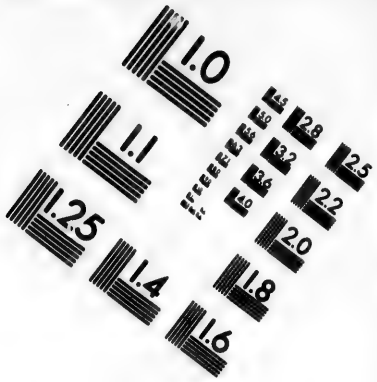

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

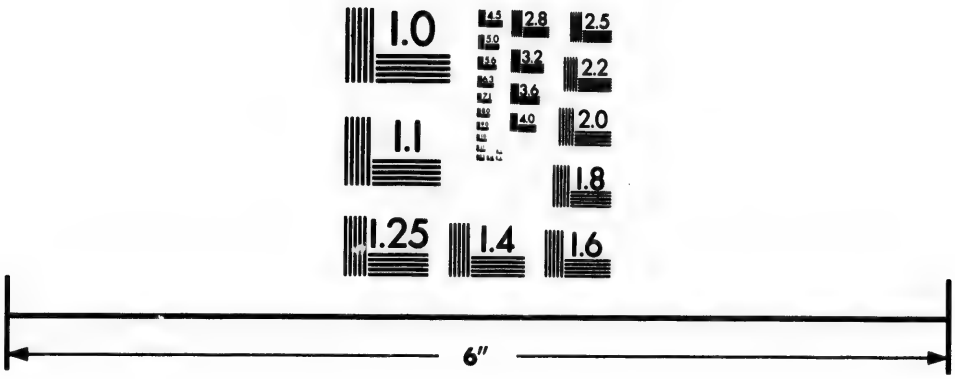

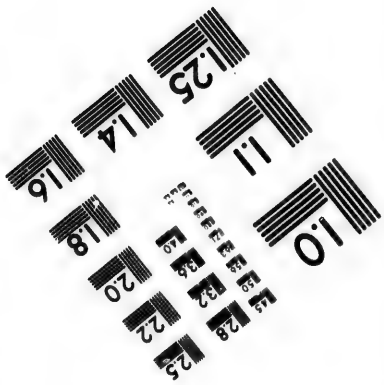

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

2.8
3.2
3.6
2.5
2.2
2.0
1.8
1.0

heid te weeten te koomen. Het eenigst gereedſchap, dat wij onder hen zagen, waren eene bijl, ellendig van ſteen gemaakt, enige kleine ſtukken van dezelfde ſtoffe in de gedaante van eene wig, een houten hamer, en enige ſchulpen en ſtukken van koraal. Tot het polijsten van hunne werpſtokken en van de punten van hunne lanſen gebruiken zij de bladeren van eene ſoort van wilden vijgenboom, die het hout zoo ſcherp ſchrappen als de biezen die in Europa door onze kabinet-werkers daartoe gebruikt worden: met zulk gereedſchap moet het maaken zelfs van zulk eene kano als ik beſchreven heb een allermoeielijkſte en verdrietige arbeid zijn: voor dengeenen, die aan het gebruik van metaal gewoon zijn, ſchijnt het gantsch ondoenlijk; maar daar zijn weinige zwaarigheden, die niet wijken moeten voor aanhoudend geduld en hij, die alles doet wat hij kan, zal voorzeeker dingen doen, die verre boven zijn ſchijnbaar vermogen zijn.

De grootſte vragt, welke deze kano's voeren kunnen, is vier mannen, en als 'er meer te gelijk de rivier over moesten koomen, moest een van degeene, die eerst kwamen, terug vaaren om de andere te haalen: uit deeze omſtandigheid gisten wij dat de boot, die wij zagen, toen wij in de *Endeavour-Rivier* lagen, de eenigſte in de nabuurſchap was: wij hebben egter enige reden om te gelooven dat de kano's van boom-bast ook gebruikt wor-

worden daar de houten gebouwd worden; want op een van de kleine eilanden, daar de inboorlingen naar ſchildpadden gevischt hadden, vonden wij eene van de kleine roei-ſpaanen, die tot zulk eene boot behoord had en die in eene andere nutloos zou geweest zijn.

Door welke middelen de inwooners van dit land tot zulk een getal verminderd worden als het voeden kan is misſchien niet gemaklijk te giſſen; of zij, gelijk de inwooners van *Nieuw Zeeland*, elkaêr verdelgen in hunne gevegten om voedzel, of zij door toevalligen hongersnood worden weggeſleept, dan of 'er eene oorzaak zij, die den aanwas van het geſlacht belet, moet aan toekoomende reizigers ter onderzoeking overgelaaten worden. Dat zij oorlog hebben blijkt uit hunne wapenen; want onderſteld dat de lanſen enkel dienden tot het harpoenen van visch, kon het ſchild egter tot niets gebruikt worden dan tot verdediging tegens menſchen; het eenigst blijk van vijandſchap egter, dat wij onder hen zagen, was de doorbooring van het ſchild door eene ſpeer, van welke zoo even geſprooken is, want geen hunner ſcheen door eenen vijand gewond te zijn. Ook kunnen wij niet zeggen of zij dapper dan laſhartig zijn. De kloekmoedigheid, waarmede twee hunner onze landing zogten te beletten in de *Botanie Baai*, toen wij twee ſloepen vol volk hadden, zelfs na dat een hunner met hagel gewond was,

was, gaf ons reden om te beſluiten dat zij niet alleen dapper van aart, maar dat zij ook met de gevaaren van vijandlijkheden gemeenzaam, en uit gewoonte zoo wel als uit den aart, een ſtout en oorlogszugtig volk zijn; maar hunne overhaaste vlugt van alle andere plaatſen, welke wij naderden, zelfs zonder bedreiging, terwijl zij buiten ons bereik waren, was een blijk van ongemeene bloheid en beſchroomdheid, welke men zou moeten onderſtellen dat degeene, die, al ware het ſlechts bij enkele gelegenheden, oorlog gevoerd hadden, moesten afgelegd hebben, welke dan ook hunne natuurlijke neiging ware. Ik heb de feiten getrouwlijk opgegeeven, de leezer kan voor zigzelven van het volk oordeelen.

Uit het verſlag, dat wij van onzen omgang met hun gegeeven hebben, kan men niet verwagten dat wij veel van hunne taal zullen weeten: naardien dit egter een voorwerp van groote nieuwsgierigheid is, bijzonderlijk voor geleerden en van groot gewigt in hunne naſpeuringen van den oorſprong van de verſchillende volkeren, die ontdekt zijn geworden, gaven wij ons enige moeite om 'er een ſtaaltjen van mede te bren[illegible]. dat enigermaate aan dat oogmerk zoude ku[illegible] voldoen en ik zal nu verſlag geeven hoe wij het bekwamen. Als wij den naam van eenen ſteen wilden weeten, namen wij eenen ſteen op in onze handen en gaven, zoo goed wij konden, bij tekenen te kennen dat

dat wij verzogten dat zij dien noemen zouden, het woord dat zij daar op uitſpraken, ſchreeven wij terſtond op. Deeze wijze van doen, ſchoon zij de beste was, welke wij konden verzinnen, kon ons zeekerlijk dikwijls doen mistasten; want zoo eens een Indiaan een' ſteen opname en ons den naam van denzelven vroeg, zouden wij kunnen antwoorden een kei dan wel een ſteen, zoo ook, als wij eenen ſteen opraapten en eenen Indiaan den naam van denzelven vroegen, zou hij een woord kunnen uitſpreeken dat de ſoort en niet het geſlacht onderſcheidde, of dat, in plaats van enkel ſteen te betekenen, eenen ruuwen ſteen, of een' gladden ſteen zoude kunnen aanduiden; om evenwel zoo veel mogelijk misſlagen van dien aart te vermijden maakten verſcheiden onzer, op verſchillende tijden, zoo veele woorden van hun te weeten te koomen als wij konden en, dezelve opgetekend hebbende, vergeleecken wij onze lijsten: die, welke in alle dezelfde waren en die, volgens elks opgaaf, hetzelfde betekenden, waagden wij opteſchrijven, met zeer weinige andere, op welke, door de eenvoudigheid van hetgeen zij betekenden, en de gemaklijkheid om onze vraag met duidlijkheid en juistheid door een teken uittedrukken, even zeer ſtaat te maaken is.

Wageegee.	het Hoofd.
Morye.	het Hair.

Meul.	de Oogen.
Melea.	de Ooren.
Yembe.	de Lippen.
Bonjoo.	de Neus.
Unjar.	de Tong.
Wallar.	de Baard.
Doomboo.	de Hals.
Cayo.	de Tepels.
Marigai.	de Handen.
Coman.	de Dijen.
Toolpoor.	de Navel.
Pongo.	de Knieën.
Edamal.	de Voeten.
Kniorror.	de Hiel.
Wanda.	een Kakatoe.
Chumal.	de Zool van den voet.
Chongurn.	de Enkel.
Kulke.	de Nagelen.
Gallan.	de Zon.
Meanang.	Vuur.
Walba.	een Steen.
Yowall.	Zand.
Gurka.	een Touw.
Bama.	een Man.
Poinga.	een mannetjens Schildpad.
Mameingo.	een wijfjens Schildpad.
Marigan.	eene Kano.
Pelenyo.	Roeijen.
Takai.	Nederzitten.

Mier

Mier Carrar.	Glad.
Cotta of *Kota.*	een Hond.
Perpere of *pier-pier.*	een Lorij.
Carmbe.	Bloed.
Yocou.	Hout.
Tapool.	het Been in den Neus.
Charngaid.	een Zak.
Aco of *Acol.*	de Armen.
Eboorbalga.	de Duim.
Egalbaiga.	de voorſte middenſte en Ringvinger.
Nakil of *Eboornakil.*	de Pink.
Kere of *Kearre.*	de Lucht.
Dunjo.	een Vader.
Jumurre.	een Zoon.
Moingo.	eene groote Schulp van die wij Kokhaanen genoemd hebben.
Maracotti.	Coccos, Yams.
Cherr.	Uitdrukkingen, zoo wij gisten, van bewondering, die zij geduurig gebruikten, als zij bij ons waren.
Cherco.	
Yarcaw.	
Tut, tut, tut, tut.	

Ik zal thans affcheid neemen van dit land met enige aanmerkingen betreklijk de ſtroomen en getijen op de kust. Van den twee en dertigſten graad en wat hooger tot de *Zandige Kaap* op

de Breedte van 24° 46′ vonden wij aanhoudend eenen ſtroom, die zuidwaarts liep met de ſnelheid van omtrent tien of vijftien Engelſche mijlen op een' dag, meer of min, naar maate van onzen afſtand van het land; want hij ſtroomde altoos met meer kragt langs het ſtrand dan in volle zee; maar ik heb mij nooit kunnen verzeekeren of de vloed uit het Zuiden, het Oosten of het Noorden kwame: Ik neigde tot het gevoelen dat hij uit het Zuid-Oosten liep, maar de eerſte reis dat wij voor de kust ankerden, dat op de Breedte van 24° 30′ was, omtrent tien mijlen ten Zuid-Oosten van *Trapgans Baai*, bevond ik dat hij uit het Noord-Westen kwam; integendeel, dertig mijlen verder naar het Noord-Westen, aan de Zuid-zijde van *Keppels Baai* vond ik dat hij uit het Oosten kwam en in het noorder gedeelte van die baai kwam hij uit het Noorden, maar met eene veel traager beweeging dan hij uit het Oosten kwam: aan de oost-zijde van de *Kanaalen Baai* liep hij ſterk naar het Westen, tot den mond van het *Breede Kanaal*; maar aan de noord-zijde van dat Kanaal kwam hij met eenen zeer traagen voortgang van het Noord-Westen, en toen wij voor *Stuit Baai* ten anker lagen, kwam hij uit het Noorden: om reden te geeven van deszelfs loop in alle deeze verſchillende rigtingen, heeft men alleen aanteneemen dat de vloed uit het Oosten of Zuid-Oosten koomt. Het is wel bekend

dat

dat daar diep inſchietende kanaalen en groote kreeken in laage landen zijn, die uit zee landwaarts in loopen, en die niet door zoet water rivieren veroorzaakt worden, de vloed 'er altoos ſterk in zal ſchieten, welks loop zal bepaald worden door de ligging of de ſtrekking van de kust, die den ingang van zulk een kanaal vormt, hoedanig ook deszelfs loop in zee mag wezen en daar de getijen zwak zijn, dat op deeze kust gemeenlijk het geval is, zal een groot inſchietend kanaal, zoo men deeze uitdrukking wil toelaaten, den vloed veele mijlen aantrekken.

Een opſlag van het oog op de kaart zal deeze ſtelling terſtond ophelderen. Ten Noorden van *Pinkſter Kanaal* is een groot inſchietend kanaal, gevolglijk loopt de vloed noordwaarts of noord-westwaarts, volgens de ſtrekking van de kust, en de eb zuidwaarts, of zuid-oostwaarts; zoodanig is ten minſten zijn loop op eenen kleinen afſtand van land; want zeer digt bij land zal dezelve gewijzigd worden door kleine inſchietende kanaalen. Ik merkte ook op dat wij ſlechts een hoog getij in vier en twintig uuren hadden, dat in den nacht kwam. Het verſchil tuſſchen de loodregte rijzing van het water over dag of in den nacht, als 'er een ſpring-tij is, is niet minder dan drie voeten, hetwelk, daar de getijen zoo onaanmerklijk zijn als hier, een groot deel van het geheel onderſcheid tuſſchen hoog en laag wa-

ter is. Deeze onregelmatigheid van de getijen, die aanmerking verdient, ontdekten wij niet voor dat wij aan den grond zaten en misschien is zij verder noordwaarts nog grooter: na dat wij ten tweede maale binnen het rif geraakt waren, vonden wij de getijen aanmerklijker dan wij die immer te vooren gevonden hadden, uitgezonderd in de *Kanaalen Baai* en mogelijk is dit daaraan toeteschrijven dat het watermeer tusschen de banken bepaald is; hier loopt de vloed ook naar het Noord-Westen en blijft in dezelfde streek vloeijen tot het eind van *Nieuw Wales*, van waar deszelfs strekking West en Zuidwestwaarts in de Indische Zee is.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Koers van Nieuw Zuid-Wales *naar* Nieuw-Guinea. *Voorvallen bij de landing.*

Op donderdag den drie en twintigſten Auguſtus, in den agtermiddag, ſtuurden wij, na het *Gekken-Eiland* verlaaten te hebben, W. N. W. met labber koeltjens uit het Z. Z. W. tot vijf uuren, wanneer het ſtil wierd, en de eb kort daarop naar het N. O. beginnende te loopen, kwamen wij ten anker in agt vademen water met eenen zagten zandigen grond. Het *Gekken-Eiland* lag Z. 50 O. vijf Engelſche mijlen van ons af en de *Prins van Wales Eilanden* ſtrekten van N. O. t. N. tot Z. 55 O. tuſſchen deeze ſcheen een vrije open doortocht te zijn, die zig van N. 46 O. tot O. t. N. uitſtrekte.

Den vier en twintigſten, des morgens ten half zes, terwijl wij bezig waren anker te winden, brak de kabel, omtrent agt of tien vademen van den ring; het ſchip begon te drijven, maar ik liet terſtond een ander anker vallen, dat het deed opdraaien voor het meer dan eene kabels lengte van de boei was; de ſloopen wierden toen uitgezonden om naar het anker te drijven, maar konden

niet slaagen. Op den middag was onze Breedte, volgens de waarneeming, 10° 30′ Z. Alzoo ik het anker niet wilde agter laaten, zoo lang 'er mogelijkheid was van het weder te krijgen, zond ik de sloepen na het middagmaal wederom af met eene dunne lijn om te ontdekken waar het lag; dit gelukkig ter uitvoer gebragt zijnde, dreeven wij 'er naar met eene paerden lijn en haalden, door middel van dezelfde lijn, het schip 'er naar toe; wij begonnen het te ligten, maar zoo als wij het binnen boord zouden haalen, slipte de lijn en wij moesten allen onzen arbeid weder van vooren af aan beginnen; het was nu donker geworden, zoo dat wij genoodzaakt waren ons werk tot des anderendaags 's morgens te staaken.

Zoo dra het licht was, dreeven wij wederom om het te vinden en wonden het voor den boeg: ten agt uuren ligtede wij het ander anker, gongen onder zeil, en stevenden met een fraai koeltjen uit het O. N. O. noord-westwaarts. Op den middag bevonden wij ons, volgens onze waarneeming, op 10° 18′ Zuider Breedte en op 219° 39′ Wester Lengte. Op dit tijdstip hadden wij geen land in het gezigt, maar omtrent twee Engelsche mijlen ten Zuiden van ons lag eene groote bank, op welke de zee met groot geweld brak en die, geloof ik, bij laag water, gedeeltelijk droog is. Zij strekt N. W. en Z. O. en is omtrent vijf mijlen in omtrek. Onze diepte was, van toen wij het an-

anker ligteden tot nu, negen vademen, maar zij verminderde weldra tot zeven, en ten half twee, wanneer wij zedert den middag elf mijlen gevorderd waren, deed de sloep, die vooruit was, sein van ondiep water; wij lieten onmiddelijk een anker vallen en lieten het schip opdraaien met alle zeilen bij; want de sloep, die juist even door eene andere was afgelost, was slechts op eenen geringen afstand: uit het schip rond ziende, zagen wij bijna overal rondom ons ondiep water, terwijl en wind en getij te gelijk op hetzelve aandrongen. Het schip lag op zes vademen, maar, rondom hetzelve peilende, op den afstand van eene halve kabels lengte, vonden wij naauwlijks twee vademen. Deeze bank strekte uit het oosten rond door het noorden en westen tot in het zuid-westen, zoo dat 'er geen weg voor ons was om vrij te koomen dan die, welken wij gekoomen waren. Wij ontsnapten dan hier wederom op een haar af ons verderf, want het was omtrent hoog water, en daar liep eene korte kabbelende zee, die het schip zeer dra zou hebben doen bersten, als het gestoten hadde, en zoo deszelfs koers eene halve kabels lengte meer regts of links geweest ware, moest het gestoten hebben voor het sein voor de bank gegeeven was. De banken, die, als deeze, een vadem of twee onder water liggen, zijn de gevaarlijkste van alle; want men ontdekt die niet voor het schip 'er op is en dan ziet het water bruin als

of 'er eene donkere wolk in ſcheen. Tuſſchen drie en vier uuren begon de eb te gaan en ik zond den ſtuurman om naar het zuiden en zuid-westen te peilen en ondertuſſchen, terwijl het ſchip begon te zwaaien, ligtede ik het anker en ſtevende met klein zeil eerst zuidwaarts, en daarna, westwaarts af houdende, geraakte ik wederom buiten gevaar. Bij zonne-ondergang ankerden wij in tien vademen, met eenen zandigen grond, hebbende eene friſſe koelte uit het Oost-Zuid-Oosten.

Des morgens ten zes uuren ligtede wij wederom het anker en ſtevenden westwaarts, hebbende, als gewoonlijk, eerst eene ſloep vooruit gezonden om te peilen. Ik was voorneemens geweest N. W. te ſtuuren, tot ik de Zuid-kust van *Nieuw-Guinea* in het gezigt kreeg, met oogmerk om, zoo het mooglijk ware, die kust aantedoen; doch op het ontmoeten van deeze banken veranderde ik van koers, op hoop van een wijder kanaal en dieper water te zullen vinden. Dit gelukte mij, want op den middag was onze diepte trapswijze vermeerderd tot zeventien vademen. Wij waren nu, volgens onze waarneeming, op 10° 10′ Zuider Breedte en op 230° 12′ Westeer Lengte. Wij hadden geen land in het gezigt. Wij bleeven westwaarts ſtuuren tot zonne-ondergang, terwijl onze diepte van zeven en twintig tot drie en twintig vademen was: toen minderden wij zeil en loefden den geheelen nacht op, vier uuren

over

over eenen boeg en vier uuren over de andere. Meerden dageraat zetteden wij alle zeilen bij die wij konden en ſtuurden W. N. W. tot agt uuren en toen N. W. Op den middag bevonden wij ons, volgens onze waarneeming, op 9° 56′ Zuider Breedte op 221° Wester Lengte; de afwijking van de kompasnaald was 2° 30′ O. Wij bleeven onze koers Noord-weſtwaarts houden tot zonne-ondergang, wanneer wij wederom zeil minderden en ſcherp bij den wind noordwaarts oploefden: onze diepte was een en twintig vademen. Ten agt uuren wenden wij en ſtuurden zuidwaarts tot twaalf uuren, toen noordwaarts met klein zeil tot den dageraat; onze diepte was van vijf en twintig tot zeventien vademen, wordende het water trapswijze ondieper, terwijl wij noordwaarts ſtevenden. Nu haalden wij de zeilen bij en ſtevenden noordwaarts, om het land van *Nieuw Guinea* in het gezigt te krijgen: van den tijd dat wij zeil begonnen te maaken tot op den middag verminderde onze diepte trapswijze van zeventien tot twaalf vademen met eenen ſteenachtigen en ſchulpachtigen grond. Onze Breedte was nu, volgens waarneeming, 8° 52′ Z. dat op dezelfde paralel is als waarop de zuidlijke deelen van *Nieuw-Guinea* op de kaarten geplaatst zijn; maar daar zijn ſlechts twee punten zoo zuidlijk en ik rekende dat wij eenen graad ten Westen van beiden waren en daarom zagen wij het land niet, dat meer naar het noorden weg wijkt.

Wij vonden de zee hier op veele plaatſen met een bruin ſchuim bedekt, zoodanig als de matroozen gewoonlijk *kuit* noemen. Toen ik het eerst zag was ik ongerust, vreezende dat wij tusſchen banken waren; maar, peilende, vonden wij dezelfde diepte als op andere plaatſen. De ſchuim wierd door de Heeren BANKS en SOLANDER onderzogt, maar zij konden niet bepaalen wat het ware: het beſtond uit ontelbaare kleine deeltjens, niet meer dan eene halve lijn lang, die, voor het mikroskoop gebragt, elk uit dertig of veertig buisjens ſcheenen te beſtaan en elk buisjen was door zijne geheele lengte door kleine tusſchenſchotten in veele celletjens verdeeld, gelijk de buisjens van de *conferva* of flap: zij onderſtelden dat dezelve tot het groeiend rijk behoorden, omdat zij, verbrand wordende, geene reuk van zig gaven, welke naar die van eene dierlijke zelfſtandigheid geleek. Wij hadden hetzelfde verſchijnzel op de kusten van *Brazil* en *Nieuw Holland* waargenoomen, maar nooit op eenen aanmerklijker afſtand van land. In den avond zweefde een klein vogeltjen om het ſchip; des avonds gong het in het wand zitten en wierd gevangen. Het bleek even dezelfde vogel te zijn, welken DAMPIER beſchreven, en van welken hij eene ruuwe afbeelding gegeeven heeft onder den naam van een *Stern uit Nieuw Holland*. Ziet zijne Reizen Deel III. p. 98. Plaat van de vogelen Fig. 5.

Wij

Wij bleeven noordwaarts ſtevenen met eene friſſe koelte uit het Z. t. O. en Z. O. tot zes uuren des avonds, hebbende ondertuſſchen zeer onregelmaatige diepten, terwijl dezelve in eens van vier en twintig vademen tot zeven vademen veranderde. Ten vier uuren hadden wij het land uit den top van de maſt in het N. W. t. N. gezien; het ſcheen zeer laag te zijn en van W. N. W. tot N. N. O. te ſtrekken, op den affſtand van vier of vijf mijlen. Wij loefden nu op tot zeven uuren, toen wendden wij en ſtuurden zuidwaarts tot twaalf uuren, wanneer wij voor den wind wendden en noordwaarts ſtuurden tot vier uuren 's morgens; toen wendden wij den boeg van land tot den dageraat, wanneer wij wederom land zagen en 'er N. N. W. regt naar toe hielden, met eene friſſe koelte uit O. t. Z. Onze diepte was, geduurende den nacht, zeer onregelmaatig van zeven tot vijf vademen, eensklaps van diep tot ondiep veranderende en van ondiep tot diep, zonder in het minſte met onzen affſtand van het land overeentekoomen. Des morgens ten half zeven uuren was een klein laag eiland, dat omtrent eene mijl van het groot land lag, vijf Engelſche mijlen N. t. W. van ons; dit eiland ligt op 8° 13′ Zuider Breedte en op 221° 25′ Wester Lengte en ik vind het op de kaarten met de naamen van *Bartholomeus* en *Whermoyſen* getekend. Wij ſtuurden nu N. W. t. W., W. N. W., W. t. N., W. t. Z. en Z. W. t. W., zoo als

wij

wij bevonden dat het land lag, met van vijf tot negen vademen water, en het was zoo laag en vlak, dat wij, schoon wij rekenden niet meer dan vier mijlen van hetzelve af te zijn, het egter van het dek maar even zien konden. Het scheen nogtans wel met hout bedekt en, onder andere boomen, meenden wij den kokosnootenboom te kunnen onderscheiden. Wij zagen op verscheiden plaatsen rook en wisten daaruit, dat 'er inwooners op waren. Op den middag waren wij omtrent drie mijlen van land, van welk het westlijkst gedeelte, dat in het gezigt was, Z. 79° W. lag: wij waren, volgens onze waarneeming, op 8° 19' Zuider Breedte, en op 212° 44' Wester Lengte. Het *St. Bartholomeus Eiland* lag 74 O. op den afstand van twintig Engelsche mijlen.

Na dat wij zes Engelsche mijlen Z. W. t. W. gestuurd hadden, hadden wij ondiep water aan stuurboord, dat ik met de jol liet peilen, terwijl ik af loefde tot vier uuren en schoon wij gedurende dien tijd zes Engelsche mijlen gezeild hadden, was ons water geen duim dieper geworden. Ik hield toen nog vier Engelsche mijlen Z. W. af; maar nog ondiep water vindende, hield ik het op den wind en riep de sloepen aan boord. Op dit tijdstip tusschen drie en vier mijlen van land zijnde, en de jol slechts drie vademen water gevonden hebbende op de plaats, daar ik haar gevonden had om te peilen, loefde ik digt bij den wind van land af

en

en zeilde de bank omtrent eene halve Engelſche mijl te boven.

Tuſſchen een en twee uuren voeren wij voorbij eene baai of eenen ingang, voor welken een klein eiland ligt, dat denzelven voor de zuidlijke winden ſchijnt te beſchutten; maar ik twijfel heel zeer of 'er agter hetzelve genoegzaame diepte voor ſchepen zij. Ik kon het niet onderneemen om dit te onderzoeken, omdat de Zuid-Oost paſſaat-wind regt in de baai waait en wij hadden tot nog toe geen een land-windjen gehad.

Wij hielden af naar zee tot twaalf uuren, wanneer wij omtrent elf mijlen van land waren en dieper water gekregen hadden tot negen en twintig vademen. Nu wendden wij en hielden naar land tot vijf uuren 's morgens, wanneer wij, op zes en eene halve vademen zijnde, wendden en met den boeg afhielden tot den dageraat, wanneer wij land zagen, dat in het N. W. t. W. lag, op den afſtand van omtrent vier mijlen. Nu maakten wij zeil en ſtuurden eerſt W. Z. W. toen W. t. Z., doch op vijf en eene halve vademen koomende, hielden wij Z. W. af, tot wij op agt vademen water kwamen en toen hielden wij W. t. Z. en W., hebbende negen vademen en het land van het dek even in het gezigt; wij gisten dat het omtrent vier mijlen van ons af was en het was nog zeer laag en boschrijk. Daar bleef veel van het bruine ſchuim op het water en de matroozen, nu

het

het denkbeeld hebbende laaten vaaren dat het kuk was, vonden 'er eenen nieuwen naam voor en noemden het *Zee-zaagzel.* Op den middag waren wij, volgens onze waarneeming, op 8° 30′ Zuider Breedte en op 222° 34′ Wester Lengte; en *St. Bartholomeus Eiland* lag N. 69 O. op den afstand van vier en zeventig Engelsche mijlen.

Naardien deeze geheele kust door de Hollanders naauwkeuriglijk schijnt onderzogt te zijn en alzoo onze koers met onze peilingen uit de kaart zal blijken, is het genoeg te zeggen dat wij onze koers noordwaarts voortzetteden met zeer ondiep water, over eene modder-bank, op zoodanig eenen afstand van het land, dat het naauwlijks van het schip gezien kon worden tot den derden September. Geduurende deezen tijd deeden wij veele poogingen om nabij genoeg te koomen om aan land te gaan, maar zonder te slaagen, en nu zes dagen van goeden wind verloren hebbende op eenen tijd dat wij wisten dat de Zuid-ooster passaat bijna ten einde was, begonnen wij onverduldig te worden, en beslooten met het schip zoo digt mooglijk bij land te loopen, en dan met de pinas te landen, terwijl het af en aan zou houden, om de voortbrenzelen des lands en de neiging der inwooneren te onderzoeken. Wij hadden de twee laatste dagen vroeg in den morgenstond een ligt koeltjen van land gehad, sterk bezwangerd met de reuk van de boomen, heesters en kruiden, waarmede

mede het bedekt was; de reuk geleek enigzins naar die van Benjoin Gom. Den derden September, met het aanbreeken van den dag, zagen wij land, ſtrekkende van N. t. O. tot Z. O., op omtrent vier mijlen afſtands, en wij hielden 'er naar toe met eene friſſe koelte uit het O. Z. O. en O. t. Z. tot negen uuren, wanneer wij, binnen drie of vier Engelſche mijlen van hetzelve en op drie vademen water zijnde, bijlegden. De pinas uitgezet zijnde, vertrok ik van het ſchip met het volk van de ſloep, verzeld van den Heer BANKS, die zijne knegts ook medenam, en Doctor SOLANDER, zijnde wij in het geheel twaalf mannen ſterk, alle wel gewapend. Wij roeiden regt toe regt aan naar den wal; maar het water was zoo ondiep, dat wij denzelven op geen vijftig roeden na bereiken konden: wij waadden egter het overige van den weg, terwijl wij twee van de matroozen agter lieten om op de ſloep te paſſen. Wij hadden tot hier toe geene tekenen van inwooneren aan deeze plaats gezien; maar zoo dra wij aan wal kwamen, vonden wij voetſtappen van menſchen, die niet lang in het zand konden gedrukt geweest zijn, alzoo zij beneden het merk van hoog water waren: wij beſlooten daaruit dat het volk niet verre af was en alzoo 'er een bosch was, dat tot binnen vijf en twintig roeden van het water kwam, vonden wij het nodig met voorzigtigheid voorttegaan, opdat wij niet in eenehinderlaag zouden ver-

vallen en ons de aftogt naar de ſloep niet zoude worden afgeſneden. Wij gongen langs den zoom van het bosch voort en omtrent vijftig roeden van de plaats, daar wij geland waren, kwamen wij aan een boschjen van kokosnootenboomen, dat op de oevers van eene kleine beek van brak water ſtond. De boomen waren klein van gewas, maar wel met vrugten belaaden en bij dezelve was een dak of eene hut, die met derzelver bladeren bedekt was, ſchoon de meeste 'er nu afgevallen waren: rondom de hut lagen veele doppen van de vrugten, van welke enige versch van de boomen ſcheenen gekoomen te zijn. Wij keeken met zeer begeerlijke oogen naar de vrugten, maar het niet veilig rekenende in de boomen te klimmen, waren wij genoodzaakt dezelve te verlaaten zonder eene enkelde noot te proeven. Een weinig van deeze plaats vonden wij plataanen, en eenen broodboom, maar daar was niets aan. Terwijl wij ons nu een vierde van eene Engelſche mijl van de ſloep verwijderd hadden, ſprongen 'er eensklaps, omtrent vijf en twintig roeden van ons af, drie Indiaanen uit het bosch met eene vreeslijke gil en, terwijl zij naar ons toe liepen, wierp de voorſte iets uit de hand, dat aan zijne zijde vloog en dat brandde even als buskruid, maar geen' ſlag gaf: de andere twee wierpen onmiddelijk hunne lanſen naar ons, en, alzoo 'er nu geen tijd te verkiezen was, ſchooten wij onze geweeren af, die met hagel gelaaden wa-

ren.

ten. Het is waarſchijnlijk dat zij de ſchoot niet gevoelden; want, ſchoon zij eenen oogenblik ſtil hielden, keerden zij egter niet terug en daar wierd een derde ſchicht naar ons geworpen. Alzoo wij dagten dat wij hen zouden kunnen beletten te naderen met minder gevaar van het leven dan het kosten zoude om ons zelve tegens hunnen aanval te verdedigen, als wij nader kwamen, laadden wij onze geweeren met kogels en ſchooten ten tweede maal: het is waarſchijnlijk dat door deeze losbranding enige van hun gewond wierden; wij hadden egter het genoegen te zien dat zij alle met groote vlugheid wegliepen. Naardien ik niet voorneemens was met geweld in dit land te dringen, om onze lusten of onze nieuwsgierigheid te voldoen, en beſpeurde dat 'er niets op eenen vriendſchaplijken voet te verrigten was, namen wij deezen tusſchentijd waar, waarin het dooden van de inboorlingen niet meer tot onze eigen verdediging nodig was, en keerden met allen ſpoed weder naar onze ſloep. Zoo als wij langs het ſtrand gingen, beſpeurden wij dat de twee mannen in de ſloep ſeinen deeden dat 'er nog meer Indianen afkwamen; en, voor wij in het water waren, zagen wij verſcheiden hunner om eene punt koomen, op den afſtand van omtrent tagtig roeden: het is waarſchijnlijk dat zij de drie, welke ons eerst aangetast hadden, ontmoet hadden; want, zoo dra zij ons zagen,

konden zij ſtil en ſcheenen te wagten tot de groote troep bij hen zoude zijn. Wij gingen in het water en waadden naar de ſloep en zij bleeven op hunne post zonder ons verder te hooren. Zoo dra wij in de ſloep waren, roeiden wij tot regt over hen en toen bleek het dat zij tuſſchen zestig en honderd ſterk waren. Wij bekeeken hen nu op ons gemak; zij zagen 'er omtrent even zoo uit als de Nieuw-Hollanders, zijnde ten naasten bij van dezelfde geſtalte en hebbende het haar kort afgeſneden; zij waren ook, even als zij, moeder naakt; maar het kwam ons voor dat de kleur van hun vel niet wel zoo donker was; dit zou evenwel misſchien daarvandaan kunnen koomen dat zij niet zoo vuil waren; gedurende allen deezen tijd tartten zij ons door ſchreeuwen, en ſtaken hunne vuuren, vier of vijf te gelijk, af. Wat deeze vuuren waren, of tot wat oogmerk zij moesten dienen konden wij niet giſſen: zij, die dezelve afſchooten, hadden eenen korten ſtok in hunne handen, misſchien een hol riet, dat zij ter zijde van zig zwaaiden en dan zagen wij onmiddelijk vuur en rook, even als dat van eenen ſnaphaan en van geenen langer duur. Dit wonderlijk verſchijnzel was ook van het ſchip gezien en de ſchijn was zoo groot, dat het volk aan boord dagt dat zij vuur-wapenen hadden en wij in de ſloep zouden, als wij niet zoo nabij geweest waren

ten dat wij den slag gehoord moesten hebben, gedagt hebben dat zij snaphaanschooten deeden (*a*).

Na

(*a*) In het historisch dagverhaal van Kapitein BURTON van het voorgevallene in *Jacksons Haven* en op *Norfolk Eiland*, vindt men eene omstandigheid opgetekend, welke hetgeen COOK hier verhaalt zoo grootlijks opheldert, dat ik niet kan nalaaten die hier in te lasschen. Van het *Hoving van Torcks Eiland* sprekende zegt hij: „ De in„ boorlingen zijn een groot, sterk, wel gemaakt volk van „ eene heldere koper-kleur. — Zij maaken hun hair op „ met het een of ander vet, of olie en een wit of rood „ poeder, met welk zij het bestuiven. Hunne geele of „ roode kleur kan veroorzaakt zijn door deeze algemeene gewoonte van zig te poederen, want de poeder schijnt van gebrande schulpen of koraal gemaakt „ te zijn en is indedaad eene soort van kalk; zij draagen gemeenlijk eene kleine kalebas, of een doosjen „ vol van hetzelve bij zig en, als zij vijandlijkheden „ in den zin hebben, neemen zij dikwerf eene zekere „ hoeveelheid van dit poeder in de holte van de hand, „ van welke zij het met den mond vooruit blaazen; dit „ heeft op eenen kleinen afstand juist het voorkoomen „ van het afsteeken van buskruid en het is ongetwijfeld „ een teken van uitdaaging. Dit is zeekerlijk ook in „ gebruik bij het volk van *Nieuw Guinea*, want Kapitein COOK heeft 'er gewag van gemaakt en zegt dat „ hij gelooft dat dit volk een middel bezit om zoo „ eenskaps vuur voorttebrengen. Hij merkt ook aan „ dat zij een bamboes of hol riet hadden, uit welk „ hij vuur en rook zag voortkoomen; maar ik wil liever „ gelooven dat de gissing van vuur gezien te hebben

Na dat wij enigen tijd aandachtig naar hen gekeken hadden, zonder ons aan hun losbranden en geſchreeuw te ſtooren, ſchooten wij enige ſnaphaan-ſchooten over hunne hoofden: toen zij de kogels door de boomen hoorden ratelen, gongen zij op hun gemak heen en wij keerden naar het ſchip. De wapenen, die zij naar ons geworpen hadden, beziende, bevonden wij dat het ligte werp-ſchichten waren, omtrent vier voeten lang, zeer ſlegt gemaakt van een riet of bamboes, en met hard hout gepunt, waaraan veele weêrhaaken waren. Zij wierden met groote kragt geworpen; want, ſchoon wij op vijftien roeden afſtand waren, vloogen zij over ons, maar op welke wijze kon-

„ alleen kon ſpruiten uit de verſchijning van rook, wel-
„ ken men natuurlijk denkt dat van vuur voortkoomt;
„ want het is waarſchijnlijk dat, als 'er eensklaps vuur
„ en rook uit een eng werktuig wierd voortgedreven,
„ 'er ook een ſlag zoude gehoord geworden zijn;
„ ſchoon het ook zoude kunnen wezen dat zij, die in
„ de ſloep van de *Endeavour* waren, niet nabij genoeg
„ geweest waren om dien te hooren, daar is egter veel
„ reden om te gelooven dat hetgeen Kapitein COOK op
„ die kust zag hetzelfde was dat hier in gebruik is,
„ daar wij het van veel digter bij zagen, alzoo het
„ enigen van ons volk in hunne oogen geblaazen wierd".
HUNTER *Hiſtorical Journal of the Transactions at Port Jackſon and Norfolk Island.*

VERTAALER.

konden wij niet te deeg zien: misschien wierden zij met eenen boog geschooten; maar wij zagen geene boogen onder hen, toen wij hen uit de sloep bekeeken en wij waren over het algemeen van gedagten dat zij met eenen stok geworpen wierden, op de wijze als bij de Nieuw Hollanders in gebruik is.

Deeze plaats ligt op de Zuider Breedte van 6° 15′ en omtrent vijf en zegtig mijlen ten N. O. van *St. Augustinus Haven* of *Walsche Kaap* en is digt bij hetgeen in de kaarten *C. de la Colta de St. Bonaventura* genoemd wordt. Het land is hier, gelijk op alle andere deelen van de kust, zeer laag, maar bedekt met houtgewas en kruiden, zoo weelderig dat men het naauwlijks begrijpen kan. Wij zagen den kokosnootenboom, den broodboom, den plataanenboom, alle in eenen allervolmaaksten staat bloeiende, schoon de kokosnooten groen waren en het de tijd van de broodvrugt niet was, behalven de meeste boomen, heesters en planten, welke op de *Zuid-Zee-Eilanden*, *Nieuw-Zeeland* en *Nieuw-Holland* gemeen zijn.

Zoo dra wij weder aan boord waren, heisten wij de sloep binnen boord en zeilden westwaarts, niet voorneemens zijnde meer tijd op deeze kust te verspillen, tot groote blijdschap van verre de meeste van het scheepsvolk. Maar het spijt mij te moeten zeggen dat ik sterken aanzoek kreeg van

enige van de officieren om eene bende volks aan land te zenden en de kokosnootenboomen omtekappen, om de vrugten. Dit weigerde ik volſtrektlijk als even zoo onrechtvaerdig als wreed. De inboorlingen hadden ons aangetast, enkel omdat wij op hunne kust geland waren, toen wij niets poogden wegteneemen en dus was het vrij zeeker dat zij eene ſterke pooging zouden gedaan hebben om hunnen eigendom te verdedigen, als die aangevallen wafe geworden, in welk geval veele de ſlagtoffers van onze onderneeming zouden zijn en misſchien ook enige van ons eigen volk. Het zou mij geſpeten hebben tot de noodzaaklijkheid gebragt te worden van zulk eene maatregel te moeten neemen, als ik gebrek gehad hadde aan de noodwendigheden van het leven en het zou zeekerlijk ten hoogſten misdaadig geweest zijn, nu 'er niets mede te haalen was dan twee of drie honderd groene kokos-nooten, die ons op zijn best een kort genoegen zouden gegeeven hebben. Ik zou wel verder noordwaarts en westwaarts langs de kust hebben kunnen ſtevenen, om eene plaats te zoeken, daar het ſchip zoo na bij land hadde kunnen leggen dat het volk door het kanon zoude hebben kunnen gedekt zijn, als het landde; maar dit zou ſlechts een gedeelte van het kwaad verhinderd hebben en, ſchoon wij beveiligd zouden geweest zijn, zou het zeer noodlottig hebben kunnen zijn voor de inboorlingen. Wij hadden daaren-

bo-

boven reden om te denken dat wij, voor 'er zulk eene plaats zoude gevonden zijn, zoo verre westwaarts zouden gevoerd zijn dat wij genoodzaakt zouden geweest zijn langs de noord-zijde van *Java* naar *Batavia* te ſtevenen, dat ik zoo veilig niet rekende als ten zuiden van *Java* door de *Straat Sunda*; ook was het ſchip zoo lek, dat ik twijfelde of het niet nodig zoude zijn het te *Batavia* te krengen, dat eene andere reden was om onze reis zoo ſpoedig mogelijk naar die plaats te vervolgen, vooral omdat 'er geene ontdekkingen te verwagten waren in zeeën, die reeds bevaaren zijn en waarin alle de kusten door de Hollandſche aardrijksbeſchrijveren zijn opgetekend. De Spanjaards ſchijnen, zoo wel als de Hollanders, alle de eilanden in *Nieuw Guinea* omgevaaren te hebben, alzoo bijna alle plaatſen, die in de kaarten aangetekend ſtaan, in beiden de taalen naamen hebben. De kaarten, met welke ik de gedeelten van de kust, die ik bezogt, vergeleek, zijn in een Fransch werk ingelascht, dat ten tijtel voert: *Hiſtoire des Navigations aux Terres Auſtrales*, dat in het jaar 1756 is in het licht gekoomen; ik vond dezelve vrij naauwkeurig; egter weet ik niet door wien noch wanneer zij gemaakt zijn: en ſchoon *Nieuw-Holland* en *Nieuw-Guinea* op dezelve als twee onderſcheiden landen getekend ſtaan, laat egter de geſchiedenis zelve, waarin zij zijn ingelascht, dit in twijfel. Ik maak egter geene aanſpraak op enige andere

verdienſte in dit gedeelte van de reis dan dat ik de zaak buiten allen twijfel geſteld heb.

Alzoo de twee landen zeer digt bij elkanderen liggen en de tusſchenwijdte vol eilanden is, is het natuurlijk te onderſtellen dat zij beiden van eenen gemeenen ſtam bevolkt zijn geworden: egter ſchijnt 'er geene gemeenſchap tusſchen beiden de landen plaats gehad te hebben, want zoo 'er die geweest ware, zouden de kokosnooten, de broodvrugt, plataanen en andere vrugten van *Nieuw-Guinea*, die alle even noodzaaklijk zijn voor het onderhoud van het leven, zeekerlijk naar *Nieuw-Holland* zijn overgeplant, daar egter geene ſpooren van dezelve te vinden zijn. De Schrijver van de *Hiſtoire des Navigations aux Terres Auſtrales* heeft in zijn verſlag van LE MAIRE'S reis eene woorden-lijst gegeeven van de taal, die in een eiland digt bij *Nieuw Brittannia* geſprooken wordt en als wij die woorden-lijst met de woorden, welke wij in *Nieuw Holland* leerden, vergelijken, bevinden wij dat de taalen niet dezelfde zijn. Zoo het dan mogt blijken dat de taalen van *Nieuw Brittannia* en *Nieuw Guinea* dezelfde zijn, zal 'er reden zijn om te ſtellen dat *Nieuw Brittannie* en *Nieuw Guinea* van eenen gemeenen ſtam bevolkt zijn; maar dat de inwooners van *Nieuw Holland* eene andere oorſprong hadden, niettegenſtaande de nabijheid van de twee landen.

AGT-

AGTSTE HOOFDSTUK.

Koers van Nieuw Guinea *tot het Eiland* Savu. *Voorvallen aldaar.*

Wij zeilden van maandag den derden op den middag tot dingsdag den vierden op den middag westwaarts en bleeven al dien tijd peilen, hebbende van veertien tot dertig vademen water, niet regelmaatig, maar dan meer, dan minder. Den vierden op den middag waren wij op veertien vademen en op 6° 44′ Zuider Breedte en 223° 51′ Wester Lengte; onze koers en afstand zedert den derden op den middag waren Z. 76 W., honderd en twintig Engelsche mijlen naar het westen. Den vijfden September op den middag waren wij op de Zuider Breedte van 7° 25′ en op de Wester Lengte van 225° 41′, hebbende al dien tijd gepeild van tien tot twintig vademen.

Des anderendaags 's morgens ten half twee voeren wij voorbij een klein eiland, dat tusschen drie en vier Engelsche mijlen in het N. N. W. van ons af lag en met den dageraat ontdekten wij een ander laag eiland zig van N. N. W. tot N. N. O. uitstrekkende, en waarvan wij twee of drie mijlen af waren. Op dit eiland, dat niet zeer klein geleek, zou ik, geloof ik, geland hebben, om

te zien wat het voortbragt, zoo het niet te ſterk gewaaid had om zulks ter uitvoer te kunnen brengen. Toen wij voorbij dit eiland voeren, hadden wij ſlechts tien vademen water met eenen rotsachtigen grond en daarom durfde ik het niet aan lij af laaten vallen, uit vrees dat ik ondiep water en ſlegten grond zou vinden. Deeze eilanden hebben geene plaats in de kaarten, tenzij zij de *Arrou-Eilanden* zijn, en zoo zij deeze zijn, dan zijn zij veel te verre van *Nieuw Guinea* geplaatst. Ik bevond dat het zuidlijk gedeelte van dezelve op 7° 6′ Zuider Breedte en 225° Wester Lengte was liggende.

Wij bleeven W. Z. W. ſtuuren met eenen voortgang van vier en eene halve Engelſche mijlen in een uur tot des avonds ten tien uuren, toen wij twee en veertig vademen hadden; ten elf uuren hadden wij zeven en dertig vademen, ten twaalf uuren vijf en veertig, ten een uure in den morgen negen en veertig en ten drie uuren honderd en twintig, waarna wij geen grond peilden. Met den dageraat zetteden wij alle zeilen bij die wij konden en ten tien uuren zagen wij land, zig van N. N. W. tot W. t. N. uitſtrekkende en tuſschen vijf en zes mijlen van ons af liggende: op den middag lag het van het N. tot het W. en omtrent op denzelfden afſtand: het ſcheen vlak en van eene tamelijke hoogte te zijn: naar onzen afſtand van *Nieuw Guinea* moest het een gedeelte van de *Arrou Ei-*

lan-

landen zijn; maar het ligt een' graad zuidlijker dan een van deeze eilanden in de kaarten geplaatst zijn en moest volgens de breedte *Timor Laoet* zijn; wij peilden, maar hadden geen' grond met vijftig vademen.

Naardien ik niet in ſtaat was uit enige kaart regt te bepaalen welk land het ware dat ik aan lij zag en vreezende dat het meer zuidwaarts zou ſtrekken, en het weder ook zoo dampig zijnde, dat wij niet verre zien konden, ſtuurde ik Z. W. en had ten vier uuren het eiland uit het gezigt verloren. Ik was nu zeeker dat geen gedeelte van hetzelve ten zuiden van 8° 15′ Z. lag en bleef Z. W. ſtuuren met klein zeil en eene friſe koelte uit het Z. O. t. O. en O. Z. O.; wij peilden elk uur, maar hadden geen' grond met honderd en twintig vademen.

Des morgens, met het aanbreeken van den dag, ſtuurden wij W. Z. W. en daarna W. t. Z. dat ons op den middag op de Zuider Breedte van 9° 30′ en op de Wester Lengte van 229° 34′ bragt en volgens de koers, die wij van *Nieuw Guinea* gehouden hadden, moesten wij in het gezigt van de *Wezel-Eilanden* zijn, die in de kaarten op den afſtand van twintig of vijf en twintig mijlen van de kust van *Nieuw Holland* geplaatst zijn; wij zagen egter niets en dus moeten zij verkeerd geplaatst zijn; ook kan dit niet vreemd voorkoomen, als men in aanmerking neemt

dat

dat niet alleen deeze eilanden, maar de kust, die deeze zee bezoomt, door verſchillend volk en op verſchillende tijden ontdekt en onderzogt zijn en dat de kaarten, op welke zij afgetekend ſtaan, door andere zijn te zaamengeſteld, misſchien meer dan eene eeuw na dat de ontdekkingen gedaan zijn, om niet te zeggen dat de ontdekkers zelve alle de vereischten niet hadden, om een naauwkeurig dagverhaal te houden, met welke die van den tegenswoordigen tijd begaafd zijn.

Wij bleeven onze koers W. houden tot den agtſten 's avonds, wanneer de afwijking van het kompas, door verſcheiden azimuths, 12′ W. en door de *amplitudo* 5′ W. bevonden wierd. Den negenden, op den middag, waren wij, volgens onze waarneeming, op de Zuider Breedte van 9° 46′ en op de Wester Lengte van 232° 7′. Wij hadden de laatſte twee dagen regt W. geſtuurd; egter waren wij, volgens onze waarneeming, zestien Engelſche mijlen zuidlijker geraakt, zes mijlen van den zesden op den middag tot den zevenden op den middag, en tien mijlen van den zevenden op den middag tot den agtſten op den middag, waaruit bleek dat 'er een ſtroom was, die zuidwaarts liep. Bij zonne-ondergang vonden wij de afwijking van de kompas-naald 2′. W. en zagen te gelijk een ſchijn van zeer hoog land in het N. W. liggende.

In den morgen van den tienden zagen wij duidlijk

lijk dat het land, dat zig des avonds te vooren had opgedaan, *Timor* was. Op den middag was onze Breedte, naar de waarneeming, 10° 1′ Z., dat vijftien Engelſche mijlen meer Zuidlijk was dan de Breedte, welke het log opleverde. Onze Lengte was, volgens onze waarneeming, 233° 27′ W. Wij ſtuurden N. W. om een duidlijker gezigt van het land te krijgen tot vier uuren 's morgens, wanneer de wind N. W. en W. liep, met welken wij zuidwaarts ſtuurden tot negen uuren, wanneer wij wendden en N. W. ſtuurden, hebbende nu den wind uit het W. Z. W. Bij zonne-opgang had het land zig vertoond ſtrekkende van het W. N. W. tot in het N. O. en op den middag konden wij het westwaarts zien ſtrekken tot W. t. Z. ½ Z., doch niet verder oostwaarts dan N. t. O. Wij waren nu wel verzeekerd dat, gelijk het eerſte land, dat wij gezien hadden, *Timor* was, het laatſte eiland, dat wij voorbij gevaaren waren, *Timor Laoet*, of *Laut* was. *Laoet* is een woord, dat, in de taal van *Malacca*, *Zee* betekent en dit eiland is door de bewooneren van dat land genoemd. Het zuidlijk gedeelte van hetzelve ligt op 8° 15′ Zuider Breedte en op 228° 10′ Wester Lengte; maar op de kaarten is de Zuid-punt op verſchillende breedten geplaatst van 8° 30′ tot 9° 30′: het is wel mogelijk dat het land, dat wij zagen, een ander eiland geweest zij, maar de waarſchijnlijkheid van het tegendeel is zeer ſterk, want, zoo

Ti-

Timor Laut gelegen hadd' daar het in de kaarten geplaatst is, moesten wij het daar gezien hebben. Wij waren nu op 9° 37′ Zuider Breedte en volgens eene waarneeming van de zon en de maan, op 233° 54′ Wester Lengte; daags te vooren waren wij op 233° 27′; het verschil is 27′, even hetzelfde dat door het log wierd opgegeeven: dit is egter een graad van naauwkeurigheid van waarneeming, dien men zelden verwagten kan. In den agtermiddag hielden wij het naar land tot agt uuren 's avonds, wanneer wij wendden en van wal afhielden, zijnde omtrent drie mijlen van land, dat bij zonne-ondergang van Z. W. ¼ W. tot N. O. ſtrekte: op dit tijdſtip peilden wij en hadden geen grond met honderd en veertig vademen. Te middernacht, ſlechts weinig wind hebbende, wendden wij en hielden het wederom op het land aan en des anderendaags, op den middag, waren wij, volgens waarneeming, op 9° 36′ Zuider Breedte. Wij zagen deezen dag op verſcheiden plaatſen, op den wal rook en hadden in den nacht verſcheiden vuuren gezien. Het land vertoonde zig zeer hoog, trapswijze met ſchuinten de eene boven de andere oprijzende; de heuvelen waren over het algemeen dik met bosch bedekt, maar wij onderſcheidden tusſchen beiden ook kaale plekken van aanmerklijke uitgeſtrektheid, die het voorkoomen hadden van door konst kaal gemaakt te zijn. Des agtermiddags ten vijf uuren waren wij minder dan anderhalf

derhalve Engelſche mijl van den wal, op zestien vademen water, en regt over eene kleine opening in het laag land, die op 9° 34′ Zuider Breedte ligt en die waarſchijnlijk dezelfde is, welke DAMPIER met zijne ſloep invoer, want daar ſcheen genoegzaame diepte voor een ſchip te zijn. Het land alhier beantwoordde wel aan de beſchrijving, die hij 'er van gegeeven heeft; digt aan ſtrand was het bedekt met hooge ſpitſe boomen, van welke hij ſpreekt als het voorkoomen van pijnboomen hebbende; agter deeze ſcheenen zout water kreeken te zijn en veele manglesboomen, tuſſchen welke egter hier en daar kokosnootenboomen ſtonden: het plat land aan zee ſcheen zig op ſommige plaatſen naar binnen 's lands twee of drie Engelſche mijlen uitteſtrekken, voor den eerſten heuvel; wij zagen egter in deeze ſtreek geen' ſchijn van plantagieën of huizen; maar groote vrugtbaarbaarheid, en, naar het getal vuuren, oordeelden wij dat de plaats wel bevolkt moest wezen.

Toen wij tot op anderhalve Engelſche mijl de kust genaderd waren, wendden wij en hielden af; de einden van de kust ſtrekten toen van N. O. t. O. tot W. t. Z. ½ Z. Het zuid-westlijk eind was eene laage punt, omtrent drie mijlen van ons liggende. Terwijl wij naar het land ſtevenden, peilden wij verſcheiden reizen, maar hadden geen' grond tot wij tot binnen omtrent derdehalf Engelſche mijl kwamen en toen vonden wij vijf en twin-

tig

tig vademen, met eenen zagten grond. Na dat wij gewend hadden, hielden wij van land af tot middernacht, met eenen zuiden wind; toen wenden wij en ſtevenden twee uuren weſtwaarts, wanneer de wind naar het *Z.* W. en W. *Z.* W. draaide en toen ſtuurden wij weder zuidwaarts. Wij vonden in den morgen de afwijking door de *amplitudo* 1° 16′ W. en door het azimuth 1° 27′. Op den middag waren wij, volgens waarneeming, op 9° 45′ Zuider Breedte, en op 234° 12′ Weſter Lengte; wij waren toen omtrent zeven mijlen van het land, dat zig van N. 31 O. tot W. *Z.* W. ½ W. uitſtrekte.

Wij vorderden met ligte land-windjens uit het W. t. N., die enige uuren in den morgen waaiden, en zee windjens uit het *Z. Z.* W. en *Z.* al weſtwaarts, maar traag. Den veertienden op den middag waren wij tuſſchen zes en zeven mijlen van het land, dat zig van N. t. O. tot *Z.* 78. W. uitſtrekte; wij zagen nog op veele plaatſen rook bij dag en vuur bij nacht, beiden op het laag land en op de bergen daar agter. Wij bleeven langs de kust ſtuuren tot den vijftienden 's morgens; het land vertoonde zig nog heuvelachtig, maar niet zoo hoog als het geweest was: de heuvelen ſtrekten zig, in het algemeen, tot aan zee uit en daar zij dit niet deeden, zagen wij, in plaats van platte of mangles-landen, ontzagchelijk groote boſſchen van kokosnootenboomen, die zig omtrent eene

En-

Engelſche mijl van het ſtrand uitſtrekten: daar begonnen de plantagieën en huizen en ſcheenen ontelbaar. De huizen waren beſchaduwd door boschjens van den waaier-palmboom of den jagerboom, (de *Boraſſus*) en de plantagieën, die omtuind waren, reikten bijna tot op de kruinen van de hoogſte heuvelen. Wij zagen egter noch volk, noch vee, ſchoon wij onophoudlijk onze verrekijkers gebruikten, waarover wij ons niet weinig verwonderden.

Wij vervolgden onze koers met weinig verandering tot negen uuren in den morgen van den zestienden, toen wij het klein eiland *Rotte* zagen en op den middag hadden wij het eiland *Semau*, over het zuidlijk eind van *Timor* liggende, in het N. W.

Dampier, die eene breedvoerige beſchrijving van het eiland *Timor* gegeeven heeft, zegt dat het zeventig mijlen lang en zestien breed is en dat het ten naasten bij N. O. en Z. W. ligt. Ik bevond dat de oost-zijde van hetzelve naast aan N. O. t. O. en Z. W. t. W. lag en het zuid-eind op de Zuider Breedte van 10° 23′ en op de Wester Lengte van 236° 5′. Wij voeren omtrent vijf en veertig mijlen langs de oost-zijde en vonden die vaart geheel vrij van gevaar. Het land, dat door de zee beſpoeld wordt, uitgezonderd aan het zuidlijk einde, is laag tot op twee of drie Engelſche mijlen van het ſtrand, en over het algemeen

met zoute kreeken doorsneden: agter het laag land zijn bergen, die de een boven den anderen tot eene aanmerklijke hoogte oprijzen. Wij stuurden W. N. W. tot ten twee uuren in den agtermiddag, wanneer wij, op eenen kleinen afstand van het noordlijk einde van het eiland *Rotte* zijnde, N. N. W. oploefden, ten einde tusschen hetzelve en *Semau* door te vaaren: na dat wij drie mijlen in deeze koers gestevend hadden, lieten wij het N. W. en W. afvallen en ten zes uuren waren wij alle de eilanden te boven. Op dit tijdstip was het zuidlijk gedeelte van *Semau*, dat op 10° 15′ Zuider Breedte ligt, vier mijlen ten N. O. van ons en het *Rotte-eiland* strekte zig zuidwaarts tot in het Z. 36 W. uit. Het noordlijk eind van dit eiland en het zuidlijk eind van *Timor* liggen N. ½ O. en Z. ½ W. en omtrent drie of vier mijlen van elkanderen. Aan het west-einde van den doortogt tusschen *Rotte* en *Semau* zijn twee kleine eilandjens, van welke het een bij de kust van *Rotte* en het ander over de zuid-westlijke punt van *Semau* ligt: daar is een goed kanaal tusschen beiden, omtrent zes Engelsche mijlen breed, door welk wij voeren. Het eiland *Rotte* heeft geen zoo hoog en bergachtig voorkoomen als *Timor*, schoon het aangenaam afgewisseld is door heuvelen en valeien: aan de noord-zijde zijn veele zandige stranden, nabij welke enige waaier-palmboomen groeiden, maar verre het grootste gedeelte was met eene soort

van

van ſtruikachtig hout bedekt, dat zonder bladeren was. *Semau* had ten naasten bij hetzelfde voorkoomen als *Timor*, maar was niet wel zoo hoog. Omtrent ten tien uuren 's avonds namen wij een verſchijnzel in de lucht waar, dat in veele opzigten naar het noorder-licht geleek en in andere opzigten 'er zeer veel van verſchilde: het beſtond uit een dof roodachtig licht en ſtrekte zig omtrent twintig graaden boven den gezigt-einder uit: deszelfs uitgeſtrektheid was zeer verſchillende op verſchillende tijden; maar nooit minder dan agt of tien ſtreeken van het kompas; door en uit hetzelve liepen licht-ſtraalen van eene helderer kleur, die verdweenen en weder in denzelfden tijd vernieuwd wierden als die in het noorder licht, maar geene zoo trillende en ſlingerende beweeging hadden als bij dat verſchijnzel waargenoomen worden: het voornaamſte gedeelte was in het Z. Z. O. van het ſchip en het bleef, zonder enige vermindering in helderheid, tot twaalf uuren aanhouden, wanneer wij naar bed gingen; hoe lang het naderhand nog duurde kan ik niet zeggen.

Wij waren nu vrij van alle de eilanden, welke op de kaarten, die wij aan boord hadden, tusſchen *Timor* en *Java* getekend ſtaan, en ſtuurden eene weſtlijke koers tot den volgenden morgen ten zes uuren, wanneer wij onverwagt een eiland in het W. Z. W. zagen, en ik dagt in het eerst dat wij eene nieuwe ontdekking gedaan hadden. Wij

ſtuurden 'er terſtond naar toe en waren ten tien uuren nabij hetzelve aan de noord-zijde, daar wij huizen, kokosnootenboomen, en, tot onze aangenaame verwondering, talrijke kudden ſchaapen zagen. Deeze was eene verzoeking die niet te wederſtaan was in den toeſtand, waarin wij waren, vooral daar verſcheiden van ons zig in een' ſlegten ſtaat van gezondheid bevonden en veele nog morden dat ik *Timor* niet had aangedaan: men kwam dan weldra tot het beſluit van eenen handel te beproeven met volk, dat zoo wel in ſtaat ſcheen in onze menigvuldige behoeften te voorzien en in eens de ziekte en de ontevredenheid, die bij ons ontſtaan was, te geneezen. De pinas wierd uitgezet en de Heer GORE, de tweede luitenant, afgezonden om te zien of 'er eene goede plaats ware om te landen; hij nam enige beuzelingen mede, als geſchenken voor de inboorlingen, zoo 'er zig enige vertoonen mogten. Terwijl hij weg was, zagen wij van het ſchip twee mannen te paerd, die tot hun vermaak op de heuvelen ſcheenen te rijden en dikwijls ſtil hielden om naar het ſchip te kijken. Hierdoor wisten wij dat 'er op die plaats eene Europeaanſche volkplanting moest zijn en wij hoopten dat de menigvuldige onaangenaame omſtandigheden, die altoos den eerſten aanleg van koophandel met Wilden verzellen, nu vermijd zouden kunnen worden. Ondertuſſchen landde de Heer GORE in eenen kleinen zandigen inham bij eni-

enige huizen en wierd ontmoet door agt of tien van de inboorlingen, die, zoo wel in kleeding als in perſoon, zeer veel naar Maleiers geleeken: zij hadden geene wapenen dan de meſſen, welke het hunne gewoonte is in hunne gordels te draagen en een hunner had een ezel bij zig: zij nodigden hem beleefdlijk aan land te koomen en ſpraken met hem door tekenen, maar zij konden zeer weinig van elkanderens meening begrijpen. Hij kwam binnen korten tijd met dit verſlag terug en voegde 'er, tot onzen grooten ſpijt, bij, dat 'er geene gelegenheid voor het ſchip was om te ankeren. Ik zond hem egter nog eens met geld en waaren, om, zoo het mogelijk ware, enige ververſchingen te koopen, ten minſten voor de zieken en Doctor SOLANDER gong met hem in de ſloep Ik hield ondertuſſchen af en aan met het ſchip, dat nu omtrent eene Engelſche mijl van den wal was. Eer de ſloep landen kon, zagen wij twee andere ruiters, van welke een volkoomen op de wijze der Europeaanen gekleed was, hebbende eenen blaauwen rok en wit kamiſool aan en eenen met goud geboorden hoed op: dit volk ſloeg, toen de ſloep aan wal kwam, weinig acht op haar, maar drentelde rond en ſcheen met groote nieuwsgierigheid naar het ſchip te kijken. Wij zagen egter nog andere ruiters en een groot getal menſchen te voet rondom ons volk verzamelen en, tot ons groot genoegen, verſcheiden kokosnooten in de

ſloep draagen, waaruit wij beſlooten dat de vrede gevestigd en de handel tusſchen ons aan den gang was.

Na dat de ſloep omtrent anderhalf uur aan wal geweest was, deed zij ſein dat zij kundſchap had dat 'er eene baai aan lij was, daar wij ten anker zouden kunnen koomen; wij ſtevenden 'er terſtond naar toe en de ſloep, die ons agter op volgde, kwam weldra aan boord. De luitenant zeide ons dat hij enige van de voornaamſte van het volk gezien had, die in fijn linnen gekleed waren en gouden kettingen om hunne halzen hadden: hij zeide dat hij geen handel had kunnen drijven, omdat de eigenaar van de kokosnooten aldaar niet was, maar dat 'er omtrent twee dozijnen naar de ſloep gezonden waren als een geſchenk en dat men daarvoor enig linnen ontvangen had. Het volk trok, om hem de onderrigting te geeven, die hij nodig had, eene kaart op het zand, op welke zij eene ruuwe afbeelding van eene haven aan lij en eene ſtad, aan dezelve liggende, trokken: zij gaven hem ook te verſtaan dat 'er ſchaapen, varkens, hoenderen en vrugten in grooten overvloed te krijgen waren. Enige hunner ſpraken dikwerf het woord *Portugeezen* uit en zeiden iets van *Larntuca* op het eiland *Ende*: uit deeze omſtandigheid gisten wij dat 'er ergens op het eiland Portugeezen waren en een Portugees, die in onze ſloep was, tragtede met de Indiaanen in die taal te ſpreeken, maar vond weldra dat zij ſlechts een woord of twee van dezelve

bij

bij gewoonte wisten: toen zij ons volk te verſtaan gaven dat 'er eene ſtad was bij de haven, naar welke zij ons gewezen hadden, beduidde een hunner egter dat wij, als een teken dat wij te regt waren, iets zien zouden dat hij te kennen gaf door het kruisſen van zijne vingeren en de Portugees begreep terſtond dat hij een kruis meende. Juist zoo als ons volk afſtak, kwam de ruiter in Europeaanſche klederen aan; maar de officier zijne commisſie niet bij zig hebbende, vond best eene zaamenſpraak te vermijden.

Des avonds ten zeven uuren kwamen wij ten anker in de baai, naar welke wij gewezen waren, omtrent eene Engelſche mijl van land in agt en dertig vademen water, met eenen zuiveren zand grond. De noord-punt van de baai lag derdehalve Engelſche mijl N. 30 O. van ons en de zuid-punt of het west eind van het eiland lag Z. 63 W. Zoo als wij de noord-punt om, en de baai inkwamen, ontdekten wij een groot Indiaansch dorp of ſtad, waarop wij aanhielden, terwijl wij een wimpel aan den fokke-ſteng opheiste: kort daarop wierd 'er, tot onze groote verwondering, eene Nederlandſche vlag in de ſtad opgeheisten daar wierden drie kanon-ſchooten gedaan: wij zeilden egter voort tot wij grond peilden en kwamen toen ten anker.

Zoodra het 's morgens licht was, zagen wij dezelfde vlag op ſtrand, regt over het ſchip, opgeheist:

heist: dierhalven onderſtellende dat de Nederlanders hier eene volkplanting hadden, zond ik den luitenant GORE naar den wal om den Gouverneur of het Hoofd van de plaats optewagten, en hem bekend te maaken wie wij waren en om welke reden wij de kust aangedaan hadden. Zoodra hij aan land kwam, wierd hij ontvangen door eene wagt van tuſſchen twintig en dertig Indiaanen, met musketten gewapend, die hem naar de ſtad bragten, daar den avond te vooren de vlag was opgehaald, terwijl zij die, welke op het ſtrand opgeheist was, mede droegen en zonder krijgskundige regelmaatigheid voortgingen. Zoodra hij daar aankwam, wierd hij bij den *Raja* of Koning van het eiland binnen geleid en hij zeide hem, door middel van eenen Portugeeſchen tolk, dat het ſchip een oorlogſchip was, toebehoorende aan den Koning van Groot Brittannie en dat het veele zieken aan boord had, voor welke hij alle zulke ververſchingen wenschte te koopen als het eiland opleverde. Zijne Majesteit antwoordde dat hij gewillig was ons van alles wat wij nodig hadden te voorzien, doch dat hij, in verbond ſtaande met de Nederlandſche Oost-Indiſche Maatſchappij, geene vrijheid had met ander volk te handelen, zonder eerst derzelver toeſtemming bekoomen te hebben, welke hij, zeide hij, egter terſtond zoude vraagen aan eenen Nederlander, die in dienst van de Maatſchappij, en de eenigſte blanke op het eiland was. Aan deezen man, die

op

op enigen afſtand woonde, wierd onmiddelijk een brief gezonden, waarin men hem onze aankomst en ons verzoek bekend maakte: ondertuſschen zond de Heer GORE eenen bode naar mij af met bericht van zijnen toeſtand en den ſtaat van het verdrag. In omtrent drie uuren bragt de Nederlandſche Reſident het antwoord op den brief, die hem toegezonden was, in perſoon: hij was een Sax van geboorte en zijn naam is JOHAN CHRISTOPHEL LANGE; hij was dezelfde, welken wij te paerd in Europiſche kledij gezien hadden: hij gedroeg zig zeer beleefd jegens den Heer GORE, en verzeekerde hem dat wij vrij waren om alles wat ons geliefde van de inboorlingen te koopen. Kort daarop gaf hij zijn verlangen te kennen om aan boord te koomen; dit deed ook de Koning en verſcheiden van zijne hovelingen: de Heer GORE beduidde hem dat hij gereed was hem te verzellen, maar zij verzogten dat twee van ons volk aan wal zouden gelaaten worden als gijzelaars en dit wierd hun ook ingewilligd.

Omtrent twee uuren kwamen zij alle aan boord van het ſchip en, ons middagmaal gereed zijnde, namen zij onze nodiging aan van mede te eeten. Ik verwagtede dat zij onmiddelijk zouden gaan zitten, maar de Koning ſcheen te aarſelen en zeide eindelijk met enige ſchaamte dat hij niet dagt dat wij, die blanken waren, hem, die van eene andere kleur was, in ons gezelſchap zouden laaten

zitten; eene pligtpleeging deed dra zijne zwaarigheid verdwijnen en wij gongen alle te zaamen met groote vrolijkheid en hartlijkheid aanzitten: gelukkiglijk hadden wij geen gebrek aan tolken, want Doctor SOLANDER en de Heer SPORING verſtonden Hollandsch genoeg om het geſprek met den Heer LANGE gaande te houden en verſcheiden der matroozen waren in ſtaat om met die inboorlingen, welke Portugeesch verſtonden, te ſpreeken. Ons middagmaal beſtond gevallig uit ſchaapen-vleesch en de Koning toonde verlangen om een Engelsch ſchaap te hebben; wij hadden 'er ſlechts een overig, dat hem egter wierd aangeboden: de gemaklijkheid, waarmede dat verkregen wierd, moedigde hem aan om eenen Engelſchen hond te vraagen en de Heer BANKS ſchonk hem beleefdelijk zijnen haazenwindhond: De Heer LANGE gaf toen te kennen dat een tuur-glas hem aangenaam zou zijn, en hem wierd terſtond een ter hand geſteld. Onze gasten zeiden ons dat het eiland overvloed van buffels, ſchaapen, varkens en hoenderen opleverde, van welke men den volgenden dag overvloed naar het ſtrand zou brengen, opdat wij 'er zoo veele van zouden kunnen koopen als wij zouden goed vinden: dit maakte ons alle zeer vrolijk en de drank gong wat ſterker rond dan de Indiaanen of de Sax verdraagen konden; zij gaven egter hun verlangen te kennen om henen te gaan voor zij volkoomen dronken waren en wierden

den op het dek, gelijk toen zij aan boord kwamen, door de zee-ſoldaaten onder de wapenen ontvangen. De Koning gaf te kennen dat hij nieuwsgierig was hen te zien exerceeren, waarin men hem voldeed en zij deeden drie losbrandingen: hij keek 'er met groote aandacht naar en was zeer verwonderd over hunne regelmaatigheid en ſnelheid, voornamelijk in het ſpannen van den haan; de eerſte reis dat zij dit deeden, ſloeg hij op het boord met een' ſtok, dien hij in zijne hand had en riep zeer hard uit dat alle de ſlooten maar eene tik gaven. Zij wierden met veele geſchenken heen gezonden en, toen zij vertrokken, met negen ſchooten gegroet: de Heeren BANKS en SOLANDER gongen met hun mede en, zoodra zij afſtaken, ſchreeuwden zij driemaal, hoezee.

Onze heeren gongen, toen zij aan land kwamen, met hun naar de ſtad, die uit veele huizen beſtaat, waaronder ſommige groote; zij zijn evenwel niets meer dan een afdak, dat boven een planken vloer ſtaat op paalen van omtrent vier voeten hoogte. Zij bragten wat van hunnen palm-wijn te voorſchijn, dat het versch ongegist ſap van den boom was; het had eene zoete, maar niet onaangenaame ſmaak en wij kreegen hoop dat het onze zieken van de ſcheurbuik zoude helpen geneezen. Kort na dat het donker geworden was keerden de Heer BANKS en Doctor SOLANDER weder naar boord.

Den

Den negentienden 's morgens gong ik aan wal met den Heer BANKS en verſcheiden van de officieren en heeren, om den Koning een tegenbezoek te geeven; maar mijn voornaamst oogmerk was enige van de buffels, ſchaapen en hoenderen te koopen, welke men ons gezegd had naar het ſtrand gebragt te zullen worden. Wij waren zeer ſpijtig te zien dat 'er niets gedaan was om deeze belofte te vervullen; wij gongen egter naar het ſtadhuis, dat, met nog twee of drie andere huizen, door de Nederlandſche Oost-Indiſche Maatſchappij was gebouwd en die van de overige onderſcheiden waren door twee ſtukken hout, naar een paar koehoornen gelijkende, van welke een op elk eind van de nok opgerigt was en dit was zeekerlijk wat de Indiaan bedoeld had met zijne vingeren over elkanderen te kruisſen, ſchoon onze Portugees, die een goede katholijk was, het teken voor een kruis aanzag, hetgeen ons had doen denken dat de volkplanting aan zijne landslieden toebehoorde. Hier vonden wij den Heer LANGE en den Koning, wiens naam A MADOCHO LOMI DJARA was, verzeld van veele van de aanzienlijkſte. Wij zeiden hun dat wij in de ſloepen verſchillende ſoorten van goederen hadden, welke wij voorſtelden te verruilen voor de ververſchingen, welke zij 'er ons voor geeven wilden en verzogten verlof om die aan land te brengen, hetwelk toegeſtaan zijnde, wierden zij terſtond aan den wal gebragt.

Toen

Toen trageden wij omtrent den prijs van de buffels, ſchaapen, varkens en and . gerieflijkheden overeentekoomen, welke wij aanbooden te willen koopen, en welke wij in geld zouden betaalen; doch zoo dra hier van geſprooken wierd, verliet ons de Heer LANGE, zeggende dat dit met de inboorlingen bedongen moest worden: hij zeide egter dat hij eenen brief van den Gouverneur van *Concordia*, op *Timor* ontvangen had, welkers inhoud hij ons zou mededeelen, als hij weêrom kwam.

Alzoo het nu reeds laat in den morgen was en wij zeer ongaerne weder naar boord wilden gaan en gezouten kost eeten, daar wij aan land van zoo veele lekkernijen omringd waren, verzogten wij Zijne Majeſteit de vrijheid van een klein verken en wat rijst te moogen koopen en zijne onderdaanen te mogen gebruiken om dezelve voor ons klaar te maaken. Hij antwoordde zeer gunſtig dat, zoo wij eeten lusteden, dat door zijne onderdaanen klaar gemaakt was, 't welk hij naauwlijks kon gelooven, hij de eer zoude hebben ons te onthaalen. Wij betuigden hem onze dankbaarheid en zonden terſtond naar boord om drank te haalen.

Omtrent vijf uuren was de maaltijd klaar; hij wierd opgedischt in zes en dertig ſchotelen, of liever mandjens, bevattende beurtelings rijst en ſpek, en in drie aardewerks bakken met het nat, waarin het ſpek gekookt was: zij wierden op den vloer geſchikt en daar wierden matten voor ons rond-

rondom gelegd, om op te zitten. Wij wierden toen, elk op onze beurt, naar een gat gebragt, dat in den grond was, bij welk een man ſtond, met water in een vat, van de bladeren van de waaier-palm gemaakt, die ons onze handen hielp waſſchen. Toen dit gedaan was, plaatſten wij ons om de ſchotels, en wagteden den Koning af. Alzoo hij niet kwam, vroegen wij naar hem en men zeide ons dat de gewoonte van het land den perſoon, die het gastmaal gaf, niet toeliet met zijne gasten aantezitten; doch dat, zoo wij argwaan hadden dat het eeten vergiftigd was, hij koomen en 'er van proeven zoude. Wij verklaarden onmiddelijk dat wij zulk eenen agterdogt niet voedden en verzogten dat geene van de gewoonten der gastvrijheid om onzent wille zoude geſchonden worden. De eerſte Staatsdienaar en de Heer LANGE waren van ons gezelſchap en wij deeden een allerheerlijkst maal: wij vonden de rijst en het ſpek uitmuntend en het ſop niet te verachten; maar de lepels, die van bladeren gemaakt waren, zoo klein, dat weinige onzer het geduld hadden om 'er zig van te bedienen. Na den eeten gong onze wijn helder rond en wij vroegen weder naar onzen koninglijken gastheer, denkende dat, ſchoon 's lands gewoonte hem niet toeliet met ons te eeten, hij ten minſten in het vermaak van onze flesch konde deelen; maar hij verſchoonde zig weder, zeggende dat de heer van een' gastmaal nooit dronken

ken moest zijn, hetgeen best te vermijden was door geen' wijn te proeven. Wij dronken onzen wijn egter niet daar wij ons maal gedaan hadden; maar, zoo dra wij gegeeten hadden, maakten wij ruimte voor de knegts en matroozen, die onmiddelijk onze plaatsen innamen: zij konden alles wat wij overgelaaten hadden niet opeeten, maar de vrouwen, die de bakken en manden kwamen weghaalen, noodzaakten hen om hetgeen zij niet gegeeten hadden medeteneemen. Naardien de wijn gewoonlijk het hart verwarmt en opent, namen wij de gelegenheid, toen wij dagten dat deszelfs invloed gevoeld begon te worden, waar, om het onderwerp van de buffels en schaapen weder op het tapijt te brengen, van welke wij in allen dien tijd geen woord gehoord hadden, schoon zij vroeg in den morgen aangevoerd hadden moeten worden. Maar onze Saxische Nederlander begon ons met groote koelheid en bedaardheid den innoud medetedeelen van den brief, dien hij voorgaf van den Gouverneur van *Concordia* ontvangen te hebben. Hij zeide dat hij hem, na hem gemeld te hebben dat 'er van daar een schip gezeild was naar het eiland, daar wij nu waren, gelastte, zoo dit schip gebrek aan leeftocht had en daar om vroeg, hetzelve te helpen, maar niet te dulden dat het langer bleeve dan volstrekt noodzaaklijk was, noch dat men groote geschenken aan het gemeen volk deede, of geschenken aan de lieden van aanzien egter liete

om

om naderhand onder hetzelve uitgedeeld te worden; maar het behaagde hem gunſtiglijk daar bij te voegen dat wij de vrijheid hadden om glaazen koraalen en andere beuzelingen voor kleine beleefdheden en voor palm-wijn te ſchenken.

Wij waren eenpaariglijk van gedagten dat deze brief verdicht was, dat dit verbod voorgegeeven wierd, met inzigt om geld van ons te haalen om het te verbreeken, en dat deeze man, door onze milddaadigheid jegens de inboorlingen te ſtuiten, hoopte dezelve gemaklijk in een ander kanaal te zullen leiden.

In den avond ontvongen wij bericht van onze handel-plaats dat 'er noch buffels noch varkèns aangevoerd waren, maar flechts enige ſchaapen, die weder weggedreven waren, voor ons volk, dat om geld gezonden had, het bekoomen konde. Daar was egter enig gevogelte gekogt en eene groote hoeveelheid van eene ſoort van ſyroop, van het ſap van den palmboom gemaakt, die, ſchoon oneindig beter dan melaſſen of ſuiker-ſchuim, zeer goedkoop verkogt wierd. Wij klaagden over deeze te leur ſtelling aan den Heer LANGE, die nu eene andere uitvlugt had: hij zeide dat wij, zoo wij zelve naar het ſtrand gegaan waren, zouden hebben kunnen koopen wat wij begeerden; maar dat de inboorlingen geen geld van ons volk durfden aanneemen, uit vrees dat het valſch ware. Wij konden niet nalaaten

eni-

enige verontwaerdiging te gevoelen tegens eenen man, die dit, als het waar ware, verzwegen had en als het valsch ware, zeggen kon. Ik vloog egter op en gong onmiddelijk naar het ſtrand, maar daar waren noch vee, noch ſchaapen te vinden en daar waren ook geene bij de hand, die te voorſchijn konden gebragt worden. Terwijl ik weg was, zeide LANGE, die wel wist dat ik niet beter ſlaagen zoude dan mijn volk, aan den Heer BANKS dat de inboorlingen misnoegd waren dat wij hun geen gond vóor hun vee geboden hadden, en dat, zoo 'er geen gond geboden wierd, niets verkogt zou worden. De Heer BANKS achtte het der moeite niet waerdig hierop te antwoorden, maar rees kort daar na op en wij keerden alle naar boord, zeer onvoldaan over den uitſlag van onze onderhandelingen. Gedaurende dien dag had de Koning beloofd dat 'er in den morgen enig vee en ſchaapen zouden aangevoerd worden en had eene wat meer ſchijnbaare reden voor onze te leur ſtelling gegeeven; hij zeide dat de buffelfs verre in het land waren en dat 'er geen tijd geweest was om hen naar het ſtrand te drijven.

Den volgenden morgen gongen wij wederom aan land: Doct. SOLANDER begaf zig naar de ſtad om LANGE te ſpreeken en ik bleef op het ſtrand om te zien wat 'er te doen zoude vallen in het koopen van levensmiddelen. Ik vond hier

eenen ouden Indiaan, welken wij, alzoo hij enig gezag ſcheen te hebben, onder ons den eerſten miniſter genoemd hadden; om deezen man in ons belang overtehaalen, ſchonk ik hem een tuur-glas; maar ik zag niets op de markt dan eenen kleinen buffel. Ik vroeg naar den prijs en men eiſchte mij vijf guineas: dit was tweemaalen zoo veel als hij waard was; ik bood egter drie, 't welk ik kon merken dat de man, met welken ik te doen had, eenen goeden prijs rekende; maar hij zeide dat hij den Koning moest zeggen wat ik geboden had, voor hij het aanneemen konde. Daar wierd terſtond een bode naar Zijne Majeſteit gezonden, die kort daarop wederkwam en zeide dat de buffel voor niet minder dan vijf guineas verkogt mogt worden. Deezen prijs weigerde ik volſtrekt te betaalen en toen werd 'er weder een andere bode gezonden met bericht van mijne weigering; deeze bleef langer weg dan de eerſte en, terwijl ik zijne terugkomst afwagtede, zag ik, tot mijne groote verwondering, Doctor SOLANDER uit de ſtad koomen, gevolgd van meer dan honderd mannen, ſommige met ſnaphaanen, andere met lanſen gewapend. Toen ik vroeg wat de meening van deeze vijandelijke vertooning ware, zeide de Doctor mij dat de Heer LANGE hem eene boodſchap van den Koning vertolkt had, houdende dat het volk met ons niet handelen wilde, omdat wij geweigerd hadden het meer dan de halve

waar-

waarde van hetgeen zij te koop hadden te geeven; en dat het ons niet geoorloofd zou zijn langer te handelen dan deezen dag. Behalven de officieren, die deeze bende geleidden, kwam 'er ook nog een man mede, die te *Timor* van Portugeesche ouderen geboren was en die wij naderhand ontdekten dat eene soort van amptgenoot van den Hollandschen factoor was; door deezen man wierd hetgeen zij voorgaven des Konings bevel te zijn aan mij overgebragt; het was van denzelfden inhoud als dat, hetwelk Doctor SOLANDER van LANOE ontvangen had. Wij waren alle vast van gedagten dat dit enkel eene konstenarij van de factoors was om ons geld aftepersseu, waartoe wij reeds waren voorbereid door het bericht van eenen brief van *Concordia*; en terwijl wij aarfelden wat te doen, begon de Portugees, opdat hij zijn oogmerk te schielijker bereiken konde, het volk, dat hoenderen en syroop aangevoerd had, en andere, die nu met buffels en schaapen aan kwamen, wegtedrijven. Op dit tijdstip sloeg ik het oog op den ouden, welken ik dien morgen een huur-glas geschonken had, en ik meende aan zijn gezigt te zien dat hij niet hartelijk goed keurde hetgeen 'er geschiedde; ik nam hem dan bij de hand en bood hem eenen ouden sabel aan. Dit deed onmiddelijk de schaal ten onzen voordeele overslaan; hij ontving den sabel met eene vervoering van blijdschap en denzelven over den

druk bezig zijnde Portugees zwaaiende, die voor hem dook als een vos voor een' leeuw; deed hij hem en den officier, die de bende geleidde, op den grond agter hem nederzitten: het volk, dat, welk ook de bedrieglijke voorgeevens van deeze ongeregtige factooren waren, graag was om ons van alles te voorzien wat wij nodig hadden en dat ook liever goederen dan geld ſcheen te hebben, maakte onmiddelijk gebruik van het voordeel, dat hun bezorgd was, en de markt was bijna in eenen oogenblik vol. Om met het koopen van buffels, die ik meest nodig had, begin te maaken, was ik egter genoodzaakt tien guineas voor twee te geeven, van welke de een niet meer dan honderd en zestig ponden woog; maar ik kogt nog zeven voor veel laageren prijs en zou naderhand nog zoo veele hebben kunnen koopen als ik wilde, bijna voor den prijs dien ik wilde geeven; want zij wierden nu bij geheele kudden naar den waterkant gedreven. In de eerſte twee, welke ik zoo duur kogt, had LANGE zeekerlijk deel en het was in hoop van een gedeelte van den prijs van de andere naar zig te ſtrijken dat hij voorgegeeven had dat wij die in goud moesten betaalen. De inboorlingen verkogten egter dat zij naderhand toevoerden zeer tot hun genoegen, zonder hem een gedeelte van den prijs te geeven, als eene belooning voor dat hij ons in geld had doen betaalen. De meeste buffels, die wij kogten, na dat onze vriend, de

eerſte

eerſte minister, ons eene vrije markt bezorgd had, wierden ons verkogt het ſtuk voor een musket en voor deezen prijs zouden wij zoo veele hebben kunnen koopen, dat wij 'er ons ſchip mede zouden hebben kunnen belaaden.

De ververſchingen, die wij hier bekwamen, beſtonden uit negen buffels, zes ſchaapen, drie varkens, dertig dozijnen hoenderen, enige limoenen en enige kokosnooten, veele dozijnen eieren, van welke de helft egter rot bevonden wierd, een weinig knoflook en verſcheiden honderden pinten van palm-ſyroop.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Beschrijving van het Eiland Savu, *deszelfs voortbrengzelen en inwooneren. Kleine woordenlijst van de taal.*

Dit eiland word door de inboorlingen *Savu* genaamd; deszelfs midden ligt op omtrent 10° 35′ Zuider Breedte en op 237° 30′ Wester Lengte en het is over het algemeen zoo weinig bekend geweest, dat ik nooit eene kaart gezien heb, waarin het duidlijk of naauwkeurig getekend staat. Ik heb eene zeer oude kaart gezien, waarin het *Sou* genaamd wordt en met *Sandel Bosch* verward wordt. RUMPHIUS maakt gewag van een eiland onder den naam van *Saou* en hij zegt ook dat het hetzelfde is dat de Hollanders *Sandel Bosch* noemen; maar noch dit eiland, noch *Timor*, noch *Rotte*, noch enige van de eilanden, die wij in deeze zeeën gezien hebben, zijn binnen eenen redenlijken afstand van hunne waare ligging geplaatst. Het is omtrent agt mijlen lang van het oosten naar het westen; maar hoe breed het zij weet ik niet, alzoo ik slechts de noordzijde zag. De haven, in welke wij lagen, heet *Seba*, naar het distrikt, in welk zij ligt: zij is aan de noord-west-zijde van het eiland en wel ge-

gedekt voor den zuid-westlijken passaat-wind; maar zij ligt open naar het noord-westen. Men zeide ons dat 'er twee andere baaien waren, waarin schepen kunnen ankeren; dat de beste *Tinao* genaamd, aan de zuid-west-zijde van de zuid-oost punt was: van de derde vernamen wij noch den naam, noch de ligging. De zee-kust is, over het algemeen, laag, maar in het midden van het eiland zijn heuvelen van eene aanmerklijke hoogte. Wij waren op de kust in het laatst van het droog jaargetijde, toen 'er in geene zeven maanden regen geweest was en men zeide ons dat 'er, als het droog jaargetijde zoo lang duurt, geene loopende beek van zoet water op het gantsche eiland is, maar alleen kleine bronnen, die zeer verre van den zee-kant zijn: egter kan men zig niets zoo fraais verbeelden als het gezigt op het land van het schip. De effen grond aan den zee-kant was bedekt met kokosnoostenboomen en eene soort van palmboom, *Arecas* genoemd, en agter deeze waren de heuvelen, die zagt en regelmaatig opliepen, rijk gekleed tot den top toe met plantagieën van de waaier-palm, die een bijna ondoordringbaar bosch maakten. Hoe veel dit gezigt nog zelfs verfraaid kan worden, wanneer elke voet grond tusschen de boomen met groente, maïs, gierst en indigo bedekt is, kan naauwlijks begrepen worden dan door eene levendige verbeelding, niet ongewoon aan de staatig-

held en ſchoonheid van de boomen, welke dit gedeelte van den aardbodem verſieren. Het droog jaargetijde begint in Maart of April en eindigt in October of November.

De voornaamſte boomen van dit eiland zijn de waaier-palm, de kokosnoot, tamarinden, limoenen, oranjen-appelen en mangos; de andere gewaſſen zijn maïs, Guineesch koren, rijst, gierst, de ronde klimboontjens *caravances* genaamd en water-meloenen. Wij zagen ook een ſuiker-riet en enige weinige ſoorten van Europiſche moesgroenten, bijzonderlijk celerij, marjolein, venkel en knoflook. Om de weelde te voeden, heeft het betel, areca, tobak, katoen, indigo en een weinig kaneel, die hier alleen voor liefhebberij ſchijnt geplant te zijn, en wij twijfelden zelfs of het wel de echte kaneel ware, weetende dat de Hollanders zeer zorgvuldig zijn om de ſpecerijen niet uit de voor hun beſtemde eilanden te laaten gaan. Daar zijn egter verſcheiden ſoorten van vrugten behalven die, welke alreeds opgenoemd zijn, bijzonderlijk de kaneel-appel, die bij de West-Indiers wel bekend is en eene kleine eironde vrugt, de *Blimbi* genaamd, welke beiden op boomen groeijen. De *Blimbi* is omtrent drie of vier duimen lang en in het midden omtrent zoo dik als een vinger, naar de einden dun afloopende, zij is bedekt met eene zeer dunne ſchil van eene ligt groene kleur en binnen in zit een weinig

zaad

zaad in de gedaante van eene ſtar geſchikt; derzelver ſmaak is een ligt, zuiver, aangenaam zuur, maar zij kan niet raauw gegeeten worden; men zegt dat zij ingelegd zeer goed is en als zij gekookt was, maakte zij eene zeer aangenaame zuure ſaus bij onze gekook[illegible] geregten.

De tamme di[illegible] z[illegible] buffels, ſchaapen, geiten, varkens, hoenders, duiven, paerden, ezels, honden en katten, en van alle deeze is 'er groote overvloed. De buffels verſchillen zeer aanmerklijk van het hoornvee in Europa in verſcheiden bijzonderheden; hunne ooren zijn veel grooter, hunne huid is bijna zonder hair, hunne hoornen zijn naar elkanderen gekromd, maar hellen te zaamen regt agterwaarts en zij hebben geene kwabben. Wij zagen verſcheiden, die zoo groot waren als een wel gegroeide Europiſche os en daar moeten 'er zijn die veel grooter zijn; want de Heer BANKS zag een paar hoornen, die van punt tot punt drie voeten, negen duimen en een halven van elkanderen waren, over derzelver wijdſte middellijn vier voeten en anderhalven duim hadden en langs den gantſchen draai van hunnen halven cirkel van vooren zeven voeten zes duimen en een halven. Men moet egter in aanmerking neemen dat hier een buffel van eene gegeeven grootte niet meer dan half zoo zwaar weegt als een os van dezelfde grootte in Engeland: die, welke wij gisten dat vier honderd ponden woogen,

wogen niet meer dan twee honderd en vijftig ponden; de reden is dat zoo laat in het droog jaargetijde de beenderen zeer dun met vleesch bedekt zijn: daar is geen once vet in geheel het lijf en de ribben zijn letterlijk niet anders dan vel en been: het vleesch smaakt egter goed en is sappig, en, naar ik geloof, beter dan het vleesch van eenen Engelschen os zou smaaken, als hij in dit verschroeid land honger moest lijden.

De paerden zijn van elf tot twaalf palmen hoog, doch, schoon klein, zijn zij egter moedig en vlug, vooral in het stappen, dat hun gewoonlijke gang is: de inwooners bereiden hen gemeenlijk zonder zaal en met geenen anderen toom dan een halfter. De schaapen zijn van de soort, welke in Engeland Bengaalsche schaapen genoemd worden en verschillen van de onze in veele opzigten. Zij zijn met hair, in plaats van wol, bedekt, hunne ooren zijn zeer groot en hangen neder onder hunne hoornen en hunne neuzen zijn gebogen; men vindt dat zij over het algemeen wel naar geiten gelijken en om die reden worden zij dikwijls *cabritos* genoemd: hun vleesch kwam ons voor het slegtst schaapen-vleesch te zijn, dat wij ooit gegeeten hadden, zijnde zoo mager als dat van de buffels en zonder smaak. De varkens egter waren van de vetste, die wij ooit gezien hadden, schoon, naar men ons zeide, hun voornaamst voedzel in de buitenste schillen van de rijst en

en palm-ſyroop, in water geſmolten, beſtaat. De hoenderen zijn meest van het ras dat wij tot de haanen-gevegten gebruiken en groot, maar de eieren zijn zeer klein.

Van de visch, die de zee hier oplevert, weeten wij weinig: daar worden ſomtijds ſchildpadden op de kust gevonden, en zij worden bij dit volk, gelijk bij alle andere, voor eene lekkernij gehouden.

Het volk is eer onder dan boven de middelmatige geſtalte; de vrouwen in het bijzonder zijn aanmerklijk kort en gedrongen; zij zijn donker bruin van kleur en hun hair is algemeen zwart en ſtruik. Wij zagen geen onderſcheid in de kleur van rijken en armen, ſchoon in de Zuid-zee-eilanden die, welke aan het weder waren blootgeſteld, bijna zoo bruin waren als de Nieuw-Hollanders en die van de beste ſoort ten naastenbij zoo ſchoon als de inboorlingen van Europa. De mannen zijn over het algemeen wel gemaakt, ſterk en levendig en hebben eene grooter verſcheidenheid in den vorm en de geſteldheid van hunne wezenstrekken dan gewoonlijk is: de gezigten van de vrouwen gelijken, integendeel, alle naar malkanderen.

De mannen maaken hun hair op de kruin van het hoofd vast met eene kam, de vrouwen binden het van agteren vast in eene klomp, dat verre is van ſraai te ſtaan. Beiden de kunnen trekken het hair

hair onder de armen uit en de mannen doen hetzelfde aan hunne baarden, waartoe de aanzienlijkſte altoos een paar zilveren tangetjens aan een koord om hunne halzen hebben hangen; ſommige laaten egter een weinig hair op hunne bovenlip, maar dit word altijd kort gehouden.

De kleeding van beiden de kunnen beſtaat in katoenen lijnwaad, dat, in de wol blaauw geverwd zijnde en niet eenvormig van dezelfde tint, blaauw gewolkt of gegolfd is en zelfs in ons oog niet onaardig ſtond. Dit lijnwaad weeven zij zelve, en twee ſtukken, elk omtrent twee ellen lang en anderhalve el breed, maaken eene kleeding uit: zij winden een derzelve om hunnen middel en met het ander bedekken zij het bovenſt gedeelte van het lijf: den onderſten rand van het ſtuk, dat om den middel gewonden is, haalen de mannen vrij ſtrak even beneden het kruis, den boven rand laaten zij los hangen, zoo dat het eene ſoort van hollen gordel vormt, die hun als een zak dient om hunne meſſen en ander klein gereedſchap, dat gemaklijk is bij zig te hebben, in te draagen. Het ander ſtuk lijnwaad wordt van agteren door deezen gordel gehaald, het een eind wordt over den regter en het ander over den ſlinker ſchouder geſlaagen en beiden vallen op de borſt en worden van vooren in den gordel gefronzeld, zoo dat zij, door het openen en ſluiten van de plooien, meer of minder van hun lijf bedekken kun-

kunnen, naar hun believen; de armen, beenen en voeten zijn altoos naakt. Het onderſcheid tuſſchen de kleeding der twee ſexen beſtaat voornamelijk in de wijze van het middel ſtuk te draagen, want de vrouwen, in plaats van het onder eind ſtrak te trekken en den boven rand los te laaten voor eenen zak, trekken den bovenrand ſtrak en laaten den onderrand tot op de knieën vallen, zoo dat het als een' rok vormt; het lijf-ſtuk, in plaats van door den gordel getrokken te worden, wordt onder de armen vastgemaakt en gaat over de borst met de grootſte betamelijkheid. Ik heb reeds aangemerkt dat de mannen het hair van agteren op de kruin van het hoofd vast maaken en dat de vrouwen het in eenen bondel vast binden; maar daar is een ander onderſcheid in het kapzel, door welk de ſexen onderſcheiden worden: de vrouwen draagen niets in plaatſe van eene muts, maar de mannen winden altoos iets om hun hoofd; het is klein, maar gemeenlijk van de fraaiſte ſtoffen, die te krijgen zijn: wij zagen enige die zijden neusdoeken tot dat einde gebruikten en andere, die fijn katoen of neteldoek op de wijze van eenen kleinen tulband droegen.

Dit volk droeg getuigenis dat de zugt voor opſchik eene algemeene hartstocht is, want hunne verſierzelen waren zeer talrijk. Enige van de aanzienlijken droegen gouden ketenen om hunnen hals, maar zij waren van gevlogten draad gemaakt

maakt en gevolglijk ligt en van weinig waarde; andere hadden ringen, die zoo afgesneden waren dat zij van verscheiden geslachten overgeërfd scheenen te zijn en een hunner had eene rotting met eene zilveren knop, met eene soort van cypher gemerkt, bestaande uit de letters V, O, C, en dus waarschijnlijk een geschenk van de Hollandsche Oost-Indische Maatschappij, welker merk het is: zij hebben ook verslerzelen van glazen koraalen, welke sommige om hunne halzen draagen als een hals-sieraad en andere als ringen om hunne handen: deeze zijn beiden de kunnen gemeen, maar de vrouwen hebben daarenboven strengen of gordels van koraalen, welke zij om haaren middel draagen en die haar dienen om haaren rok vast te hechten. Beiden de kunnen hadden gaten in de ooren; wij zagen daar omtrent geen eene uitzondering en egter hadden zij nooit een verslerzel in dezelve hangen; het is waar wij zagen nooit een' man of eene vrouw dan in hunne gewoone kledij, uitgezonderd den Koning en zijne ministers, die, gemeenlijk eene soort van nacht-rok van grove chits droegen en een van welke ons eens in eenen zwarten tabbaard ontvong, die gemaakt scheen van hetgeen wij prinsen-stof noemen. Wij zagen enige jongens, omtrent twaalf of veertien jaaren oud, die krullende ringen van dik koperdraad droegen, welke drie of vier maalen om hunne armen boven den el-

elleboog gedraald waren en ſommige mannen droegen ringen van ivoir, twee duimen breed, en meer dan een' duim dik, op dezelfde plaats van den arm: deeze waren, naar men ons zeide, de zoons van de *Rajat* of Oppershoofden, welke deeze belemmerende verſierzelen als tekenen van hunne hooge geboorte droegen.

Bijna alle de mannen hadden hunne naamen op hunne armen geſchreven, in onuitwischbaare letteren van eene zwarte kleur en de vrouwen hadden een vierkant verſierzel van met bloemetjes getrokken lijnen, op dezelfde wijze even onder het gewrigt van den elleboog ingedrukt. Wij waren getroffen door de gelijkheid tusſchen deeze tekenen en die door het *tatoueeren* in de Zuidzee-eilanden en, toen wij naar de oorſprong van deeze gewoonte vroegen, vernamen wij dat zij bij de inboorlingen reeds in gebruik geweest was lang eer 'er enige Europeaanen onder hen gekoomen waren en dat op de nabuurige eilanden de inwooneren met kringen op hunne halzen en borſten getekend waren. De algemeenheid van deeze gewoonte, welke onder de Wilden in alle deelen van de waereld van de verwijderdſte grenzen van Noord-Amerika tot de eilanden in de Zuid-zee toe heerscht en die waarſchijnlijk maar weinig verſchilt van de wijze van het ligchaam te verwen, die, bij de oude inwooneren

van

van Brittannie in gebruik was, is een merkwaerdig onderwerp van beſpiegeling (*).

De huizen op *Savu* zijn alle naar denzelfden aanleg getimmerd en verſchillen alleen in grootte, zijnde de grootte naar maate van den rang en den rijkdom van den eigenaar. Sommige zijn viet honderd voeten lang en ſommige niet meer dan twintig: zij ſtaan alle op paalen, omtrent vier voeten hoog, van welke het een eind in den grond geſlaagen is en op het ander eind is eene ſterke houten vloer gelegd, zoo dat 'er eene ledige plaats van vier voeten hoogte tuſſchen de vloer van

(*) In het verſlag, dat BOSSU gegeeven heeft van enige Indiaanen, die de oevers van de *Akansa*, eene rivier in Noord-Amerika, die in *Nieuw Mexico* ontſpringt en in de *Miſiſippi* valt, bewoonen, verhaalt hij het volgend geval; „De *Akansas* (zegt hij) hebben mij „ aangenoomen en hebben, als een teken van mijn „ voorrecht, de afbeelding van eene rhee, bok op mijne dije ingedrukt, dat op deeze wijze geſchiedde: „ een Indiaan, enig ſtro gebrand hebbende, mengde de „ asch in water en trok met dit mengzel de afbeelding op mijn vel; toen trok hij die weder over, „ door de lijn met naalden te prikken, zoo dat hij met „ elke prik even bloed deed te voorſchijn koomen en „ het bloed, zig met de asch van het ſtroo vermengende, maakt eene figuur die nooit weder uitgewischt „ kan worden". Ziet zijne *Reizen naar Louiſiana, eerſte Deel.*

van het huis en den grond is. Op deezen vloer ſtaan andere paalen, welke een dak onderſtutten met hellende zijden, die in een' nok op den top uitloopen, gelijk dat van onze ſchuuren: de onderſte randen van dit dak, dat met palm-bladeren belegd is, koomen tot op twee voeten van den vloer en hangen 'er ook zoo veel over: de ruimte van binnen is gemeenlijk in de langte verdeeld in drie gelijke deelen; het middenſte gedeelte is ingeſloten door een afſchutſel van vier zijden, dat omtrent zes voeten boven den vloer reikt en daar zijn ſomtijds ook nog een of twee kleine kamertjens van de zijden afgenoomen; het overige van de ruimte onder het dak is open, zoo dat zij de lucht en het licht vrijelijk inlaat: het bijzonder gebruik van deeze verſchillende vertrekken liet ons kort verblijf ons niet toe te verneemen, uitgezonderd dat het beſloten vertrek in het midden voor de vrouwen geſchikt is.

Het voedzel van dit volk beſtaat in alle de tamme dieren van het land, van welke het varken bij hen de eerſte plaats bekleedt, en het paerd de tweede; naast aan het paerd volgt de buffel; op den buffel volgt hun gevogelte en zij ſchatten de honden en katten boven de ſchaapen en geiten. Zij zijn niet graag naar visch en ik geloof dat niemand visch eet dan de armen, en deeze zelfs ook niet dan wanneer hun pligt of werk vordert dat zij op het ſtrand moeten wezen en dan is elk man voor-

zien van een klein werp-net, dat rondom zijn lijf gewonden is en een gedeelte van zijne kleeding uitmaakt, en met dit net vangt hij de kleine visch, die het geval hem doet vinden.

De eetbaare gewassen en vrugten heb ik reeds opgenoemd; maar de waaier-palm vereischt nog eene bijzondere beschrijving, want zij vervangt, op zekere tijden, alle ander voedzel, zoo voor menschen als beesten. Daar wordt van deezen boom eene soort van wijn, *taddy* genaamd, verkregen, door de knoppen, die bloemen moeten voortbrengen, zoo haast zij zig vertoonen, eene insnijding te geeven en kleine mandjens onder dezelve te binden, van bladeren gemaakt en zoo digt, dat zij vogten kunnen bevatten zonder te lekken. Het vogt, dat in deeze bakjens lekt, wordt verzameld door persoonen, die tot dat einde 's morgens en 's avonds in de boomen klimmen en het is de drank van alle menschen op het eiland; egter wordt 'er eene veel grooter hoeveelheid afgetapt dan tot dit gebruik verteerd wordt en van het overschot maaken zij syroop en slegte suiker. Het vogt wordt *dua* of *duac* genoemd en de syroop en suiker *gula*. De syroop wordt gemaakt door het vogt in aardewerks potten te kooken tot het genoegzaam verdikt is; het is op het aanzien niet ongelijk aan suiker-schuim, maar het is wat dikker en heeft eene veel aangenaamer smaak: de suiker is roodachtig bruin, misschien

de-

derzelfde als de Jugata ſuiker op het vaſt land van Indie en zij was aangenaamer voor onze ſmaak dan alle ongeraffineerde ſuiker van ſuiker-riet, die wij ooit geproefd hadden. Wij waren in het eerst bevreesd dat de ſyroop, van welke ons volk zeer veel gebruikte, buikloopen zoude veroorzaakt hebben; maar derzelver buikzuiverende hoedanigheid was zoo ligt, dat zij eer eene heilzaame dan ſchadelijke uitwerking had. Ik heb reeds aangemerkt dat zij met de ſchillen van de rijst aan de varkens gegeeven wordt en dat zij ontzaggelijk vet worden, zonder ander voedzel te gebruiken: men zeide ons ook dat deeze ſyroop gebruikt wordt om hunne honden en hoenderen te mesten en dat de inwooners zelve van die ſyroop alleen verſcheiden maanden geleefd hebben, wanneer andere oogſten gemist waren en het dierlijk voedzel zeer ſchaarsch was. De bladeren van deezen boom worden ook tot verſcheiden gebruiken gebezigd, zij dekken 'er de huizen mede en maaken 'er mandjens, kopjens, zonne-ſchermen en tobaks-pijpen van. De vrugt is minst geacht en als de bloeizems voor de *tuac* of *teddy* geſneden zijn, zijn 'er niet veele vrugten aan; zij is omtrent zoo groot als eene groote knol en, even als de kokosnoot, met eene vezelachtige rok bedekt, waaronder drie pitten zijn, die gegeeten moeten worden voor zij rijp zijn, want naderhand worden zij zoo hard, dat zij niet te kaauwen zijn; als zij eetbaar zijn,

ſmaaken zij niet ongelijk aan eene groene kokosnoot en zij geeven, waarſchijnlijk, gelijk deeze, een voedzel, dat waterachtig en niet voedzaam is.

De gewoone wijze van het eeten alhier toetebereiden is kooken en, alzoo het brandhout zeer ſchaarsch is en de inwooners geene andere brandſtof hebben, maaken zij gebruik van eene uitvinding om het te ſpaaren, die in Europa niet geheel onbekend is, maar zelden gebruikt wordt dan in legers. Zij graaven eenen kuil onder den grond in eene horizontaale rigting, als eene konijnenrit, omtrent zes voeten lang en die aan elk eind in een gat uitkoomt, van welke het een groot en het ander klein is: in het groot gat wordt het vuur geſtooken en het klein dient als een trek-gat. De aarde is boven deeze pijp met ronde gaten doorboord, die met de holte beneden gemeenſchap hebben en in deeze gaten worden aarden-potten gezet, gemeenlijk omtrent drie op elk vuur, die breed in het midden en ſmal aan den bodem zijn, zoo dat het vuur op een groot deel van derzelver oppervlakte werkt. Elk van deeze potten bevat omtrent dertig of veertig pinten en het is verwonderenswaerdig te zien met hoe weinig vuur zij aan de kook gehouden kunnen worden; een palmboomen blad of een drooge ſtengel, die 'er nu en dan wordt ingeſtooken, is genoeg: op deeze wijze kooken zij hun eeten en maaken alle hunne ſyroop en ſuiker. Het blijkt uit FRAZIERS reisbeſchrijving

ving naar de Zuid-zee dat de Peruviaanen ook eene uitvinding van dien aart hebben en misschien zou zij met voordeel door de armen, zelfs in dit land, daar de brandstoffen zeer duur zijn, aangenoomen kunnen worden.

Beiden de kunnen zijn verslaafd aan de haadlijke en verderflijke gewoonte van betel en areca te kaauwen, welke zij zelfs reeds aanneemen als zij nog kinderen zijn en van den morgen tot den avond te werk stellen. Zij mengen 'er altoos eene soort van witte kalk onder, van koraal en schulpen gemaakt, en dikwijls een weinig tobak, zoo dat hunne monden zeer walglijk zijn, zoo voor de reuk als voor het gezigt: de tobak besmet hunnen adem en de betel en kalk maaken hunne tanden niet alleen zoo zwart als houtskool, maar rot. Ik heb menschen van tusschen twintig en dertig jaaren gezien, welker voortanden bijna tot het tandvleesch toe verteerd waren, schoon geene twee naauwkeuriglijk van dezelfde lengte of dikte waren, maar onregelmaatig uitgebeten, als ijzer door de roest. Dit verlies van tanden, wordt, geloof ik, van alle, die over het onderwerp geschreven hebben, geweten aan de taaie en vezelachtige schil van de areca noot; maar ik schrijf het geheel aan de kalk toe: zij worden niet los, gebrooken of uitgeligt, gelijk men verwagten zou, als zij beschadigd wierden door het aanhoudend kaauwen van harde en ruuwe zelfstandigheden,

maar zij worden trapswijze afgesleeten, als metaalen, die aan de werking van sterke zuuren zijn blootgesteld; de stompen blijven sterk in de kaa van de kaak vastzitten, terwijl 'er geen deel van den tand meer boven het tandvleesch uitsteekt en misschien hebben zij, die onderstellen dat suiker eene slegte uitwerking op de tanden van de Europeanen heeft, geen ongelijk; want het is wel bekend dat gerafineerde brood-suiker eene aanmerklijke hoeveelheid kalk bevat, en hij, die nog twijfelt of kalk enig been zal verteeren, kan zig gemaklijk door proefneeming van dat feit verzeekeren.

Als het volk hier niet aan dat haatlijk kaauwen is, is het aan het rooken. Dit doen zij door eene kleine hoeveelheid van tobak opterollen en in het een eind van eene buis van omtrent zes duimen lang en zoo dik als eene ganzen-schaft, die zij van een palm-blad maaken, te steeken. Alzoo de hoeveelheid tobak in deeze pijpen zeer klein is, vermeerderen zij de kragt, bijzonderlijk de vrouwen, door de rook optezwelgen.

Wanneer de inboorlingen van dit eiland eerst tot eene burger-maatschappij gevormd wierden is niet zeeker bekend; maar thans is het verdeeld in vijf prinsdommen of negerijen, *Laai*, *Seba*, *Reggeaa*, *Timo* en *Massara*, elk van welke door zijnen bijzonderen *Raja* of Koning geregeerd wordt. De *Raja* van *Seba*, het prinsdom waarin

wij

wij ons bevonden, ſchoon groot gezag te hebben, zonder veel uiterlijke pragt of vertooning, of veel ſchijn van perſoonlijken eerbied. Hij was omtrent vijf en dertig jaaren oud en de vetſte man, dien wij op het eiland zagen: hij ſcheen van eene zwaarmoedige phlegmatieke geſteldheid te zijn en bijna blind beſtierd te worden door den ouden man, die ons, toen ik hem eenen ſabel geſchonken had, eene vrije markt had bezorgd, in ſpijt van het bedrog en de gierigheid van de Hollandſche factooren. De naam van deezen man was MANNU DJARME en men kan veilig onderſtellen dat hij een man van ongemeene eerlijkheid en bekwaamheid was, alzoo hij, alhoewel hij alle de magt bezat in het karakter van gunſteling, door geheel het prinsdom bemind was. Als 'er enig geſchil onder het volk ontſtaat, wordt het door den *Raja* en zijne raadsheeren beſliſt, zonder uitſtel of hooger beroep, en, gelijk ons gezegd wierd, met de plegtigſte raadpleeging en onpartijdige gerechtigheid.

Wij wierden door den Heer LANGE onderrigt dat de Opperhoofden, die elkanderen in de regeering over de vijf prinsdommen van dit eiland waren opgevolgd, van onheuchlijke tijden in het naauwſte verbond en in de hartlijkſte vriendſchap met elkanderen geleefd hadden; egter was het volk, zeide hij, oorlogsaartig van aart en had zig altoos tegens vreemde aanvallers dapper ver-

dedigd. Men zeide ons ook dat het eiland in ſtaat was, om, binnen zeer korten tijd, 7300 ſtrijdbaare mannen, met ſnaphaanen, ſpeeren, lanſen en beukelaars gewapend, opteleveren. Van deeze magt zeide men dat *Laai* 2600, *Seba* 2000, *Regeeua* 1500, *Timo* 800 en *Maſſara* 400 leverden. Behalven de reeds genoemde wapenen is elk man nog voorzien van eene lange oorlogs-bijl, naar een ſnoeimes gelijkende, uitgezonderd dat zij eene regte ſnede heeft en veel zwaarer is: dit moet, in de handen van volk, die moeds genoeg hebben om met eenen vijand hand aan hand te ſlaan, een vreeslijk wapen zijn en men zeide ons dat zij zoo behendig waren met hunne lanſen, dat zij die op den afſtand van zestig voeten, zoo juist konden werpen, dat zij een man het hart doorbooren en met zulk eene kragt, dat zij geheel door het lighaam gaan.

In hoe verre nu dit bericht van de krijgs-dapperheid van de inwooneren van *Savu* waar zij, kunnen wij niet op ons neemen te bepaalen; maar, geduurende ons verblijf, zagen wij 'er geen' ſchijn van. Wij zagen, wel is waar, op het ſtadhuis, omtrent honderd ſpeeren en beukelaars, welke gediend hadden om het volk te wapenen, dat afgezonden wierd om ons op de handelplaats bevreesd te maaken; maar zij ſcheenen het uitſchot van oude tuighuizen te zijn; geene twee waren van hetzelfde maakzel of dezelfde lengte, want

ſom-

ſommige waren zes en andere zestien voeten lang; wij zagen 'er geene lanſen onder, en, wat de ſnaphaanen belangt, ſchoon zij van buiten ſchoon waren, waren zij egter door de roest van binnen vol gaten gevreten, en het volk zelf ſchoen zoo weinig krijgstucht te kennen, dat zij als een wanordelijke hoop trokken, terwijl ieder van hun, in plaats van een beukelaar, een' haan, wat tobak, of andere diergelijke waaren droeg, welke hij bij die gelegenheid medebragt om te verkoopen en weinige of geene van hunne patroontaſſen waren met kruid of lood voorzien, ſchoon 'er een ſtukjen papier in het gat was geſtooken om 'er den ſchijn van te vertoonen. Wij zagen enige weinige draai-baſſen en *pateraros* op het ſtadhuis en een ſtuk kanon voor herzelve, maar de draai-baſſen en *pateraros* lagen buiten hunne affuiten en het ſtuk kanon lag op een' hoop ſteenen, bijna verteerd van de roest, met het laadgat naar beneden, misſchien om deszelfs wijdte te verbergen, die mogelijk weinig minder dan die van den mond was.

Wij konden niet ontdekken dat 'er, bij dit volk, enige rang van onderſcheiding was tuſſchen den *Raja* en de land-eigenaars; de land-eigenaars wierden geëerd naar maate van hunne bezittingen; de laage rangen beſtaan uit handwerks-lieden, arme arbeiders en ſlaaven. De ſlaaven zijn, even als de boeren in enige landen van Europa, aan het

landgoed vast en beiden gaan te gelijk aan eenen anderen eigenaar over; doch schoon de landeigenaar zijnen slaaf kan verkoopen, heeft hij egter geene andere magt over zijnen persoon, zelfs niet om hem te straffen, zonder kennis en goedkeuring van den *Raja*. Sommige hebben vijf honderd zulke slaven en sommige geen half dozijn: de gewoone prijs van dezelve is een vet varken. Als een groot man uitgaat, wordt hij altoos door twee of meer van hun vergezeld: een hunner draagt een degen of sabel, van welke het gevest gemeenlijk van zilver is en met groote bossen paerden-hair versierd; een ander draagt een' zak, die betel, areca, kalk en tobak bevat. In deeze bedienden bestaat alle hunne pragt, want de *Raja* zelf heeft geen ander onderscheiding teken.

Het grootst voorwerp van hoogmoed onder dit volk is een lang geslacht-register van eerwaerdige voorvaderen, en de eerbied voor de oudheid schijnt inderdaad hier verder gedreven te worden dan in alle andere landen: zelfs een huis, dat door veele geslachten wel bewoond is, wordt bijna heilig en weinige dingen van gebruik of weelde stijgen zoo hoog in prijs als steenen, die, lang bezeten zijnde geweest, effen en glad geworden zijn: zij, die zulke steenen koopen kunnen of bij erfenis in het bezit van dezelve gekoomen zijn, plaatsen die rondom hunne huizen, daar zij tot zitplaatsen voor hunne bedienden strekken.

El-

Elke *Raja* zet in de voornaamste stad van zijne provincie of negerij eenen grooten steen op, die als eene gedagtenis van zijne regeering dient. In de voornaamste stad van *Sebu*, voor welke wij lagen, zijn dertien zulke steenen, behalven veele stukken van andere, die in vroegere tijden opgerigt zijn en nu tot stof vallen; deeze gedenkstukken schijnen te bewijzen dat 'er hier de eene of andere soort van burgerlijke inrigting van eene aanmerklijke oudheid is. De laatste dertien regeeringen in Engeland maaken iets meer uit dan twee honderd en zes en zeventig jaaren.

Veele van die steenen zijn zoo groot dat het moeijelijk te begrijpen is, door welke middelen zij gebragt zijn ter plaatse daar zij nu liggen, bijzonderlijk alzoo het op den top van eenen heuvel is; maar de waereld is vol van gedenkteekenen van menschlijke sterkte, waarin de werktuigkundige kragten, die 'er sedert door de wiskundige weetenschappen bij gekoomen zijn, schijnen overtroffen te worden, en van zulke gedenkstukken zijn 'er niet weinige onder de overblijfzelen van de barbaarsche oudheid in ons eigen land, behalven die op de vlakten van *Salisbury*.

Deeze steenen zijn niet alleen gedenkstukken van de regeeringen van de elkanderen opgevolgde zijnde Vorsten, maar dienen tot een veel buitengemeener einde, dat waarschijnlijk dit land alleen eigen is. Als een *Raja* sterft, worde 'er een al-

ge-

gemeen feest uitgeroepen door zijne landen en alle zijne onderdanen verzamelen zig rondom deeze steenen; bijna alle leevende dieren, die men vangen kan, worden dan gedood en het feest duurt een meerder of minder getal weeken of maanden, naar maate het rijk op dien tijd meer of min van leevend vee voorzien is; de steenen dienen voor tafels. Als deeze dolligheid over is, moet 'er noodwendig een vasten volgen, en dan is geheel het rijk genoodzaakt van syroop en water te leeven, als het in het droog jaargetijde voorvalt, wanneer 'er geene gewassen te krijgen zijn, tot 'er nieuw vee kan gefokt worden van de weinige, die bij geval de algemeene slagting ontkoomen, of uit staatkunde gespaard zijn, of die men uit de naburige rijken bekoomen kan. Zoodanig was het bericht, dat wij van den Heer LANGE ontvongen.

Wij hadden geene gelegenheid om enige van hunne manufactuuren te zien, uitgezonderd die van hun doek, dat zij spinnen, weeven en verwen; wij zagen hen wel niet werken, maar veele van de werktuigen, die zij gebruiken, vielen onder ons oog. Wij zagen hun werktuig om de katoen van derzelver zaaden te zuiveren, dat op hetzelfde plan gemaakt is als dat van Europa, maar zoo klein, dat men het voor een model of speelgoed zou houden: het bestaat in twee rollen, wat minder dan een duim in middellijn, van wel-

welke de eene, door een eenvoudig handvat rond gedraaid wordende, de andere doet draaien door eene ſchroef zonder eind; en het geheel werktuig is niet meer dan veertien duimen lang en zeven hoog: dat, hetwelk wij zagen, was veel gebruikt en daar hongen veele ſtukken katoen aan, zoo dat 'er geene reden is om te twijfelen of dit was een goed model van de overige. Wij zagen ook eens hunnen toeſtel om te ſpinnen; het beſtond uit eene klos, waarop een weinig draad gewonden was, en eene ſoort van ſpinrokken met katoen gevuld; wij gisten daaruit dat zij met de handen ſpinnen, gelijk de vrouwen in Europa deeden voor de ſpinnewielen ingevoerd waren, en ik heb gehoord dat 'er landen zijn daar zij nog niet zijn ingevoerd. Hun weefgetouw ſcheen in een opzigt beter dan het ons te zijn, want het webbe was niet op een raam geſpannen, maar wierd ſtrak gehouden door een ſtuk hout aan elk eind, om een van welke het doek gerold wierd en om het ander de draaden: het webbe was omtrent eene halve el breed en de lengte van de ſchietſpoel was gelijk aan de breedte van de webbe, zoo dat hun werk waarſchijnlijk maar traag voortgaat. Dat zij dit doek verwden raadden wij eerst aan deszelfs kleur en aan de indigo, die wij in hunne plantagieën zagen en onze giſſing wierd daarna bevestigd door het bericht van den Heer LANGE. Ik heb reeds aangemerkt dat het in de wol geverwd wordt en wij zagen hen

eens

eens iets verwen dat zij zeiden gordels voor vrouwen te zijn van een vuil rood, maar met welke ſtoffe vonden wij der moeite niet waerdig te onderzoeken.

De godsdienst van dit volk is, volgens de berichten van den Heer LANGE, eene ongerijmde ſoort van heidendom; elk kiest zijnen eigen God en bepaalt voor zigzelven hoe hij gedient moet worden, zoo dat 'er bijna zoo veele Goden en godsdienſten zijn als menſchen. In hun zedenlijk gedrag, zijn zij, zegt men, egter onberispelijk, zelfs op de gronden van het Christendom: niemand mag meer dan eene vrouw hebben; egter is een ongeöorloofde omgang tuſschen de twee ſexen iets bijna onbekends onder hen: voorbeelden van dieſſtal zijn zeer zeldzaam; en zij zijn zoo verre van eene onderſtelde belediging door moord te wreeken dat, zoo 'er enig verſchil onder hen ontſtaat, zij 'er zelfs niet eens over twisten willen, uit vrees dat zulks gevoeligheid en een kwaad hart zoude opwekken, maar zij laaten het onmiddelijk en onherroeplijk aan de beſliſſing van hunnen Koning over.

Zij ſcheenen een gezond volk te zijn, dat lang leeft; egter waren ſommige hunner van de kinderpokken geſchonden, die de Heer LANGE ons zeide dat verſchrikkelijk reizen onder hen ontſtaan waren en die met dezelfde voorzorgen als de peſt behandeld wierden. Zoo dra iemand van die ziek-

te

wierd aangetast, wierd hij naar eene afgezonderde plaats gebragt, zeer verre van alle wooningen, daar men de ziekte haaren loop liet en daar de lijder dagelijks van voedzel voorzien wierd, door hem hetzelve aan het eind van eenen langen ſtok toetereiken.

Van hunne huishouding konden wij ſlechts weinig te weeten koomen: in een opzigt is egter hunne kieschheid en zindelijkheid aanmerkenswaerdig. Veele van ons waren hier drie dagen agter elkanderen aan land van zeer vroeg in den morgen tot dat het donker was, en egter zagen wij nooit de minſte ſpooren van eene offerhande aan *Cloacina* en konden zelfs niet eens eene giſſing maaken waar zij gedaan wierden. In een zoo volkrijk land is hier zeer bezwaarlijk reden van te geeven en misſchien is 'er geene andere plaats in de waereld daar het geheim zoo wel bewaard wordt.

De hooren, die hier gebruikt worden, zijn eene ſoort van praauwen.

Dit eiland wierd door de Portugeezen bezet omtrent zoo dra zij de eerſte in dit gedeelte van den Oceaan doordrongen; maar zij wierden in korten tijd vervangen door de Hollanders. De Hollanders namen 'er egter geen bezit van; maar zonden ſlechts ſloepen om met de inboorlingen koophandel te drijven, waarſchijnlijk voor leeftocht om de inwooneren van hunne ſpecerij-eilanden te voeden, die, zig geheel bezig houden-

dende met het kweeken van dat gewigtig artijkel van koophandel en allen hunnen grond tot plantagieën aanleggende, weinige dieren kunnen aanfokken; misschien was hetgeen deeze onbepaalde handel opleverde, te onzeeker; misschien waren zij bevreesd van op hunne beurt onderkropen te zullen worden: wat daar van zij, hunne Oost-Indische Maatschappij trad, nu omtrent tien jaaren geleden, in een verbond met de *Rajas*, in welk de Maatschappij beloofde elken hunner ieder jaar eene zekere hoeveelheid zijde, fijn linnen, messen-werk, arrak en andere artijkelen te leveren en de *Rajas* verbonden zig dat noch zij, noch hunne onderdaanen met iemand anders handel zouden drijven dan met de Maatschappij, zonder eerst derzelver bewilliging verkregen te hebben, en dat zij een' resident van wegens de Maatschappij zouden aanneemen, die op het eiland zijn verblijf zou houden en toezien dat het verbond van hunne zijde wierd naargekoomen: zij verbonden zig ook om jaarlijks eene zekere hoeveelheid rijst, maïs en carevances boonen te leveren. De maïs en carevances worden in sloepen naar *Timor* gezonden, welke daar tot dat einde gehouden en die elke door tien Indiaanen gevoerd worden, en de rijst wordt jaarlijks weggehaald door een schip, dat de goederen van de Maatschappij aanbrengt en beurtelings in elke der drie baaien ankert. Deeze goederen worden den *Rajas* als een geschenk ge-

geleverd en van de kist met arrak houden zij en hunne aanzienlijke niet op te drinken zoo lang 'er een druppel van overig is.

In gevolge van dit tractaat plaatsten de Hollanders drie persoonen op het eiland, den Heer LANGE, zijnen ampтgenoot den inboorling van *Timor*, zoon van eene Indiaansche vrouw bij eenen Portugees, en eenen FREDERIK CRAIG, zoon van eene Indische vrouw bij eenen Hollander. LANGE bezoekt elken der *Rajas* eens in twee maanden, wanneer hij het eiland rond reist; verzeld van vijftig slaaven te paerd. Hij vermaant deeze Opperhoofden te planten, zoo het blijkt dat zij daarin nalaatig geweest zijn, en ziet waar de oogst binnen is, opdat hij sloepen kan zenden om dien te gaan haalen, zoo dat het onmiddellijk van het veld naar de Hollandsche magazijnen op *Timor* gaat. Op deeze tochten neemt hij altijd enige flesschen arrak mede; die hij van groot nut vindt om de harten van de *Rajas*, met welke hij handelen moet, te openen.

Geduurende de tien jaaren, die hij op dit eiland zijn verblijf gehad had, had hij nooit eenen Europeaan gezien dan ons, uitgezonderd bij de aankomst van het Hollandsch schip, dat slechts twee maanden voor onze komst was afgezeild, en hij is nu alleen door zijne kleur en kleeding van de inboorlingen te onderscheiden; want hij zit op den grond, kauwt zijne betel en heeft in alle opzig-

ten hunne aart en manieren aangenoomen; hij is met eene Indiaanſche vrouw van het eiland *Timor* getrouwd, die zijn huis naar de wijze van het land ophoudt, hetwelk hij als eene reden gaf dat hij ons niet nodigde hem een bezoek te geeven, zeggende dat hij ons op geene andere wijze onthaalen kon dan de Indiaanen gedaan hadden en hij ſprak geene taal vlug dan die van het land.

De bediening van den Heer CRAIG is de jeugd van het land in het leezen en ſchrijven en in de gronden van den Chriſtlijken godsdienst te onderwijzen, alzoo de Hollanders vertaalingen van het Nieuw Testament, eenen catechismus en verſcheiden andere ſtukken in de taal van dit en de nabuurige eilanden hebben laaten drukken. Doctor SOLANDER, die in zijn huis geweest is, zag de boeken en ook de ſchrijf-boeken van zijne ſcholieren, van welke veele eene zeer fraaije hand ſchreeven. Hij berigtte zig dat 'er niet minder dan zes honderd Christenen in het ſtad-gebied van *Seba* waren; doch wat het Hollandsch chriſtendom van deeze Indiaanen zijn mag is misſchien niet gemaklijk te raaden, want daar is geene kerk, noch zelfs een predikant op het geheel eiland.

Terwijl wij hier waren, deeden wij veele vragen omtrent de nabuurige eilanden en de berichten die wij ontvongen, koomen hier op uit.

Een klein eiland ten westen van *Sawu*, welks naam wij niet vernamen, brengt [illegible] van enig be-

belang voort dan areca-nooten, van welke de Hollanders jaarlijks de ladingen van twee sloepen ontvangen voor geschenken, welke zij den eilanderen doen.

Timor is het hoofd-comptoir en de Hollandsche Residenten van de andere eilanden gaan eens in het jaar derwaarts om rekening te doen. De plaats is ten naasten bij in denzelfden staat als ten tijde van DAMPIER; de Nederlanders hebben 'er eene sterkte en magazijnen en, volgens het bericht van LANGE, zouden wij 'er hebben kunnen voorzien worden van alle noodwendigheden, welke wij verwagtten te *Batavia* te zullen vinden, gezouten vleesch en arrak niet uitgezonderd. Maar de Portugeezen zijn nog in bezit van verscheiden steden aan de noord-zijde van het eiland, bijzonderlijk *Laphao* en *Sesial*.

Omtrent twee jaaren voor onze aankomst leed een Fransch schip op de oost-kust van *Timor* schipbreuk; na dat het enige dagen op de bank gelegen had, kwam 'er eensklaps eene bui, die het in een verbrijzelde en de kapitein met het grootste gedeelte van het volk verdronk: die, welke aan land kwamen, onder welke een van de Luitenants was, spoedden zig naar *Concordia*; zij waren vier dagen op reis en waren genoodzaakt een gedeelte van hun *gezelschap*, dat door vermoeidheid afgemat was, op weg agter te laaten en de overige, omtrent tagtig in getal, kwamen

de ſtad. Zij wierden van alle noodwendigheden voorzien en naar het wrak teruggezonden met genoegzame hulp, om hetgeen nog optevisſchen zoude zijn weder te krijgen; zij kreegen gelukkig al hun goud en zilver, dat in kisten was, weder als ook verſcheiden van hunne kanonnen, die zeer zwaar waren. Toen keerden zij weder naar de ſtad, maar hunne makkers, die zij op den weg hadden agtergelaaten, konden zij niet vinden; zij dagten dat zij, of goed ſchiks of door geweld, onder de Indiaanen gehouden waren; want zij hebben zeer gaerne Europeaanen onder zig om hen in de krijgskonst te onderwijzen. Na een verblijf van meer dan twee maanden te *Concordia* was hun getal ten naaſten bij tot op de helft geminderd door ziekte, in gevolge van de vermoeienis en ongemakken, die zij bij het ſchipbreuk lijden ondergaan hadden en die overbleeven wierden in een klein ſchip naar Europa gezonden.

Rotte is omtrent in denzelfden toeſtand als *Saau*; daar woont een Hollandsch factoor op om de inboorlingen te beſtieren en naar de voortbrengzelen te zien, die, onder andere artijkelen, in ſuiker beſtaan. Voorheen wierd zij ſlechts gemaakt door het pletteren van het ſuikerriet en het kooken van het ſap tot ſyroop, op dezelfde wijze als *toddy*; doch men heeft zedert kort groote vorderingen gemaakt in het bereiden van deeze kostbaare gerieflijkheid. De drie kleine eilanden, de

So-

Solars genaamd, zijn ook onder den invloed van de Hollandſche volkplanting te *Concordia*: zij zijn laag en plat, maar leveren overvloed van allerhande levensmiddelen en men zegt dat het middenst eene goede haven voor ſchepen heeft. *Ende*, ook een klein eiland ten westen van de *Solars*, is nog in handen van de Portugeezen, die eene goede ſtad en haven op den noord-ooster hoek van hetzelve, *Larntuca* genaamd, hebben: zij hadden voorheen eene haven aan de zuid-zijde van dezelve, maar deeze, veel ſlegter zijnde dan *Larntuca*, is enigen tijd geheel verwaarloosd.

De bewooners van elk deezer kleine eilanden ſpreeken eene taal die hun bijzonder eigen is, en de Hollanders gebruiken de ſtaatkunde van, zoo veel in hun vermogen is, te beletten dat zij elkanderens taalen leeren. Zoo zij eene gemeene taal ſpraken, zouden zij, door omgang met elkanderen, zulke dingen leeren planten, die voor hun van meerder waarde zouden zijn dan hunne tegenswoordige voortbrengzelen, ſchoon minder voordeelig voor de Hollanders; doch vermits hunne taalen verſchillende zijn, kunnen zij elkanderen zulk eene kennis niet mededeelen en de Hollanders verzeekeren zig het voordeel van hunne verſchillende benodigdheden op de voorwaarden, die zij zelve bepaalen, te leveren, welke men denken kan dat niet goed koop zijn. Het is waarſchijnlijk met een inzigt op dit voordeel dat de

Hollanders den inboorlingen van deeze eilanden nooit hunne eigen taal leeren en de kosten gedaan hebben van het testament en den catechismus in elks verschillende taal overtezetten; want naar maate het Hollandsch de taal van hunnen godsdienst geworden ware, zou het de gemeene taal van hun allé geworden zijn.

Bij deeze beschrijving van *Savu* zal ik slechts een klein woorden-lijstjen van hunne taalvoegen, waaruit blijken zal dat zij enige overeenkomst met die van de Zuid-zee-eilanden heeft; veele der woorden zijn volkoomen dezelfde en de gemeen koomen baarblijkelijk van denzelfden stam.

Momonne.	een Man.
Mobunnee.	eene Vrouw.
Catoo.	het Hoofd.
Row Catoo.	het Hair.
Matta.	de Oogen.
Rowna matta.	de Oogleden.
Swanga.	de Neus.
Cavaranga.	de Wangen.
Wodeeloo.	de Ooren.
Vaio.	de Tong.
Lacoco.	de Hals.
Soofoo.	de Borsten.
Caboo Soofoo.	de Tepels.
Dulloo.	de Buik.
Asfoo.	de Navel.
Tooga.	de Dyen.

Roo-

Rootoo.	de Knieën.
Baibo.	de Beenen.
Dunceala.	de Voeten.
Kisfovei yilla.	de Teenen.
Camacoo.	de Armen.
Wulaba.	de Hand.
Cabaou.	een Buffel.
Djara.	een Paerd.
Vavee.	een Varken.
Doomba.	een Schaap.
Kefavoo.	eene Geit.
Guaca.	een Hond.
Maio.	eene Kat.
Mannu.	een Hoen.
Carow.	de Staert.
Pangoutoo.	de Bek.
Ica.	een Visch.
Unjoo.	eene Schildpad.
Nieu.	eene Kokosnoot.
Boaceree.	Waaier-Palmboom.
Calella.	Areca.
Canana.	Betel.
Aou.	Kalk.
Maünadoo.	eene Visch-hoek.
Tata.	*Tattow*, de teekenen op de huid.
Loub.	de *Zon*.
Wurroo.	de Maan.
Aidasfee.	de Zee.

Ailea.	Water.
Aee.	Vuur.
Maate.	Sterven.
Tabudge.	Slaapen.
Tatcetoo.	Opſtaan.
Uſſe.	Een.
Lhua.	Twee.
Tullu.	Drie.
Uppah.	Vier.
Lumme.	Vijf.
Unna.	Zes.
Pedu.	Zeven.
Arru.	Agt.
Saou.	Negen.
Singooroo.	Tien.
Singurung uſſe.	Elf.
Lhuangooroo.	Twintig.
Sing aſſie.	Honderd.
Setuppah.	Duizend.
Sela uſſa.	Tien duizend.
Serata.	Honderd duizend.
Sereboo.	een Millioen.

Omtrent deeze beſchrijving van het eiland *Savu* moet ik waarſchuuwen dat, behalven de zaaken, waarin wij betrokken waren, en het verſlag van de voorwerpen, welke wij gelegenheid hadden te onderzoeken, alles enkel rust op het verhaal van den Heer LANGE, op wiens gezag alleen het dan ook gegrond is.

TIEN-

TIENDE HOOFDSTUK.

Tocht van het Eiland Savu naar Batavia. Verrigtingen aldaar.

Vrijdag den 21 September 17[illegible] in den morgen, gongen wij onder zeil en [illegible]en westwaarts langs de noord-zijde van het eiland *Savu* en van het kleiner, dat ten Westen van hetzelve ligt, dat op den middag *Z. Z. O.* twee mijlen van ons lag. Ten vier uuren in den agtermiddag ontdekten wij een klein laag eiland *Z. Z. W.* van ons, op drie mijlen afstands, dat op geen eene kaart geplaatst is, ten minsten op geene, welke ik heb kunnen bekoomen: het ligt op 10° 47′ Zuider Breedte en op 238° 28′ Wester Lengte.

Den twee en twintigsten, op den middag, waren wij op 11° 10′ Zuider Breedte en op 240° 38′ Wester Lengte. In den avond van den drie en twintigsten bevonden wij de afwijking van het kompas 2° 44′ W. te zijn; zoo dra wij de eilanden te boven waren, hadden wij aanhoudend eene golf uit het zuiden, welke ik dagt dat niet veroorzaakt wierd door eenen wind, uit die streek waaiende, doch dat de zee die beweeging kreeg door de ligging van de kust van *Nieuw Holland*.

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

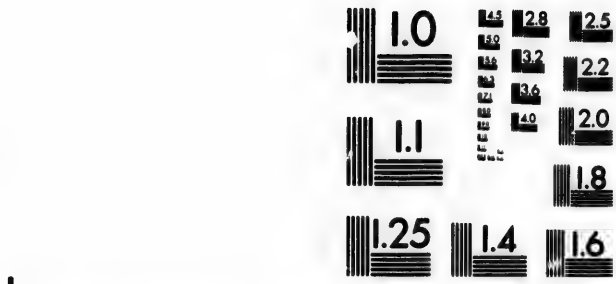

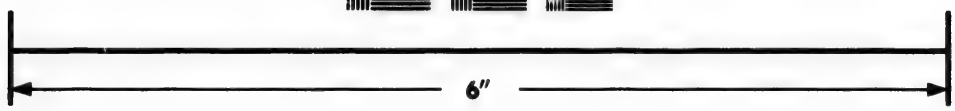

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

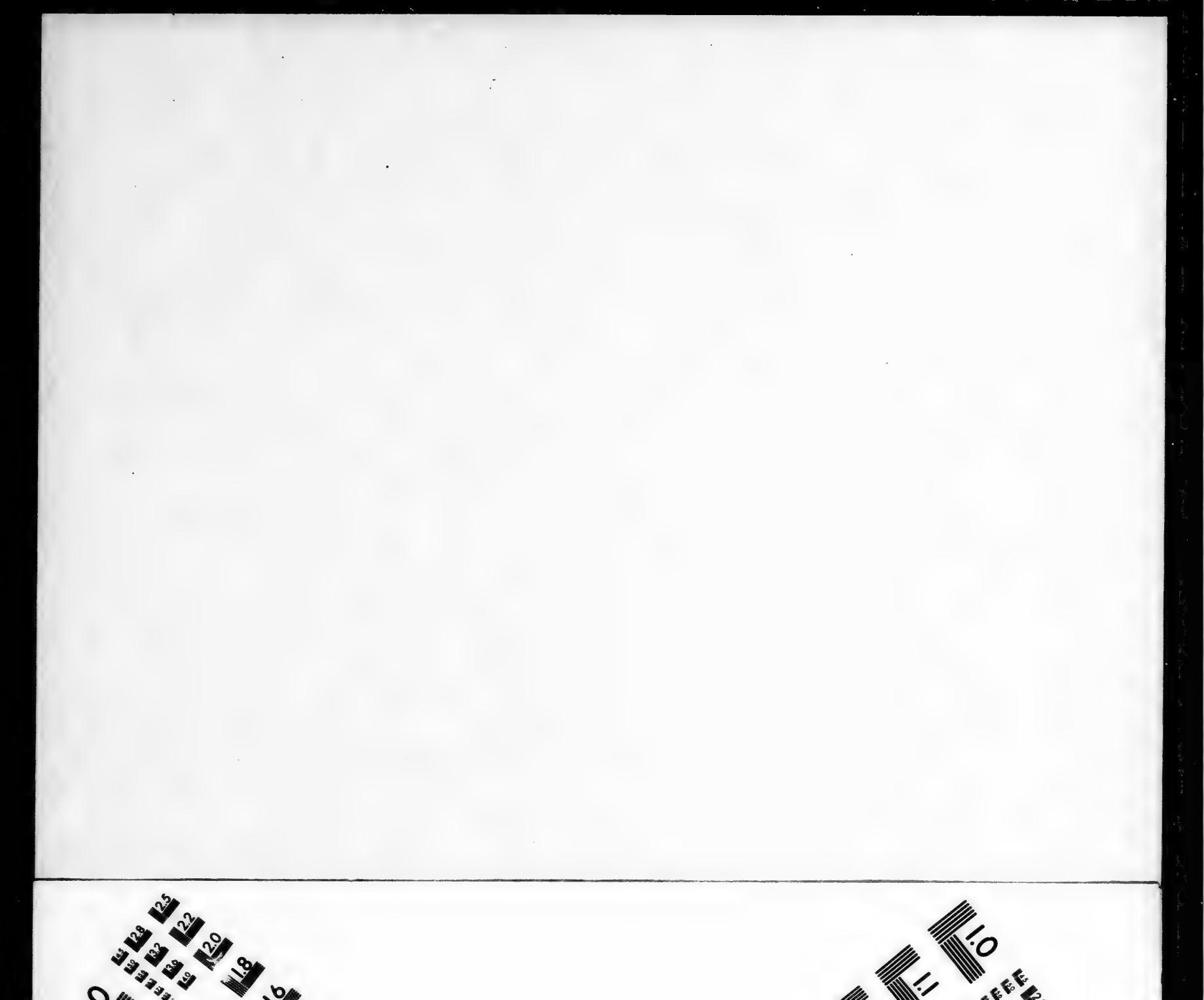

Den zes en twintigsten op den middag, op 10° 47′ Zuider Breedte en op 249° 52′ Wester Lengte zijnde, vonden wij de afwijking van de kompasnaald 3° 10′ W. en de plaats daar wij waren vijf en twintig Engelsche mijlen ten noorden van het log, waarvan ik geene reden weet te geeven. Den zeven en twintigsten, op den middag, was onze Breedte bij waarneming 10° 51′ Z. dat met het log overeenkomstig was; en onse Lengte was 252° 11′ W. Wij stuurden den geheelen dag van den agt en twingtigsten N. W. om het land van *Java* in het gezigt te krijgen en op den negen en twintigsten, op den middag, waren wij, volgens waarneeming, op 9° 31′ Zuider Breedte en op 254° 10′ Wester Lengte: den dertigsten, in den morgen, nam ik het log-boek en de journaalen, ten minsten alle die ik vinden kon, van de officieren, onder-officieren en matroozen onder mijne bewaaring en bevat hun het geheim omtrent de plaatsen daar zij geweest waren.

Ten zeven uuren s'avonds, op de Breedte van de punt van *Java* zijnde en nog geen land ziende, maakte ik daaruit op dat wij te verre naar het westen waren: ik loefde dan O. N. O. op, hebbende te vooren N. t. O. gestuurd. In den nacht hadden wij donder en weerlicht en omtrent ten twaalf uuren zagen wij, bij het licht van de blikzem-straalen, het land in het oosten. Toen wende-

de

de ik en ſtuurde Z. W. tot vier uuren in den morgen van den eerſten October, en ten zes uuren was de punt van *Java* of het west einde van *Java* Z. O. t. O. vijf mijlen van ons: voor daarop zagen wij *Prinſen Eiland*, O. ¼ Z. van ons en ten tien uuren het eiland *Cracatoa* in het N. O. *Cracatoa* is een eiland, dat eene aanmerkelijke hooge piek heeft en op den middag lag het N. 40 O. op den afſtand van zeven mijlen.

Ik moet nu aanmerken dat ik, gedurende onze koers van *Java*, twintig minuuten daags voor den weſtelijken ſtroom rekende, welke ik beſloot dat nu ſterk moest loopen, bijzonderlijk omtrent de kust van *Java* en ik bevond dat deeze rekening juist overeenkomſtig was met de uitwerking van den ſtroom op het ſchip.

Den tweeden, ten vier uuren 's morgens, ſtuurden wij digt onder den wal van de kust van *Java* op vijftien vademen; toen hielden wij het langs de kust en vroog in den voormiddag zond ik de ſloep naar den wal, om te beproeven of zij eenige vrugten voor TUPIA konde krijgen, die zeer ziek was, en wat gras voor de buffels, die nog in het leven waren. Binnen een uur of twee kwam zij terug met vier kokosnooten en eene kleine bos plataanen, die voor eene ſchelling gekogt waren en wat gras voor het vee, dat de Indiaanen ons niet alleen gaven, maar dat zij ons ook hielpen ſnijden. Het land zag 'er uit als

een

een doorgaand bosch en had een zeer aangenaam voorkoomen.

Omtrent elf uuren zagen wij twee Hollandsche schepen, die omtrent *Punt Anger* lagen; ik zond den Heer HICKS aan boord van een derzelve, om maar nieuws van ons land te vragen, uit welk wij zoo lang afwezig geweest waren. Het wierd ondertusschen stil en omtrent den middag ankerde ik op agttien vademen in eenen modderigen grond. Toen de Heer HICKS terug kwam, berichtte hij dat de schepen Hollandsche Oost-Indievaarers van *Batavia* waren, een van welke naar *Ceylon* bestemd was en de ander naar de kust van *Malabaar* en dat 'er ook eene paket boot lag, welke men zeide dat hier geposteerd was om de brieven van de Hollandsche schepen, die herwaarts kwamen, naar *Batavia* te brengen, doch welke ik eer denk dat daar gelegd was om alle de schepen, die de Straat doorvaaren, te ondervraagen; van deeze schepen hoorden wij met groot genoegen dat de *Zwaluw* omtrent twee jaaren te vooren te *Batavia* geweest was. (*a*)

Ten zeven uuren kwam 'er een koeltjen op uit het Z. Z. W., met welk wij anker ligtede en noord-oostwaarts stevenden tusschen het eiland

(*a*) Het schip, met welk Kapitein CARTERET zijne reis om de waereld gedaan heeft.

VERTAALER.

land *Dwarsch in den weg* en de Kaap, van agttien tot agt en twintig vademen peilende: wij hadden den geheelen nacht maar zeer weinig wind en, eenen ſterken ſtroom tegens ons hebbende, waren wij 's morgens ten agt uuren niet verder dan de punt van *Bantam*. Op dit tijdſtip liep de wind N. O. en noodzaakte ons op twee en twintig vademen water te ankeren, op den afſtand van omtrent twee Engelſche mijlen van land; de punt lag eene mijl N. O. t. O. en wij vonden hier eenen ſterken ſtroom, die naar het N. W. liep. In den morgen hadden wij de Hollandſche paket-boot ons agter op zien zeilen, maar toen de wind naar het N. O. liep, hield zij van ons af.

Ten zes uuren 's avonds, door den wind genoodzaakt zijnde ten anker te blijven liggen, kwam eene van de booten van het land aan het ſchip, in welke de ſtuurman van de paket-boot was. Hij ſcheen twee beweegredenen voor zijn bezoek te hebben, de eerſte om van het ſchip bericht te vraagen en het tweede om ons ververſchingen te verkoopen; want in de ſloep waren ſchildpadden, hoenders, ganzen, parkieten, papegaaien, rijst-vogeltjens, aapen en andere artijkelen, welke zij op zeer hoogen prijs hielden en op eene ſlegte markt bragten; want onze voorraad van *Savu* was nog niet verteerd: ik gaf egter eenen Spaanſchen daler voor eene klei-

ne

ne ſchildpad, die omtrent zes en dertig ponden woog; ik gaf ook een daler voor tien groote hoenderen en kogt daarna nog vijftien voor denzelfden prijs; voor een daler zouden wij ook nog twee apen, of eene geheele kooi met rijstvogeltjens hebben kunnen koopen. De ſchipper van de ſloep bragt twee boeken mede, in een van welke hij verzogt dat iemand van onze officieren den naam van het ſchip en van deszelfs Kapitein zoude opſchrijven, met dien van de plaats, van waar het kwam, en de haven, naar welke het beſtemd was, en zulke bijzonderheden omtrent zigzelve, als zij zouden goedvinden, tot naricht van die van onze vrienden, welke na ons zouden koomen; en in het ander ſchreef hij den naam van het ſchip en van den Kapitein zelf op, om die naar den Gouverneur en den Raad van Indie te zenden. Wij beſpeurden dat verſcheiden ſchepen, voornaamlijk Portugeeſche, even zulke inſchrijvingen gedaan hadden als waarnoe het ons wierd aangeboden. De Heer HICKS egter den naam van het ſchip opgeſchreven hebbende, voegde 'er alleenlijk bij *van Europa.* Hij merkte dit op, maar zeide dat hij voldaan was met alles wat wij goed vonden te ſchrijven, alzoo het alleenlijk was tot naricht voor diegeene, die uit vriendſchap naar ons zoude verneemen.

Verſcheiden poogingen gedaan hebbende om

te

„ zullen met eenen wind, die den stroom niet kon overwinnen, en even dikwijls ten anker gekoomen zijnde, kwam 'er eene praauw in den morgen van den vijfden aan het schip, waarin een Hollandsch officier, die mij een papier, in het Engelsch gedrukt, toezond, van welk hij copijen in andere taalen had, bijzonderlijk in het Fransch en Hollandsch, alle in orde uit naam van den Gouverneur en Raad van Indie door hunnen Secretaris getekend: het bevattede negen vraagen, zeer slegt uitgedrukt, in de volgende woorden.

I.

„ Aan welke natie behoort het schip en hoe is
„ deszelfs naam?

II.

„ Koomt het van Europa of van elders?

III.

„ Van welke plaats is het laatst vertrokken?

IV.

„ Waarhenen is het bestemd?

V.

„ Welke en hoe veele schepen van de Neder-
„ landsche Maatschappij lagen 'er bij deszelfs
„ ver-

„ vertrek van de laatſte kust en welke waren
„ derzelver naamen?

V I.

„ Is 'er een of meer van deeze ſchepen in ge-
„ zelſchap met dit gezeild naar deeze of naar eene
„ andere plaats?

V I I.

„ Zijn 'er geduurende de reis enige bijzon-
„ derheden voorgevallen of gezien?

V I I I.

„ Heeft men ook ſchepen in zee of in de Straat
„ *Sunda* gezien of gepraaid en welke?

I X.

„ Is 'er enig aanmerkenswaerdig nieuws op de
„ plaats, van waar het ſchip laatst vertrokken is,
„ of geduurende de reis voorgevallen?

„ Batavia in het Kaſteel,
„ Op last van den Gouverneur
„ Generaal en den Raad van
„ Indie.

„ J. BRANDER BUNGE,
Secretaris."

Van

Van deeze vraagen beantwoordde ik alleen de eerſte en de vierde; toen de officier dit zag, zeide hij dat het 'er niet op aan kwam of ik de andere beantwoordde; hij voegde 'er egter onmiddelijk bij dat hij dezelfde papier naar *Batavia* moest zenden en dat het daar des anderendaags op den middag wezen zou. Ik heb dit voorval omſtandig verhaald, omdat mij van geloofwaerdige lieden bericht is dat het eerst zedert de laatſte jaaren is dat de Hollanders aan zig genoomen hebben de ſchepen, die door de Straat vaaren, te ondervraagen.

Denzelfden morgen ten tien uuren ligteden wij het anker en gongen onder zeil met een ſlap koeltjen uit het Z. W.; maar deeden weinig meer dan den ſtroom dood zeilen en omtrent twee uuren ankerden wij weder onder de punt van *Bantam*, daar wij tot negen uuren bleeven liggen; een ligt koeltjen toen uit het Z. O. opkoomende, ligteden wij het anker en ſtevenden oostwaarts tot des anderen daags 's morgens ten tien uuren, wanneer de ſtroom ons wederom noodzaakte in twee en twintig vademen water te ankeren, hebbende *Palabahi* O. t. Z. ¼ Z. tuſſchen drie en vier Engelſche mijlen van ons. Verſcheiden keeren den gaankerd, dan anker geligt hebbende tot den zevenden ten vier uuren in den agtermiddag, ſtevenden wij oostwaarts, met een zeer ſlap koeltjen uit het N. O. en voeren

voorbij het eiland *Wapping* en het eerſte eiland ten oosten van hetzelve; wanneer de wind gong leggen en wij door den ſtroom tuſſchen het eerſte en tweede van de eilanden, die ten oosten van het eiland *Wapping* liggen, doorgevoerd wierden, daar wij genoodzaakt waren in dertien vademen te ankeren, zijnde zeer nabij eene ree klippen, die van een van deeze eilanden uitſteekt.

8 Den volgenden morgen ten twee uuren ligteden wij het anker met den land-wind uit het zuiden en zeilden uit, vrij van de bank; maar waren voor den middag genoodzaakt wederom ten anker te koomen in agt en twintig vademen, bij een klein eiland, onder die, welke de *duizend Eilanden* genoemd worden, dat wij op geen eene kaart vonden. *Pulo Pare* lag op dit tijdſtip O. N. O. op tuſſchen zes en zeven Engelſche mijlen afſtands.

De Heeren BANKS en SOLANDER gongen op het eiland aan wal, dat zij bevonden niet meer dan honderd vijf en twintig roeden lang en vijf en twintig breed te zijn; daar ſtond egter een huis op en daar was eene kleine plantagie, waarin, onder anderen, de *Palma Chriſti* ſtond, van welke in de West-Indieën de castoor-olie gemaakt wordt: zij voegden iets bij hunne verzameling van planten en ſchooten eene vledermuis, welker vlerken uitgeſpreid zijnde van den eenen tip tot den anderen drie voeten breedte hadden: zij ſchooten

ook vier plevieren, die nauwkeurig naar de gulden plevier uit Engeland geleek. Kort na dat zij terug gekoomen waren, kwam 'er eene kleine Indianſche boot aan het ſchip, met twee Maleiers aan boord, welke drie ſchildpadden, enige gedroogde viſch en enige weinige pompoenen brag-ten: wij kogten de ſchildpad, die in haar geheel honderd en zes en veertig ponden woog, voor een daler en, als wij in aanmerking namen dat wij laaſt den Hollander een daler betaald hadden voor eene, die ſlechts zes en dertig ponden zwaar was, dagt ons dat wij eene goede koop gedaan hadden. De verkooper ſcheen even wel te vreden en toen kwamen wij met hem in onderhandeling voor zijne pompoenen, voor welke hij geen ander geld wilde aanneemen dan een daler; wij zeiden dat een geheele daler veel te veel was, dat hij gereedlijk toeſtemde, maar dan verzogt hij dat wij eenen door wilden ſnijden en hem 'er een ſtuk van geeven: eindelijk evenwel bragt eene mooie blinkende Portugeeſche *petacka* hem in verzoeking en hij verkogt 'er ons zijnen geheelen voorraad pompoenen voor, zes en twintig in getal. Bij zijn vertrek verzogt hij ons door tekenen dat wij te *Batavia* niet vertellen zouden dat 'er eene boot bij ons aan boord geweest was.

Wij waren niet in ſtaat deezen dag *Pulo Pare* te boven te zeilen, maar omtrent ten tien uuren 's avonds den land-wind uit het zuiden krijgende,

ligteden wij het anker en zeilden O. Z. O. den geheelen nacht. Ten tien uuren 's morgens anherden wij weder om na het zee-windjen te wagten; op den middag kwam het uit het N. N. O. op en wij zeilden 'er mede naar de reede van *Batavia*, daar wij ten vier uuren in den namiddag ten anker kwamen.

Wij vonden hier de *Harcourt*, een Engelschen Oost-Indisch vaarder, twee Engelsche bijzondere koopvaardij schepen van dat land, dertien groote Hollandsche schepen en een zeer groot getal kleine vaartuigen. Daar kwam terstond eene sloep bij ons aan boord van een schip, dat eenen breeden wimpel liet waaien en de officier, die 'er het bevel op voerde, gevraagd hebbende wie wij waren en van waar wij kwamen, keerde terstond terug met het antwoord, dat wij goed vonden hem te geeven: hij en zijn volk waren zoo bleek als dooden, een droevig voorteken van ons lijden in een zoo ongezond land; maar ons volk, dat, behalven TUPIA, 'er alle als roozen en dik en vet uit zag, scheenen te denken dat zij zoodanig gehard waren door verschillende luchtstreeken, dat niets hen konde deeren. Ik zond ondertusschen eenen luitenant aan wal om den Gouverneur van onze aankomst te verwittigen en om eene verschooning te maaken dat wij het kasteel niet begroet hadden; want ik kon slechts met drie stukken schieten, uitgezonderd de draaibassen, welke ik

dagt

dagt dat niet zouden gehoord worden, en dus dagt mij dat het beter was zulks te laaten. Zoo dra de sloep was afgezonden, gaf mij de timmerman een bericht over van de gebreken van het schip, waarvan het volgende een afschrift is.

„ Het schip zeer lek, krijgende van twaalf tot „ zes duimen water in een uur in, veroorzaakt „ doordien de groote kiel op veele plaatsen ge„ schonden is en de naaden aan den boeg zeer open „ zijn: de valsche kiel weg van vooren tot het „ midden van 't schip en misschien verder, alzoo „ ik geene gelegenheid had het te zien door het „ water, toen het schip op den wal lag om her„ steld te worden: aan bakboord onder den druk„ ker geschonden, daar ik denk dat het grootste „ lek is, maar ik kon 'er niet bij koomen door „ het water; eene pomp aan bakboord onbruik„ baar, de andere verrot tot op anderhalven duim „ van den mond. Anders masten, raas, sloepen „ en de romp in vrij goeden staat. "

Alzoo wij eenpaarig van gedagten waren dat het schip niet veilig naar Europa konde vaaren zonder dat het van onderen wierd nagezien; besloot ik verlof te verzoeken om het hier te krengen, en alzoo ik verstond dat het nodig was dit verzoek in geschrift te doen, maakte ik een verzoekschrift op en, des anderen daags 's morgens, het in het Hollandsch hebbende laaten overzetten, voeren wij alle naar land.

Wij begaven ons terſtond ten huize van den Heer LEITH, den eenigſten Engelschman van enig aanzien, die hier woont; hij ontvong ons zeer beleefd en vroeg ons op het middagmaal: wij verzogten deezen Heer ons te onderrigten hoe wij ons zouden voorzien van huisvesting en andere noodwendigheden, zoo lang wij aan land zouden blijven en hij zeide ons dat 'er een logement was, dat op last der regeering gehouden wierd, daar alle kooplieden en vreemdelingen verplicht waren te woonen, en dat zij een half ten honderd van de waarde van hunne goederen voor pakhuis-huur betaalden, dat de meeſter van het huis hun bezorgen moest; maar dat wij, alzoo wij in een Konings ſchip kwamen, de vrijheid zouden hebben te woonen waar wij wilden, mits verlof van den Gouverneur verzoekende, dat ons niet geweigerd zou worden. Hij zeide dat het voor ons beter koop zoude uitkoomen een huis in de ſtad te huuren en onze eigen bedienden aan land te laaten koomen, als wij iemand hadden, op welken wij vertrouwen konden, om onze levensmiddelen te koopen; doch alzoo dit het geval niet was, wijl wij niemand bij ons hadden die de Maleitſche taal kon ſpreeken, beſlooten onze Heeren in het logement te gaan. Daar wierden dan aanſtonds kamers in het logement gehuurd en daar wierd geboodſchapt dat wij 'er dien nacht ſlaapen zouden.

Ten

Ten vijf uuren in den agtermiddag wierd ik bij den Gouverneur Generaal binnen geleid, die mij zeer beleefd ontvong; hij zeide mij dat ik alles zou krijgen wat ik nodig had en dat mijn verzoekschrift des anderen daags 's morgens bij den Raad zou ingediend worden, daar ik verzogt wierd mij te vervoegen.

Omtrent negen uuren hadden wij eene vreeslijke bui van donder, blikzem en regen, in welke de groote mast van een van de Hollandsche Oost-Indische schepen in twee gespleeten en bij het dek afgeslaagen wierd; de groote steng en bram-steng wierden geheel aan stukken geslaagen; daar was eene ijzeren spil op de bram-steng van de groote mast, die waarschijnlijk den slag af voerde. Dit schip lag niet meer dan twee kabels lengten van het ons en wij zouden, naar alle waarschijnlijkheid, hetzelfde lot ondergaan hebben, zoo wij niet even te vooren de elektrieke keten aangehangen hadden, die den blikzem over de zijde van het schip afleidde; doch schoon wij vrij van den blikzem kwamen, wierden wij egter door den slag als door eene aardbeeving geschokt, en de keten vertoonde zig tegelijk als eene lijn van vuur: eene schildwagt was juist bezig om zijnen snaphaan te laaden en de schok sloeg den snaphaan uit zijne hand en brak de laadstok. Ik kan bij deeze gelegenheid niet nalaaten ernstig aantebeveelen dat men aan elk schip zulke ketenen hange, welke ook deszelfs

beſtemming zij, en ik hoop dat het ongeluk, het Hollandsch ſchip overgekoomen, eene waarſchuuwing zal zijn voor allen, welke dit verhaal zullen leezen, tegens het zetten van eene ijzeren ſpil op den top van de maſt.

Des anderendaags 's morgens bevond ik mij aan de raad-kamer, daar men mij zeide dat ik alles kon krijgen wat ik nodig had. In dien tusſchentijd maakten de Heeren, die aan land waren, eene overeenkomst met den logement-houder voor hunne huisvesting en kost voor den prijs van twee rijksdalers daags voor elk'; en alzoo zij vijf waren en 'er waarſchijnlijk veele bezoekers van het ſchip zouden koomen, zou hij hun eene afzonderlijke tafel geeven, mits zij een rijksdaler zouden betaalen voor het middagmaal van elken vreemdeling, en een rijksdaler voor zijn avondmaal en bed, zoo hij aan wal bleef. Voor deezen prijs moest hij hun thee, koffij, punch, pijpen en tobak voor hun en hunne vrienden leveren, zooveel zij gebruiken konden; zij zouden ook eene halve ropij, of veertien ſtuivers daags voor elken van hunne bedienden, betaalen.

Zij vernamen weldra dat deeze prijs meer dan de helft meer was dan de gewoone prijs van tafel en bed in de ſtad, en hunne tafel, ſchoon een voorkoomen van overvloed hebbende, wierd ellendig bediend. Hun middagmaal beſtond uit een gerecht van vijftien ſchotelen en hun avondmaal uit

der-

dertien, maar negen of tien van die ſchorels beſtonden uit ſlegt gevogelte, op verſchillende wijzen toebereid, en dikwijls twee, drie, ja viermaalen opgedischt: dezelfde gans, die reeds meer dan eens gebraaden verſchenen was, ſloop nog eens op de tafel in een *fricaſſée* en ten vierde maale gehakt. Het leed egter niet lang of zij vernamen dat deeze behandeling ſlechts bij wege van proef was en dat het de onveranderlijke gewoonte van het huis was alle vreemdelingen, als zij eerst kwamen, zulke kost optedisſchen als voor het minſte geld gekogt kon worden, en als gevolglijk de meeſte winst zoude opbrengen: dat, zoo zij, of uit traagheid of uit goedaartigheid, zig te vreden hielden, zulks zoo voortging tot voordeel van den waard, maar dat, zoo zij klaagden, het trapswijze verbeterd wierd tot zij voldaan waren, dat somtijds gebeurde voor zij de waarde voor hun geld hadden. Na deeze ontdekking klaagden zij en de tafel wierd beter; de Heer BANKS huurde egter, na dat dit enige dagen geduurd had, een klein huis, naast de deur ter ſlinkerhand van het logement voor hem en zijn gezelſchap, voor welk hij tegens tien rijksdalers in de maand betaalde; maar zij waren hier verre van het gemak of de vrijheid te hebben, die zij verwagteden; men verbood dat 'er iemand nu en dan in dit afzonderlijk huis zoude ſlaapen als gast van dengeenen, die het gehuurd had, onder eene boete, maar bijna elke

Hollander, die voorbij kwam, liep zonder vraagen naar binnen om te verneemen wat zij te koop hadden, alzoo 'er zelden enige bijzondere perſoonen te *Batavia* koomen, die niet iets te koop hebben. Elk huurt hier een rijdtuig en de Heer BANKS huurde 'er twee. Het zijn open chaiſes voor twee menſchen, die gereden worden door eenen man, die op een' bok zit, voor elk van welke hij twee rijksdalers 's daags betaalde.

Zoo dra hij in zijne nieuwe wooning gezeten was, zond hij om TUPIA, die tot nu toe aan boord gebleven was, ter oorzaake van zijne ziekte, welke van de galachtige ſoort was en tegens welke hij ſtijf hoofdig geweigerd had enig geneesmiddel te gebruiken. Hij kwam terſtond aan land met zijn jongen TAYETO en ſchoon hij, zoo lang hij aan boord was en na dat hij in de ſloep gegaan was, ten uiterſten luſtloos en nedergeſlaagen was, kwam hij niet zoo dra in de ſtad of hij ſcheen met eene nieuwe ziel bezield te zijn. De huizen, rijdtuigen, ſtraaten, menſchen en eene menigte andere voorwerpen, alle nieuw voor hem, die in eens zijne zinnen overſtelpten, bragten in hem eene uitwerking te weeg als het ſchielijk en geheim vermogen, dat men zig van betovering verbeeldt. TAYETO drukte zijne verwondering en blijdſchap met nog minder wederhouding uit en danſte langs ſtraat in eene ſoort van vervoering, alles met eene rustlooze en gretige

nieuws-

nieuwsgierigheid bekijkende, welke elk' oogenblik opgewekt en voldaan wierd. Eene van de eerſte dingen, die TUPIA opmerkte, waren de verſchillende kledingen van het voorbijgaande volk, waaromtrent hij veele vraagen deed; en toen hij hoorde dat in deeze plaats, daar volk van veele verſchillende natieën verzameld was, ieder de kleeding van zijn land droeg, begeerde hij zig ook naar die gewoonte te voegen en in die van *Otahiti* te verſchijnen. Daar wierd dan naar het ſchip om doek van de Zuid-zee gezonden en hij rustte zigzelven met groote ſpoed en behendigheid uit. Het volk, dat OTOUROU, den Indiaan, die door den Heer BOUGAINVILLE herwaarts gebragt was, gezien had, vroeg of TUPIA niet dezelfde perſoon ware; uit deezevraagen vernamen wij welke ſchepen het geweest waren, van welke de Indiaanen ons geſprooken hadden, en die wij gemeend hadden Spaanſche geweest te zijn.

Ik verkreeg ondertusſchen eene orde aan den Superintendent van het eiland *Onrust*, daar het ſchip vertimmerd moest worden, om het aldaar te ontvangen en ik zond met een van de ſchepen, dat naar Holland afzeilde, een bericht van onze aankomst alhier aan den Secretaris van de Admiraliteit den Heer STEPHENS.

De kosten, welke 'er zouden vereischt worden om het ſchip te vertimmeren en weder uitterusten,

ten, maakten het voor mij noodzaaklijk geld op-teneemen, 't welk ik dagt dat hier zonder moeite zoude kunnen geſchieden; maar ik vond mij bedrogen; want na naarſtigst gezogt te hebben, kon ik geenen bijzonderen perſoon vinden, die het vermogen en den wil had om de ſom, die ik nodig had, voorteſchieten. In deeze verlegenheid vervoegde ik mij bij den Gouverneur zelven, met een geſchreven verzoekſchrift, wanneer de Sabandaar last kreeg om mij zoo veel geld te tellen als ik vraagen zoude uit 's Compagnies kaſſe.

Den agtienden, door verſcheiden toevallen en kwalijk verſtaan verſcheiden dagen verloren hebbende, ligtede ik eindelijk, met het aanbreeken van den dag, het anker en liet mij afzakken naar het Eiland *Onrust*; enige dagen daarna haalden wij voor de ſcheeps-timmerwerf, op het *Kuipers-Eiland*, dat digt aan *Onrust* ligt, om onze proviand te doſen.

Op deezen tijd, wanneer wij nog maar negen dagen hier geweest waren, begonnen wij de nadeelige uitwerkingen van de luchtſtreek en de ligging te gevoelen. TUPIA ſtortte, na de opbeuring, welke de nieuwigheden van de plaats op zijne eerſte landing hadden teweeg gebragt, in eens weder in en wierd van dag tot dag erger. TAYETO wierd van eene ontſteeking op de longen aangetast; de twee bedienden van den Heer BANKS wierden zeer ziek en hij en Doctor SOLAN-

LANDER wierden door koortſen aangevallen: binnen weinige dagen was bijna elk, zoo aan boord als aan land, ziek, dat ongetwijfeld veroorzaakt wierd door de laage moerasſige ligging van de plaats, en de ontelbaare morſige gragten, die in alle rigtingen door de ſtad loopen. Den zes en twintigſten zettede ik de tent op voor het ſcheepsvolk, van welk ſlechts een klein getal in ſtaat was dienst te doen. De arme TUPIA, aan wiens opkomst wij nu begonnen te wanhoopen, en die tot nog toe bij den Heer BANKS aan land geweest was, wenschte weder naar het ſchip vervoerd te worden, daar hij, zeide hij, eene vrijer lucht zou ademen dan tusſchen de menigte van huizen, die dezelve aan land onderſchepten: aan boord kon hij evenwel niet gaan, want het ſchip was ontakeld en men maakte het gereed om gekrengd te worden; maar den agt en twintigſten gong de Heer BANKS met hem naar het *Kuipers-Eiland*, daar het lag, en, alzoo de plaats hem aanſtond, wierd 'er eene tent voor hem opgezet: hier woei en de zee- en de land-wind regt over hem en hij betuigde wel te vreden te zijn alhier te wezen. De Heer BANKS, wiens menschlievendheid hem twee dagen bij deezen armen Indiaan hield, keerde den dertigſten weder naar de ſtad; de aanvallen van zijne afgaande koorts, die nu eene regelmaatige derdendaagſche geworden was, waren zoo hevig, dat zij hem, zoo lang zij duurden, van zij-

zijne zinnen beroofden, en hem zoo zwak deden, dat hij nauwlijks in staat was de trappen afte kruipen: te deezen tijd nam de ongesteldheid van Doctor SOLANDER insgelijks toe en de Heer MONKHOUSE, de Heelmeester, wierd ook bedlegerig.

Den vijfden November, na lang uitstel, doordien de Hollandsche schepen aan de werf kwamen liggen om peper te laaden, wierd het schip op zijde gehaald en dezelfde dag wierd de Heer MONKHOUSE, een verstandig en kundig man, het eerste slagtoffer van dit noodlottig land, een verlies, dat grootlijks verzwaard wierd door onzen toestand. De Heer SOLANDER was maar even in staat om zijne begravenis bijtewoonen, maar de Heer BANKS was bedlegerig. Onze verlegenheid was nu zeer groot en het vooruitzigt, dat wij hadden, ten uitersten moed benee mend: ons gevaar was niet van dien aart, dat wij het door onze eigen kragten konden te boven koomen; moed, kunde en ijver waren alle even vrugtloos, en de dood won dagelijks op ons, daar wij noch tegenstand bieden, noch vlugten konden. Wij huurden Maleitsche bedienden om de zieken optepasten, maar zij hadden zoo weinig gevoel van plicht of menschlievendheid, dat zij niet binnen het bereik van onze stemmen konden gehouden worden en de lijder was dikwijls genoodzaakt uit het bed te koomen, om hen optezoeken. Op den negenden verlooren wij onzen armen Indiaan-

tiaansche jongen TAYETO, en TUPIA was 'er zoo over aangedaan, dat men twijfelde of hij den volgenden dag zoude haalen.

Ondertusschen wierd de bodem van het schip nagezien en in eenen erger staat bevonden dan wij gevreesd hadden: de valsche kiel was geheel weg tot op twintig voeten van den agtersteven; de groote kiel was op veele plaatsen aanmerklijk beschadigd, een groot stuk van de dubbeling was afgeeeten en verscheiden planken waren zeer beschadigd; twee derzelve en de helft van eene derde, onder den grooten drukker bij de kiel, waren, in de lengte van zes voeten, zoo afgeeeten, dat zij niet boven een agtste van een duim dik waren en hier waren de wormen geheel tot in de ribben doorgedrongen; en in deezen staat had het egter verscheiden honderden mijlen gezeild, daar de scheepvaart zoo gevaarlijk is als in enig gedeelte van de waereld: hoe veel angst ontgongen wij niet door onkundig te zijn dat zoo een aanmerklijk gedeelte van den bodem van het schip dunner was dan de zool van een' schoen, en dat ons aller leven van zulk eene geringe en brooze beschutting tusschen ons en den onpeilbaaren oceaan afhing! Het scheen egter dat wij enkel behouden waren om hier te sterven; de Heer BANKS en Doctor SOLANDER waren zoo slegt, dat de geneesmeester verklaarde dat zij geene kans hadden om optekoomen dan met zig op het land te begeeven;

daar

daar wierd dan een huis voor hun gehuurd omtrent twee Engelſche mijlen van de ſtad, dat aan den meeſter van ons logement toebehoorde, die aannam hen van levensmiddelen en ſlaaven te voorzien. Alzoo zij reeds ondervonden hadden hoe ſlegt zij gediend wierden door ſlaaven, die andere meeſters hadden en hoe ongevoelig en zorgloos deeze menſchen voor de zieken zijn, kogten zij elk eene Maleitſche vrouw, dat beiden de oorzaaken wegnam waarom zij zoo kwalijk gediend wierden; de vrouwen waren hun eigendom en de tederheid der ſexe, zelfs hier, maakte haar tot goede oppaſters. Terwijl zij deeze toebereidzelen maakten, ontvongen zij de tijding van het overlijden van TUPIA, die in eens verergerde na het verlies van den jongen, dien hij met de tederheid van eenen vader beminde.

Den veertienden was de bodem van het ſchip geheel herſteld en zeer naar mijn genoegen: ik zou in waarheid de baazen en werklieden van deeze werf onrecht doen, zoo ik hier niet verklaarde dat 'er, naar mijne gedagten, geene ſcheeps-timmerwerf in de waereld is, daar een ſchip met meer gemak, veiligheid en ſpoed kan gekrengd en met meer naarſtigheid en bekwaamheid vertimmerd worden. Zij haalen hier het ſchip neder aan twee masten; dat wij nog niet doen; het is egter onbetwistbaar veiliger en ſpoediger aan twee masten een ſchip nedertehaalen dan aan eene en men zou

een

ben goed deel vooringenoomenheid voor oude gewoonten en even zoo veel gebrek aan gezond verſtand moeten bezitten, als men dat niet wilde bekennen, na gezien te hebben met welk eene gemaklijkheid de Hollanders hunne grootſte ſchepen alhier krengen.

De Heer BANKS en Doctor SOLANDER herſtelden langzaam op hun landhuis, dat niet alleen voor den zee-wind bloot lag, maar ook aan een loopend water ſtond, hetwelk zeer veel tot den vrijen omloop der lucht toebragt; maar nu wierd ik zelf ziek; de Heer SPORING en een matroos, die den Heer BANKS had opgepast, wierden ook door tusſchenpoozende koortſen aangetast en daar waren niet meer dan tien van het ſcheepsvolk in ſtaat om hunnen dienst te verrigten.

Wij gongen egter voort met het ſchip toetetuigen en water en proviand inteneemen: het water moeſten wij van *Batavia* laaten koomen, tegens drie guldens en veertien ſtuivers de legger.

Omtrent den zes en twintigſten nam de westerpasſaat een' aanvang, die over het algemeen alhier in den nacht uit het Z. W. en over dag uit het N. W. of N. waait. Enige nachten te vooren hadden wij zeer zwaaren regen met veel donder en in den nacht tusſchen den vijf- en zes en twintigſten zoo zwaaren regen als wij zelden gezien hadden, bijna vier uuren zonder tusſchenpoozing. Des Heeren BANKS huis liet overal het water

door als eene hoef en het diep door de beredenkamers met een' stroom, die een' molen zou hebben doen draaien: hij was nu genoeg herstald om uit te gaan en toen hij den volgenden morgen binnen *Batavia* kwam, was hij zeer verwonderd overal het beddegoed te zien uithangen om te droogen.

Het regen-saizoen was nu begonnen, schoon wij enige tusschenpoozen van schoon weder hadden. De bikvorschen in de slooten, die den mannen luider kwaakten dan enige bikvorschen in Europa, voorspelden regen door een onophoudlijk gedruis, dat bijna onverdraaglijk was en de muggen en muskiten, die zelfs, gedurende het droog weder, zeer lastig geweest waren, waren nu ontelbaar geworden en zwermden uit elke waterplas als bijen uit eene korf; zij hinderden ons egter niet sterk over dag en de steeken, hoe lastig in het eerst, bleeven nooit langer jeuken dan een half uur, zoo dat wij over dag niets gevoelden van de wonden, die ons bij nacht waren toegebragt.

Den agtsten December, het schip volkoomen vertimmerd zijnde en het meeste water en scheepsbehoeften in, als ook de zieken aan boord, genoomen hebbende, stevenden wij naar de reede van *Batavia* en kwamen in vier en eene halve vadem water ten anker.

Van deezen dag tot den vier en twintigsten hielden wij ons bezig met het overige water en de scheeps-

scheeps-voorraad intenemen, als ook enige nieuwe pompen, en met verscheiden andere verrigtingen, die nodig waren om het schip tot de zee gereed te maken; hetgeen alles veel vroeger volbragt zoude geweest zijn, zoo niet veele van ons volk door den dood weggerukt, of door ziekten buiten staat gesteld waren geworden.

Terwijl wij hier lagen, kwam het schip de *Graaf van Elgin*, Kapitein COOK, de Engelsche Oost-Indische Maatschappij toebehoorende, op de reede ten anker. Het was van *Madras* naar *China* bestemd, maar vermits de tijd om die reis te doen verloopen was, deed het deeze plaats aan om naar het volgende jaargetijde te wagten. Ook kwam de *Phoenix*, Kapitein BLACK, een Engelsch inlands schip, van *Bencoolen*, aan deeze plaats ten anker.

Dage voor Kersdag, zijnde den vier en twintigsten December, in den namiddag nam ik afscheid van den Gouverneur en verscheiden der aanzienlijkste Heeren in de stad, met welke ik omgang gehad had en van welke ik alle mogelijke beleefdheid en hulp had ontvangen; maar ondertusschen gebeurde 'er iets dat van ontangenaame gevolgen zoude hebben kunnen geweest zijn. Daar liep een matroos van een van de Hollandsche schepen op de reede weg en kwam bij mij aan boord: de Kapitein had den Gouverneur verzogt hem als een Hollander opteëischen,

en daar was een last toe uitgevaerdigd: dit bevel wierd mij gebragt kort na dat ik van mijn laatſte bezoek was teruggekoomen en ik zeide dat, zoo het bleek dat de man een Hollander was, ik geene zwaarigheid zoude maaken om hem overteleveren. De Heer HICKS had het bevel aan boord en ik gaf den Hollandſchen officier eene order aan hem gerigt van den man, zoo dit zoo ware, overtegeeven. Ik ſliep dien nacht aan wal en in den morgen kwam de Kapitein van het Hollandsch ſchip bij mij en zeide mij dat hij met mijn order aan boord was gegaan, maar dat de officier geweigerd had den man overteleveren, voor reden geevende niet alleen dat hij geen Hollander was, maar dat hij zelfs een onderdaan van Groot-Brittannie was, geboren in Ierland. Ik antwoordde dat de officier mijn bevel volkoomen had opgevolgd en dat, zoo de man een Engelsch onderdaan was, men niet verwagten konde dat ik hem zoude overgeeven. De Kapitein zeide dat hij zoo even van den Gouverneur kwam om uit zijnen naam den man van mij op te eisſchen als een onderdaan van Denemarken, voor reden geevende dat hij op het ſchip-boek bekend ſtond als geboren te Elſeneur. Alzoo de opeiſching van dien man als een Hollander nu niet meer wierd ſtaande gehouden, merkte ik den Kapitein op dat 'er enige misſlag in des Generaals boodſchap ſcheen te zijn, want dat hij voorzeeker

 nooit

nooit eenen Deenſchen matroos van mij zou opeiſchen, die geene misdaad begaan had dan den Engelſchen dienst boven den Hollandſchen te ſtellen. Ik voegde 'er egter, om hem van mijn opregt verlangen van alle geſchillen te vermijden te overtuigen, bij dat, zoo de man een Deen was, hij zou overgeleverd worden als eene beleefdheid, ſchoon hij niet met recht konde gevraagd worden; maar dat, zoo ik bevond dat hij een Engelsch onderdaan was, ik hem houden zoude, daar mogt van koomen wat 'er wilde. Hier mede ſcheidden wij en kort daarop ontvong ik eenen brief van den Heer HICKS met ontwijfelbaare bewijzen dat de matroos, over welken geſchil was, een onderdaan van zijne Brittanniſche Majeſteit was. Deezen brief bragt ik terſtond naar den Sabandaar, met verzoek dat hij denzelven den Gouverneur wilde laaten leezen en tegelijk Zijne Exellentie zeggen dat ik den man tot geen' prijs zoude overgeeven. Dit had de verlangde uitwerking en ik hoorde niets meer van de zaak.

In den avond begaf ik mij naar boord, verzeld van den Heer BANKS en van de andere Heeren, die zig altijd aan land opgehouden hadden en die, ſchoon beter, egter nog niet volkoomen herſteld waren.

Den zes en twintigſten, ten zes uuren in den morgen, gongen wij onder zeil met een labber

koeltjen uit het Z. W. Het Oost-Indisch schip *Elgin* groetede ons met drie *hoezées*, en dertien schooten, welke beiden wij, met behulp van onze draai-basſen, beantwoordden en kort daarop kwam de Zee-wind op uit het N. t. W., hetwelk ons noodzaakte even buiten de schepen op de reede het anker te werpen.

Te deezen tijd bedroeg het getal der zieken aan boord veertig en de overige van het scheepsvolk waren in een zeer zwakken staat van gezondheid. Zij waren alle ziek geweest, uitgezonderd de zeilmaaker, een oud' man tusschen zeventig en tagtig jaaren, en het is zeer opmerklijk dat deeze oude man, gedurende ons verblijf aan deeze plaats, alle dag' vast dronken was: wij hadden 'er zeven begraaven, den heelmeester, drie matroozen, den bedienden van den Heer GREEN, TUPIA en zijnen jongen TAYETO. Alle deeze, behalven TUPIA, stierven slagtoffers van de ongezonde, stilstaande, rottige lucht van het land en TUPIA, die van zijne geboorte gewend was geweest hoofdzaaklijk van voedzel van gewassen te leeven, voornamelijk van rijpe vrugten, kreeg weldra alle de ziekten, waaraan een zee-leven onderworpen is, en zou waarschijnlijk daar onder bezweken zijn voor wij onze reis volbragt hadden, zoo wij niet genoodzaakt waren geweest naar *Batavia* te zeilen om te vertimmeren.

ELF.

ELFDE HOOFDSTUK.

Korte Beſchrijving van Batavia *en het omliggend land; Beſchrijving van de vrugten, bloemen en andere voortbrengzelen.*

Batavia, de hoofdſtad van de bezittingen der Nederlanders in Indie, welke men algemeen onderſtelt dat haare wedergade niet heeft onder alle de volkplantingen van de Europeaanen in Aſia, ligt aan de Noordzijde van het eiland *Java*, in eene laage moeraſſige vlakte, daar verſcheiden kleine rivieren, die haare oorſprong in het gebergte, de *Blaauwe Bergen* genaamd, omtrent veertig Engelſche mijlen boven in het land, hebben, zig in zee ontlasten en daar de kust eene groote baai vormt, de baai van *Batavia* genaamd, omtrent agt mijlen van de Straat *Sunda*. Zij ligt op 6° 10′ Zuider Breedte, en op 106° 50′ Ooster Lengte van den meridiaan van Greenwich, gelijk blijkt uit ſterrekundige waarneemingen, op de plaats zelve gedaan door den eerwaerdigen Heer MOHR, die eene ſierlijke ſterren-ſchouwplaats gebouwd heeft, die zoo wel van werktuigen voorzien is als de meeste ſchouwplaatſen in Europa.

De Hollanders ſchijnen deeze plaats uitgekozen te hebben om het gemak van vervoering te water

en hierin is zij indedaad een tweede Holland en heeft den voorrang boven alle andere plaatſen in de waereld. Daar zijn weinige ſtraaten, door welke niet eene aanmerklijk breede graft loopt, ſchoon het water niet ſtroomt, maar eerder ſtil ſtaat, welke graften verſcheiden mijlen in bijna alle rigtingen buiten de ſtad doorloopen, terwijl de ſtad ook doorſneden is van vijf of zes rivieren, van welke enige dertig of veertig Engelſche mijlen het land in bevaarbaar zijn. Alzoo de huizen groot en de ſtraaten breed zijn, beſlaat zij eene veel grooter oppervlakte, naar evenredigheid van het getal huizen, die zij bevat, dan enige ſtad in Europa. VALENTIJN, die 'er omtrent het jaar 1726 eene beſchrijving van gegeeven heeft, zegt dat 'er, in zijnen tijd, binnen de muuren 1242 Hollandſche huizen en 1200 Chineeſche waren en buiten de muuren 1066 Hollandſche en 1240 Chineeſche, behalven twaalf arrak huizen, maakende te zaamen 4760 huizen: maar dit bericht ſcheen ons toe zeer vergroot te zijn, voornamelijk met opzigt tot het getal der huizen binnen de muuren. (*)

De

(*) In het jaar 1780 waren 'er binnen de muuren 1993 en buiten de muuren 3277, maakende te zaamen 5270 huizen, waaruit blijkt dat het getal der huizen binnen de ſtad verminderd, maar daarentegens dat der huizen buiten de ſtad aanzienlijk vermeerderd is. Zie *Verhandelingen van het Bataviaasch Genootſchap van Konſten en Weetenſchappen*, P. I. VERTAALER.

De ſtraaten zijn ruim en fraai en de kaden van de graften zijn met reien boomen beplant, die een zeer aangenaam gezigt opleveren; maar de boomen werken mede met de graften om de ligging ongezond te maaken. De ſtilſtaande graften geeven in het drooge jaargetijde eenen ondraaglijken ſtank uit en de boomen belemmeren den omloop van de lucht, door welken de rottige uitwaasſemingen enigermaate zouden verdreven worden. In het nat jaargetijde is het ongemak niet minder, want dan vloeijen deeze bakken van bedorven water over haare oevers in het laagſte gedeelte van de ſtad, voornamelijk in de nabuurſchap van het logement en het water loopt in de onderſte verdiepingen van de huizen, daar het eene onbegrijplijke menigte ſlijk en vuil agterlaat: deeze graften worden egter ſomtijds ſchoon gemaakt; maar dit ſchoon maaken gaat zoodanig toe, dat het evenveel nadeel doet als de rottigheid van het water; want de zwarte modder, die opgebaggerd wordt, laat men op de kanten, dat is, op het midden van de ſtraaten liggen, tot hij droog genoeg geworden is om in eene ſchuit gelaaden en weggevoerd te worden. Naardien deeze modder voornamelijk beſtaat uit menſchen vuiligheden, die elke morgen in de graften geworpen worden, wijl 'er in de geheele ſtad geen ſecreet is, beſmet zij de lucht, terwijl zij droogt, tot eenen aanmerklijken affland. Zelfs de loopende ſtroomen

worden op hunne beurt ſchadelijk door de morſigheid of nalaatigheid van het volk; want nu en dan wordt 'er een dood varken of een dood paerd op de laage kanten opgeworpen en, alzoo het niemands werk is deeze hindernis weg te ruimen, wordt zij aan den tijd en het geval overgelaaten. Terwijl wij hier waren, lag 'er een doode buffel op eene ondiepte in eene rivier, die door eene van de voornaamſte ſtraaten liep, meer dan eene week lang en wierd ten laatſten door eenen vloed weggevoerd.

De huizen zijn, over het algemeen, wel ingerigt naar de luchtſtreek; zij beſtaan uit eene zeer groote kamer of zaal gelijks gronds, met eene deur aan elk eind, die gemeenlijk open ſtaan; aan een eind is een kamertjen afgeſchooten, daar de meeſter van het huis zijne zaaken verrigt en in het midden tuſſchen elk eind is eene binnen-plaats, die licht geeft in de zaal en den omloop van de lucht vermeerdert. In eenen hoek van de zaal is de trap, die naar boven loopt, daar de kamers ook ruim en lugtig zijn. Onder de galerij, op de plaats, eet het huisgezin en op andere tijden onthouden 'er zig de ſlavinnen, die nergens anders mogen gaan zitten.

De meeſte openbaare gebouwen zijn oud, zwaar en niet ſierlijk; maar de nieuwe Kerk is vrij fraai; zij is koepelswijze gebouwd, en kan van zeer verre uit zee gezien worden en, ſchoon de buiten-

zij-

zijde wat zwaar ſtaat, is zij van binnen zeer ſierlijk: daar is een zeer groot orgel in en zij word' allerpragtigſt verlicht door kroonen.

De ſtad is met eenen ſteenen muur van eene aanmelijke hoogte omringd; maar hij is oud en op veele plaatſen vervallen. Deeze muur zelf is omgeeven van eene rivier, die op ſommige plaatſen honderd en vijftig en op andere drie honderd voeten breed is: de ſtroom is ſnel, maar het water ondiep. Daar loopt van binnen ook eene graft langs den muur, die op de eene plaats breeder dan op de andere is, zoo dat men, door de poorten in- of uitgaande, twee valbruggen over moet, en men laat geene wandelaars of vreemdelingen op de wallen toe, die maar ſlegt van geſchut ſchijnen voorzien te wezen.

In den noord-oostlijken hoek van de ſtad ſtaat het kasteel, welks muuren hooger en dikker zijn dan die van de ſtad, voornamelijk aan de landingplaats, daar ſlechts diepte genoeg is voor ſchuiten, en welke het volkoomen beſtrijkt met verſcheiden groote ſtukken geſchut, die eene zeer goede vertooning maaken.

Binnen het kasteel zijn vertrekken voor den Gouverneur Generaal en den geheelen Raad van Indie, naar welke zij zig moeten begeeven in geval van eene belegering. Hier zijn ook groote magazijnen, waarin veele van 's Compagnies goederen bewaard worden, bijzonderlijk die, welke

uit

uit Europa aangebragt worden en daar bijna alle de klerken hun werk verrigten. Op deeze plaats liggen ook zeer veele ſtukken geſchut; of deeze dienen moeſten om op de wallen te leggen dan om de ſchepen te voorzien, konden wij niet verneemen, en men zegt dat de Maatſchappij wel van buskruid voorzien is, dat in verſcheiden magazijnen verdeeld is, opdat, zoo enige door den blikzem mogten ſpringen, dat hier niet zeldzaam is, de andere mogten behouden blijven.

Behalven de vesting-werken van de ſtad ſtaan 'er nog veele ſchanſen in het land tot op den afſtand van twintig of dertig Engelſche mijlen; deeze ſchijnen aangelegd te zijn enkel om de inboorlingen in ontzag te houden en zij kunnen ook indedaad voor niets anders dienen. Tot hetzelfde einde heeft men eene ſoort van huizen, die elk omtrent agt ſtukken geſchut voeren, in zulke ſtanden geplaatst, dat zij de ſcheepvaart van drie of vier kanaalen beſtrijken en gevolglijk ook de wegen, die 'er langs loopen: enige van deeze zijn in de ſtad zelve en het was uit een derzelve dat alle de beste huizen, den Chineezen toebehorende, met den grond gelijk geſchoten wierden in den Chineeſchen opſtand van 1740. Zulke huizen ſtaan 'er overal in *Java* en op de andere eilanden, welke de Hollanders in deeze zeeën in bezit gekregen hebben. Van een deezer zonderlinge ſchanſen of verſterkte huizen zouden wij

eene

eene teekening gemaakt hebben, als onze heeren niet allen den tijd, dien wij op het eiland doorbrugten, door ziekte hunne kamer hadden moeten houden.

Zoo de Hollandsche vestingwerken alhier niet vreeslijk in zigzelve zijn, worden zij het egter door hunne ligging; want zij liggen tusschen mooraſſen, daar de wegen, die niet anders zijn dan eene kade, tusschen een kanaal en eene floot opgeworpen, gemaklijk kunnen opgegraaven worden en gevolglijk de nadering van zwaar geschut gemaklijk belet of zeer vertraagt; want het zou zeer moeljelijk, zoo niet onmogelijk zijn het in schuiten aantevoeren, alzoo die alle elken nacht onder het geschut van het kasteel moeten koomen liggen, dant het voor eenen vijand onmogelijk zou zijn dezelve vandaan te haalen. Behalven dat, is in dit land uitstel dood; zoo dat hetgeen eenen vijand vertraagt hem zal vernielen. In minder dan eene week gevoelden wij de ongezondheid van de luchtstreek en in minder dan eene maand was de helft van het scheepsvolk buiten staat om hun werk te verrigten. Men zeide ons dat het eene zeldzaame zaak was dat van honderd soldaaten, die hier van Europa koomen, het eerste jaar vijftig in het leven bleeven; dat van deeze vijftig dan de helft in het gasthuis en van de overige geene tien in volmaakten welstand waren: misschien is die bericht vergroot; maar de bleeke zwakke ellendelingen, die wij herom zagen kruipen met een

snap-

ſnaphaan, dien zij naauwlijks draagen konden, deeden ons gelooven dat het waarachtig was. Elke blanke in de ſtad is ſoldaat, de jongste worden aanhoudend gemonſterd en zij, welke vijf jaaren gedient hebben, kunnen opgeroepen worden, als men denkt hunne hulp nodig te hebben; dan alzoo zij geene van alle ooit in den wapenhandel geoefend worden of enigen dienst doen, kan men niet veel van hun verwagten. De Portugeezen zijn wel over het algemeen goede ſchutters, omdat zij veel op wilde zwijnen en herten gaan ſchieten; maar noch de Mardykers noch de Chineezen verſtaan het gebruik van vuur-wapenen; doch, alzoo men zegt dat zij dapper zijn, zouden zij veel ſlagting kunnen aanregten met hunne eigen wapenen, zwaerden, lanſen en ponjaarden. De Mardykers zijn Indianen van alle natieën, die van vrije voorouderen afſtammen, of zelve vrij zijn gelaaten.

Maar zoo het moeijelijk is *Batavia* te land aantetaſten, het is volſtrekt onmogelijk haar ter zee aantevallen; want het water is zoo ondiep, dat naauwlijks eene ſloep binnen bereik van het geſchut van de wallen kan koomen, behalven in een eng kanaal, de rivier genaamd, dat ter wederzijde met ſterke hoofden is afgezet en omtrent eene halve Engelſche mijl de haven in loopt. Aan het ander eind eindigt het onder het vuur van het ſterkſte gedeelte van het kaſteel en hier wordt dezelfs

zelfs gemeenſchap met de graften, die door de ſtad loopen, afgeſloten door eenen zwaaren houten boom, die alle avonden aen zes uuren geſloten en onder geen' voorwendzel hoegenaamd geopend word voor des anderen daegs 's morgens. De haven van *Batavia* word voor de ſchoonſte van Indie gehouden en maer alleen ſchijn met reche; zij is groot genoeg voor zoo veel ſchepen als men wil en de grond is zoo goed dat de ankers houden zullen tot het kabel vergaen is; daer koomt nooit eene zee in, die hinderlijk is en het eenigst ongemak is het ondiep water tuſſchen de reede en de rivier. Als de zee-wind ſterk waeit, maekt het eene kabbelende zee, die gevaerlijk is voor ſloepen: onze groote ſloep ſtoote eens twee of drie maelen, terwijl zij naer buiten trachtede te koomen en bereikte zier dan met moeite den mond van de rivier. Eene Hollandſche ſloep, met zeil- en touw-werk voor een van de Oost-Indiſche ſchepen gelaeden, geraekte geheel verloren.

Rondom de haven, naer buiten, liggen veele eilanden, van welke de Hollanders bezit genoomen hebben en die zij tot verſchillende gebruiken bezigen. Op een derzelve, *Edam* genaemd, brengen zij alle Europeanen, die zig aen misdaden ſchuldig gemaekt hebben, welke den dood niet verdienen: ſommige worden gevoonnisd om 'er negen en negentig jaeren te blijven, ſommige veertig, ſommige twintig, ſommige minder tot vijf

vijf jaaren toe, naar de grootheid van hunne misdaad; en zij worden, gedurende hunne ballingschap, als slaaven gebruikt, om touw te maaken en ander gemeen werk. Op een ander eiland, *Purmorond* genaamd, hebben zij een ziekenhuis, daar men zegt dat het volk veel spoediger herstelt dan te *Batavia*. Op een derde, *Kuipers-Eiland* genaamd, hebben zij pakhuizen, de Maatschappij toebehoorende, voornamelijk voor rijst en andere koopgoederen van weinig waarde en hier ontladen de vreemde schepen, die op *Onrust*, een ander eiland, van welk ik reeds melding gemaakt heb, gekrengd moeten worden, hunne goederen op werven, die zeer geschikt tot dat einde zijn. Hier wierden het geschut, de zeilen en andere scheeps-behoeften van de *Falmouth*, een oorlogschip, dat hier wierd afgekeurd, toen het van *Manilla* terug keerde, opgeslaagen en het schip zelf bleef in de haven liggen met niet dan de onder-officiers aan boord, verscheiden jaaren lang. Daar wierden hun regelmaatig uit het vaderland wisfels toegezonden; maar nooit wierd 'er acht geslaagen op de veele verzoekschriften, die zij overzonden, om opontboden te worden. Gelukkig voor hun vonden de Hollanders, omtrent zes maanden voor onze aankomst, goed het schip met al zijn toebehooren in het openbaar te verkoopen en de officieren in hunne eigen schepen naar huis te zenden. Op *Onrust* vertimmeren zij alle hunne

ne eigen ſchepen en houden 'er eenen grooten voorraad van ſcheepsbehoeften.

Het land rondom *Batavia* is, enige mijlen verre, eene aaneengeſchakelde reeks van buitenplaatſen en tuinen. Veele van de tuinen zijn zeer groot en door eene vreemde noodlottigheid zijn alle met boomen beplant zoo digt als zij ſtaan kunnen, zoo dat het land geen voordeel heeft van ontbloot te zijn van de bosſchen, met welke het oorſpronglijk bedekt was, behalven uit de vrugten van die, welke in derzelver plaats geplant zijn. Deeze ondoordringbaare bosſchen ſtaan in eene effen vlakte, die zig nog enige mijlen verder uitſtrekt en in veele rigtingen doorſneden is van rivieren en nog meer kanaalen, die voor kleine vaartuigen bevaarbaar zijn. En dit is nog het ergſte niet, want elk veld en elke tuin is van eene ſloot omgeeven en daar liggen tusſchen den bebouwden grond veele vuile poelen en moerasſen, zoo van zoet als van brak water.

Het is niet vreemd dat de inwooners van zulk een land gemeenzaam zijn met ziekte en dood; men neemt voorbehoedmiddelen in, bijna zoo regelmaatig als voedzel, en elk verwagt de wederkomst van ziekten gelijk wij de jaargetijden. Wij zagen geen enkel gezigt in *Batavia*, dat eene volmaakte gezondheid te kennen gaf; want daar is geene de minſte tint van kleur op de wangen van man of vrouw: de vrouwen zijn, wel is waar,

allerkeurigst ſchoon, maar met een ziekelijk voorkoomen kan 'er nooit volmaakte ſchoonheid zijn. Men ſpreekt 'er van den dood met zoo veel onverſchilligheid als in een leger en als men hoort dat 'er eene kennis geſtorven is, is gemeenlijk het antwoord: *Goed, hij is mij niets ſchuldig*, of, *dan moet ik mijn geld van de executeuren zien te krijgen.*

Omtrent deeze beſchrijving van de ommelanden van *Batavia* zijn maar twee uitzonderingen. De buitenplaats van den Gouverneur ligt op eenen rijzenden grond; maar de hoogte is zoo onaanmerklijk, dat men alleen daaraan kan zien dat zij boven de andere oppervlakte ligt, dat men de kanaalen agter zig laat en enige weinige heggen ziet: Zijne Excellentie, die een inboorling van deeze plaats is, heeft egter enige moeite en kosten aangewend om zijnen eigen tuin met eene ſloot te omringen; zoo ſterk is de invloed van de gewoonte en op den ſmaak en op het verſtand. Daar wordt ook eene vermaarde markt, *Paſſar Tanabank* genaamd, op eene hoogte gehouden, die omtrent dertig voeten lijnregt boven de vlakte verheven is; behalven deeze plaatſen, is de grond, eene ruimte van tuſſchen dertig en veertig Engelſche mijlen rondom *Batavia*, juist evenwijdig aan den horizont. Op den affland van omtrent veertig Engelſche mijlen binnen 's lands zijn bergen van eene aanmerklijke hoogte, daar, ge-

lijk

gelijk men ons berichtte, de lucht gezond en in vergelijking koel is. Hier tieren de Europiſche gewaſſen in groote volmaaktheid, voornamelijk aardbezieën, die de hitte niet zeer kunnen verdraagen en de inwooners zijn ſterk en bloozende. Op deeze bergen hebben enige van de aanzienlijkſte perſoonen buitenplaatſen, die zij eens in het jaar bezoeken en daar is eene begonnen aangelegd te worden voor den Gouverneur, volgens het beſtek van *Blenheim*, den beroemden lusthof van den Hertog VAN MARLBOROUGH in *Oxfordſhire*, maar zij is nooit voltooid. Naar deeze bergen worden de menſchen ook gezonden door de geneesheeren, tot herſtel van hunne gezondheid, en de uitwerkingen van deeze lucht worden gezegd bijna wonderdaadig te zijn: de lijders worden binnen korten tijd beter, maar ſtorten altoos weêr in, zoo dra zij wederom te *Batavia* koomen.

Maar die zelfde ligging en omſtandigheden, die *Batavia* en het omliggend land ongezond maaken, maaken dien tot den besten tuin-grond van de waereld. De grond is boven verbeelding vrugtbaar en de gerieflijkheden en lekkernijen, die hij voortbrengt, zijn bijna ontelbaar.

De rijst, welke men weet dat het graan van deeze landen is, en den inwooneren voor brood dient, groeit 'er in grooten overvloed en ik moet hier aanmerken dat 'er in het bergachtig gedeelte

Java en op veele van de Oosterſche eilanden eene ſoort van rijst gezaaid wordt, die in de westerſche deelen van Indie geheel onbekend is. Zij wordt bij de inboorlingen *Pady Gunung* of Berg-rijst genaamd; deeze rijst wordt, in plaats dat de andere ſoort drie vierde van den tijd, geduurende welken zij groeit, onder water moet ſtaan, op het hangen van de bergen gezaaid, daar geen water kan koomen dan regen: zij wordt egter in het begin van het regen-ſaizoen geplant en in het begin van het drooge jaargetijde ingeöogst. In hoe verre deeze ſoort van rijst nuttig zoude kunnen wezen in onze West-Indiſche eilanden, daar geen koren groeit, zou misſchien wel der moeite waerdig zijn te onderzoeken.

Daar wordt hier ook Indiaansch koren of maïs geteeld, welke de inwooners inzamelen als zij nog jong is en in de airen braaden. Daar is hier ook eene groote verſcheidenheid van ſnijboonen, en linzen, die zij *Cadjang* noemen, en die een aanmerklijk deel van het voedzel van het gemeen volk uitmaaken, behalven gierst, yams, zoo natte als drooge, zoete aardappelen en Europiſche aardappelen, die zeer goed zijn, maar niet in groote menigte geteeld worden. In de tuinen zijn kool, ſalade, komkommers, radijs, de witte Chineeſche radijs, die gekookt bijna zoo goed is als knollen, peen, pietercelie, celerij, duiven-boonen, de eier-plant, die gekneusd en met

pe-

peperen zout gegeeten, zeer lekker is, eene ſoort van groente naar ſpinagie gelijkende, uien, zeer klein maar lekker, en aspergies, behalven nog enige ſterk riekende Europiſche planten, bijzonderlijk ſalie, hyſop en wijnruit. Daar wordt hier ook eene ontzagchelijke menigte ſuiker geteeld: daar worden zeer rijke oogſten van het fraaiſte en grootſte ſuikerriet dat men zig verbeelden kan met zeer weinig moeite ingezameld en zij leveren veel meer ſuiker dan het West-Indisch ſuikerriet. De witte ſuiker wordt hier voor twee en eene halve ſtuiver het pond verkogt, en de melaſſen geeven arrak, die, gelijk ook de rum, hoofdzaaklijk daarvan gemaakt wordt, terwijl men 'er een weinig rijst en enig ſap van kokosnooten bij doet, voornamelijk, geloof ik, om er eene geur aan te geeven. Daar wordt hier ook een weinig indigo geteeld, niet als een artikel van koophandel, maar enkel voor binnenlandsch gebruik.

Maar de lekkernijen van het planten-rijk, die hier overvloedigst gevonden worden, zijn de vrugten, van welke 'er niet minder dan zes en dertig verſchillende ſoorten zijn; ik zal van elke eene korte beſchrijving geeven.

1. De Ananas, *Bromelia Ananas.* Deeze vrugt, die hier *Nanas* genoemd wordt, groeit zeer groot en in zulk eenen overvloed, dat zij ſomtijds uit de eerſte hand voor een oortjen het ſtuk kan gekogt worden, en in de gemeene fruit-

winkels kreegen wij 'er drie voor twee en eene halve ſtuiver. Zij zijn zeer ſappig en geurig; maar wij bekenden alle eenparig dat wij even zulke goede in Engeland uit de ſtook-kaſten gegeeten hadden: zij zijn egter zoo weelderig in hunne groei, dat de meeste twee of drie kroonen hebben en een groot getal zuigers onder aan de vrugt; de Heer BANKS telde 'er eens negen en zij waren zoo voorbaarig, dat zij zeer dikwijls terwijl zij nog aan de moeder-plant zaten, hunne vrugt ſchooten, die, toen de groote rijp was, van eene niet onaanzienlijke grootte was. Wij zagen 'er verſcheiden maalen drie op eenen appel en men vertelde ons dat eens eene plant eene groep van negen had voortgebragt, behalven de voornaamſte; doch dit was eene zoo groote merkwaerdigheid dat zij in ſuiker bewaard en aan den Prins van Oranje gezonden wierd.

2. Zoete Oranjen-appelen. Deeze zijn zeer goed, maar wierden, terwijl wij hier waren, voor zes ſtuivers het ſtuk verkogt.

3. Pompelmoezen. Deeze waren goed van ſmaak, maar niet ſappig; hun gebrek van ſap was egter ſlechts eene toevallige uitwerking van het jaargetijde.

4. Citroenen. Deeze waren zeer ſchaarsch, maar dat gebrek wierd rijklijk vergoed door overvloed van limoenen.

5. Limoenen. Deeze waren uitmuntend en kon-

konden voor omtrent twaalf ſtuivers het honderd gekogt worden. Wij zagen ſlechts twee of drie Seviliaanſche Oranjen, die bijna geheel ſchil waren; daar zijn veele ſoorten van oranjen en limoenen, van welke ik niet in het bijzonder zal ſpreeken, omdat zij noch bij de Europeaanen, noch bij de inboorlingen zelve in achting zijn.

6. Mangas. Deeze vrugt was, geduurende ons verblijf aldaar, zoo zeer met maaden bezet, die 'er binnen in vermenigvuldigde, dat naauwlijks een van drie eetbaar was; de beste waren op verre na zoo goed niet als die van Brazil; zij worden gemeenlijk door de Europeaanen bij eene ſmeltende perſik vergeleken, bij welke zij wel in malschheid en zoetheid te vergelijken zijn, maar in geur veel te kort ſchieten. De luchtſtreek alhier is, naar men ons zeide, te heet en te vogtig voor dezelve; maar daar zijn zoo veele ſoorten als 'er van appelen in Engeland zijn en de eene ſoort is veel beter dan de andere. Eene ſoort die *Mangha Cowani* genoemd wordt, heeft eene zoo ſterke reuk, dat een Europeaan naauwlijks eene derzelve in de kamer kan dulden; op deeze zijn egter de inboorlingen zeer gezet. De drie ſoorten, die men gemeenlijk den voorrang geeft, zijn de *Mangha Doodool*, de *Mangha Santock* en de *Mangha Gure*.

7. Bananen. Van deeze zijn ook ontelbaar veele ſoorten, maar ſlechts drie die goed zijn, de *Piſang*

Mas, de *Pisfang Radja* en de *Pisfang Ambou*: alle deeze hebben eene aangenaame wijnachtige ſmaak en de andere zijn op verſcheiden wijzen nuttig, ſommige worden in boter gebraaden, en andere worden gekookt en als brood gegeeten. Daar is eene die de bijzondere aanmerking van den kruidkundigen verdient, omdat zij, ſtrijdig met den aart van dit geſlacht, vol zaad is, waarom zij *Pisfang Batu*, of *Pisfang Bidjie* genoemd wordt; zij heeft egter geene uitmuntende hoedanigheden, die haar aanbeveelen voor de ſmaak, maar de Maleijers gebruiken haar als een middel tegens den vloed.

8. Druiven. Deeze zijn niet zeer uitmuntend, maar zij zijn zeer duur, want wij konden eene tamelijk groote tros voor niet minder koopen dan twaalf of agttien ſtuivers.

9. Tamarinden. Deeze zijn 'er in grooten overvloed en zeer goedkoop: het volk legt die egter niet in, gelijk men in de West-Indieën doet, maar legt die in het zout, waardoor zij tot eene zwarte klomp worden, zoo onaangenaam voor het gezigt en de ſmaak, dat weinige Europeaanen die begeeren.

10. Water-meloenen. Deeze zijn 'er in grooten overvloed en zeer goed.

11. Pompoenen. Deeze zijn buiten alle vergelijking de nuttigſte vrugt, die mede naar zee genoomen kan worden; want zij blijven zonder enige zorg veele maanden goed en maaken met ſuiker

ker en limoen-ſap een moes, dat naauwlijks van moes van de beste appelen kan onderſcheiden worden, en met peper en zout dienen zij in plaats van knollen en zijn niet te verachten.

12. Papaja. Deeze vrugt is, als zij rijp is, vol zaad en bijna zonder geur, maar als zij, groen zijnde, geſchild en het klokhuis 'er uitgenoomen is, is zij beter dan de beste knol.

13. Gojaves. Deeze vrugt wordt zeer ſterk aanbevoolen door de inwooneren van onze eilanden in de West-Indieën, die waarſchijnlijk eene betere ſoort hebben dan wij hier vonden, daar de reuk van dezelve zoo onaangenaam ſterk was dat ſommige van ons 'er mislijk van wierden; zij, die dezelve proefden, zeiden dat de ſmaak even ſterk was.

14. De Kaneel-appel. De *Annona ſquamoſa* van LINNAEUS. Deeze is ook eene West-Indiſche vrugt; zij beſtaat alleen uit eene klomp groote pitten, uit welke eene kleine hoeveelheid vrugt kan gezogen worden, die zeer zoet is, maar weinig geur heeft.

15. De Vlaade-appel. De *Annona reticulata* van LINNAEUS. De hoedanigheid van deeze vrugt is wel uitgedrukt door haaren naam, dien zij in de West-Indieën gekregen heeft; want zij gelijkt zoo veel naar eene vlaade en wel naar eene goede vlaade als men zig verbeelden kan.

16. De Katsjou-appel. Deeze wordt zelden

gegeeten, om zijne zaamentrekkende kragt. De noot, die op den top van denzelven groeit, is in Europa wel bekend.

17. De Kokos-noot. Deeze is ook in Europa wel bekend: daar zijn verſcheiden ſoorten; maar de beste velke wij hier vonden is *Calappi Edjou* genaamd en gemaklijk te kennen aan de roodheid van het vleesch tusſchen het vel en de dop.

18. De Mangoſtanboom. De *Garcinia Mangoſtana* van LINNAEUS. Deeze vrugt, die de Oost-Indieën in het bijzonder eigen is, is omtrent van de grootte van den wilden appel en van eene donkere roode wijn kleur: op den top van dezelve is de gedaante van vijf of zes kleine drieboeken aan malkanderen gevoegd in eenen kring en aan den bodem zijn verſcheiden holle groene bladeren, die overblijfzels van de bloeizem zijn. Als men die wil eeten, moet men 'er de ſchil of liever het vleesch af neemen, onder welke zes of zeven witte kernen zijn, die in de rondte liggen en het vleesch, waarmede deeze omwikkeld zijn, is de vrugt: niets kan lekkerer zijn, het is eene gelukkige vermenging van zuur en zoet, die niet minder gezond dan aangenaam is; deeze vrugt wordt, zoo wel als de zoete oranje, degeenen, die met koortſen geplaagd zijn, toegelaaten te eeten zoo veel zij willen, hetzij het rot- of ontſteeking koortſen zijn.

19. De *Jamboo*. De *Eugenia Mallaccenſis* van

van LINNAEUS. Deeze vrugt is van eene donkere roode kleur en van eene eironde gedaante; de grootſte, die altijd de beſte zijn, zijn niet grooter dan een kleine appel; zij zijn aangenaam en verkoelende, ſchoon zij niet veel geur hebben.

20. De *Jambu-eyer*. Eene ſoort van de *Eugenia* van LINNAEUS. Van deeze vrugt zijn twee ſoorten van eenerleie gedaante, naar eene bel gelijkende, maar in kleur verſchillende; de eene is rood, de andere wit. Zij zijn wat grooter dan eene groote kers, en zij hebben in ſmaak noch geur, noch zelfs zoetigheid, alzoo zij niets dan een waterachtig ſap bevatten, dat wat zuurachtig is; egter beveelen zij zig aan door haare koelheid in dit warm land.

21. *Jambu-eyer mauwar*. De *Eugenia jambos* van LINNAEUS. Deeze is aangenaamer voor de reuk dan voor de ſmaak; in ſmaak gelijkt zij naar honig van roozen en in reuk de verſche reuk van die bloemen.

22. De Granaat-appel. Deeze is dezelfde vrugt die door geheel Europa onder dien naam bekend is.

23. *Durion*. Eene vrugt, die in gedaante naar eene kleine meloen gelijkt, maar de huid is bedekt met ſcherpe kegelachtige doornen, van waar haar naam koomt; want *dure* betekent in het Maleitsch een doorn. Als zij rijp is, verdeelt zij zig overlangs in zeven of agt holligheden, die elke

ke zes of zeven nooten bevatten, niet wel zoo groot als kastanjen, die bedekt zijn met eene zelfstandigheid, die in kleur en dikte zeer veel naar dikke room gelijkt: dit is het gedeelte dat gegeeten wordt en de inboorlingen zijn 'er uitermaate verzot op. Voor de Europeanen is zij gemeenlijk in het eerst onaangenaam; want zij gelijkt in smaak enigzints naar een mengzel van room, suiker en ajuin, en in de reuk heerscht de ajuin.

24. *Nanca.* Deeze vrugt, die in sommige deelen van Indie *Jack* genoemd wordt, heeft, gelijk de *Durion*, eene reuk, die voor vreemdelingen zeer onaangenaam is en enigzints gelijkt naar beurse appelen met knoflook gemengd: de smaak is niet beter. In sommige landen, die 'er gunstig voor zijn, zegt men dat zij tot eene ontzagchelijke grootte groeit. RUMPHIUS verhaalt dat zij somtijds zoo groot is, dat een man dezelve niet gemaklijk kan opligten, en een Maleijer zeide ons dat zij te *Madura* somtijds zoo groot is, dat 'er twee mannen vereischt worden om eene te draagen. Te *Batavia* egter worden zij nooit grooter dan eene groote meloen, naar welke zij in gedaante zeer veel gelijken: zij zijn met hoekige doornen bedekt, gelijk sommige krijstalschietingen, die egter niet hard genoeg zijn om degeene, die haar behandelen, te kwetsen.

25. *Champada.* Deeze verschilt weinig van de *Nanca* dan in grootte, zijnde niet zoo zwaar.

26.

26. *Rambutan.* Deeze vrugt is den Europeanen weinig bekend; zij gelijkt op het oog veel naar eene kastanje met den bolſter 'er om en is, gelijk deeze, met kleine punten bedekt, die zagt en van eene donkere roode kleur zijn; onder deeze ſchil is de vrugt en binnen in de vrugt een ſteen; het eetbaar gedeelte is dan ook klein, maar derzelver zuur is misſchien aangenaamer dan enig ander in het planten-rijk.

27. *Jambolan.* Deeze vrugt is in grootte en aanzien niet ongelijk aan een pruim van Damascus; maar is in ſmaak nog meer zaamentrekkende en daarom ook minder aangenaam.

28. De *Boa Bidarra*, de Doornkersſen, of *Rhamnus Jujuba* van LINNAEUS. Deeze is eene ronde geele vrugt omtrent van de grootte van aalbezieën; derzelver ſmaak is als van een' appel, maar zij is zaamentrekkende als een wilde appel.

29. *Namnam.* De *Cynometra Cauliſlora* van LINNAEUS. Deeze vrugt gelijkt in gedaante enigzints naar een nier; zij is omtrent drie duimen lang en de buitenzijde is zeer ruuw; zelden wordt zij raauw gegeeten, maar is, in boter gebakken, zeer goed.

30, 31. De *Catappa* of *Terminalia Catappa* en de *Canare*, de gemeene Kanarie, de *Canarium commune* van LINNAEUS zijn beiden nooten, met pitten, die enigzints naar een amandel gelijken; maar de dop is zoo moeijelijk te breeken,

ken, dat zij nergens openbaar verkogt worden. Die welke wij proefden, waren door den Heer BANKS uit nieuwsgierigheid van den boom, waarop zij groeiden, geplukt.

32. De *Madja*, of *Limonia* van LINNAEUS, de Lemisjes bevatten, onder eene harde brooze dop, vleesch, dat enigzins zuur is en dat niet zonder ſuiker kan gegeeten worden; zonder ſuiker wordt het in het algemeen niet voor ſmaaklijk gehouden.

33. *Sunsul.* De *Trichilia* van LINNAEUS. Deeze is de ſlegtſte van alle de vrugten, van welke ik eene bijzondere melding zal maaken; zij gelijkt in grootte en gedaante naar de *Madja* en bevat in eene dikke ſchil kernen als van de *Mangoſtan*, welker ſmaak zuur en zaamentrekkende is en zoo onaangenaam, dat wij verwonderd waren dezelve in de fruit-winkels te koop te zien leggen.

34, 35, 36. De *Blimbing* of *Averrhoa Belimbi*; de *Blimbing Beſe*, of *Averrhoa Carambola* de Vijfhoekboom-vrugt, en de *Cherrema*, de *Averrhoa acida* van LINNAEUS de Zuurknoopboom-vrugt zijn drie ſoorten van een zelfde geſlacht, en, ſchoon in gedaante verſchillende, ten naastenbij van dezelfde ſmaak. De *Blimbing Beſe* is de zoetſte: de andere twee zijn zoo ſcherp zuur, dat zij niet gegeeten kunnen worden zonder toebereid te zijn; zij zijn egter uitmuntend;

als

als zij in azijn ingelegd zijn en in zuure ſauſen.

37. De *Salack* of *Calamus Rotang Zalacca* van LINNAEUS. Deeze is de vrugt van eene doornachtige ſtruik; zij is omtrent zoo groot als eene okkernoot en met ſchubben bedekt als die van eene hagedis: onder de ſchubben zijn twee of drie geele pitten, die in geur enigzints naar eene aardbezie ſmaaken.

Behalven deeze brengt het eiland *Java*, en bijzonderlijk het land om *Batavia*, nog veele ſoorten van vrugten voort, van welke het het jaargetijde niet was toen wij ons aldaar bevonden; men zeide ons ook dat 'er appelen, aardbezieën en veele andere vrugten uit Europa boven in het gebergte waren aangekweekt en aldaar zeer weelderig tierden. Wij zagen verſcheiden vrugten in ſuiker ingelegd, die wij niet versch van den boom te zien kwamen, eene van welke *Kimkit* en eene andere *Boa Atap* genoemd worden; daar zijn nog verſcheiden andere, die alleen door de inboorlingen gegeeten worden, bijzonderlijk de *Kellor*, de *Guilindina*, de *Moringa* en de *Soccum*. De *Soccum* is van hetzelfde geſlacht met de broodvrugt in de Zuid-zee-eilanden, maar zoo veel ſlegter, dat, zoo het niet geweest was om de gelijkheid in het uitwendig voorkoomen zoo van de vrugt als van den boom, wij dezelve niet tot die klaſſe zouden gebragt hebben. Deeze en enige andere verdienen geene bijzondere melding.

De

De menigte vrugten die te *Batavia* verteerd worden, is ongelooflijk; maar die, welke men openbaar te koop legt, zijn gemeenlijk al te rijp. Een vreemdeling kan egter goede fruit bekoomen in eene ſtraat, *Paſſar Piſang* genaamd, die ten Noorden van de groote kerk en zeer digt bij dezelve ligt. Deeze ſtraat wordt alleen door Chineeſche fruit-verkoopers bewoond, die uit de tuinen van de Heeren in de nabuurſchap van de ſtad met verſche en in haare ſoort uitmuntende vrugten voorzien worden, voor welke men hun egter meer dan vier maalen zoo veel als den markt-prijs moet betaalen.

De ſtad wordt in het algemeen voorzien van eenen verren afſtand, daar veel land enkel met vrugten beteeld wordt. Het land-volk, aan 't welk deeze landen toebehooren, koomt met het volk uit de ſtad te zaamen op twee groote markten, eene op maandag, *Paſſar Sineen*, en de andere op Saturdag, *Paſſar Tanabank* genaamd. Deeze markten worden gehouden op plaatſen, die zeer verre van elkanderen af liggen voor het gemak van verſchillende landſtreeken; geene derzelve is egter meer dan vijf Engelſche mijlen van *Batavia*. Op deeze markten kunnen de beſte vrugten voor de minſte prijzen gekogt worden en het gezigt van dezelve is voor eenen Europeaan zeer vermaaklijk. De hoeveelheid van vrugten is verbaazende; het is niet ongemeen veertig of vijf-

tig

tig wagen-vragten van de fraaiſte ananaſſen, zoo los op malkanderen geſtaden als knollen in Engeland, ter markt te zien koomen en andere vrugten in denzelfden overvloed. De dagen egter, waarop deeze markten gehouden worden, zijn kwalijk uitgekozen; de tijd tuſſchen ſaturdag en maandag is te kort; een groot gedeelte van hetgeen op maandag gekogt wordt is altijd flegt, als het bewaard wordt of bij den venter, of bij den verteerer, tot dat 'er nieuwe voorraad kan gekogt worden, zoo dat 'er verſcheiden dagen in de week geene goede vrugten in iemands handen zijn dan bij de Chineezen in *Puſar Piſang*.

De inwooners van dit gedeelte van Indie hebben eene weelde, waarop men in andere landen maar weinig bedagt ſchijnt te zijn; zij branden geduuriglijk welriekende houten en harsten en verſpreiden aangenaame reuken rondom zig door eene menigte bloemen te ſtrooien, misſchien als een tegenmiddel tegens de walglijke uitvloeizelen van hunne ſlooten en gragten. Van aangenaam riekende bloemen hebben zij eene groote verſcheidenheid, in Europa geheel onbekend, van welke ik de voornaamſte kortlijk zal beſchrijven.

1. De *Champacka*, of *Michelia Champacca*, de geele Michelia. Deeze groeit op eenen boom zoo groot als een' appelboom en beſtaat uit vijftien lange ſmalle bloem-bladen, die haar het voorkoomen geeven van dubbel te zijn, ſchoon

die wezenlijk zoo niet is; de kleur is geel en veel donkerer dan die van eene jonquille, maar welke zij in reuk eenige gelijkenis heeft.

2. De *Canauga*, of de *Uvaria Canauga* is eene groene bloem, die naar geen eenen bloeizem van eenige boom of plant in Europa gelijkt: zij gelijkt ook indedaad meer eene bos bladeren dan eene bloem; derzelver reuk is aangenaam, maar haar geheel bijzonder eigen.

3. De *Malarti* of *Nyctanthes Sambac*. Deeze is in de Engelsche broei-kasten wel bekend onder den naam van Arabische jasemijn: zij groeit hier in den grootsten overvloed en derzelver reuk is, gelijk die van alle andere Indische bloemen, schoon alleraangenaamst, niet zoo oversterk als waardoor sommige van dezelfde soorten in Europa uitmunten.

4, 5. De *Combang Caracnassi* en *Combang Tesquin* of de *Perularia glabra* de gladde Luiffelbloem. Deeze zijn kleine bloemen van het geslacht van den Hondsdood of *Apocynum*, in gedaante en reuk zeer veel naar elkanderen gelijkende, sterk riekende, maar zeer veel verschillende van alle voortbrengzelen van de Europische tuinen.

6. De *Bonga Tanjong* of de *Mimusops Elengi* van LINNAEUS. Deeze bloem is van gedaante als eene ster van zeven of agt straalen en is omtrent eene halve duim in middellijn; zij is van eene geelachtige kleur en heeft eene aangenaame reuk.

Be-

Behalven deeze is 'er ook nog de *Sundal Malam* of *Polyanthes Tuberosa*. Deeze bloem, welke dezelfde is met onze Tuberoos, kan geene plaats hebben onder die, welke in Europa onbekend zijn; maar ik spreek 'er van om haaren Maleitschen naam, die *nacht-coquette* beteekent, en welke niet kwalijk bedagt is. De warmte van deeze luchtstreek is zoo groot, dat weinige bloemen haare reuk bij dag verspreiden; en deeze bloem in het bijzonder schijnt, door haar volkoomen gebrek aan reuk op dien tijd en door haare zedige kleur, die wit is, geene bewondering naar zig te willen trekken; maar zoo dra de avond valt, verbreidt haare aangenaame reuk en dwingt eensklaps de aandacht en trekt de goedkeuring van alle die haar naderen.

Deeze bloemen worden alle avonden, bij het ondergaan der zon, langs de straaten verkogt, hetzij aan eene draad geregen, in slingers van omtrent twee voeten lengte, of in ruikers van verschillende gedaanten, die voor omtrent eene halve stuiver het stuk gekogt kunnen worden. Behalven deeze zijn 'er, in bijzondere tuinen, veele andere aangenaame bloemen, die men niet in eene genoegzaame menigte kweekt om ter markt gebragt te worden. Zoo mannen als vrouwen strooien een mengzel van deeze bloemen met de bladeren van eene plant, *Pandang* genaamd, in hun hair en hunne klederen; ja hunne wellustige weelde

gaat zelfs zoo verre dat zij het in hun bed ſtrooien, zoo dat in de kamer, waarin zij ſlaapen, de aangenaamſte en zuiverſte reuk regeert, envervalscht door de uitwaasſemingen, die onfeilbaar moeten oprijzen daar de ſlaapende onder twee of drie dekens en een matras ligt; want men dekt zig hier op het bed met niet anders dan een enkeld ſtuk chits.

Alvorens ik mijn verſlag van de gewaſen van dit gedeelte van Indie beſluit, moet ik nog iets van de ſpeceryen zeggen. *Java* bragt oorſpronglijk geene andere voort dan peper. Deeze wordt nu van hier naar Europa gezonden voor eene groote waarde, maar dat hier vertierd wordt is zeer weinig: de inwooners gebruiken bijna algemeen in derzelver plaats *Capſicum* of, gelijk het in Europa genoemd wordt, Spaanſche peper. Kruidnagelen en muſcaat-nooten, van welke de Hollanders alleen den eigendom aan zig genoomen hebben, zijn te duur geworden om door de andere inwooneren van dit land, die 'er zeer op verlekkerd zijn, rijklijk gebruikt te worden. De kruidnagelen, ſchoon men zegt dat zij oorſpronglijk op *Machian* of *Bachian*, een klein eiland verre naar het oosten, en ſlechts vijftien Engelſche mijlen ten noorden van de linie, vielen en dat zij van daar door de Hollanders, toen zij eerst in deeze landen kwamen, op alle de Oosterſche eilanden zijn voortgeplant, zijn nu bepaald tot

Am-

Amboina en de kleine eilandjens, die in deszelfs nabuurſchap liggen, hebbende de Hollanders, in verſcheidene vredes-tractaaten tuſſchen hen en de overwonnen Vorſten van alle de andere eilanden, bepaald dat zij ſlechts een zeker getal boomen in hunne rijken zouden hebben en in voorkoomende geſchillen verminderden zij, bij wege van ſtraffen voor ongehoorzaamheid en weêrſpannigheid, geduuriglijk die hoeveelheid, tot zij hun op het laatst geen recht overlieten om eenen eenigen te hebben. De muſcaat-nooten zijn, om zoo te ſpreeken, in alle de eilanden uitgeroeid, uitgezonderd in haaren geboorte grond *Banda*, dat alle natieën op den aardbol gemaklijk daarvan voorziet en dat even gemaklijk de natieën van eenen anderen aardbol van dezelfde grootte daar bij zou voorzien, zoo 'er een ware, naar welken de nijverige Hollander deeze gerieflijkheid overbrengen konde; het is evenwel zeeker dat 'er enige weinige boomen van deeze ſpecerij op de kust van *Nieuw Guinea* zijn. Daar zullen misſchien wel kruidnagelen en muscaat-nooten op andere eilanden ten noorden gevonden worden; want noch de Hollanders, noch enige andere Europeaanen ſchijnen het der moeite waerdig te achten die te bezigtigen.

De voornaamſte tamme viervoetige dieren van dit land zijn paerden, hoornvee, buffels, ſchaapen, geiten en varkens. De paerden zijn klein

en zijn nooit grooter dan dubbele hitten, maar zij zijn vlug en moedig en men zegt dat zij hier gevonden zijn, toen de Europeanen eerst de Kaap *de Goede Hoop* omgevaaren waren. Het hoornvee zegt men dat van dezelfde soort is als da. in Europa, maar het verschilt 'er zoo veel van in voorkoomen, dat wij geneigd waren daar aan te twijfelen; zij hebben wel de *palearia* of kwabbe, welke de natuurkundigen tot het onderscheidend kenmerk van de Europische soort maken, maar zij worden voorzeeker wild gevonden, niet alleen in *Java*, maar ook op verscheiden van de Oosterfche eilanden. Het rundvleesch, dat wij te *Batavia* aten, had een fijner nerf dan Europisch rundvleesch, maar het was zoo sappig niet en droevig mager. Buffels zijn 'er in menigte, maar de Hollanders eeten die nooit; zij willen ook van derzelver melk niet drinken, omdat zij vooringenoomen zijn met het denkbeeld dat beiden ongezond zijn en koortsen veroorzaaken, schoon de inboorlingen en Chineezen beiden nuttigen, zonder nadeel voor hunne gezondheid. De schaapen zijn van de soort die lange nederhangende ooren hebben en hair in plaats van wol: hun vleesch is hard en taai en in alle opzigten het slegtste schaapen-vleesch dat wij ooit gezien hebben: wij vonden hier egter enige weinige Kaapsche schaapen, die uitmuntend zijn, maar zoo duur, dat wij vijf en twintig guldens voor het

stuk

stuk moesten geeven; wij kogten 'er vier en de zwaarste woog slechts vijf en veertig ponden. De geiten zijn niet beter dan de schaapen, maar de varkens, bijzonderlijk het Chineesch ras, zijn onverbeterlijk en zoo vet, dat de kooper alleen voor het mager koop maakt. De spek slager, die altijd een Chineesch is, snijdt zonder de minste tegenspraak, zoo veel van het vet af als men verlangt, dat hij dan aan zijne landslieden verkoopt, die het smelten en het, in plaats van boter, bij hunne rijst eeten: doch niettegenstaande dit spek zoo uitmuntend is, zijn de Hollanders egter zoo vooringenomen voor alles dat uit het vaderland koomt, dat zij alleen van het Hollandsch ras eeten, die hier zoo veel duurer dan de Chineesche varkens verkogt worden als de Chineesche in Europa duurer dan de Hollandsche gelden.

Behalven deeze tamme dieren hebben zij ook honden en katten, en daar zijn in de ver afgelegen gebergten enige wilde paerden en hoornvee; buffels worden nergens op *Java* wild gevonden, schoon 'er op *Macassar* en verscheiden andere Oosterse eilanden veele zijn. De nabuurschap van *Batavia* wordt overvloedig voorzien van twee soorten van herten en van wilde zwijnen, die door de Portugeezen, die dezelve schieten, voor eenen redelijken prijs verkogt worden, en die een zeer goed voedzel opleveren.

In het gebergte en in de woeste streeken van

het eiland zijn, zegt men, zeer veele tijgers en enige rhinocerosſen; daar zijn in die ſtreeken ook aapen en daar zijn zelfs enige in den omtrek van *Batavia*.

Van viſch is hier een verbaazende overvloed; veele ſoorten zijn uitmuntende en alle zijn zeer goedkoop, behalven de weinige die ſchaarsch zijn. Hier, zoo wel als elders, overmeestert hoogmoed zelfs de ſmaak; de viſch die goedkoop is, en die meestendeels van de beste ſoort is, is alleen het voedzel van ſlaven, en die, welke duur is, alleen omdat hij ſchaarsch is, ſchoon in alle opzigten minder van hoedanigheid, koomt op de tafels der rijken. Een verſtandig huishouder ſprak eens vrij uit met ons over dat onderwerp. Ik weet, zeide hij, zoo wel als gij, dat ik eenen beter ſchotel viſch voor eene ſchelling zoude kunnen koopen dan die mij nu tien ſchellingen kost; maar als ik zulk een goed gebruik van mijn geld wilde maaken, zou ik zoo zeer veracht worden als gij in Europa, als gij uwe tafel met afval wildet bedekken, dat ſlechts voor bedelaars of honden geſchikt is.

Daar is hier ook ſchildpad; maar het is noch zoo zoet, noch zoo vet als de West-Indiſche ſchildpad, zelfs te Londen; zoo als het is zouden wij het egter als eene lekkernij beſchouwen; maar de Hollanders hebben, onder andere zonderlinge grillen, die van het niet te eeten. Wij zagen

hier

hier enige hagedisſen of leguaanen, die zeer groot waren: men zeide ons dat ſommige zoo dik waren als eens mans dije en de Heer BANKS ſchoot eene, die vijf voeten lang was: wij vonden het vleesch van dit dier een zeer goed eeten.

Hoenderen zijn hier zeer goed en in grooten overvloed; gevogelte, dat zeer groot is, eenden en ganzen zijn zeer goedkoop; de duiven zijn duur en de prijs van de kalkoenen is buitenſpoorig. Somtijds vonden wij het vleesch van deeze dieren mager en droog, maar dit was ſlechts omdat zij ſlegt gemest waren; want die, welke wij zelve mesteden, waren zoo goed als de beste die wij in Europa gegeeten hadden, en ſomwijlen vonden wij die zelfs beter.

Wild gevogelte is over het algemeen ſchaarsch. Eens zagen wij eene wilde eend in het veld, maar nooit enige te koop. Wij zagen dikwijls tweeërleie ſoorten van ſnippen, eene even dezelfde als die in Europa en daar was altoos in groote overvloed eene ſoort van lijster van de Port-geezen te krijgen, die, ik weet niet om welke reden, zig den handel in wild gevogelte en wild alleen ſchijnen toegeëigend te hebben. Het is opmerkenswaerdig dat de ſnippen in meerder gedeelten van de waereld aangetroffen worden dan andere vogelen, zijnde gemeen bijna door geheel Europa, Aſia, Afrika en America.

Met opzigt tot drank is de natuur niet zoo

mild geweest jegens de inwooneren van *Java* dan jegens sommige bewooneren van de minder vrugtbaare streeken van het Noorden. De oorspronglijke Javaanen, en de meeste andere Indiaanen, welke dit eiland bewoonen, zijn wel Mahometaanen en hebben dikwerf geene reden om zig over het gemis van wijn te beklaagen; doch zij kauwen opium, even als of het verbod van hunne wet alleen de wijze betrof van dronken te worden en niet de dronkenschap zelve, tot geheel verderf niet alleen van hun verstand, maar ook van hunne gezondheid.

De arak, die hier gemaakt wordt, is te wel bekend om eene beschrijving te behoeven; behalven deeze geeft de palmboom eenen wijn van dezelfde soort als die, van welken reeds gesproken is in de beschrijving van het eiland *Savu*; hij kooms van denzelfden boom, worde 'er op denzelfde wijze uit getrokken en op drieërleie wijzen toebereid verkogt. Op de eerste wijze, wanneer hij *Tuac manise* genoemd wordt, is hij niet veel anders dan zoo als hij van den boom kooms: en egter heeft hij dan reeds eenige toebereiding ondergaan, die ons geheel onbekend is, waardoor hij zgt en veertig uuren goed zal blijven, schoon hij anders in twaalf uuren bedorven is: in deezen staat heeft hij eene aangename zoetigheid en maakt niet dronken. Op de twee andere wijzen heeft hij eene gisting ondergaan en

is op zekere kruiden en wortelen getrokken, waardoor hij zijne zoetigheid verliest en eene zeer scherpe onaangename smaak verkrijgt. In den eenen van die staten wordt hij *Tuac cras* genaamd en in den anderen *Tuac cuoing*, maar het regte onderscheid weet ik niet; beiden hebben egter eene zeer sterke dronken maakende kragt. Daar word: ook een drank, *Tuac* genaamd, van den kokosnootenboom gemaakt, maar deeze word: voornamelijk gebruikt om in de arrak gedaan te worden, want in de goede arrak is hij een wezenlijk vereischte.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Van de inwooneren van* Batavia *en het omliggende land; van hunne zeden, gewoonten en levenswijze.

De ſtad *Batavia*, ſchoon, gelijk ik reeds gezegd heb, de hoofdſtad van de Nederlandſche bezittingen in Indie, is zoo verre van alleen door Nederlanders bevolkt te zijn, dat geen vijfde gedeelte, zelfs van de Europiſche inwooners dier ſtad en den omtrek, uit Nederland geboortig of van Nederlandſche afkomst is. De meeste zijn Portugeezen en, behalven de Europeaanen, zijn 'er Indiaanen van verſcheiden natieën en Chineezen, buiten een groot getal Neger-ſlaven. Onder de krijgsbenden zijn 'er van allerleien landaart uit Europa, maar de Duitſchers zijn in grooter getal dan alle de andere te zaamen; daar zijn enige Engelſchen en Franſchen, maar de Nederlanders houden, ſchoon zij andere Europeaanen toelaaten hier geld te winnen, alle de macht in hunne handen en bezitten dan ook alle ampten en bedieningen. Niemand, van welke natie ook, kan zig hier koomen nederzetten in een ander karakter dan dat van ſoldaat in dienst van de Maatſchappij, waarin men zig, alvorens aangenoomen te

wor-

worden, voor vijf jaaren moet verbinden. Zoo dra men hierin egter overeengekoomen is, laat men hen, als zij daar om een verzoek bij den Raad doen, toe zig van hunne corpſen te begeeven en terſtond eenen tak van koophandel bij de hand te vatten, welken zij door hun geld of krediet in ſtaat zijn te drijven, en hier door koomt het dat alle de blanke inwooners der ſtad foldaaten zijn.

Vrouwen van alle natieën mogen zig nogtans hier nederzetten, zonder enige belemmering of voorwaarden; men zeide ons egter dat 'er, toen wij te *Batavia* waren, geene twintig vrouwen in de ſtad waren, uit Europa geboortig; maar dat de blanke vrouwen, die geenzins ſchaarsch waren, afkoomelingen waren van Europiſche ouderen in het derde of vierde geſlacht, de overblijfzelen van veele familieën, die opvolglijk hier gekoomen en in de manlijke linie uitgeſtorven waren; want het is zeeker dat, welke ook de oorzaak zij, deeze luchtſtreek niet zoo doodlijk voor de vrouwen als voor de mannen is.

Deeze vrouwen volgen in alle opzigten de Indiaanſche na; haare kledij is van dezelfde ſtoffe, haar hair wordt op dezelfde wijze gekapt en zij zijn even zoo verſlaafd aan de gewoonte van betel te kaauwen.

De kooplieden drijven hunnen handel misſchien met

met minder moeite dan op enige andere plaats in de waereld: alle manufacturen worden door Chineezen gedreven, die de voortbrengzelen van hunnen arbeid aan de hier woonende kooplieden leveren; want zij mogen die aan geene andere verkoopen, zoo dat, als 'er een schip inkoome en misschien een honderd leggers arrak of hoe veel ook van andere goederen bestelt, de koopman niets te doen heeft dan zijnen Chinees last te geeven dezelve aan boord te bezorgen: hij voldoet aan den last, brengt zijnen lastgeever een bewijsschrift door den schipper getekend, van de ontvangst van de goederen, die het geld ontvangt, 'er zijne winst van aftrekt en den Chinees zijne rekening betaalt. Met goederen, die ingevoerd worden, heeft de koopman egter wat meer moeite, want deeze moet hij naarzien, ontvangen en in zijn pakhuis opslaan, gelijk in andere landen gebruiklijk is.

De Portugeezen worden door de inboorlingen *Oranserane* of *Nazareeners* genoemd (*Oran* is *man* of *mensch* in de taal van het land) om hen van andere Europeaanen te onderscheiden; zij zijn egter onder de algemeene benaaming van *Caper* of *Cafir* begrepen, eenen schimpnaam, welken de Mahometaanen, allen diegeenen geeven, die hun geloof niet belijden. Deeze menschen zijn egter slechts Portugeezen in naam; zij hebben den Roomschen godsdienst verlaaten en zijn

Lu-

Lutherſch geworden: zij hebben ook geene de minſte gemeenſchap met het land hunner voorvaderen, ja zij hebben 'er zelfs geene kennis van; zij ſpreeken wel eenen bedorven tongval van de Portugeeſche taal, maar gebruiken veel meer de Maleitſche: men laat hen niet dan gering werk doen; veele leeven van de jagt, veele van het waſchen van linnen en andere zijn konſtenaars en ambagtslieden. Zij hebben alle de gewoonten van de Indianen aangenoomen, van welke zij alleen in trekken en kleur onderſcheiden zijn, zijnde hun vel veel donkerer en hunne neuzen puntiger; hunne kledij is meest dezelfde, niegezonderd in hunne wijze van het hair te draagen.

De Indianen, die in de ſtad *Batavia* en in den omtrek onder de Nederlanders en Portugeezen vermengd zijn, zijn niet, gelijk men denken zoude, Javaanen, de oorſpronglijke bewoonders van het eiland, maar inboorlingen van de verſchillende eilanden, uit welke de Nederlanders ſlaaven invoeren, en zijn of de zoodanige, die zelve vrijgelaaten zijn geworden, of afkomſtig van dezulke, welke in voorige tijden hunne vrijheid gekregen hebben, en zij zijn alle begrepen onder den algemeenen naam van *Oranslam* of *Ifalam*, beteekenende *waare galoviigen*. De inboorlingen van elk land houden zig egter, in andere opzigten, afgezonderd van de overige, en zijn niet minder ſterk getekend door de deugden of on-

deug-

deugden van hunne bijzondere natiën dan de ſlaaven. Veele hunner geneeren zig met het beteelen van tuinen en met het verkoopen van vrugten en bloemen. Al de betel en *areca*, die hier *Siri* en *Pinang* genoemd worden en die beiden de kunnen van alle rangen in eene verbaazende menigte kaauwen, wordt door deeze Indiaanen geteeld: daar wordt hier ook kalk bij deeze wortelen gedaan, gelijk op *Savu*; maar zij is minder verderflijk voor de tanden, omdat zij eerst geblusscht wordt en, behalven de kalk, doen zij 'er ook eene zelfſtandigheid bij *Gambir* genaamd, die van het vaste land van Indie gebragt wordt; vrouwen van hooger rang doen 'er ook cardamom bij en verſcheiden andere ſpecerijachtige dingen, om den adem welriekende te maaken. Daar worden egter enige Indiaanen gebruikt tot het viſſchen en als ligterlieden, om goederen te water van de eene plaats naar de andere te vervoeren en ſommige zijn rijk en leeven met de pragt van hun land, die voornamelijk beſtaat in het getal van hunne ſlaaven.

In voedzel zijn deeze *Iſalams* aanmerklijk ſober; het beſtaat hoofdzaaklijk uit gekookte rijst met weinig buffel-vleesch, viſch, of hoendervleesch en ſomtijds gedroogde viſch en gedroogde garnaalen, die van *China* herwaarts aangevoerd worden; elke ſchotel wordt egter ſterk gekruid met Spaanſche peper, en zij hebben veele

ſoor-

ſoorten van gebak, van rijſt-meel gebakken en van andere dingen, die ik niet ken; zij eeten ook veele vrugten, vooral platnanen.

Doch ondanks hunne algemeene maatigheid zijn egter hunne feesten rijklijk voorzien en, naar hunne wijze, pragtig. Alzoo zij Mahometsanen zijn, zijn de wijn en ſterke dranken natuurlijk van hunne maaltijden verbannen; ook drinken zij die niet dikwijls in het bijzonder, maar vergenoegen zig met hunne betel en opium.

De voornaamſte plegtigheden, die zij hebben, zijn de bruiloften, bij welke gelegenheden beiden de familieën zoo veele verſierzelen van goud en zilver leenen als zij kunnen, om den bruidegom en de bruid optefieren, zoo dat hunne kledij zeer opgeſchikt en pragtig is. De feesten, die bij deeze gelegenheden door de rijken gegeeven worden, duuren ſomtijds veertien dagen en ſomtijds langer, en geduurende deezen tijd wordt de man, ſchoon op den eerſten dag getrouwd, door de vrouwen van zijn wijf afgehouden.

De taal, die onder al dit volk, van welke plaats het ook oorſpronglijk is, geſprooken wordt, is de Maleitſche, ten minſten eene taal, die zoo genoemd wordt, en zij is waarſchijnlijk een bedorven tongval van die, welke op *Malacca* geſprooken wordt. Elk klein eiland heeft eene eigen taal en *Java* heeft 'er twee of drie, maar deeze *lingua franca* is de eenigſte die hier thans

geſprooken wordt en, naar ik onderrigt ben, is zij de heerſchende in een groot gedeelte van de Oost-Indieën. In het jaar 1701 is te Londen, door THOMAS BOWREY, een woordenboek van Maleitsch en Engelsch uitgegeeven.

Hunne vrouwen draagen zoo veel hair als op haar hoofd kan groeijen, en, om het te vermeerderen, gebruiken zij olieën en andere toebereidingen van verſchillenden aart. De Natuur heeft haar mildlijk met dat ſieraad beſchonken; het is algemeen zwart, en wordt in eene ronde vlegt boven op de kruin van het hoofd gelegd en aldaar met eene ſpeld vastgemaakt in eene ſmaak, die ons onuitſpreeklijk ſierlijk voorkwam: de hairvlegt is omringd van eenen bloem-ſlinger, waarin de Arabiſche jasſemijn op eene fraaie wijze met de gouden ſterren van de *Bonger Tanjong* vermengd zijn.

Beiden de ſexen baaden zig altoos ten minſten eens daags in de rivier, een gebruik, dat, in dit heet land, even zoo nodig is voor de zindelijkheid als voor de gezondheid. Dit volk is ook zeer zindelijk op hunne tanden, hoe veel dezelve dan ook in hunne kleur mogen lijden door het kaauwen van betel, de einden zoo van die in het bovenst als in het onderst kaakbeen worden met eene ſoort van ſlijpſteen gewreeven tot zij volmaakt effen en plat zijn, zoo dat zij niet minder dan eene halve lijn in hunne lengte kunnen verlie-

liezen, dat een zeer lastig en pijnlijk werk is. Dan wordt 'er eene diepe groef gemaakt dwarsch over de tanden van het bovenst kaakbeen, evenwijdig met het tandvleesch, en in het midden tusschen hetzelve en de einden der tanden; deeze groef is ten minsten zoo diep als een vierde van de dikte der tanden, zoo dat zij veel dieper doorgaat dan hetgeen het verglaasd genoemd wordt, dat, volgens de tandmeesters in Europa, niet het allerminste kan beschadigd worden zonder dezelve te bederven, en egter zagen wij onder dit volk, daar zij algemeen het gebruik hebben van het verglaasd dus te kwetsen, nooit eenen rotten tand; de zwartheid van hunne tanden zelve is geene vlek, maar eene bedekking, die 'er, als men wil, afgewasschen kan worden en dan vertoonen zig de tanden zoo wit als ijvoor, dat egter geene fraaiheid is in het oog van de schoonen en de jonkertjens van deeze natieën.

Dit is het volk, onder welk het gebruik, dat *amok loopen* genoemd wordt, van onheuglijken tijd geheerscht heeft. Het is wel bekend dat *amok loopen* in den oorspronglijken zin van het woord is zig dronken te maaken met opium en dan de straat op te loopen met een bloot geweer en ieder te dooden, die in den weg koomt, tot dat de amoklooper zelf gedood of gevangen genoomen wordt; hier van gebeurden 'er verscheiden voorvallen, terwijl wij te *Batavia* waren en

een van de officiers, wiens werk het onder andere is zulk volk te vatten, zeide ons dat 'er naauwlijks eene week voorbijging, waarin niet hij of een van zijne amptgenooten geroepen wierden om eenen derzelve in hegtenis te neemen. In een van de voorbeelden, die tot onze kennis kwamen, was de amoklooper ſterk verongelijkt, door de trouwloosheid van vrouwen, en was dol van minnenijd, alvorens hij zig met opium dronken maakte; men vertelde ons dat de Indiaan, die *amok* loopt, altoos eerst tot wanhoop vervoerd is door de eene of andere belediging en dat hij zig altoos eerst wreekt op degeene, die hem verongelijkt hebben; men zeide ons ook dat, ſchoon deeze ongelukkige dan de ſtraat op loopen met een geweer in de hand, dol en ſchuimbekkende, zij egter nooit dooden, dan degeene, die hen tragten te vatten, of die, welke zij van zulk een voorneemen verdagt houden en dat al die hen voorbij laat, geen gevaar loopt. Zij zijn gemeenlijk ſlaaven, die ook indedaad meest voor beledigingen bloot ſtaan en minst in ſtaat zijn wettige vergoeding te erlangen: de vrije lieden worden egter ſomtijds ook tot die buitenſpoorigheid gedreven; een van degeene, die *amok* liep, terwijl wij te *Batavia* waren, was vrij en een welgeſteld man. Hij was jaloers van zijnen eigen broeder, en doodde hem eerst en vervolgens twee andere, die hem tragtede tegen te ſtaan: hij kwam egter niet uit

zijn

zijn huis, maar wilde zig in hetzelve verdedigen, ſchoon de opium hem zoo verre van zijne zinnen beroofd had, dat van drie musketten, welke hij op de geregtsdienaars wilde afſchieten, geen een geladen was of kruid op de pan had. Als de ſchout eenen van deeze amokloopers levendig vangt, krijgt hij eene aanzienlijke belooning, maar als hij hen doodt, krijgt hij niets boven zijne gewoone wedde; egter is hunne woede zoo wanhoopig, dat men genoodzaakt is van vier drie te dooden om hen meester te worden, ſchoon de dienaars werktuigen hebben als lange tangen of nijpers, om hen te grijpen zonder binnen het bereik van hun geweer te koomen. Die, welke levende gevangen worden, zijn gemeenlijk gekwetst, maar zij worden altoos levendig geradbraakt en als de heelmeeſter, die aangeſteld is om de wonden te ſchouwen, denkt dat dezelve waarſchijnlijk doodlijk zijn, wordt de ſtraf onmiddelijk aan hun uitgeoefend en gemeenlijk op de plaats zelve daar de eerſte moord begaan is.

Daar zijn onder dit volk veele ongerijmde gebruiken en gevoelens in zwang, die zij van hunne heidenſche voorouderen ontleend hebben: zij gelooven dat de duivel, dien zij *Satan* noemen, de oorzaak van alle ziekten en tegenſpoed is en om die reden offeren zij, als zij ziek of in het ongeluk zijn, vleesch, geld en andere dingen aan hem als eene zoen-offerhande. Als een hunner rust-

loos is en twee of drie nagten agter malkanderen droomt, besluit hij dat de Satan deezen weg ingeslagen heeft om hem zijne bevelen opteleggen en dat, als hij verzuimt dezelve te volbrengen, hij voorzeker ziek zal worden en sterven, schoon zij niet met genoegzaame duidlijkheid geopenbaard zijn om derzelver beduidenis zeeker te weeten; hij spant dan alle de kragten van zijnen geest in om zijne droomen te verklaaren en als hij dezelve, noch door die letterlijk, noch door die zinnebeeldig, of rechtstreeks, of tegenstrijdig optevatten, eene uitlegging kan geeven, die hem volkoomen voldoet, neemt hij zijne toevlugt tot de *Cawin* of priester, die hem in het uitleggen en ophelderen te hulp koomt, en de geheimzinnige openbaaringen van den nagt volkoomen verklaart. Gemeenlijk blijkt het dat de duivel eeten of geld moet hebben, dat hem altoos gegeeven wordt en dat, op eenen kleinen schotel van kokosnootenbladeren aan eenen tak van eenen boom aan de rivier opgehangen wordt, zoo dat het gevoelen van dit volk niet schijnt te zijn dat de duivel, in het zweeven over de aarde, „ door drooge plaatsen „ wandelt." De Heer BANKS vroeg eens of zij dagten dat de Satan het geld verteerde, of het eeten opat; omtrent het geld antwoordde men hem dat het eerder beschouwd wierd als eene boete voor eenen misdaadiger dan eene gift aan hem, die zulks geboden had en dat het dus, als het maar

door

door den droomer gegeeven wierd, niet verſcheelen konde in welke handen het kwame en zij onderſtelden dat het gemeenlijk de buit wierd van den eenen of anderen vreemdeling, welke langs dien weg kwam; maar wat het vleesch aanging, waren zij vast van gedagten dat, ſchoon de duivel de grove deelen niet at, hij egter, door 'er zijnen mond aan te brengen, alle de ſappen 'er uit zoog, zonder de ligging van hetzelve te veranderen, zoo dat het naderhand zoo ſmaakloos was als water.

Maar zij hebben nog een ander bijgeloovig gevoelen, dat nog onverklaarbaarer is. Zij gelooven dat de vrouwen, als zij van kinderen verlost worden, dikwijls tegelijk verlost worden van eenen jongen krokodil, als een tweeling van het kind: zij gelooven dat deeze ſchepzelen zeer zorgvuldig door de vroedvrouw ontvangen worden en onmiddelijk naar de rivier gebragt en in het water gezet worden. Het huisgezin, waarin men gelooft dat zoodanig eene geboorte voorgevallen is, brengt aanhoudend levensmiddelen in de rivier voor hunnen tweeſlagtigen nabeſtaande en vooral de tweeling, die, zoo lang hij leeft, op vaste tijden, naar de rivier gaat om deezen broederlijken plicht te vervullen; want men denkt algemeen dat hij, zoo hij dat verzuimde, met ziekte of den dood zoude bezogt worden. Wat een zoo buitenſpoorig en ongerijmd denkbeeld eerst hebbe

kunnen voortbrengen is niet gemaklijk te raaden; vooral maardien het geheel niet in verband ſchijnt te ſtaan met enige godsdienſtige geheimnis en hoe een feit, dat nooit gebeurd is, gezegd kan worden dagelijks te gebeuren door degeene, die niet door ſchijn kunnen bedroogen worden om het te gelooven en ook naar allen ſchijn geen belang bij het bedrog hebben, is een raadzel dat nog moeijelijker is om optelosſen. Niets egter kan zeekerer zijn dan dat zij deeze vreemde ongerijmdheid vast gelooven, want wij hadden daarvoor het overeenſtemmend getuigenis van alle Indiaanen, die 'er naar gevraagd wierden. Zij ſchijnt haare oorſprong genoomen te hebben in de eilanden *Celebes* en *Boutou*, daar veele inwooneren krokodillen in hunne familieën houden; maar wat daar van zij, het denkbeeld heeft zig over alle de Indiſche eilanden verſpreid, zelfs naar *Timor* en *Ceram* en westwaarts tot *Java* en *Sumatra*, daar egter, geloof ik, nooit jonge krokodillen gehouden worden.

Deeze krokodillen tweelingen worden *Sudaras* genaamd en ik zal een van de ontelbaare hiſtorietjens, die ons verteld wierden, tot bewijs van hun beſtaan, volgens het zeggen van eenen ooggetuige verhaalen.

Eene jonge ſlavin, die te *Bencoolen* onder de Engelſche geboren en opgevoed was, en een weinig Engelsch geleerd had, verhaalde den Heer

BANKS

BANKS dat haar vader haar, toen hij op ſterven lag, bekend gemaakt had dat hij een krokodil tot zijn *Sudara* had en haar ernſtig geboden had dat zij hem, als hij dood was, vleesch zoude geeven, haar zeggende waar ter plaatſe in de rivier zij hem vinden konde en met welken naam hij opgeroepen moest worden; dat zij, ingevolge van deeze onderrigtingen en bevelen van haaren vader, naar de rivier gegaan was en dat zij, op den oever ſtaande, uitgeroepen had *Radja Pouti*, (witte Koning) waarop een krokodil uit het water naar haar toe gekoomen was en het eeten, dat zij hem bragt, uit haare hand opgegeeten had. Toen men haar verzogt deezen oom, die in zulk eene zonderlinge gedaante zijne woonplaats in het water genoomen had, te beſchrijven, zeide zij dat hij niet gelijk andere krokodillen was, maar veel fraaier, dat zijn lijf geſpikkeld was en zijn neus rond, dat hij gouden ringen aan zijne pooten had en gouden oorringen in zijne ooren. De Heer BANKS hoorde deeze belachlijke leugenachtige vertelling met geduld tot het einde toe aan, en liet het meisjen gaan, zonder haar te herinneren dat een krokodil met ooren zoo vreemd een monſter was als een hond met eene geſpleten hoef. Enigen tijd daarna, vond een knegt, dien de Heer BANKS te *Batavia* gehuurd had en die de zoon van eenen Hollander bij eene Javaanſche vrouw was, goed zijnen

heer te zeggen dat hij ook zulk eenen krokodil gezien had, die ook door veele andere gezien was, bijzonderlijk Hollanders en Maleiers; dat hij nog zeer jong zijnde, gouden ringen aan zijne pooten had. Aan deeze vertellingjens kan men geen geloof slaan, zeide de Heer BANKS, want laatst zeide men mij dat een krokodil oorringen aan gehad had en gij weet dat dit niet waar kon zijn, want dat krokodillen geene ooren hebben. „ Ach, mijn Heer!" zeide de man, „ deeze „ *Sudara Oran* zijn niet als andere krokodillen; „ zij hebben vijf teenen aan elken voet, eene „ groote tong, die hun den mond vult, en ooren „ ook, alschoon zij, wel is waar, zeer klein „ zijn."

Hoe veel dit volk zelf geloofde van hetgeen het vertelde kan men niet weeten; want de ligtgeloovigheid van de onkunde en dwaasheid heeft geene grenzen. In het verhaal van het meisjen zijn egter enige omstandigheden, waarin zij zig niet bedriegen konde en dus moet zij zig aan opzetlijken leugen hebben schuldig gemaakt. Haar vader mag haar misschien in last gegeeven hebben eenen krokodil te voeden, omdat hij geloofde dat hij zijn *Sudara* ware; maar dat hij uit de rivier naar haar toe kwam, toen zij hem met den naam van witte Koning riep, en het eeten nam, dat zij mede gebragt had, moet een verdigtzel van haare uitvinding geweest zijn; want als dit

valsch

valsch ware, was het ook onmogelijk dat zij konde gelooven dat het waar ware. Het verhaal van het meisjen, zoo wel als dat van den man, is egter een bewijs dat zij beiden vast aan het beſtaan van krokodillen, die *Sudaras* van menſchen zijn, geloofden en men zal gemaklijk reden geeven van de verſiering van het meisjen, als wij ons herinneren dat het ernſtig verlangen, dat elk gevoelt om aan anderen te doen gelooven dat hij zelf gelooft eene ſterke verzoeking is om het door onwaarachtige bewijzen te bevestigen, en men heeft veelen perſoonen, anders van eerwaerdig karakter, door welker handen de leerſtellingen van het Christendom voor veele eeuwen gegaan zijn om tot ons te koomen, om hen liefdaadigst te beöordeelen, te verwijten dat zij verzeekerd hebben hetgeen zij wisten valsch te zijn, om andere te doen gelooven hetgeen zij voor waarachtig hielden, als de bron van alle de gekke fabeltjens, die van de Roomſche Heiligen verhaald worden, en van welke veele niet minder buitenſpoorig en ongerijmd zijn dan deeze vertelling van den witten Koning, en die alle de uitvinding van den eerſten verteller zijn.

De Bougineezen, Macasſaaren en Boetons zijn zoo vast overtuigd dat zij nabeſtaanden onder het krokodillen geſlacht in de rivieren van hun land hebben, dat zij op gezette tijden eene plegtigheid ter gedagtenis van dezelve vieren. Zij gaan veele

met

met malkanderen uit in eene boot, met grooten overvloed van levensmiddelen voorzien, en met alle ſoorten van muzijk, en roeijen heen en weder, op plaatſen daar de meeste krokodillen en alligators zijn, beurtelings zingende en ſchreiende, elk zijne nabeſtaanden roepende, tot een krokodil koomt, wanneer de muzijk onmiddelijk ophoudt en men eeten, betel en tobak in het water werpt. Door deeze beleefdheid aan het geheel geſlacht hoopen zij zig aan hunne nabeſtaanden onder hen aangenaam te maaken en dat zij zal aangenoomen worden in plaatſe van offerhanden, onmiddelijk aan hun gedaan, die zij niet in hun vermogen hebben te verrigten.

Op de Indiaanen volgen de Chineezen, die in deeze ſtad talrijk zijn, maar die zeer weinig eigendom bezitten; veele woonen binnen de muuren en doen winkels. Ik heb reeds gewag gemaakt van de fruit-verkoopers van *Paſſar Piſſang*; maar andere hebben eene rijke uitſtalling van Europiſche en Chineeſche goederen; doch verre het grootſte gedeelte woont buiten de muuren in een afzonderlijk kwartier *Campang China* genaamd. Veele hunner zijn timmerlieden, kabinetwerkers, ſmits, kledermaakers, muilenmaakers, katoen-verwers en borduurers, en zij rechtvaardigen den naam van nijver te zijn, welken men hun algemeen geeft; ſommige woonen door het land verſpreid, daar zij tuinen beteelen, rijst

en

en ſuiker zaaien en koeijen en buffels houden, welker melk zij dagelijks naar de ſtad brengen.

Daar is niets zindelijk of vuil, eerlijk of oneerlijk, als 'er maar niet te veel gevaar voor de galg bij is, dat de Chinees niet gereedlijk doen zal voor geld. Doch ſchoon zij zeer naarſtig werken en allen arbeid geduldig draagen, hebben zij egter niet zoo ras hun gereedſchap nedergelegd of zij beginnen te ſpeelen met de kaarten of dobbelſteenen, of enig ander ſpel van de menigte, die zij uitgevonden hebben en die in Europa geheel onbekend zijn: dit doen zij dan met zulk eenen ijver dat zij zig naauwlijks tijd gunnen om de noodzaaklijke ververſchingen van eeten of ſlaapen te genieten, zoo dat het zoo zeldzaam is eenen Chineesch ledig te zien als het is eenen Nederlander of Indiaan bezig te vinden.

In den omgang zijn zij altoos beleefd of liever onderdaanig en in kleeding zijn zij aanmerklijk net en zindelijk, tot welken rang zij ook mogen behooren. Ik zal niet onderneemen eene beſchrijving van hunne perſoonen of klederen te geeven, want de beſte ſoort van Chineesch papier, dat thans in Engeland gemeen is, vertoont eene volmaakte afbeelding van beiden, ſchoon misſchien enigzints naar *caricatuur* gelijkende.

In hun eeten zijn zij met weinig te vreden, ſchoon de weinige, die rijk zijn, zig veele lekkere ſchotelen laaten opdisſchen. Rijst met een wei-

weinig vleesch of visch is het voedzel van de armen en zij zijn 'er veel beter aan dan de Mahometaansche Indiaanen, welker godsdienst hen verbiedt van veele dingen te eeten, welke zij zeer gemaklijk zouden kunnen krijgen. De Chineezen daarentegens, onder geen bedwang zijnde, eeten, behalven spek, ook honden, katten, kikvorschen, hagedissen, veele soorten van slangen, en eene groote verscheidenheid van zee-dieren, welke de inwooners van dit land niet als voedzel beschouwen: zij eeten ook veele gewassen, welke een Europeaan niet zou willen aanraaken, tenzij hij van honger stierf.

De Chineezen hebben eene zonderlinge bijgeloovigheid met opzigt tot het begraaven van hunne dooden; want zij zullen om niets ter waereld den grond ten tweede maal openen daar eens een lijk begraaven is; waarom ook hunne kerkhoven in den omtrek van *Batavia* uit veele honderden akkers bestaan en de Nederlanders, die het verspillen van zoo veel grond niet dan met verdriet zien, zullen ook daartoe geen land verkoopen dan tot eenen allerbuitensporigsten prijs. De Chineezen weeten egter het geld te vinden en leveren nog een voorbeeld van de dwaasheid en zwakheid van de menschlijke natuur, met de achting voor de leevende tot op de dooden overtebrengen en datgeen tot een voorwerp van zorg en kosten te maaken dat 'er geen het minste voordeel van kan ge-

genieten. Onder den invloed van dit algemeen vooroordeel gebruiken zij eene ongemeene voorzorg om de lijken in hun geheel te bewaaren en derzelver overblijfzelen te behoeden van vermengd te worden met de aarde, die dezelve omringt; zij fluiten die in eene groote dikke houten kist, niet van planken gemaakt die aan malkanderen gefpijkerd zijn, maar uit eenen balk gehold als eene kano; deeze kist bedekt en in het graf nedergelaaten zijnde, wordt met een omkleedzel van hunne ciment, *Chinam* genaamd, omringd, tot de dikte van omtrent agt of tien duimen, die in korten tijd zoo hard als fteen wordt. De nabeftaanden van den overledenen verzellen de lijk-ftaatfie met een aanmerklijk aantal vrouwen, die gehuurd worden om te huilen: men zou met reden kunnen denken dat gehuurde droefheid-tekenen de leevende even min moesten vleijen dan den dooden van dienst wezen; maar daar zijn volkeren, die veel meer denken en veel verlichter zijn dan de Chineezen en bij welke men egter weet dat ook deeze gehuurde fchijn-droefheid, in zwang is. In *Batavia* eischt de wet dat elk begraaven worde volgens zijnen rang, waaraan men zig in geen geval onttrekt, zoo dat, als de overledene niet genoeg nagelaaten heeft om zijne fchulden te betaalen, een deurwaarder eene inventaris koomt maaken van de goederen, die hij bezat toen hij ftierf, en uit de opbrengst van dezelve wordt hij

naar

naar de voorgeſchreven wijze begraaven, terwijl het overſchot voor zijne ſchuldeisſchers is. Dus worden in veele gevallen de leevende aan de dooden opgeofferd en geld, waarmede men eenen ſchuldeisſcher zoude kunnen af betaalen, of eenen wees onderhouden, verſpild in iedele lijk-ſtaſieën of dingen, die in de aarde te rotten gelegd worden.

Eene andere talrijke klaſſe onder de inwooneren van dit land is die der ſlaaven; want de Nederlanders, Portugeezen en Indiaanen, welke ook hun rang of vermogen zijn, worden altijd door ſlaaven bedient: zij worden op *Sumatra*, *Malacca* en op bijna alle de Oosterſche eilanden gekogt. De inboorlingen van *Java*, van welke, gelijk ik reeds aangemerkt heb, zeer weinige in de nabuurſchap van *Batavia* woonen, zijn vrij van ſlavernij onder zeer geſtrenge lijfſtraffelijke wetten, die geloof ik, zelden overtreeden worden. De prijs van deeze ſlaaven is van honderd tot twee honderd guldens; maar meisjens, die *maagd* zijn, gelden ſomtijds tot duizend guldens toe. Het is een zeer lui volk; maar gelijk zij maar zeer weinig werk zullen doen, zijn zij ook te vreden met weinig eeten en beſtaan alleen van gekookte rijst, en een weinig van de gemeenſte viſch. Alzoo zij uit verſchillende landen zijn, verſchillen zij ook zeer veel van malkanderen, zoo in perſoon als hoedanigheden. De Afrikaanſche

ſche Negers, alhier *Papua* genaamd, zijn de ſlegtſte en kunnen gevolglijk ook voor den minſten prijs gekogt worden: zij zijn alle dieven en alle onverbeterlijk. Hierop volgen de Bougineezen en Macasſaaren, beiden van het eiland *Celebes*; deeze zijn ten uiterſten luí en, ſchoon zoo niet geneigd totdiefſtal als de Negers, egter wreed en wraakzugtig van aart, dat hen zeer gevaarlijk maakt; bijzonderlijk omdat zij, om hunne wraakzugt te voldoen, zig niet ontzien zullen hun leven optecofferen. De beste ſlaaven, en gevolglijk ook de duurſte, krijgt men van het eiland *Bali*, de fraaiſte vrouwen van *Nias*, een klein eiland op de kust van *Sumatra*; maar zij zijn van een zwak en teder geſtel en worden ras ſlagtoffers van de ongezonde lucht van *Batavia*. Behalven deeze zijn 'er Maleijers en ſlaaven van verſcheiden andere benaamingen, welker bijzondere onderſcheidene eigenſchappen ik mij niet meer kan te binnen brengen.

Deeze ſlaaven zijn geheel in de magt van hunne meesters met opzigt tot alle ſtraffen, die het leven niet beneemen; maar als een ſlaaf ſterft ingevolge van de ſtraf, ſchoon het blijken zoude dat men niet voorneemens geweest ware hem met den dood te ſtraffen, wordt de meester ſcherp tot verantwoording geroepen en hij wordt gemeenlijk ter dood veroordeeld. Om deeze reden ſtraft de

meester zelden den slaaf zelf, maar vervoegt zig bij eenen officier, een *Marineu* genaamd, van welke 'er in elk district een zijn verblijf heeft. Het werk van den *Marineu* is opstanden te dempen en misdadigers in hechtenis te neemen; maar meer bijzonder weggeloopen slaaven optevangen, en hen te straffen voor de misdaaden, waarmede de meester hen beschuldigt en die hij met behoorlijke bewijzen staaft: de straf wordt egter niet door den *Marineu* in persoon toegediend, maar door slaaven, die tot dat werk opgetrokken worden. De slaaven worden in het openbaar voor de deur van het huis van hunnen meester gestraft, maar de vrouwen binnen 's huis. De straf bestaat in geesel-slagen, welken getal geëvenredigd wordt aan de misdaad en zij worden gegeeven met roeden van rotting, die tot dat einde in dunne rijsjens gespleten zijn en die op elken slag bloed doen te voorschijn koomen. Eene gewoone straf kost den meester een rijksdaalen en eene sterke een ducaton. De meester is ook verplicht den slaaf drie dubbeltjens 's weeks te geeven als eene aanmoediging en om voortekoomen dat hij in te sterke verzoeking geraake om te stelen.

Omtrent de regeering van deeze plaats kan ik weinig zeggen. Wij merkten egter op dat 'er eene aanmerklijke ondergeschiktheid bij het volk was. Elk, die in staat is een huishouden te houden, heeft eenen zekeren bepaalden rang, dien hij

door

door de langduurigheid van zijnen dienst bij de Maatschappij verkregen heeft; de verschillende rangen, die aldus verkregen zijn, zijn onderscheiden door de versierzelen van de koetsen en de livereien van de koetsiers: sommige mogen niet anders dan in effen geschilderde koetsen rijden, andere mogen die op verschillende wijzen en min of meer geschilderd hebben en sommige mogen die verguilden. De koetsier is ook of geheel eenvoudig gekleed, of min of meer met leverei versierd.

Het opperhoofd der regeering alhier heeft den tijtel van *Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indie* en de Gouverneurs van alle de andere comptoiren zijn hem ondergeschikt en verplicht naar *Batavia* te koomen om rekening te doen. Als het blijkt dat zij ontrouw, of zelfs maar nalaatig geweest zijn, straft hij hen met uitstel en houdt hen naar zijn believen op, somtijds een jaar, somtijds twee en somtijds drie jaaren; want zij mogen de stad niet verlaaten voor hij hun hun afscheid geeve. Op den Gouverneur volgen de leden van den Raad, die den tijtel voeren van *Edele Heeren* (waarvan de Engelschen *Eidoleërs* maaken). Deeze Edele Heeren voeren zulk eenen staat, dat zij verwagten dat elk, die hen in rijdtuig ontmoet, zal opstaan, buigen, ter zijde van den weg rijden en stil staan tot zij voorbij gereden zijn: men eischt ook dezelfde hulde voor hunne vrouwen en zelfs voor hunne kinderen, en de inwooners be-

wijzen hun die gemeenlijk ook. Maar ſommige van onze Kapiteinen hebben gemeend dat een zoo ſlaafachtig bewijs van eerbied beneden de waerdigheid was, die zij in dienst van Zijne Brittanniſche Majeſteit bekleeden, en geweigerd daaraan te voldoen. Als zij egter in een gehuurd rijdtuig waren, kon niets den koetſier beletten den Hollandſchen Grooten ten hunnen kosten te vereeren dan de allerernſtigſte bedreiging van hem onmiddelijk te zullen doorſteeeken.

De juſtitie wordt hier bediend door een ligbaam van advocaaten, die onderſcheiden rangen hebben. Van hunne rechtspleegingen in zaaken van eigendom weet ik niets; maar hunne vonniſſen ſchijnen in lijfſtraflijke gevallen geſtreng te zijn omtrent de inboorlingen en zagt met opzigt tot hunnen eigen landaart, en wel in eenen misdaadigen graad. Eenen Christen wordt altoos gelegenheid gegeeven om te ontvlugten voor hij te recht geſteld wordt, welke ook zijne misdaad geweest zij, en als hij te recht geſteld en overtuigd wordt, wordt hij zelden met den dood geſtraft, terwijl de Indiaanen integendeel gehangen en geradbraakt en zelfs zonder genade levendig op paalen geſtooken worden.

De Maleijers en Chineezen hebben rechters van hunnen eigen landaart, onder de benaamingen van Kapiteinen en Luitenants, die in burgerlijke gevallen beſliſſen, en van welke men zig op

op het Nederlandsch hof van juſtitie kan beroepen.

De belastingen, welke door deeze volkeren aan de Maatſchappij betaald worden, zijn zeer aanmerklijk en die, welke van hun geligt wordt voor de vrijheid van hun hair te draagen, is geenzints eene van de minſte. Zij worden maandelijks betaald en, om de moeite en kosten te ſpaaren van dezelve optehaalen, wordt 'er, als 'er eene betaaling gedaan moet worden aan den nok van een huis midden in de ſtad eene vlag opgeheeſen en de Chineezen hebben ondervonden dat het hun belang is als dan zonder uitſtel met hun geld aldaar te koomen.

Het geld, dat alhier in omloop is, beſtaat in ducaaten, die zes guldens en twaalf ſtuivers waerdig zijn, in ducatonnen van tagtig ſtuivers, rijksdalers van zestig ſtuivers, Bataviaſche ropijen van dertig, ſchellingen van zes, dubbeltjens van twee en een halve ſtuiver en duiten van een vierde ſtuiver. De Spaanſche dalers waren, toen wij hier kwamen, op zestig ſtuivers en men zeide ons dat zij nooit laager waren dan negen en vijftig ſtuivers, zelfs in 's Compagnies magazijn. Voor Engelſche guinies konden wij nooit meer krijgen dan tien guldens en negen ſtuivers door malkanderen, want, ſchoon de Chineezen voor enige van de blinkendſte elf guldens gaven, wilden zij

niet meer dan negen guldens en zeven ſtuivers geeven voor die welke veel afgeſleten waren.

Het zal misſchien vreemdelingen van eenigen dienst zijn te weeten dat hier tweeërleie ſoorten van munt van dezelfde benaaming zijn, gerand en ongerand, en dat de gerande van de meeste waerde is. Een gerande ducaton is tagtig ſtuivers waerdig, terwijl eene ongerande niet meer dan twee en zeventig waerdig is. Alle rekeningen worden in rijksdalers en ſtuivers gehouden, die, ten minſten hier, ſlechts verſierde munt zijn, gelijk de ponden ſterlings in Engeland. De rijksdaler geldt agt en veertig ſtuivers.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Tocht van Batavia *naar de* Kaap de Goede Hoop. *Beschrijving van* Prinsen Eiland *en deszelfs bewooneren. Vergelijking van de taal van dat Eiland met de Maleitsche en Javaansche taalen.*

Op donderdag den zeven en twintigsten December, des morgens ten zes uuren, ligtedden wij het anker en liepen in zee. Na veel ophoudens door tegenwind, zeilden wij op den negen en twintigsten *Pulo Pare* te boven en hielden het naar het groot land toe; kort daarop bereikten wij een klein eiland onder het groot land liggende, halver weg tusschen *Batavia* en *Bantam*, *Menschen-Eeters Eiland* genaamd. Den volgenden dag zeilden wij eerst het eiland *Wapping* en toen *Pulo Babi* te boven. Op den een en dertigsten voeren wij over naar de *Sumatrasche* kust en 's morgens van den eersten January 1771 staken wij over naar de kust van *Java*.

Wij hielden onze koers zoo als de wind ons toeliet tot des agtermiddags ten drie uuren van den vijfden, toen wij onder de zuid-oostlijke zijde van *Prinsen Eiland* ankerden in agttien vademen water, om versch water en hout inteneemen

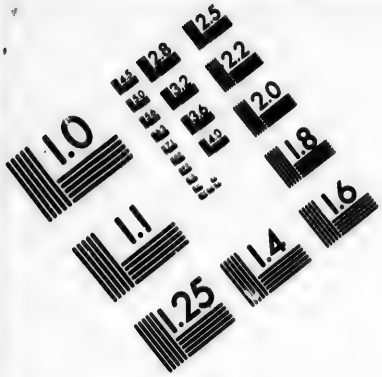

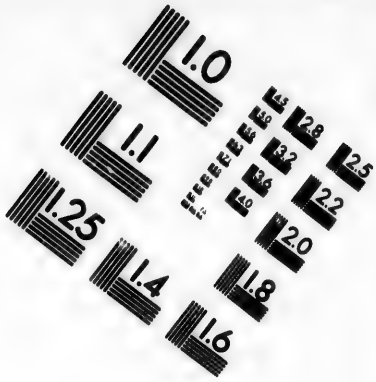

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

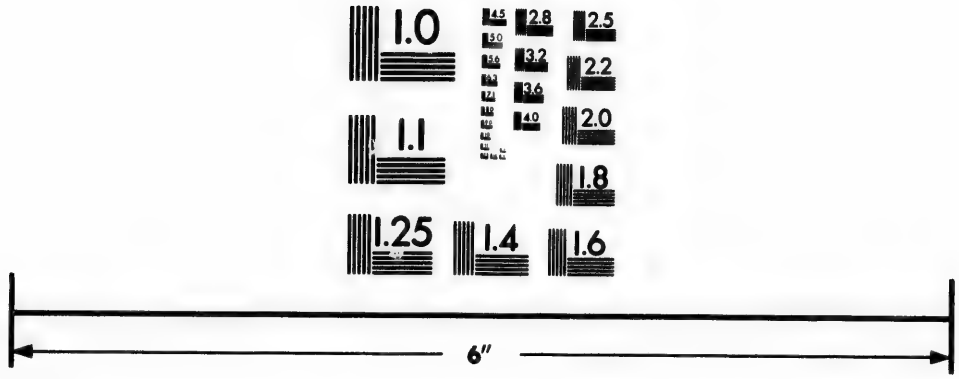

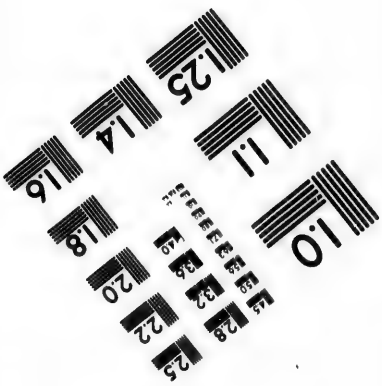

Photographic Sciences Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

en ververſchingen voor de zieken te koopen, van welke verſcheidene veel erger geworden waren ſedert wij *Batavia* verlieten. Zoo dra het ſchip wel bezorgd was, voer ik naar land, van den Heer BANKS en Doctor SOLANDER verzeld; enige Indiaanen kwamen ons op het ſtrand te gemoet, die ons terſtond naar eenen man bragten, welke, zeiden zij, hun Koning was. Na dat wij enige plichtpleegingen met Zijne Majeſteit gewisſeld hadden, begonnen wij van zaaken te ſpreeken; maar wij konden niet overeenkoomen omtrent den prijs van ſchildpad; dit benam ons egter den moed niet, alzoo wij niet twijfelden of wij zouden dezelve in den morgen zoo goedkoop koopen als wij wilden. Zoo dra wij vertrokken, ſcheidden de Indiaanen van malkanderen en wij gongen langs het ſtrand om eene water-plaats te zoeken. Dit gelukte ons beter; wij vonden water op eene zeer gemaklijke plaats en wij hadden reden om te denken dat het, zoo 'er enige zorgvuldigheid gebruikt wierd in het vullen van de vaten, goed zoude zijn. Zoo als wij vertrokken, verkogten ons enige Indiaanen, die met eene kano aan ſtrand bleeven, drie ſchildpadden; maar eischten eene belofte van ons dat wij het den Koning niet zeggen zouden.

Den volgenden morgen, terwijl eene bende volks bezig was de water-vaten te vullen, vernieuwden wij onze onderhandeling om ſchildpadden;

den: in het eerst lieten de Indiaanen langzaam van hunnen eisch vallen; maar omtrent den middag namen zij den prijs, dien wij booden, aan, zoo dat wij voor den nacht overvloed van schildpad hadden: de drie, die wij des avonds te vooren gekogt hadden, waren ondertusschen aan het scheepsvolk opgedischt, dat tot den voorigen dag niet eenmaal gezouten kost gehad had van den dag van onze aankomst te *Savu*, dat nu bijna vier maanden geleden was. In den avond gong de Heer BANKS een bezoek bij den Koning, in zijn paleis, in het midden van een rijst-veld, afleggen en, schoon Zijne Majesteit druk bezig was met zijn avondmaal klaar te maaken, ontvong hij egter den vreemdeling met zeer veel vriendlijkheid.

Den volgenden dag kwamen de inboorlingen af naar de handel-plaats met gevogelte, visch, aapen, kleine hartjens en enige groenten, maar geene schildpad, want zij zeiden dat wij die daags te vooren alle gekogt hadden. Den volgenden dag kwam 'er egter meer schildpad ter markt en daar wierden vervolgens dagelijks, zoo lang wij hier waren, enige gebragt, schoon alles te zaamen genoomen niet zoo veel bedroeg als hetgeen wij daags naar onze aankomst gekogt hadden.

De Heer BANKS van den knegt, dien hij te *Batavia* gehuurd had, vernoomen hebbende dat de Indiaanen van dit eiland eene stad hadden op de kust, op enigen afstand westwaarts, besloot

dezelve te gaan zien: met die inzigt vertrok hij den elfden in den morgen, verzeld van den tweeden Luitenant en, alzoo hij enige reden had om te denken dat zijn bezoek den inwooneren niet aangenaam zoude zijn, zeide hij het volk, dat hij ontmoetede, terwijl hij langs het ſtrand gong, dat hij planten zogt, hetgeen ook waar was. In omtrent twee uuren kwamen zij aan eene plaats, daar vier of vijf huizen ſtonden, en eenen ouden man ontmoetende, waagden zij het enige vraagen te doen omtrent de ſtad. Hij zeide dat die nog verre af lag; maar zij lieten zig van hunne onderneeming niet afſchrikken tot dat hij, ziende dat zij hunne reis vervolgden, zig bij hen voegde en mede gong. Hij tragtede verſcheiden reizen hen van den weg te helpen, maar te vergeefsch, en eindelijk kwamen zij in het gezigt van de huizen. Toen hielp hen de man goedſchiks voort en bragt hen in de ſtad. Haar naam is *Samadang*; zij beſtaat uit omtrent vier honderd huizen en is door eene rivier van brak water in twee deelen verdeeld, van welke het een de oude, en het ander de nieuwe ſtad genaamd wordt. Zoo dra zij de oude ſtad in traden, ontmoeteden zij verſcheiden Maanen, welke zij op de handel-plaats gezien hadden, en een van hun nam aan hen naar de nieuwe ſtad over te vaaren voor twee ſtuivers den man. Toen het accoord gemaakt was, kwamen 'er twee zeer kleine ſchuitjens voor den dag, waarin zij ſtapten; de

ſchuit-

ſchuitjens wierden naast elkanderen gelegd en aan malkaêr vast gemaakt, eene voorzorg, die volſtrekt noodzaaklijk was om te beletten dat zij niet omſloegen, en dus voeren zij behouden over, ſchoon niet zonder enige moeijelijkheid: toen zij in de nieuwe ſtad aan land ſtapten, ontvong het volk hen met groote vriendſchap en wees hun de huizen van hunnen Koning en van de voornaamſte, die in dit diſtrict zijn; weinige egter waren open, want het volk had te deezen tijd zijn verblijf in de rijst-velden gaan houden, om den oogst tegens de vogelen en aapen te beſchutten, door welke hij anderszins zou vernield geworden zijn. Toen hunne nieuwsgierigheid voldaan was, huurden zij eene groote zeil-ſchuit voor twee ropijen, die hen nog tijds genoeg aan het ſchip terug bragt om mede van een van de hartjens het middagmaal te houden, weegende ſlechts veertig ponden, dat den dag te vooren gekogt, en zeer goed en ſappig vleesch was.

Wij begaven ons in den avond naar land, om te zien hoe het volk, dat bezig was hout en water te haalen, vorderde en wierden onderrigt dat 'er eene bijl geſtoolen was. Alzoo het over het hoofd zien van deezen misſlag hen zoude hebben kunnen aanmoedigen om meer diergelijke te bedrijven, vervoegden wij ons aanſtonds bij den Koning, die, na enige woorden-wisſeling, beloofde dat de bijl des morgens zoude terug gegeeven

wor-

worden en die ook zijn woord hield; want zij wierd ons teruggebragt door eenen man, die voorgaf dat de dief, vreezende ontdekt te zullen worden, dezelve in ſtilte had gebragt en haar des nachts in zijn huis had gelaaten.

Wij kogten tuſschen twee en drie honderd ponden ſchildpad daags, behalven hoenderen en andere noodwendigheden, en in den avond van den dertienden, omtrent genoegzaamen voorraad van hout en water in genoomen hebbende, gong de Heer BANKS aan land om affcheid van Zijne Majeſteit te neemen, wien hij verſcheiden kleine geſchenken gedaan had, en bij zijn vertrek gaf hij hem twee boeken papier, welke hij goedgunſtiglijk aannam. Zij ſpraken veel te zaamen en Zijne Majeſteit vroeg waarom de Engelſchen dit eiland niet aandeeden, gelijk zij gewoon geweest waren te doen. De Heer BANKS antwoordde dat hij meende dat het was omdat zij gevonden hadden dat 'er gebrek aan ſchildpadden was; want dat men, vermits 'er niet genoeg waren om een enkel ſchip te voorzien, ook niet verwagten konde dat 'er veele zouden wezen. Om dit gebrek te vergoeden raadde hij Zijne Majeſteit koeijen, buffels en ſchaapen aantefokken, eene maatregel, welke hij niet zeer genegen ſcheen te volgen.

Den veertienden maakten wij ons zeilreê, hebbende eenen goeden voorraad van ververſchingen

aan boord, welke wij van de inboorlingen gekogt hadden, beſtaande uit ſchildpadden, hoenderen, visch, twee ſoorten van herten-bokjens, een zoo groot als een ſchaap, het ander niet grooter dan een konijn, met kokosnooten, platmanen, lemoenen en andere gewaſen. De herten-bokjens dienden egter ſlechts om aanſtonds gebruikt te worden, want zelden konden wij een derzelve meer dan vier en twintig uuren na dat het aan boord gekoomen was in het leven houden. Wij betaalden meest met Spaanſche daalers, alzoo de inboorlingen al wat wij hun anders geeven konden weinig ſcheenen te waardeeren, zoo dat ons volk, dat een algemeen verlof had om handel te drijven, zig van hunne oude hemden en andere dingen ontdeed, die zij genoodzaakt waren tot hun groot nadeel voor geld te geeven. Den vijftienden in den morgen ligteden wij het anker met een labber koeltjen uit het N. O. en ſtaken in zee. De punt van *Java*, van welke ik mijn vertrek rekende, ligt op 6° 49′ Zuider Breedte en op 253° 12′ Wester Lengte.

Prinſen Eiland, daar wij omtrent tien dagen ten anker lagen, is in het Maleitsch, *Pulo Selan* genaamd; de inwooners noemen het *Pulo Paneitan*. Het is een klein eiland, in den weſtlijken mond van de Straat *Sunda* liggende. Het is boschrijk en daar is ſlechts een zeer klein gedeelte van hetzelve opgeruimd: daar zijn geene aanmerklijke ber-

bergen op; de Engelſchen noemen egter de kleine hoogte, die regt over de landing-plaats ligt, de piek. Voorheen wierd het veel bezogt door de Indiſche ſchepen van verſcheiden natiën, maar bijzonderlijk door de Engelſche; die het in de laatſte tijden niet meer aangedaan hebben, omdat het water ſlegt is, en die, of aan *Noord-Eiland*, een klein eiland dat op de kust van *Sumatra* ligt, buiten den oostlijken mond van de Straat, of aan de *Nieuwe Baai*, die ſlechts weinige mijlen van *Prinſen Eiland* ligt, aanleggen; doch op beiden deeze plaatſen is geene aanmerklijke hoeveelheid van andere ververſchingen te krijgen. *Prinſen Eiland* is, over het geheel, zeekerlijk boven een van beiden te kiezen en, ſchoon het water brakachtig is, als het beneden aan de beek geſchept wordt, nil iet egter hooger op zeer goed bevonden worden.

Het eerſte en tweede en misſchien ook nog het derde ſchip, dat in het jaargetijde koomt, kan vrij wel van ſchildpad voorzien worden; maar die naderhand koomen moeten zig met kleine vergenoegen. Die, welke wij kogten, waren van de groene ſoort en kostten ons, door malkanderen gerekend, omtrent eene halve of drie vierden ſtuiver het pond. Wij vonden dezelve tot ons groot verdriet noch vet, noch ſmaaklijk, dat wij daaraan toeſchreeven dat zij lang in bakken met brak water gehouden waren zonder voedzel. De hoen-

de-

deren zijn groot en wij kogten een dozijn van dezelve voor eene Spaansche daler, dat omtrent vijf stuivers voor het stuk is; de kleine hersen-hokjens kosteden ons twee stuivers het stuk en de grootere, van welke 'er slechts twee aangebragt wierden, eene ropij. Daar zijn hier veele soorten van visch te krijgen, welke de inboorlingen uit de hand verkoopen en wij vonden dezelve vrij goed koop. Kokosnooten kogten wij het honderd voor een rijksdaler, als zij uitgezogt waren, en als zij door malkanderen genoomen wierden, hadden wij 'er honderd en dertig voor dien prijs. Plamanen vonden wij 'er in grooten overvloed; wij kogten ook enige ananassen, water-meloenen, jacca's, en pompoenen, behalven rijst, meest berg-rijst, die op droog land groeit, yams en verscheiden andere gewassen, voor zeer redenlijke prijsen.

De inwooners zijn Javanen, en hun *Raja* is den Sultan van *Bantam* onderworpen. Hunne gewoonten zijn omtrent dezelfde als die der Indianen omtrent *Batavia* woonende; maar zij scheenen jaloerser van hunne vrouwen te zijn; want wij zagen nooit eene geduurende alien den tijd dat wij daar waren, uitgezonderd eene bij geval in de bosschen, terwijl zij weg liep om zig te verstecken. Zij belijden den Mahomeaansschen godsdienst, maar ik geloof niet dat 'er eene moské op geheel het eiland is: wij waren bij hen geduu-

duurende de vasten, die de Turken *Ramadan* noemen, welke zij zeer geſtreng ſcheenen te houden, want geen hunner wilde een ſtuk eeten proeven, noch zelfs zijn betel kauwen tot de zon onder was.

Hun voedzel is ten naaſten bij hetzelfde als dat van de Bataviaſche Indianen, uitgezonderd dat zij 'er de noot van den Sagoeboom, *Cycas circinalis*, bijvoegen, van welke enige van ons volk op de kust van *Nieuw Holland* misliſt, en enige van onze varkens vergeeven wierden.

Toen wij zagen dat deeze nooten een gedeelte van hun voedzel uitmaakten, vroegen wij door welke middelen zij dezelve van haare vergiftige hoedanigheid beroofden, en zij zeiden ons dat zij die eerst in dunne ſchijfjens ſneeden, dan in de zon droogden en dan drie maanden in zoet water lieten weeken, waarna zij het water 'er uit perſten en dezelve ten tweede maal in de zon droogden; maar wij vernamen dat zij met dat al alleen in tijden van ſchaarſchheid gegeeten worden, wanneer zij die onder hunne rijst mengen, om die verder te doen ſtrekken.

De huizen van hunne ſtad zijn op paalen gebouwd, vier of vijf voeten boven den grond: hierop wordt eene vloer van bamboezen gelegd, die op enigen afſtand van elkanderen geplaatst zijn, zoo dat de lucht van beneden eenen vrijen doortocht heeft: de muuren zijn ook van bamboes, die

die horde-wijze met kleine ſtokjens doorvlogten zijn, welke loodregt op de balken, waaruit het geraamte van het gebouw beſtaat, zijn vastgehecht: zij hebben een ſchuinsch afloopend dak, dat zoo wel gedekt is met palm-bladeren, dat 'er noch de zon, noch de regen door kan. De grond, op welken dit gebouw ſtaat, is een langwerpig vierkant. In het midden van de eene zijde is de deur en in het midden tuſſchen deeze en het eind van het huis naar de ſlinkerhand een venſter; van elk eind loopt een middenſchot, dat, als het doorliep, den gantſchen vloer overlangs in twee gelijke deelen zou deelen, maar zij loopen niet door tot dat zij tegens malkanderen koomen, zoo dat 'er regt over de deur eene opening blijft; elk eind van het huis is dan, ter regter- en ter ſlinker zijde van de deur, in twee kamers verdeeld, gelijk de ſtallen in vakken zijn afgeſchoten, die alle naar den gang die van de deur naar den muur loopt aan de overzijde open zijn: in die naast bij de deur aan de ſlinkerhand ſlaapen de kinderen; die daar regt over aan de regterhand is voor vreemdelingen beſtemd; de heer van het huis en zijne vrouw ſlaapen in de binnenſte kamer aan de ſlinkerhand en die daar regt over is de keuken. Daar is geen onderſcheid tuſſchen de huizen van de armen en de rijken dan in grootte, uitgezonderd dat het koninglijk paleis en het huis van een' man, die *Gundang* heet, in rijkdom en invloed den naaſten

aan den Koning, in plaats van met bamboezen en ſtokjens gevlogten met planken beſchooten is.

Alzoo het volk genoodzaakt is op zekere tijden van het jaar de ſtad te verlaaten en in de rijst-velden hun verblijf te gaan houden, om hunnen oogst tegens de vogelen en aapen te beſchutten, hebben zij aldaar ook huizen tot hun gemak. Zij zijn even eens gebouwd als de huizen in de ſtad, behalven dat zij kleiner zijn en, in plaats van vier, agt of tien voeten boven den grond zijn verheven.

De geaartheid van het volk is, voor zoo verre als wij zulks ontdekken konden, goed. Zij handelden zeer eerlijk met ons, behalven dat zij, gelijk alle andere Indiaanen en de venters met viſch in Londen, ſomtijds twee en ſomtijds drie maalen zoo veel voor hunne waaren eischten als zij hebben wilden. Naardien hetgeen zij ter markt bragten aan een aanmerklijk getal van de inboorlingen in verſchillende evenredigheden toebehoorde, en het dus moeijelijk zoude geweest zijn het in afzonderlijke koopjens te koopen, vonden zij een zeer gemaklijk middel, waarmede elk te vreden was: zij legden alles dat van eene ſoort te koop was, als plataanen of kokos-nooten, bijeen en als wij voor den hoop koop gemaakt hadden, verdeelden zij het geld, dat 'er voor betaald wierd, onder degeene, welken het toebehoorde, naar evenredigheid van hetgeen zij aangebragt hadden.

Som-

Somtijds wisselden zij wel ons geld en gaven ons twee honderd en veertig duiten voor eene Spaansche daler en zes en negentig voor eene Bengaalsche ropij.

Zij spreeken alle de Maleitsche taal, schoon zij eene eigen taal hebben, die en van het Maleitsch en van het Javaansch verschilt. Hunne eigen taal noemen zij *Catta Gunung*, de *berg-taal*, en zij zeggen dat dezelve op de bergen van *Java* gesprooken wordt, van waar hun stam oorspronglijk verhuisd is, eerst naar de *Nieuwe Baai* en vervolgens naar de plaats, daar zij zig nu bevinden, zijnde van de eerste plaats verdreven door tijgers, welke zij 'er te talrijk vonden om hen uitteroeijen. Ik heb reeds aangemerkt dat 'er door de inboorlingen van *Java*, in verschillende streeken van het eiland, verschillende taalen gesprooken worden; maar als ik zeg dat de taal van dit volk verschillende is van het Javaansch, meen ik dat zij verschillende is van de taal, die te *Samarang* gesprooken wordt, eene plaats, die slechts eene dag-reize van de residentie-plaats van den Keizer van *Java* ligt. De volgende is eene woordenlijst van de woorden, die in de taalen van *Prinsen Eiland*, *Java* en *Malacca* overeenkomst met elkanderen hebben.

	Prinſen Eiland.	Javaansch.	Maleitsch.
een Man.	*Jalma.*	*Oong Lanang.*	*Orau Lacki Lacki.*
eene Vrouw.	*Bacang.*	*Oong Wadong.*	*Parampuan.*
een Kind.	*Oroculatacke.*	*Lari.*	*Anack.*
het Hoofd.	*Holo.*	*Undaſſ.*	*Capalla.*
de Neus.	*Erung.*	*Erung.*	*Edung.*
de Oogen.	*Mata.*	*Moto.*	*Mata.*
de Ooren.	*Chole.*	*Cuping.*	*Cuping.*
de Tanden.	*Cutock.*	*Untu.*	*Ghigi.*
de Buik.	*Beatung.*	*Wuttong.*	*Prot.*
het Agterſte.	*Serit.*	*Celit.*	*Pantat.*
de Dije.	*Pimping.*	*Poopoo.*	*Paha.*
de Knie.	*Hullootoor.*	*Duncul.*	*Lontour.*
het Been.	*Metis.*	*Sickil.*	*Kouki.*
een Nagel.	*Cuca.*	*Cucu.*	*Cuca.*
eene Hand.	*Langan.*	*Tangan.*	*Tangan.*
een Vinger.	*Ramo Langan.*	*Jari.*	*Jaring.*

In dit ſtaaltjen van de taalen van plaatſen, die zoo nabij elkanderen liggen, zijn de naamen van de verſchillende deelen des lighaams uitgekozen, omdat men die gemaklijk te weeten kan koomen van volk, welks taal geheel onbekend is en omdat het waarſchijnlijk is dat deeze eerder de oorſprongelijke ſtam-woorden van de taal zullen zijn dan andere, als beduidende de voorwerpen, welken zij eerst naamen zullen gegeeven hebben. Het is zeer opmerklijk dat het Maleitsch, het Javaansch en de taal van *Prinſen Eiland* woorden hebben, die, zoo niet naauwkeuriglijk dezelfde met de woorden die hetzelfde betekenen in de taal van de ei-

eilanden in de Zuid-zee, baarblijklijk van denzelfden ſtam ontleend zijn, gelijk uit de volgende tafel zal blijken.

	Zuid-zee.	Maleitsch.	Javaansch.	Pr. Eiland.
een Oog.	*Matta.*	*Mata.*	*Moto.*	*Mata.*
Eeten.	*Maa.*	*Macan.*	*Mangan.*	
Drinken.	*Einu.*	*Menum.*	*Gnumbe.*	
Dooden.	*Matte.*	*Matte.*	*Matte.*	
eene Luis.	*Outou.*	*Coutou.*		
Regenen.	*Euwa.*	*Udian.*	*Udan.*	
Bamboes.	*Owhe.*			*Awe.*
eene Borst.	*Eu.*	*Soufou.*	*Soufou.*	
een Vogel.	*Mannu.*		*Manuu.*	*Manuuck.*
een Viseh.	*Eyca.*	*Ican.*	*Iwa.*	
de Voet.	*Tapao.*		*Tapaan.*	
een Kreeft.	*Tooura.*	*Udang.*	*Urang.*	
Yams.	*Eufwhe.*	*Ubi.*	*Urve.*	
Begraaven.	*Etannou.*	*Tannam.*	*Tandour.*	
een Moskiet.	*Enammou.*	*Gnammuck.*		
Krabben.	*Hearu.*	*Garru.*	*Garu.*	
Coccos-wortelen.	*Taro.*	*Tallas.*	*Talas.*	
Binnens-lands.	*Uta.*	*Utan.*		

Deeze gelijkheid is bijzonderlijk opmerkenswaerdig in de woorden, die getallen uitdrukken, dat in den eerſten opſlag geen gering bewijs ſchijnt te zijn dat ten minſten de weetenſchap van deeze verſchillende volkeren eenen gemeenen ſtam heeft. Maar de naamen van de getallen op het eiland *Madagaskar* zijn, in ſommige voorbeelden,

aan alle deeze gelijk, dat nog moeijelijker optelosſen is. Dat de naamen der getallen in het bijzonder enigermaate aan alle deeze landen gemeen zijn zal uit de volgende vergelijkende tafel blijken, welke de Heer BANKS opmaakte met hulp van eenen Neger-ſlaaf, van *Madagaskar* geboortig, die aan boord van een Engelsch ſchip te *Batavia* was en die hem wierd toegezonden om zijne nieuwsgierigheid in dit opzigt te kunnen voldoen.

	Zuid-zee.	Maleitsch.	Javaansch.	Pr. Eiland.	Madag.
Een.	*Tahte.*	*Satou.*	*Sigi.*	*Hegie.*	*Iſſe.*
Twee.	*Rua.*	*Dua.*	*Lorou.*	*Dua.*	*Rua.*
Drie.	*Torou.*	*Tiga.*	*Tullu.*	*Tollu.*	*Telloo.*
Vier.	*Haa.*	*Ampat.*	*Pappat.*	*Opat.*	*Effats.*
Vijf.	*Reina.*	*Lima.*	*Limo.*	*Limah.*	*Limi.*
Zes.	*Wheney.*	*Annam.*	*Nunnam.*	*Gunnap.*	*Ene.*
Zeven.	*Hetu.*	*Tudju.*	*Petu.*	*Tudju.*	*Titou.*
Agt.	*Waru.*	*Delapan.*	*Wolo.*	*Delapan.*	*Walon.*
Negen.	*Iva.*	*Sembilan.*	*Songa.*	*Salapan.*	*Sivi.*
Tien.	*Ahouroa.*	*Sapoulou.*	*Sapoulou.*	*Sapoulou.*	*Touru.*

In de Madagaskarſche taal zijn nog andere woorden, die gelijk zijn aan woorden van dezelfde betekenis in het Maleitsch. De neus word in het Maleitsch *Erung* genaamd, op Madagaskar *Ourou*; *Lida*, de tong, is *Lala*; *Tangan*, de hand, is *Tang*; en *Tanna*, de grond, is *Taan*.

Uit de gelijkheid tusſchen de taalen van de Oost-

Oost-Indieën en de Eilanden in de Zuid-zee kan men gisſingen vormen met opzigt tot het bevolken van deeze landen, welke niet gemaklijk op *Madagaskar* kunnen toegepast worden. De inwooners van *Java* en *Madagaskar* ſchijnen een verſchillend geſlacht te zijn; de Javaan is olijfkleurig van vel en heeft lang hair; de inboorling van *Madagaskar* is zwart en zijn hoofd is niet met hair maar met wol bedekt en egter is dit geen zoo ſterk bewijs tegens de ſtelling dat zij van eene zelfde afkomst zijn als het in het eerst wel ſchijnt. Het ſchijnt niet minder moeijelijk reden te geeven van het perſoonlijk verſchil tusſchen eenen inboorling van Engeland en Frankrijk als eene uitwerking van enkel plaatslijke ligging dan van het verſchil tusſchen de inboorlingen van *Java* en *Madagaskar* en egter heeft men nimmer geſteld dat Engeland en Frankrijk niet uit gemeene voorouderen zijn bevolkt geworden. Als twee inboorlingen van Engeland in hun eigen land trouwen en naderhand naar onze volkplantingen in de West-Indieën verhuizen, zullen de kinderen, die daar ontvangen en geboren worden, de kleur en wezenstrekken hebben, welke de Creoolen onderſcheiden; als zij weder terug koomen, zullen de kinderen, die daarna ontvangen en geboren worden, geene zulke kenſchetſende trekken hebben. Zoo men zegt dat de geest van de moeder, indrukzelen van verſchillende uitwendige

voorwerpen ontvangende, het kind, geduurende haare zwangerheid daar mede overeenſtemmende trekken en kleur mededeelt, zal niet even zoo moeijelijk zijn de uitwerking van deeze oorzaak afteleiden, op zuivere natuurkundige gronden als van de andere; want men kan niet beter aantoonen hoe een enkel denkbeeld, in de verbeelding van de moeder opgevat, de lighaamlijke gedaante van haar kind konne veranderen dan hoe deszelfs gedaante veranderd konne worden enkel door plaatslijke ligging. Wij weeten dat menſchen, binnen den kleinen kring van Groot-Brittannie en Ierland, die ſlechts op den afſtand van twee of drie honderd Engelſche mijlen van elkanderen geboren zijn, onderſcheiden kunnen worden aan hun Schotsch gezigt, Welsch gezigt, of Iersch gezigt; mogen wij dan niet met reden onderſtellen dat 'er in de natuur hoedanigheden gevonden worden, die kragtige werk-oorzaaken zijn en die egter niet te onderkennen zijn door een van de vijf wijzen van gewaar te worden, die wij de zinnen noemen? Een doof man, die de ſnaar van een klavecimbaal ziet trillen, als 'er een overeenſtemmende toon door het blaazen in eene fluit op eenen afſtand van dezelve wordt voortgebragt, zal eene uitwerking zien, van welke hij niet beter kan begrijpen dat de oorzaak in het blaazen van lucht in de fluit is dan wij de oorzaak kunnen begrijpen waarom het perſoonlijk verſchil van de onderſchei-

ſcheiden bewooneren van den aardbol enkel in de plaatſen daar zij zig bevinden gelegen is; en hij kan zig niet beter een denkbeeld vormen van de oorzaak zelve in het een geval dan wij in het ander: hetgeen hem dan gebeurt, omdat hij maar vier zinnen heeft in plaats van vijf, kan, met opzigt tot veele verſchijnzelen der natuur, ons gebeuren, omdat wij maar vijf zinnen hebben in plaats van zes of meerdere.

Misſchien is egter ook de geleerdheid van oud Egypte langs twee wegen voortgegaan, een door Africa en een door Aſia, terwijl zij dezelfde woorden langs elken weg verbreid heeft, bijzonderlijk de woorden, die getallen betekenen, die dus gedeelten geworden zijn van eene taal van volkeren, die nooit gemeenſchap met elkanderen gehad hebben.

Wij ſpoedden ons nu zoo veel wij konden naar de *Kaap de Goede Hoop*, maar de zaaden van ziekten, welke wij te *Batavia* opgedaan hadden, begonnen zig met de dreigendſte verſchijnzelen te vertoonen in buikloopen en ſleepende koortſen. Vreezende dat het water, dat wij op *Prinſen Eiland* ingenoomen hadden, enig deel aan onze ziekten mogt gehad hebben, zuiverden wij het met kalk, en wij waschten alle de deelen van het ſchip met azijn, als een middel tegens de beſmetting. De Heer BANKS was ook onder de zieken en hij was enigen tijd zeer gevaarlijk. Wij wa-

waren zeer dra in eenen allerbedroefdſten toeſtand; het ſchip was niet beter dan een hospitaal, daar degeene, die op de been waren, te weinig in getal waren om de zieken op te paſſen, die niet uit hunne hangmatten konden koomen en wij hadden bijna elken avond een lijk in zee te werpen. In den loop van omtrent zes weeken begroeven wij den Heer SPORING, die onder het gevolg van den Heer BANKS was, den Heer PARKINSON, zijnen ſchilder van Natuurlijke Hiſtorie, den Heer GREEN den Sterrenkundige, den bootsmansmaat, den timmerman en timmermans-maat, den Heer MONKHOUSE, den adelborst, die het lek geſtopt had toen het ſchip op de kust van *Nieuw Holland* geſtrand was, onzen ouden vrolijken zeilen-maaker en zijnen maat, den ſchips-kok, den korporaal van de zee-ſoldaaten, twee van het volk van den timmerman, eenen adelborst en negen matroozen, in het geheel drie en twintig perſoonen, behalven de zeven, die wij te *Batavia* begraaven hadden.

✣ ✣ ✣
✣ ✣
✣

VEER-

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Aankomst aan de Kaap de Goede Hoop. *Aanmerkingen over de koers van de punt van* Java *tot aan die plaats. Beschrijving van de* Kaap *en van* St. Helena. *Terugkomst van het schip in* Engeland.

Op vrijdag den vijftienden Maart, des morgens omtrent tien uuren, lieten wij ons anker voor de *Kaap de Goede Hoop* vallen in zeven vademen water met eenen modderigen grond. De westlijke punt van de baai, de *Leeuwen-Staert* genoemd, lag W. N. W. en het kasteel Z. W. van ons op den afstand van omtrent anderhalve Engelsche mijl. Ik gong onmiddelijk mijne opwagting maaken bij den Gouverneur, die mij zeide dat ik alles konde krijgen wat het land opleverde. Mijne eerste zorg was eene geschikte plaats aan land uittekiezen voor de zieken, die niet weinige waren; ik vond weldra een huis, daar wij overeenkwamen dat zij huisvesting en kost zouden hebben voor twee en twintig stuivers de man daags.

Onze tocht van de punt van *Java* naar deeze plaats gaf ons zeer weinig gelegenheid om aanmerkingen te maaken, welke toekoomende zee-

vaa-

vaareren van nut kunnen zijn; de weinige egter die ons voorkwamen zal ik aantekenen. Wij hadden de punt van *Java* verlaaten elf dagen voor wij den algemeenen zuid-oostlijken pasſaat-wind kreegen, geduurende welken tijd wij niet meer dan drie graaden zuidwaarts vorderden en drie graaden westwaarts, hebbende veranderlijke ligte koeltjens, met ſtilten tusſchen beiden, en met zeer heet weder en eene ongezonde lucht, dat waarſchijnlijk veroorzaakt wierd door de dikke dampen, welke de oostlijke pasſaat-wind en de wester mouſon op deeze breedten aanbrengen, en welke beiden in deeze zeeën waaien op den tijd van het jaar, toen wij ons aldaar bevonden. De oosten-wind heerscht tot op 10° of 12° Zuider Breedte en de westen-wind tot 6° of 8° Zuider Breedte; in de ruimte tusſchen beiden zijn de winden veranderlijk en de lucht, geloof ik, altoos ongezond: dit verergerde zeekerlijk de ziekten, waarmede wij van *Batavia* vertrokken waren, en voornamelijk den buikloop, die niet in het minst verminderde door de geneesmiddelen, zoo dat elk, die 'er van overvallen wierd, zig als een dood man beſchouwde; maar naauwlijks waren wij in den pasſaat-wind gekoomen, of wij begonnen deszelfs heilzaame uitwerkingen te gevoelen: wij zetteden nog wel verſcheiden van ons volk over boord, maar het waren dezulke, die in eenen zoo zieken en zwakken ſtaat aan boord wa-

waren gebragt, dat het naauwlijks mogelijk was dat zij herſtelden. Wij vermoedden in het eerſt dat ons deeze vreeslijke ziekte aangekoomen was door het water, dat wij aan *Prinſen Eiland* aan boord genoomen hadden, of zelfs door de ſchildpadden, die wij aldaar gekogt hadden; maar daar is geene de minſte reden om te gelooven dat deeze giſſing gegrond was, want alle de ſchepen, die in hetzelfde jaargetijde van *Batavia* kwamen, leeden even veel, en ſommige zelfs nog meer, ſchoon geene derzelve onder weg *Prinſen Eiland* aangedaan hadden.

Enige dagen na dat wij *Java* verlaaten hadden, zagen wij enige nachten agter een gekken rondom het ſchip en, alzoo het bekend is dat deeze vogelen altoos des nachts aan land gaan roeſten, hielden wij dit voor een bewijs dat niet ver van ons een eiland moest liggen; misſchien zal het het eiland *Selam* geweest zijn, dat, op verſchillende kaarten, verſchillend geplaatst wordt in naam en ligging.

De afwijking van de kompas-naald is op de hoogte van de west-kust van *Java* omtrent 3° W. en zoo bleef zij zonder enige merklijke verandering, in de gewoone koers van de ſchepen, tot op de Wester Lengte van 288° en de Zuider Breedte van 22°, waarna zij langzaamerhand toenam, zoo dat op de Lengte van 295° en op de Breedte van 23° de afwijking 10° 20′ W. was;

op

op zeven graaden meerdere Lengte en een graad meerdere Breedte nam zij twee graaden toe; in dezelfde ruimte, verder naar het westen, nam zij vijf graaden toe: op de Breedte van 28° en op de Lengte van 314° was zij 24° 20′; op de Breedte van 29° en op de Lengte van 317° was zij 26° 10′ en toen bleef zij dus de lengte van omtrent tien graaden meer naar het westen; maar op de Breedte van 34° en op de Lengte van 333° namen wij dezelve tweemaal waar 28°½ W. te zijn en deeze was de grootste afwijking; want op de Breedte van 35°½ en op de Lengte van 337° was zij 24° en bleef trapswijze afneemen; zoo dat zij op de hoogte van Kaap *Anguillas* 22° 30′ en in de *Tafel-Baai* 20° 30′ W. was.

Wat de ſtroomen belangt; zij ſcheenen in het geheel niet aanmerklijk te zijn tot dat wij digt aan den meridiaan van *Madagaskar* kwamen; want na dat wij 52° Lengte van de punt van *Java* verwijderd waren, vonden wij bij waarneeming dat wij ons ſlechts twee graaden in de lengte misrekend hadden en dit had eveneens plaats toen wij ſlechts 19° van dezelve af waren. Deeze misrekening kan gedeeltelijk toeteſchrijven zijn aan eenen ſtroom, die naar het westen loopt, gedeeltelijk daaraan dat wij niet genoeg gerekend hadden op het voortſtuuwen van de zee, voor welke wij liepen en misſchien aan eene misrekening in de aangenoomen lengte van de punt van *Java*.

Bij

Bij aldien die lengte verkeerd is, moet de dwaaling toegeſchreven worden aan de onvolmaaktheid van de kaarten, van welke ik gebruik maakte in het overbrengen van de Lengte van *Batavia* naar die plaats, want daar kan geen twijfel zijn of de Lengte van *Batavia* zal wel regt bepaald zijn. Na wij de Lengte van 307° voorbij waren, begonnen de uitwerkingen van de westlijke ſtroomen aanmerklijk te worden; want in drie dagen was onze misrekening in de Lengte 1° 5′: de ſnelheid van den ſtroom bleef aanwaſſen naar maate wij westwaarts vorderden, zoo verre dat wij, vijf dagen agter elkanderen na dat wij het eiland in het gezigt gekregen hadden, niet minder dan twintig mijlen daags naar het Z. W. of Z. W. ten W. gedreven wierden en dit bleef aanhouden tot dat wij binnen zestig of zeventig mijlen van de *Kaap* waren, daar de ſtroom dan deezen en dan geenen weg liep, ſchoon meest westwaarts trekkende.

Na dat de Gekken ons verlaaten hadden, zagen wij geene vogelen meer tot wij omtrent op de hoogte van *Madagaskar* kwamen, daar wij, op de Zuider Breedte van 27°½ een Albatros zagen en na dien tijd zagen wij dagelijks veele met verſcheiden andere ſoorten van vogelen, bijzonderlijk eenen, omtrent zoo groot als een eend, van eene zeer donker bruine kleur met eenen geelachtigen bek. Deeze vogelen wierden meerder in getal naar maate wij het land naderden en zoo dra wij

grond

grond peilden, zagen wij kok-meeuwen, welke wij bleeven zien zoo lang wij op de bank waren, die zig van de hoogte van *Anguillas* tot den afſtand van veertig mijlen uitſtrekt en oostwaarts langs de kust loopt, van Kaap *Fals*, volgens enige kaarten, honderd en zestig mijlen. De waare uitgeſtrektheid van deeze bank is niet naauwkeurig bekend; zij is egter nuttig voor ſchepen als eene waarſchuuwing wanneer zij naar de kust moeten houden, om land te ontdekken.

Terwijl wij hier lagen, zeilde het Oost-Indisch ſchip de *Houghton* naar Engeland af, welk, geduurende deszelfs verblijf in Indie, tuſſchen dertig en veertig mannen aan ziekte verloren had en toen het de *Kaap* verliet, had het verſcheiden aan boord die dood ziek lagen aan de ſcheurbuik. Andere ſchepen leeden in dezelfde eventedigheid, ſchoon zij weinig meer dan twaalf maanden uit Engeland geweest waren; ons ongeluk was dan in vergelijking niet zwaar, als men in aanmerking neemt dat wij ten naaſten bij drie maalen zoo lang op reis geweest waren.

Na dat wij hier tot den dertienden April gelegen hadden om de zieken te laaten herſtellen, proviand inteneemen en het nodige aan het ſchip en tuig te vermaaken, nam ik op dien dag alle de zieken aan boord, van welke nog verſcheiden in eenen gevaarlijken toeſtand waren, en, affcheid van den Gouverneur genoomen hebbende, wierp

ik

ik den volgenden morgen de rouwen los en maakte mij zeilree.

De *Kaap de Goede Hoop* is zoo dikwijls beschreven en is in Europa zoo wel bekend, dat ik slechts van enige weinige bijzonderheden zal spreeken, welke in andere reisbeschrijvingen overgeslaagen, of verkeerd opgegeeven zijn.

Niettegenstaande alles wat men omtrent de vrugtbaarheid van dit land gezegd heeft, hadden wij nog geduurende onze gantsche reis geen land gezien, dat een woester aanzien had, of in wezenlijkheid eene onvrugtbaarer wildernis was dan dit. Het land bij de *Kaap*, dat het *Schier-Eiland* uitmaakt, hetwelk naar het Noorden door de *Tafel-Baai* en naar het Zuiden door *Baai-Fals* gevormd wordt, bestaat uit hoog gebergte, gantsch kaal en woest; het land agter hetzelve naar het Oosten, dat als de land-engte beschouwd kan worden, is eene wijd uitgestrekte vlakte, bijna gantschlijk uit eene soort van ligt zee-zand bestaande, dat niets voortbrengt dan hei en gantsch onbekwaam is om bebouwd te worden. Alle de stukjens land, die voor verbetering vatbaar zijn, die met malkanderen omtrent tot het geheel staan als een tot duizend, zijn aangelegd in wijngaarden, boomgaarden, en moes-landen en de meeste van deeze stukjens land liggen zeer verre van malkanderen. Daar is ook de grootste reden om te gelooven dat, in de binnenste deelen van dit

land, de grond, die bebouwd kan worden, niet in grooter evenredigheid ſtaat tot dien, welke onverbeterlijk dor is; want de Hollanders zeiden ons dat zij volkplantingen hebben, die agt en twintig dag-reizen verre het land in liggen, dat ten minſten negen honderd Engelſche mijlen is, van waar zij levensmiddelen te land naar de *Kaap* brengen, zoo dat het natuurlijk is te onderſtellen dat 'er digter bij niet genoeg levensmiddelen te krijgen zijn. Terwijl wij aan de *Kaap* waren, kwam 'er een boer uit het land aan, van vijftien dag-reizen verre, en bragt zijne jonge kinderen mede. Wij verwonderden ons hier over en vroegen hem of het niet beter zoude geweest zijn dat hij dezelve bij zijnen naaſten buurman gelaaten hadde: „ Buurman! " zeide hij, „ ik heb geen' „ buurman binnen vijf dag-reizen van mij af. " In waarheid een land moet droevig dor zijn, daar degeene, die ſlechts levensmiddelen voor eene markt teelen, op zulke groote afſtanden van elkanderen verſpreid woonen. Dat het land overal van hout ontbloot is blijkt klaar; want timmerhout en planken worden van *Batavia* aangevoerd en het brandhout is bijna zoo duur als het voedzel. Wij zagen geenen boom die zes voeten hoog was dan op plantagieën nabij de ſtad, en de ſtammen, die niet dikker waren dan een duim, hadden wortelen zoo dik als een arm of een been, zoodanig is de invloed van de winden alhier ten nadeele van de groei-

groeijing, zonder nog eens de onvrugtbaarheid van den grond in aanmerking te neemen.

De eenigſte ſtad, die de Nederlanders alhier gebouwd hebben, wordt, naar haare ligging, de *Kaap-Stad* genoemd en beſtaat uit omtrent een duizend huizen, net van gebakken ſteenen gebouwd en, over het algemeen, van buiten gewit; zij zijn egter ſlechts met riet gedekt, want de hevigheid van de zuid-westen winden zou alle andere daken ongemaklijk en gevaarlijk maaken. De ſtraaten zijn breed en gemaklijk en kruisſen elkanderen met regte hoeken. In de voornaamſte ſtraat is eene graft, ter wederzijde met eene rei eikenboomen beplant, die vrij wel getierd hebben en eene aangenaame ſchaduw geeven; daar is ook nog eene graft in een ander gedeelte van de ſtad, maar de grond loopt in beiden zoo ſchuinsch af dat zij met ſluizen voorzien zijn.

Daar zijn hier naar evenredigheid veel meer Nederlanders onder de inwooneren dan te *Batavia* en, alzoo de ſtad voornamelijk beſtaat van het gerieven van vreemdelingen en van het voorzien van dezelve van alle noodwendigheden, volgt elk, tot eenen zekeren graad, de zeden en gewoonten van de natie na, met welke hij meest te doen heeft. De juffers zijn evenwel zoo getrouw aan de levenswijze van haar land, dat geene van haar zig roeren zal zonder ſtoof, die door een' bediende gedraagen wordt, om gereed te zijn om

onder haare voeten geplaatst te worden, als zij zal gaan zitten. Deeze gewoonte is des te aanmerklijker, omdat zeer weinige van deeze ſtooven met vuur zijn, dat de luchtſtreek ook onnodig maakt.

De vrouwen zijn, over het algemeen, zeer fraai; zij hebben fraai helder vel en eene blos, die eene zuiverheid van geſteltenis en eene volmaakte gezondheid te kennen geeft. Zij zijn de beste huisvrouwen van de waereld, zoo wel als huishoudſters, als in de hoedanigheid van moeders, en daar is bijna geen huis of het krioelt van kinderen.

De lucht is 'er zeer gezond, zoo dat degeene, die hier met ziekten uit Europa koomen, gemeenlijk in eenen korten tijd weder volmaakt gezond worden; maar de ziekten, die van Indie hier medegebragt worden, worden niet zoo zeeker geneezen.

Ondanks de natuurlijke onvrugtbaarheid van de luchtſtreek, voorziet de nijverheid egter deeze plaats van alle de noodwendigheden, ja zelfs van de aangenaamheden van het leven in den grootſten overvloed. Het oſſen-vleesch en het ſchaapenvleesch zijn uitmuntend, ſchoon het vee en de ſchaapen inlandſche zijn; de oſſen zijn ligter dan de onze, fraaier gevormd, en hebben hoornen, die zig veel wijder uitſpreiden. De ſchaapen zijn bekleed met eene zelfſtandigheid tuſſchen wol en hair en hebben ſtaerten van eene ontzagchelijke groot-

grootte; wij zagen enige die twaalf ponden woogen en men zeide ons dat 'er nog zeer veel grootere waren. Van de melk van de koeijen wordt goede boter gemaakt, maar de kaas is op verre na zoo goed niet als de onze. Daar zijn hier geiten, maar zij worden nooit gegeeten, varkens en eene verſcheidenheid van gevogelte. Daar worden hier ook haazen gevonden, gelijk de Europiſche, antilopen van veelerleie ſoorten, twee ſoorten van kwartels en trapganzen, die goed van ſmaak, maar niet ſappig zijn. De velden brengen Europiſche tarw en rogge voort en de tuinen Europiſche gewasſen en allerleie ſoorten van vrugten, behalven nog plataanen, gojaves, jamba, en enige andere Indiaanſche vrugten; maar deeze vindt men 'er niet in groote volmaaktheid; de plataanen in het bijzonder zijn zeer ſlegt, en de gojaves niet grooter dan aalbezieën. De wijngaarden brengen verſcheiden ſoorten van wijnen voort, maar niet zoo goed als die uit Europa, uitgezonderd de Conſtantia wijn, waarvan de egte ſlechts op eenen wijngaard gemaakt wordt, die omtrent tien Engelſche mijlen van de ſtad ligt. Daar is een andere wijngaard nabij de ſtad, daar wijn gemaakt wordt, die met denzelfden naam benoemd wordt, maar hij is veel minder van hoedanigheid.

De vreemdelingen beſteeden zig hier gemeenlijk bij de burgers in de kost, van welke veele altoos gereed zijn kostgangers te neemen; de prijs

is van een rijksdaler tot een gulden daags, waarvoor men alle benodigdheden heeft. Men kan eene koets huuren voor dertien of veertien guldens daags en een paerd voor een ducaton daags; maar het land lokt zeer weinig aan om 'er gebruik van te maaken. Daar zijn geene openbaare vermaaklijkheden en die, welke afzonderlijk gehouden worden, bij welke fatsoenlijke vreemdelingen altoos worden toegelaaten, waren opgeschort terwijl wij aldaar waren, door het uitbreeken van de mazelen.

Aan het eind van de hoog-straat heeft de Maatschappij eenen tuin, die omtrent twee derden van eene Engelsche mijl lang is; de geheele tuin is verdeeld in laanen, die elkanderen met regte hoeken kruisen en beplant zijn met eiken, die tot heggen geschoren zijn, behalven in de middenste laan, daar men dezelve tot hunne volle grootte laat groeijen en daar zij eene aangenaame schaduw verleenen, die des te meer behaagt, omdat 'er, buiten de boomen langs de graften, binnen enige mijlen van de stad geen enkele boom is, die slechts tot een herders kreupelbosch zoude kunnen dienen. Het grootste gedeelte van deezen tuin is moesland; maar daar zijn twee kleine vierkante vakken voor kruidkundige planten, die niet half zoo talrijk scheenen te zijn als toen OLDENLAND zijne naamlijst schreef. Aan het eind van den tuin is eene diergaarde, waarin veele viervoe-

ti-

tige dieren en vogelen zijn, welke nooit in Europa gezien worden, bijzonderlijk een dier, bij de Hottentotten *Coedoe* genaamd, zoo groot als een paerd en met de fraaie gedraaide hoornen, die ſomtijds in bijzondere of openbaare verzamelingen gezien worden.

Van de inboorlingen van dit land konden wij maar weinig te weeten koomen dan van hooren zeggen; want daar waren geene van hunne wooningen, daar zij alleen hunne oorſpronglijke gewoonten behouden, binnen minder dan vier dagreizen van de ſtad; die, welke wij aan de *Kaap* zagen, waren alle in dienst van Hollandſche boeren, welker vee zij oppaſſen en bij welke zij allerhande ander gemeen werk doen. Deeze zijn over het algemeen van eene tengere gedaante en eer mager dan vet, maar merklijk ſterk, vlug en werkzaam. Zij zijn omtrent van dezelfde grootte als de Europeaanen en wij zagen enige die zes voeten hoog waren; hunne oogen zijn dof en zonder enige uitdrukking: hun vel is roet-kleurig, maar deeze kleur wordt meeſtendeels veroorzaakt door het vuil, dat zoo in de huid is ingewreven, dat het niet van het vel onderſcheiden kan worden; want ik geloof dat zij nooit enig gedeelte van hun lighaam waſchen. Hun hair krult ſterk, niet als dat van eenen Neger, maar hangt in krullen, omtrent zeven of agt duimen lang, neder. Hunne kleding beſtaat uit een vel, gemeenlijk een

ſchaapsvel, dat over hunne ſchouderen geworpen wordt; buiten dat draagen de mannen een klein zakjen voor hun middel en de vrouwen eene breede lederen lap, welke beiden aan eenen gordel hangen, die met glazen koraalen en kleine ſtukjens koper verſierd is. Zoo mannen als vrouwen draagen hals-ſnoeren en ſomtijds armringen van glazen koraalen en de vrouwen draagen ringen van hard leder om haare enkels, om haar voor de doornen te beſchutten, die overal in het land gevonden worden; ſommige hebben voetzoolen aan van hout of boom-bast gemaakt; maar de meeſte gaan barrevoets.

Voor Europeaanen ſchijnt hunne taal naauwlijks uit woorden te beſtaan, en zij is ook onderſcheiden door eene zeer aanmerklijke bijzonderheid. Zij klappen, onder het ſpreeken, dikwijls met de tong tegens het gehemelte: deeze klappingen ſchijnen geene betekenis te hebben, maar eer hetgeen zij zeggen in zinnen te verdeelen (*). De meeſte deezer Hottentotten ſpreeken hollandsch, zonder enige bijzondere uitſpraak te hebben.

De Hottentotten zijn alle zedig, zelfs tot beſchroomd-

(*) Hierin bedriegt zig de ſchrijver. Men kan de betekenis van deeze verſchillende klappingen vinden in de *Reize van* LE VAILLANT *in de binnenlanden van Afrika, tweede Deel.*

VERTAALER.

ſchroomdheid toe, want het was niet dan met de grootſte moeite dat wij enige hunner konden overhaalen om in onze tegenswoordigheid te dansſen, of zelfs maar in hunne eigen taal met malkanderen te ſpreeken. Wij zagen hen evenwel dansſen en hoorden hen zingen; hunne dansſen zijn beurtelings uitermaate vlug en traag; dan beſtaan zij uit ſnelle en hevige beweegingen met vreemde verwringingen van het lijf en onnatuurlijke ſprongen voorwaarts en agterwaarts met de beenen over elkanderen gekruisd, en dan zijn zij weder zoo levenloos dat de dansſer ſlechts op den grond ſtampt dan met den eenen en dan met den anderen voet, zonder van plaats te veranderen, of enig ander gedeelte van zijn lijf te roeren: het zingen gaat ook beurtelings dan ſnel dan langzaam, in dezelfde uiterſten als het dansſen.

Wij deeden de Hollanders veele vraagen omtrent dit volk en ik zal de volgende bijzonderheden op goed geloof van hunne berichten verhaalen.

Daar zijn binnen de grenzen van de Nederlandſche volkplantingen verſcheiden natieën van dit volk, die in gewoonten en levenswijze veel van elkanderen verſchillen: alle zijn zij egter vriendſchaplijk en vreedzaam, uitgezonderd een ſtam, die naar het oosten woont, en welken de Nederlanders *Boschmannen* noemen; deeze leeven enkel van roof, of liever diefſtal; want nooit tasten zij hunne nabuuren openlijk aan, maar ſteelen

len hun vee in ſtilte bij nacht. Zij zijn egter gewapend, om zig te verdedigen, als zij ontdekt worden, met lanſen of aſſagaaien en pijlen, welke zij op verſchillende wijzen weeten te vergiftigen, of met het ſap van kruiden, of met het fenijn van de ſlang *Cobra di Capelo* genaamd (*); in de handen van dit volk is een ſteen ook een zeer vreeslijk wapen; want zij kunnen dien met zulk eene kragt en juistheid werpen, dat zij herhaaldlijk eenen rijksdaler op den afſtand van honderd ſchreden kunnen raaken. De andere Indianen brengen, als eene verdediging tegens deeze vrijbuiters, ſtieren op, welke zij in den nacht rondom hunne dorpen plaatſen en die, op het aanraderen van mensch of dier, zig verzamelen en hen terug houden, tot zij de ſtemmen van hunne meeſters hooren, die hen aanmoedigen om te vegten, of hen terug roepen, waaraan zij, zoo gewillig als een hond, gehoorzaamen.

Sommige natieën bezitten de konst van het koper te ſmelten en te bereiden, dat waarſchijnlijk gedegen onder hen gevonden wordt; zij maaken breede plaaten van hetzelve, welke zij als verſierzelen op hunne voorhoofden draagen. Sommige weeten ook ſtukken ijzer te harden, welke zij van de Nederlanders bekoomen en tot meſſen maaken, die zij beter weeten te temperen dan de meſſen, welke zij koopen kunnen.

De

(*) De Bril-ſlang of gekapte Slang. VERTAALER.

De opperhoofden, van welke veele zeer talrijke kudden vee bezitten, zijn gemeenlijk met de vellen van leeuwen, tijgers of zebras gekleed, waaraan zij franjes en andere verſierzelen in eene zeer goede ſmaak hangen. Beiden de kunnen zalven dikwijls haar lighaam met vet, maar gebruiken daar toe nooit vet, dat garſtig of ſtinkend is, als zij verſch bekoomen kunnen. Zij gebruiken gemeenlijk ſchaapen-ongel en boter; de boter hebben zij liefst, en zij maaken dezelve door de melk in een' zak, van het vel van een dier gemaakt, te ſchudden.

Men vertelde ons dat het waar is dat de prieſter den huwelijks-zegen geeft met den bruidegom en de bruid met zijne pis te beſproeijen. Maar de Hollanders verklaarden eenpaarig dat de vrouwen nimmer de ingewanden van ſchaapen om haare beenen winden, gelijk men gezegd heeft dat zij deeden en dat zij die naderhand opaten. Men ontkende ook dat de halve lubbing algemeen in gebruik was; maar men erkende dat enige onder die bijzondere natie, welke het koper wisten te ſmelten, die bewerking ondergaan hadden, en dat zij voor de beste oorlogs-mannen gehouden wierden en bijzonderlijk uitmuntten in de konst van ſteenen te werpen.

Wij waren zeer begeerig het groot verſchilſtuk onder de ſchrijvers van natuurlijke hiſtorie, te beſlisſen of de vrouwen van dit land al of niet

dien

dien vleesch-lap of dat voorſchoot hebben, dat de *Sinus pudoris* genaamd is en ik zal vertaalen wat wij 'er van hoorden. Veele Hollanders en Maleyers, die zeiden de gunſten van Hottentotſche vrouwen genoten te hebben, ontkenden ſtellig het beſtaan van hetzelve; maar een geneesmeeſter van de plaats verklaarde dat hij veele honderden van haar van venerieke kwaalen geneezen had en dat hij nooit eene gezien had, die niet twee vleeschachtige of liever velachtige aanhangzels hadden, welke van het bovenſte gedeelte van de lippen kwamen en op het gezigt enigzints naar de ſpeenen van eene koe geleeken, maar plat waren; zij hongen, zeide hij, voor het ſchaamdeel en waren bij de eene vrouw langer dan bij de andere, bij ſommige niet langer dan eene halve duim, bij andere drie of vier duimen; deeze meende hij dat te zijn herwelk ſommige ſchrijvers tot een lap of voorſchoot vergroot hebben, welke van het onderſte van den onderbuik zoude nederhangen en dat groot genoeg zou zijn om eene konſtige bedekking van de nabuurige deelen onnodig te maken (*).

Die

(*) De Reiziger LE VAILLANT houdt deeze verlenging bij ſommige Hottentotſche vrouwen voor een gewrogt van konst, op eene bijzondere ſmaak of een denkbeeld van fraaiheid gegrond. Ziet zijne *Reize in de binnenlanden van Afrika, tweede Deel, bladz.* 311.

VERTAALER.

Dit zij genoeg van het land, deszelfs voortbrengzelen en inwooneren. De baai is groot, veilig en gemaklijk; zij ligt wel open voor de Noord-Westen winden, maar zij waaien zelden hard; naardien zij evenwel somtijds eene hooge zee in jaagen, vertuien de schepen N. O. en Z. W., zoo dat zij bij Noord-Westen winden vast liggen: de Zuid-Oosten winden waaien 'er dikwijls met groote hevigheid, doch alzoo deeze streek regt de baai uit is, zijn zij niet gevaarlijk. Digt bij de stad loopt een houten hoofd uit tot eenen voeglijken afstand, tot gemak om te landen en goederen te laaden en te losfen. Tot aan dit hoofd wordt water door pijpen geleid, waaruit verscheiden sloepen tegelijk water kunnen inneemen en daar worden door de Maatschappij verscheiden groote sloepen of hulken gehouden om scheepsbehoeften en proviand van en naar de schepen in de haven te voeren. De baai wordt verdedigd door een vierkant fort, aan de oost-zijde van de stad digt aan strand liggende, en door verscheiden buitenwerken en batterijen langs het strand liggende, zoo aan deeze zijde van de stad als aan geene; maar zij zijn zoodanig gelegen dat zij van schepen kunnen beschoten worden en zijn, om zoo te spreeken, zonder verdediging tegens eenen vijand van enige magt te land. De bezetting bestaat uit agt honderd mannen regelmaatige troepen, behalven de land-militie, waaronder al-

alle begrepen zijn die in ſtaat zijn de wapenen te draagen. Zij hebben middelen om het gantſche land in een zeer korten tijd door ſeinen op de been te brengen en dan moet de land-militie zig onmiddelijk naar de ſtad begeeven.

De Franſchen op *Mauritius* worden van deeze plaats van gezouten vleesch, tweebak, meel en wijn voorzien; de levensmiddelen, welke de Franſchen voor dit jaar bedongen hadden, waren 500,000 ponden gezouten rundvleesch, 400,000 ponden meel, 400,000 ponden tweebak en 1200 leggers wijn.

In den morgen van den veertienden April ligteden wij het anker; wij zeilden de baai uit en ankerden 'savonds ten vijf uuren onder het *Pinguin* of *Robben-Eiland:* hier bleeven wij den geheelen nacht liggen, en, alzoo ik 'smorgens niet zeilen kon, uit gebrek aan wind, zond ik eene ſloep naar het eiland om enige artijkelen van weinig aanbelang, die wij vergeeten hadden aan de *Kaap* in te neemen. Doch zoo dra de ſloep digt aan den wal kwam, riepen de Hollanders haar toe en waarſchuuwden het volk niet te landen, terwijl zij zes mannen, met ſnaphaanen gewapend, medebragten, die zig op het ſtrand in linie ſchaarden. De officier, die in de ſloep het bevel voerde, het der moeite niet waerdig rekenende het leven van het volk, dat 'er in was, te waagen om enige koolen, die alles waren wat wij nodig hadden,

den, keerde naar het ſchip terug. Wij wisten in het eerst niet aan welke reden wij deeze afwijzing zouden toeſchrijven, maar wij herinnerden ons naderhand dat de Hollanders aan de *Kaap* misdaadigers, welke den dood niet verdiend hebben, voor een zeker getal jaaren, geëvenredigd aan de misdaad, naar dit eiland bannen en dat zij hen als ſlaaven gebruiken om kalk-ſteen te graaven, die, ſchoon ſchaarsch op het vaste land, alhier in overvloed is en dat een Deensch ſchip, dat een groot gedeelte van het volk door ziekte verloren had, en welk men aan de *Kaap* hulp had geweigerd, naar dit eiland afgezakt was, de ſloep naar land had gezonden, en de wagt gevangen genoomen hebbende, zoo veele van de misdaadigers had medegenoomen als het meende nodig te hebben om t'huis te koomen; wij beſlooten dan dat de Hollanders, om voortaan voortekoomen dat men hunne bannelingen niet medename, aan hun volk alhier bevel gegeeven hadden niet toetelaaten dat eene ſloep van enige vreemde natie aan land kwame.

Den vijf en twintigſten, des agtermiddags ten drie uuren, ligteden wij het anker met een labber koeltjen uit het Z. O. en liepen in zee. Omtrent een uur daarna verlooren wij den Heer ROBERT MOLLINEUX, een' jongman van goede bekwaamheden, maar ongelukkiglijk overgegeeven aan on-

maa-

maatigheid, die hem ziekten veroorzaakte, welke een einde van zijn leven maakten.

Wij zetteden onze reis t' huiswaarts voort zonder enig aanmerkenswaerdig voorval, en in den morgen van den negen en twintigſten paſſeerden wij onzen eerſten meridiaan, hebbende nu den aardbol rond gezeild van het oosten naar het westen en bijgevolg eenen dag verlooren, dien wij te *Batavia* weder bij gerekend hadden.

Den eerſten Mey, met het aanbreeken van den dag, zagen wij het eiland *St. Helena* en op den middag ankerden wij op de reede voor het fort *James*.

Wij verbleeven hier tot den vierden om ons te ververſchen en de Heer BANKS nam dien tijd waar om het eiland geheel rond te reizen en de aanmerklijkſte plaatſen op hetzelve te bezoeken.

Dit eiland ligt, als het ware, in het midden van den grooten Atlantiſchen Oceaan, vier honderd mijlen van de kust van Afrika en zes honderd van die van Amerika. Het is de kruin van eenen ontzagchelijken berg, die uit de zee oprijst, welke op eenen kleinen afſtand rondom hetzelve van eene onpeilbaare diepte is en het is niet meer dan twaalf mijlen lang en zes mijlen breed.

Men heeft overal, zonder uitzondering, bevonden dat de brandende bergen het hoogſte gedeelte waren van de landen, waar zij gevonden worden.

Daar

Daar is geen land in de nabuurſchap van de Etna en Veſuvius dat hooger is dan die brandende bergen; Hecla is de hoogſte berg in Ysland; daar zijn veele brandende bergen in de hoogſte deelen van de Andes in Zuid-Amerika en men weet dat de Piek van Teneriffe onderaardsch vuur bedekt: deeze branden nog; maar daar zijn ontelbaare andere bergen die baarblijklijke tekenen draagen van vuur, dat thans uitgebluscht is en van den tijd van onze vroegſte overleveringen uitgebluscht geweest is; onder deeze behoort *St. Helena*, daar de ongelijkheden van den grond op deszelfs buitenſte oppervlakte baarblijklijk de uitwerkingen zijn van het inzakken van de aarde; want de tegens elkanderen over liggende hoogten, ſchoon altijd door diepe, en ſomtijds breede, valeien vaneengeſcheiden, zijn naauwkeurig gelijk in voorkoomen en rigting, en dat het inzakken van de aarde op deeze plaatſen, door onderaardsch vuur veroorzaakt is, is even baarblijklijk uit de ſteenen, want ſommige, bijzonderlijk die in het diepst van de valeien, zijn bijna tot kolen verbrand: in ſommige zijn kleine blaasjens, gelijk die, welke men in glas ziet, dat bijna tot ſmeltens toe gegloeid is en andere, ſchoon in den eerſten opſlag geene blijken toonende van aan de werking van eene groote hitte blootgeſteld te zijn geweest, zal men bij een naauwkeuriger onderzoek, bevinden dat

kleine ſtukjens van vreemde lighaamen bevatten, bijzonderlijk kies, die voor de kragt van het vuur bezweken zijn, ſchoon dezelve niet groot genoeg was om het voorkoomen van den ſteen, die dezelve bevatte, te veranderen.

Het eiland vertoonde zig, zoo als wij het van de wind-zijde naderden, als eene ruuwe hoop rotſen, door ſteilten van eene verbaazende hoogte begrensd en beſtaande uit eene ſoort van ſteen, die half fijn gewreven kon worden, welke geen het minſte blijk van groeijing liet zien; ook belooft hij niet meer bij een naauwkeuriger onderzoek: langs de kust zeilende kwamen wij zoo nabij de hooge rotſen, dat zij over het ſchip ſcheenen te hellen en de vreeslijke uitwerking, welke de val van dezelve zoude hebben, deed ons bijna daar voor vreezen: eindelijk kwamen wij voor eene valei, *Chappel-valei* genaamd, die naar eene groote loopgraaf gelijkt, en in deeze valei ontdekten wij de ſtad. De grond is dun met groen bedekt, maar de zijden zijn zoo kaal als de klippen, die aan zee liggen. Zoodanig is het eerſte voorkoomen van het eiland in deszelfs tegenswoordigen bebouwden ſtaat en men moet eerst de eerſte heuvelen over zijn, eer de valeien groen zijn, of het land enige andere blijken van vrugtbaarheid vertoont.

De ſtad ligt aan zee en verre de meeſte huizen

zija

zijn ſlegt gebouwd; de kerk, die oorſpronglijk een ſlegt gebouw was, is vervallen, en het markthuis is omtrent in denzelfden ſtaat.

De blanke inwooners zijn alle Engelſchen, die, alzoo de Oost-Indiſche Maatſchappij, welke het eiland toebehoort, hun niet vergunt enigen koophandel voor hunne eigen rekening te drijven, enkel beſtaan van het leveren van ververſchingen aan de ſchepen, die de plaats aandoen, welke zij egter niet maaken te hebben gelijk zij wel zouden kunnen naar de vrugtbaarheid van den grond, en de getemperdheid van de luchtſtreek, die hen in ſtaat zouden ſtellen alle de vrugten en groenten van Europa en Indie te teelen. Dit eiland, zoo klein als het is, geniet indedaad de verſchillende voordeelen van verſchillende luchtſtreeken, want de kool-boomen, die op de hoogſte heuvelen groeijen, kunnen geenzints op de naast volgende hoogten geteeld worden, daar het rood-hout en het gom-hout beiden tieren, welke weder niet groeijen willen op de bovenſte hoogten en geene van deeze boomen zijn in de valeien te vinden, die, in het algemeen met Europiſche planten en de gemeenſte uit Indie bedekt zijn.

Daar zijn hier enige weinige paerden, maar zij worden enkel onder den man gebruikt, zoo dat al het werk door ſlaaven verrigt wordt; ook zijn zij niet voorzien van enig van de verſchillende werk-

tuigen, welke de konst heeft uitgevonden om het werk te verligten. De grond is niet overal te ſteil voor eene kar en daar hij te ſteil is, zou men den kruiwagen met veel voordeel kunnen gebruiken; daar is egter geen kruiwagen op het geheel eiland; alles wordt van de eene plaats naar de andere gebragt door ſlaaven, die zelfs niet eens voorzien zijn van het gemak van een draag-ſeel, maar die hunne vragt op hun hoofd draagen. Zij zijn egter zeer talrijk en worden uit bijna alle deelen van de waereld aangebragt, maar zij ſcheenen een ellendig ras van menſchen te zijn, gedeeltelijk door overmaat van arbeid en gedeeltelijk door mishandelingen afgeſleeten, over welke laatſte zij dikwijls klaagden; en het doet mij leed te moeten zeggen dat hier onder mijne landgenooten meer voorbeelden zijn van baldaadige wreedheid dan onder de Hollanders, welken men gemeenlijk, en misſchien niet zonder reden, te *Batavia* en aan de *Kaap* verwijt weinig menschlievendheid omtrent hunne ſlaaven te bezitten.

Onder de oorſpronglijke voortbrengzelen van dit eiland, die niet talrijk zijn, moet ook het ebben-hout gerekend worden, ſchoon de boomen thans bijna uitgeſtorven zijn en men zig niet herinnert dat zij 'er in overvloed geweest zijn; men vindt dikwijls in de valeien ſtukken van het hout van eene fraaie zwarte kleur en bijna zoo hard als ijzer. Of de boom dezelfde zij als die, welke

het

het ebben-hout op het eiland *Bourbon* of op de omliggende eilanden voortbrengt, is niet bekend, alzoo de Franſchen nog geene beſchrijving van denzelven bekend gemaakt hebben.

Daar zijn maar weinige inſekten op deeze plaats, maar daar wordt eene ſoort van ſlak op de toppen van de grootſte hoogten gevonden, welke waarſchijnlijk daar gewoond heeft zedert de eerſte ſchepping van haare ſoort in het begin van de waereld; want het zou zeer moeijelijk te begrijpen zijn hoe iets, dat hier niet bij de ſchepping geplaatst ware, of door den ijver der menſchen herwaarts ware gebragt, zijnen weg zoude hebben kunnen vinden naar eene plaats, aldus van het overige van de waereld afgeſcheiden door zeeën van eene ontzagchelijke uitgeſtrektheid, tenzij men de ſtelling, van welke bij eene andere gelegenheid gewag is gemaakt, aanneeme en onderſtelle dat deeze rots agter gelaaten zij, toen eene groote ſtreek lands, van welke zij een deel uitmaakte, door de eene of andere ſtuiptrekking der natuur inzonk en in den oceaan verzwolgen wierd.

Den vierden Mey, ten een uure na den middag, ligteden wij het anker en zeilden van de reede, in gezelſchap van het oorlogſchip *Portland* en twaalf Oost-Indiſche ſchepen.

Wij bleeven in gezelſchap van de vloot tot 's morgens van den tienden, wanneer ik, mer-

kende dat wij veel traager zeilden dan een van de andere ſchepen en het om die reden waarſchijnlijk achtende dat de *Portland* voor ons t'huis zoude zijn, ſein deed om met hetzelve te ſpreeken, waarop Kapitein ELLIOT zelf bij mij aan boord kwam en ik gaf hem eenen brief over voor de Admiraliteit, met eene kist, bevattende de gewoone log-boeken van het ſchip en de journaalen van enige van de officieren. Wij bleeven egter bij hetzelve tot den drie en twintigſten 's morgens, en toen was 'er geen een van de ſchepen meer in ons gezigt. Omtrent ten een uur na den middag overleed onze eerſte luitenant de Heer HICKS, en des avonds zetteden wij zijn lijk met de gebruiklijke plegtigheden over boord. De ziekte, van welke hij ſtierf, was eene teering en alzoo hij niet vrij van dezelve was toen wij uit Engeland vertrokken, kan men met waarheid zeggen dat hij geduurende de gantſche reis ſtervende geweest was, ſchoon zijn verval zeer langzaam was tot dat wij te *Batavia* kwamen; den volgenden dag gaf ik den Heer KAREL CLERK bevel om in zijne plaats den post van luitenant waarteneemen, een jongman, die daartoe alle vereischte hoedanigheden bezat.

Onze zeilen en ons tuig waren thans zoo ſlegt geworden dat 'er dagelijks iets brak. Wij vervolgden egter veilig onze reis tot den tienden Juny, wanneer 'er land ontwaard wierd, dat bleek

Lizard te zijn; het wierd eerst ontdekt door NICOLAAS YOUNG, denzelfden jongen, die de eerſte *Nieuw-Zeeland* ontwaard had; den elfden ſtevenden wij het Kanaal in; den twaalfden, 's morgens ten zes uuren, voeren wij voorbij *Blachy Hoofd*; op den middag waren wij op de hoogte van *Douvres* en omtrent ten drie uuren kwamen wij ten anker in *Duins* en gongen te *Deal* aan land.

EINDE VAN HET DERDE DEEL.

DRUKFEILEN.

TWEEDE DEEL.

Bladz.	96	*reg.*	23	*staat*	weiden	*lees*	heiden
——	301	—	11	——	zee	—	zuid-zee
——	——	—	12	——	Zuid, *dat weg moet.*		

DERDE DEEL.

Bladz.	5	*reg.*	12	*staat*	370°	*lees*	37°
——	116	——	11	——	negentienden	—	vijftienden
——	198	——	16	——	*Molluſa*	—	*Molluſca*

N.

eiden
id-zee
oet.

37°
vijftienden
Mollusca